

nu föranleda fyllnadsinbetalningar av preliminärskatt i sådan utsträckning att en god anpassning av den preliminära skatten till den slutliga erhålles för bolagens del.

De avsättningar till respektive återföringar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel som de framlagda beräkningarna motivera ha sammanställts i följande tablå (beloppen i miljoner kronor):

	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
Avsättning.....	300	400	300	250
Återföring	100	275	275	350
Nettoavsättning.....	200	125	25	- 100

De beräknade *förändringarna av statsinkomsterna* kunna sammanfattas på följande sätt (miljoner kronor):

	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
Skatt å inkomst och förmögenhet				
m. m.	+ 710	+ 400	+ 100	+ 200
Övriga inkomstitlar	+ 330	+ 380	+ 240	+ 240
Samtliga inkomster	+ 1 040	+ 780	+ 340	+ 440

Denna sammanställning kan jämföras med motsvarande tablå avseende perioden 1952/53—1955/56 på s. 3 i inkomstberäkningen.

Avslutningsvis bör understrykas det i och för sig självklara förhållandet, att beräkningarna även bortsett från det schablonmässiga antagandet om skatteunderlagets förändringar fått byggas på ett stort antal osäkra förutsättningar. Förskjutningar mellan åren kunna inträda, som leda till betydande avvikelser från de beräknade inkomsterna, även om bedömningen av skatteunderlaget varit riktig. Beträffande andra inkomstitlar än inkomstskatttiteln ha sådana förhållanden oftast mindre betydelse, varför de beräknade årliga förändringarna äro ett mera omedelbart uttryck för de antagna långsiktiga tendenserna i utvecklingen. Helt allmänt bör understrykas, att den absoluta nivån hos de beräknade beloppen av olika slag av statsinkomster under budgetåren 1958/59 och 1959/60 är baserad på det beräknade utfallet av motsvarande inkomster under budgetåren 1956/57 och 1957/58. I den mån denna utgångspunkt för beräkningarna förskjutes eller nya omständigheter av annat slag tillkomma måste givetvis beräkningarna för 1958/59 och 1959/60 revideras.

Innehåll

Inledning

Driftbudgetens utfall budgetåren 1951/52—1955/56 s. 2. — Utfallet av statsregleringen budgetåret 1955/56 s. 8. — Driftbudgetens inkomster under budgetåret 1956/57 s. 9. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1945—1955 s. 10. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1956—1958 s. 21.

A. Egentliga statsinkomster	25
<i>I. Skatter</i>	25
1. Skatt å inkomst, förmögenhet och rörelse	25
Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	25
Kupongskatt	36
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt.....	37
Fondskatt	37
Skogsvårdsavgifter	38
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	38
Arvslottsskatt, gåvoskatt och kvarlåtenskapsskatt, lotterivinstskatt, omsättnings- och expeditiionsstämplar m. m.	39
2. Automobilskattemedel	45
Fordousskatt	45
Bensinskatt	47
Särskild investeringsavgift för motorfordon	50
3. Tullar och acciser.....	50
Tullmedel	50
Varuskatt	54
Omsättningsskatt å motorfordon	57
Införelavgift och accis å fettvaror m. m.	58
Skatt å kaffe	61
Tobaksskatt	62
Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	64
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	65
Omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker	65
Omsättnings- och utskänkningskatt å vin	67
Maltdrycksskatt	69
Skatt å läskedrycker	71
Statlig nöjesskatt	72
Skatt å elektrisk kraft.....	73
<i>II. Uppbörd i statens verksamhet</i>	75
<i>III. Diverse inkomster</i>	78
Bötesmedel	78
Totalisatormedel	79
Tipsmedel	79
Lotterimedel	79
Övriga diverse inkomster	80
B. Inkomster av statens kapitalfonder	81
<i>I. Statens affärsverksfonder</i>	81
Postverket	81
Televerket	84

*Statsverkspropositionen år 1957: Bil. 1: Inkomsterna:
Riksräkenskapsverkets inkomstberäkning*

Statens järnvägar	88
Statens vattenfallsverk	90
Domänverket	92
<i>II. Riksbanksfonden</i>	93
<i>III. Statens allmänna fastighetsfond</i>	93
<i>IV. Försvarets fonder</i>	94
<i>V. Statens utlåningsfonder</i>	95
<i>VI. Fonden för låneunderstöd</i>	95
<i>VII. Fonden för statens aktier</i>	95
<i>VIII. Statens pensionsfonder</i>	96
<i>IX. Diverse kapitalfonder</i>	96
Sammanfattning	97
<i>Bilaga A. Utfallet av driftbudgeten för budgetåret 1955/56</i>	100
<i>Bilaga B. Inkomster å driftbudgeten budgetåren 1951/52—1955/56</i>	102
<i>Bilaga C. Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida för budgetåret 1956/57</i>	107
<i>Bilaga D. Specifikation av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1957/58</i>	112
<i>Bilaga E. Promemoria angående statsinkomsternas utveckling på längre sikt</i>	117

NATIONALBUDGET FÖR ÅR 1957

Bihang 2

Nationalbudget för år 1957

I. Inledning

Arbetet med nationalbudgeten för 1957 har försvarats främst av två faktorer. Liksom många tidigare år har avtalsrörelsens resultat för det kommande året ännu inte kunnat överblickas, när budgeten sammanställts. Därtill kommer svårigheten att bedöma Suez-konfliktens långvarighet och verkningar på olika områden. Det är i första hand den sistnämnda omständigheten, som har gjort, att det varit vanskligare än vanligt att sammanfatta framtidsbedömningen i siffermässig form. I årets nationalbudget har därför tyngdpunkten förskjutits mot diskussionen av utgångsläget inför 1957 och av de problemställningar, som syns bli aktuella för svensk ekonomi under 1957.

Det är givetvis alltid svårt att göra en prognos på ett års sikt. Statistiken är bristfällig, analysmetoderna ofullständigt utvecklade och förutsättningarna, t. ex. beträffande det världspolitiska läget, kan snabbt förändras. Någon exakt prognos över den utveckling, som följer, kan sålunda inte göras före ett års ingång. Innebörden av nationalbudgetarbetet blir därför närmast följande. Tendenserna i det ekonomiska utgångsläget analyseras med tillgänglig statistik över utvecklingen såväl inom landet som i utlandet. I samband därmed görs en allmän bedömning av de impulser, som den svenska ekonomin kan tänkas få utifrån under det kommande året. Dessa impulser kommer främst via exportens och importens volym- och prisutveckling. När det sedan gäller att bedöma den inhemska ekonomins utveckling under det kommande året, finns vissa hållpunkter. Olika offentliga myndigheter gör upp budgeter, d. v. s. planer på ett års sikt; det gäller både stat och kommun. Företagens investeringar är bundna på relativt lång sikt genom planer, varom statistik inhämtas. Planer utarbetas även för tillståndsgivningen för den reglerade byggnadsverksamheten. Allt detta är faktorer av mycket stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen och kunskapen om dem underlättar prognosen.

Om nationalbudgeten uppfattas som ett slag av prognos, innebär det som nu sagts att prognosen är »betingad» av de antaganden, som görs beträffande faktorer sådana som det världspolitiska läget, den internationella ekonomiska utvecklingen, löneutvecklingen och väderleksförhållandena. I den mån förutsättningarna ändras under årets lopp, ändras också betingelserna för nationalbudgeten. Allteftersom året går, ny statistik för utvecklingen inom

och utom landet blir tillgänglig och olika grundläggande förutsättningar förändras, kan i princip tänkas, att nationalbudgeten revideras i anslutning till det nya läget. På senare år har sålunda en reviderad nationalbudget presenterats på våren.

Bedömningen av det kommande året och den siffermässiga preciseringen av nationalbudgeten underlättas för områden, som är direkt reglerade. I Sverige har erfarenheten åtminstone av de första nationalbudgeterna varit, att prognoser för sådana poster, som reglerats direkt centralt (import, byggnadsverksamhet och statlig konsumtion), i allmänhet överensstämt bättre med verkligheten än andra poster, som endast indirekt kan påverkas av den ekonomiska politiken. I dagens läge kan man i nationalbudgeten fristående endast fixera statlig konsumtion och de investeringar, som fortfarande är reglerade. För övrigt får nationalbudgeteringen falla tillbaka på allmänna prognoser över utvecklingen på olika områden. De ömsesidiga sambanden mellan olika faktorer i den ekonomiska utvecklingen gör givetvis en sådan allmän prognos ytterst vansklig. Prognosteknik och statistiskt underlag är, såsom förut nämnts, inte tillräckliga för en mer preciserad ekonomisk prognos över det kommande året. Även 1956 har antalet poster, som bestäms av direkta regleringar, inskränkts i och med att jordbrukspriserna numera regleras över en treårsperiod. Därmed faller också prisutvecklingen på detta område under de faktorer, som måste innefattas i den allmänna prognosen.

Man kan naturligtvis fråga sig, om en nationalbudget bör uppställas på så lång sikt som ett år. Svaret blir, att den ekonomisk-politiska diskussionen vid framläggandet av den statliga budgeten knappast kan avvara en allmän samhällsekonomisk bedömning. Med hänsyn till den omfattning, som den statliga budgeten nu har, och den stora roll den spelar som ekonomisk-politiskt instrument, måste denna budget uppställas mot bakgrunden av en bedömning av den allmänna samhällsekonomiska utvecklingen. Om denna bedömning skall ske verbalt eller som i nationalbudgeten i siffermässig form kan diskuteras. Att prognosmetodiken och det statistiska underlaget samt utvecklingen själv inte är sådana, att man kan ställa exakta prognoser, tar emellertid inte bort problemet, att en diskussion om problemställningar och en allmän samhällsekonomisk bakgrund är nödvändig.

Bedömningar på ett års sikt är emellertid inte tillräckliga för den ekonomiska politiken. Bristen på sammanställningar av planer och tendenser på längre sikt kan lätt göra, att den allmänna ekonomiska debatten tenderar att alltför ensidigt se på de kortsiktiga problemen. De långsiktiga problemen är dock givetvis mycket väsentliga. Genom dagens ekonomiska beslut på det politiska planet likaväl som inom företagen läggs ofta grunden till framtidens ekonomiska utveckling. Den nyligen framlagda långtidsutredningen visar, hur många långsiktiga problem på det ekonomiska området, som under den närmaste framtiden pockar på sin lösning. Trycket från investeringsidan är starkt. Det gäller undervisning, urbanisering och socialvård. Det gäller export och bränsleförsörjning. Det gäller bilismens expansion.

Man ställer ibland frågan, om en nationalbudget är en prognos eller ett

program. Den form som nationalbudgeten har fått i Sverige innebär närmast, att man ställer problem och diskuterar dessa i prognosform utan anspråk på precision. Något program som till varje pris skall uppnås kan detta knappast sägas innebära. I den mån nationalbudgetens framtidsbedömning i stora drag kan accepteras som sannolik, utgör den dock en sammanfattning av den ekonomiska politikens verkningar.

Årets nationalbudget skiljer sig i fråga om disposition inte mycket från sina föregångare. Efter det traditionella kapitlet med försörjningsbalansen för det gångna året, kompletterat med en kort sammanfattning av höstens konjunkturläge i Sverige, har dock inlagts ett nytt kapitel. Tredje kapitlet innehåller sålunda en bedömning av läget i utlandet och då särskilt utvecklingen i viktigare västeuropeiska länder och i Förenta staterna. Det har syntts angeläget att i år ge en något fylligare redovisning av den internationella ekonomiska utvecklingen bl. a. med hänsyn till de betalningsproblem, som kan uppstå i vissa länder, och främst till Suez-konflikten och därav följande oljekris.

Sedan utgångsläget fixerats både med hänsyn till den svenska ekonomins läge på hösten 1956 och till utvecklingstendenser i utlandet, följer som vanligt specialkapitlen. I kapitel IV skisseras utvecklingen av utrikeshandeln. I kapitel V redovisas arbetsmarknadsläget. Användningen av arbetskraften hänger givetvis intimt samman med den produktionsutveckling, som skisseras i kapitel VI. Som vanligt är det framför allt jordbruk och industri, som där analyseras. I kapitel VII redovisas de disponibla inkomsternas utveckling vid olika alternativa inkomstantaganden. I årets nationalbudget fixeras däremot icke någon bestämd inkomstutveckling för 1957. Någon fullständig prognos framläggs således icke i år. Konsumtionskapitlet har främst uppgiften att redovisa effekten av vissa åtgärder, som påverkar de disponibla inkomsterna, t. ex. skattebetalningar och inkomstöverföringar, och att analysera konsumtionsprisutvecklingen. Investeringar och investeringsplaner analyseras i kapitel VIII.

I specialkapitlet har förutsatts, att Suez-konfliktens verkningar blir relativt snabbt övergående. Suez-konflikten har fått påverka bedömningen i den mån verkningarna redan inträffat eller tendensen är klar — även om kvantifieringen givetvis är svår. Det gäller exempelvis verkan på oljeimporten och på bilismens område. Däremot har några större direkta verkningar av Suez-konflikten på produktionen via bränslebrist inte medtagits i produktionskapitlet — produktionens höjd bestäms dock via bränslet. Samma utgångspunkt väljs i sista kapitlet, som är avsett att ge en realekonomisk grundval för en fortsatt diskussion av de samhällsekonomiska problemställningarna inför 1957. Denna grundval, som inte får betraktas som en fullständig prognos, innebär sålunda, (1) att Suez-konfliktens inverkan på svensk ekonomi blir relativt måttlig och (2) att inkomstutvecklingen i stort sett kommer att svara mot det i kapitlet framräknade »konsumtionsutrymmet». Härafter diskuteras verkningarna av eventuella avvikelser från dessa förutsättningar.

II. Försörjningsbalansen för 1956

Preliminära uppgifter över försörjningsbalansen i fasta priser tyder på att bruttoinvesteringarna sammanlagt ökat med knappt 2 procent från 1955 till 1956, den privata konsumtionen med drygt 2 procent, den offentliga konsumtionen med ca 5 procent. Dessa ökningstal ligger lägre än genomsnittet för efterkrigstiden. Utrikeshandeln har expanderat kraftigt under 1956. Importvolymen beräknas ha stigit med 6 procent och exportvolymen med 9 procent från 1955 till 1956. Prisutvecklingen i utrikeshandeln har lett till en viss försämring av bytesförhållandet under 1956, men den kraftiga expansionen av exporten jämsides med ökade nettointäkter från sjöfarten har medfört, att bytesbalansen förbättrades något från 1955 till 1956.

Liksom föregående år har beräkningarna över försörjningsbalansens poster vid denna tid på året varit förenade med betydande svårigheter på grund av brister i primärmaterialet. Tidigare erfarenheter visar, att betydande revideringar kan bli nödvändiga för såväl investeringar som konsumtion, när mera definitivt material föreligger.

I motsats till tidigare år innehåller försörjningsbalansen för 1956 inte någon siffermässig precisering av ökningen i bruttonationalprodukten. Orsaken till detta har varit svårigheter att nå en rimlig säkerhet i bedömningen

Tabell II: I. Försörjningsbalansen 1953—1956 i löpande priser

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring 1955—1956	
					Miljoner kronor	Pro- cent
<i>Tillgång</i>						
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris.....	43 240	45 120	48 920	51 730 ± x	+ 2 810 ± x	..
2. Import av varor, cif.....	8 170	9 190	10 340	11 400	+ 1 060	+ 10
3. Minskning av lager m. m....	270	140	—
4. Summa tillgång	51 680	54 450	59 260	63 130 ± x	+ 3 870 ± x	..
<i>Användning</i>						
5. Privat inhemsk bruttoin- vestering.....	7 430	7 960	8 390	9 050	+ 660	+ 8
6. Offentlig inhemsk bruttoin- vestering.....	5 660	5 890	6 120	6 470	+ 350	+ 6
7. Ökning av lager m. m.....	—	—	1 020	± x	- 1 020 ± x	..
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster.....	8 500	9 030	9 920	11 220	+ 1 300	+ 13
9. Privat konsumtion.....	25 100	26 380	28 020	30 050	+ 2 030	+ 7
10. Offentlig konsumtion.....	4 990	5 190	5 790	6 340	+ 550	+ 10
11. Summa användning	51 680	54 450	59 260	63 130 ± x	+ 3 870 ± x	..

Tabell II: 2. Försörjningsbalansen 1953—1956 i fasta priser

	1954 års priser				1955 års priser					
	1953 Mkr	1954 Mkr	1955 Mkr	1956 prel. Mkr	1955 Mkr	1956 prel. Mkr	Förändring 1955—1956			
							Miljoner kronor		Procent	
							Utfall	National- budget	Utfall	National- budget
<i>Tillgång</i>										
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris.....	43 150	45 120	46 900	47 280 ± x	48 920	49 340 ± x	+ 420 ± x	+ 1 450	..	+ 3
2. Import av varor, cif	8 020	9 190	10 180	10 800	10 340	10 960	+ 620	+ 100	+ 6	+ 1
3. Minskning av lager m. m. ..	290	140	—	..	—	—	.	.
4. Summa tillgång	51 460	54 450	57 080	58 080 ± x	59 260	60 300 ± x	+ 1 040 ± x	+ 1 550
<i>Användning</i>										
5. Privat inhemsk bruttoinvestering	7 280	7 960	8 110	8 290	8 390	8 580	+ 190	+ 190	+ 2	+ 2
6. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 630	5 890	5 810	5 850	6 120	6 170	+ 50	+ 110	+ 1	+ 2
7. Ökning av lager m. m.	—	—	960	± x	1 020	± x	- 1 020 ± x	—	.	.
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster	8 270	9 030	9 540	10 370	9 920	10 780	+ 860	+ 200	+ 9	+ 2
9. Privat konsumtion	25 280	26 380	27 260	27 890	28 020	28 690	+ 670	+ 800	+ 2	+ 3
10. Offentlig konsumtion	5 000	5 190	5 400	5 680	5 790	6 080	+ 290	+ 250	+ 5	+ 4
11. Summa användning	51 460	54 450	57 080	58 080 ± x	59 260	60 300 ± x	+ 1 040 ± x	+ 1 550

¹ När den preliminära nationalbudgeten, vars siffror här återgetts, utarbetades, hade ännu inga lagersiffror för 1955 kunnat beräknas. Man utgick då från oförändrade lager både 1955 och 1956. Detta försvårar alla jämförelser mellan budget och utfall.

av lagerutvecklingen under året. Speciellt kännbar i detta avseende har bristen på statistisk information beträffande verkstadsindustrin varit. I nationalbudgeten för 1956 väntades bruttonationalprodukten volymmässigt komma att öka med ca 3 procent. En uppskattning av bruttonationalprodukten från produktionssidan antyder en blygsammare utveckling.

1. Inhemska bruttoutgifter

Enligt de preliminära beräkningar, som här framläggs, syns de totala *bruttoinvesteringarna* värdemässigt ha ökat med ca 7 procent och volymmässigt med knappt 2 procent från 1955 till 1956, vilket innebär, att ökningstakten stigit något jämfört med utvecklingen från 1954 till 1955.

Tabell II: 3. Inhemska bruttoutgifter 1953—1956 i löpande priser

Procenttal

	1953	1954	1955	1956 prel.
Privat inhemsk bruttoinvestering	17,2	17,5	17,3	17,4
Offentlig inhemsk bruttoinvestering	13,1	13,0	12,7	12,5
Privat konsumtion	58,1	58,1	58,0	57,9
Offentlig konsumtion	11,6	11,4	12,0	12,2
Summa bruttoutgifter	100,0	100,0	100,0	100,0

De *privata investeringarna* syns från 1955 till 1956 volymmässigt ha ökat med drygt 2 procent, d. v. s. ungefär lika mycket som från 1954 till 1955 (se tabell 4 b). Denna ökning kan framför allt tillskrivas bostadsbyggandet, som ökat med ca 5 procent trots en beräknad svag volymmässig nedgång av bostadsunderhållet. Stocken av pågående byggen har varit betydligt större under 1956 än 1955 och lägenhetsytorna har ökat med ca 5 procent. Detta har lett till en ökning av nyproduktionen av bostäder med ca 7 procent, trots att byggnadstiderna antas ha förlängts något under 1956.

Osäkerheten i de preliminära uppgifterna över industrins investeringar berördes i förra årets nationalbudget, där det framhölls, att det definitiva utfallet av investeringarna i maskiner och apparater starkt kan avvika från det preliminära. Det definitiva utfallet för 1955 visade sig emellertid nära överensstämma med de preliminära uppgifterna. Då förhållandena denna höst varit relativt likartade med förra höstens, syns det inte finnas större anledning att räkna med någon korrigerig av föreliggande preliminära uppgifter.

Det har, liksom förhållandet var föregående år, förelegat en markant skillnad i utvecklingen mellan de mindre industriföretagen (med 5—49 arbetare) och de större (med minst 50 arbetare). De mindre företagen har enligt föreliggande uppgifter under 1956 minskat sina ny- och reinvesteringar med ca 13 procent jämfört med 1955, medan de större företagen ökat sina med

Tabell II: 4 a. Bruttoinvesteringar 1953—1956 i löpande priser

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.
I. Privata bruttoinvesteringar	7 425	7 961	8 389	9 051
1. Bostäder	2 099	2 239	2 404	2 637
2. Industri	2 219	2 645	2 800	2 975
3. Kraft- och belysningsverk	302	259	251	260
4. Jordbruk	887	905	845	872
5. Transportmedel	1 602	1 490	1 622	1 806
6. Övrigt	316	423	467	501
II. Offentliga bruttoinvesteringar	5 658	5 894	6 120	6 468
1. Statliga	3 313	3 298	3 433	3 712
därav: affärsverk och aktiebolag	1 510	1 443	1 484	1 631
militära	1 088	1 210	1 267	1 382
2. Kommunala (inkl. komm. bolag m. m.) ..	2 345	2 596	2 687	2 756
III. Summa bruttoinvesteringar.....	13 083	13 855	14 509	15 519
därav: privata och offentliga bostäder ..	2 639	2 870	3 039	3 295

Tabell II: 4 b. Bruttoinvesteringar 1953—1956 i 1954 års priser

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring i procent		
					1953 —54	1954 —55	1955 —56
I. Privata bruttoinvesteringar	7 276	7 961	8 110	8 294	+ 9	+ 2	+ 2
1. Bostäder	2 088	2 239	2 331	2 440	+ 7	+ 4	+ 5
2. Industri	2 181	2 645	2 661	2 674	+ 21	+ 1	± 0
3. Kraft- och belysnings- verk	299	259	238	235	- 13	- 8	- 1
4. Jordbruk	892	905	826	816	+ 1	- 9	- 1
5. Transportmedel	1 498	1 490	1 604	1 661	- 1	+ 8	+ 4
6. Övrigt	318	423	450	468	+ 33	+ 6	+ 4
II. Offentliga bruttoinveste- ringar.....	5 632	5 894	5 811	5 848	+ 5	- 1	+ 1
1. Statliga	3 293	3 298	3 241	3 331	± 0	- 2	+ 3
därav: affärsverk	1 363	1 314	1 254	1 273	- 4	- 5	+ 2
aktiebolag.....	143	129	143	185	- 10	+ 11	+ 29
militära	1 061	1 210	1 202	1 242	+ 14	- 1	+ 3
2. Kommunala (inkl. komm. bolag m. m.) ...	2 339	2 596	2 570	2 517	+ 11	- 1	- 2
III. Summa bruttoinvesteringar	12 908	13 855	13 921	14 142	+ 7	± 0	+ 2
därav: privata o. offent- liga bostäder ..	2 625	2 870	2 948	3 054	+ 9	+ 3	+ 4

ca 8 procent, bådadera i löpande priser. Om kostnadsökningen kan uppskattas till ca 5 procent, innebär detta en volymmässig minskning för de mindre industriföretagens investeringar med ca 18 procent och en ökning för de större företagens med 2—3 procent. Vid de pålägg på industriinvesteringarna, som gjorts avseende hantverkets investeringar, har antagits, att de senare utvecklats på samma sätt som de mindre företagens. Det sammanlagda resultatet av ovannämnda beräkningar har blivit, att de totala privata industriinvesteringarna haft en ungefär oförändrad volym 1956 jämfört med 1955.

Investeringarna inom jordbruket beräknas ha minskat med 1 procent. Att nedgången inte blivit kraftigare beror på att den beräknade minskningen i nyanskaffningar av maskiner motvägs av en beräknad ökning av maskinunderhållet. Inom gruppen transportmedel föreligger en ökning av investeringarna i motorfordon och flyg men en minskning för handelsflottan — variationer i värdet av nedlagt arbete på fartyg under byggnad ingår i lagerförändringar.

Beträffande de *offentliga investeringarna* syns kommunernas finansieringssvårigheter samt begränsningarna i byggnadsverksamheten på grund av byggnadsregleringen ha lett till att de kommunala investeringarna minskat med ca 2 procent från 1955 till 1956. De statliga har ökat med omkring 3 procent under samma period. Detta innebär en förändring av tendensen från tidigare år, då de offentliga bruttoinvesteringarnas ökning dominerades av stegringen i de kommunala investeringarna. Den största ökningen för de statliga investeringarna ligger på de statliga aktiebolagen, delvis på grund av den kraftiga ökningen för SAS, vars inköp av flygplan faller mycket ojämnt på olika år. De affärsdrivande verkens investeringar har ökat med knappt 2 procent. Den enda gruppen statliga investeringar, som minskat, är de civila investeringarna i skolor, sjukhus och förvaltning, vilka sammanlagt tycks ha sjunkit med ca 10 procent.

Beträffande investeringsutvecklingen se även kapitel VIII.

Den *privata konsumtionen* har enligt preliminära beräkningar ökat med drygt 7 procent i löpande och drygt 2 procent i fasta priser från 1955 till 1956 (se tabellerna 5 a och b). Priserna för hela den privata konsumtionen har i genomsnitt stigit inte fullt 5 procent från 1955 till 1956.

Räknat i löpande priser har ökningen i konsumtionsutgifterna varit mycket ojämnt fördelad på olika konsumtionsposter till följd av den heterogena prisutvecklingen för konsumtionsvaror och tjänster under 1955 och 1956. Livsmedelskonsumtionen har stigit med ca 8 procent i löpande och ca 1 procent i fasta priser. Praktiskt taget hela den reala ökningen har emellertid fallit på vin och spritdrycker, varav konsumtionen enligt en försiktig kalkyl beräknas ha stigit med sammanlagt ca 10 procent i volym; höjningen av spritpriserna i november 1956 har i dessa beräkningar antagits medföra en kraftig kvantitativ nedgång i spritförbrukningen. Konsumtionen av egentliga livsmedel har i likhet med närmast föregående år ökat endast obetydligt i fasta priser. En övergång från animaliska till vegetabiliska födoämnen har

Tabell II: 5 a. Privat konsumtion 1953—1956 i löpande priser¹

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring 1955—1956 i procent
Livsmedel	10 116	10 553	11 231	12 075	+ 8
Bostad	2 096	2 251	2 406	2 695	+ 12
Bränsle och lyse	1 129	1 211	1 340	1 580	+ 18
Beklädnad	3 643	3 641	3 809	3 898	+ 2
Inventarier	1 782	1 876	1 950	2 047	+ 5
Fordon	1 385	1 724	1 860	2 044	+ 10
Resor	1 106	1 119	1 141	1 196	+ 5
Sjukvård, hygien, hemvård.....	1 495	1 572	1 685	1 813	+ 8
Övrigt.....	2 190	2 296	2 419	2 508	+ 4
Summa	24 942	26 243	27 841	29 856	+ 7

¹ I tabellen inkluderas inte bank- och försäkringstjänster. Ej heller har korrigerings skett för dubbelräkning mot offentlig konsumtion. Dessa korrigeringar har dock gjorts vid beräkningen av den privata konsumtionen i tabellerna 1 och 2.

ägt rum, vilket bl. a. får ses mot bakgrund av det faktum, att prisstegringen varit väsentligt kraftigare för animaliska än för vegetabiliska produkter.

Konsumenternas utgifter för bostad och bränsle har ökat kraftigt från 1955 till 1956. Utgifterna för bostadsnyttjande har stigit med ca 12 procent i löpande och ca 4 procent i fasta priser. Förbrukningsökningen av bränsle och lyse var likaledes 4 procent i fasta priser men hela 18 procent i löpande priser.

I likhet med tidigare år har även under 1956 bilutgifterna svarat för en betydande del av ökningen i den privata konsumtionen. Nyinköpen av personbilar beräknas ha stigit något från 1955 till 1956. En fortsatt kraftig tillväxt i bilbeståndet har härigenom ägt rum, vilket resulterat i en motsvaran-

Tabell II: 5 b. Privat konsumtion 1953—1956 i 1954 års priser¹

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring 1955—1956 i procent
Livsmedel	10 358	10 553	10 744	10 894	+ 1
Bostad	2 164	2 251	2 344	2 440	+ 4
Bränsle och lyse	1 083	1 211	1 325	1 384	+ 4
Beklädnad	3 589	3 641	3 825	3 881	+ 1
Inventarier	1 792	1 876	1 944	2 010	+ 3
Fordon	1 288	1 724	1 792	1 932	+ 8
Resor	1 126	1 119	1 115	1 104	- 1
Sjukvård, hygien, hemvård.....	1 522	1 572	1 651	1 736	+ 5
Övrigt.....	2 196	2 296	2 354	2 329	- 1
Summa	25 118	26 243	27 094	27 710	+ 2

¹ I tabellen inkluderas inte bank- och försäkringstjänster. Ej heller har korrigerings skett för dubbelräkning mot offentlig konsumtion. Dessa korrigeringar har dock gjorts vid beräkningen av den privata konsumtionen i tabellerna 1 och 2.

Tabell II: 6. Offentlig konsumtion 1953—1956

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring 1955—1956 i procent
<i>Löpande priser</i>					
Kommunal, total	2 750	2 910	¹ 3 350	3 750	+ 12
därav: löner	1 970	2 101	¹ 2 413	2 664	+ 10
Statlig, total	2 240	2 280	2 435	2 590	+ 6
därav: löner	1 511	1 546	1 698	1 830	+ 8
Total offentlig konsumtion	4 990	5 190	¹ 5 785	6 340	+ 10
<i>1954 års priser, totalt</i>					
.....	5 000	5 190	¹ 5 405	5 680	+ 5
därav: kommunal	2 755	2 910	¹ 3 130	3 360	+ 7
statlig	2 245	2 280	2 275	2 320	+ 2

¹ Preliminära siffror. Uppgifterna för 1954 och 1955 bygger på inte fullt jämförbar statistik. Utvecklingen för 1954—1955 är därför osäker inom relativt vida felmarginaler och ökningen har eventuellt överskattats i tabellens siffror.

de, kraftig ökning i drifts- och underhållskostnaderna för bilar. Konsumenternas totala utgifter under posten fordon kan uppskattas ha ökat med ca 8 procent i fasta priser från 1955 till 1956. En motsatt utveckling visar utgiftsvolymen för resor, huvudsakligen med kollektiva transportmedel, vilken minskat med ca 1 procent.

Konsumtionen av textila beklädnadsvaror har åter stagnerat och syns ha varit helt oförändrad från 1955 till 1956. Däremot har konsumtionen av skor enligt de preliminära beräkningarna ökat med ca 5 procent i volym. Inköpen av inventarier har under de senaste åren ökat betydligt. Från 1955 till 1956 har de stigit med ca 3 procent i fasta priser.

Det bör framhållas, att beräkningarna över den privata konsumtionens utveckling huvudsakligen bygger på statistik för de tre första kvartalen 1956. När också statistik över omsättningen under fjärde kvartalet med dess julhandel föreligger, kan ovan presenterade beräkningar komma att inte oväsentligt ändras för en del poster.

Den *offentliga konsumtionen* har stigit med 10 procent i löpande och 5 procent i fasta priser från 1955 till 1956 (se tabell 6). I likhet med tidigare år hänför sig större delen av ökningen i den offentliga konsumtionen till den kommunala sektorn; den kommunala konsumtionen har sålunda stigit med 7 procent och den statliga konsumtionen med 2 procent i fasta priser.

2. Utrikeshandel och lagerutveckling

Enligt preliminära kalkyler har den svenska handelsbalansen med utlandet undergått en obetydlig förbättring från 1955 till 1956 (se tabell 7). Samtidigt har nettoinkomsterna från den utrikes sjöfarten stigit med ca 175 miljoner kronor. Underskottet i bytesbalansen beräknas därför ha minskat från ca 415 miljoner kronor 1955 till ca 175 miljoner kronor 1956.

Tabell II: 7. Bytesbalansen 1953—1956

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.	Förändring 1955—1956 i procent
<i>Löpande priser</i>					
Export av varor, fob.....	7 659	8 196	8 933	10 050	+ 13
Import av varor, cif.....	8 172	9 192	10 337	11 400	+ 10
Handelsbalansens saldo	- 513	- 996	- 1 404	- 1 350	.
Sjöfartsnetto.....	+ 860	+ 875	+ 1 025	+ 1 200	+ 17
Övriga tjänster m.m. netto.....	- 15	- 45	- 35	- 25	.
Bytesbalansens saldo	+ 332	- 166	- 414	- 175	.
<i>1954 års priser</i>					
Export av varor, fob.....	7 494	8 196	8 681	9 480	+ 9
Import av varor, cif.....	8 020	9 192	10 184	10 795	+ 6
Handelsbalansens saldo	- 526	- 996	- 1 503	- 1 315	.
Sjöfartsnetto.....	+ 790	+ 875	+ 890	+ 910	+ 2
Övriga tjänster m. m. netto.....	- 15	- 45	- 34	- 25	.
Bytesbalansens saldo	+ 249	- 166	- 647	- 430	.

Exporten beräknas ha ökat med 13 procent i värde och 9 procent i volym. Exportökningen har framför allt betingats av den höga internationella efterfrågan på investeringsvaror. Exporten av verkstadsprodukter, järn och stål samt järnmalm har sålunda stigit kraftigt. Exporten av trävaror har däremot sjunkit från 1955 års höga nivå, främst på grund av minskad utförsel till Storbritannien. Exporten av övriga skogsindustriprodukter har fortsatt att öka.

Importen beräknas totalt ha ökat med ca 10 procent i värde och 6 procent i volym. Importen av verkstadsprodukter har ökat avsevärt, medan importen av järn och stål sjunkit tillbaka till ungefär samma nivå som 1954. Importen av flytande bränslen har fortsatt att stiga under 1956, samtidigt som importen av fasta bränslen minskat något. Importpriserna har under 1956 stigit något mer än exportpriserna, varför bytesförhållandet försämrats något från 1955 till 1956. Ser man till transaktionerna med utlandet av såväl varor som tjänster, syns prisutvecklingen under 1955 och 1956 medräknat stegringen i fraktsatserna inte ha inneburit vare sig någon förlust eller vinst för Sverige av någon betydande storleksordning.

Om utrikeshandeln se vidare kapitel IV.

Lagerutvecklingen under året är alltid vanskelig att bedöma, innan statistik över lagerinventeringarna vid årsskiftet är tillgänglig. Lagerförändringarna har i år inte ansetts kunna siffermässigt preciseras, varför lagerförändringarna under 1956 inte är medtagna i tabellerna över försörjningsbalansen (tab. 1 och 2). I stället har fogats ett $\pm x$ till bruttonationalprodukten samt till slutsummorna, vilket innebär, att lagerförändringen under 1956 skall läggas till respektive dras av.

Tabell II: 8. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1953—1955

Miljoner kronor i genomsnittliga återanskaffningspriser för respektive år; ofullständiga uppgifter

	1953	1954	1955
<i>Löpande priser</i>			
1. Bränslen	— 10	— 80	+ 90
2. Skogsprodukter.....	— 290	+ 290	+ 170
3. Verkstads- och varvsindustrins lager	— 110	— 30	+ 840
4. Ferrolegeringar, tackjärn, metaller, handelsfärdigt järn och stål m. m. (hos järnverk och järngrossister).....	± 0	— 30	+ 40
5. Hudar, läder, gummi	± 0	± 0	± 0
6. Textilvaror och skor	+ 110	+ 30	± 0
7. Livsmedel	— 60	— 130	± 0
8. Summa	— 360	+ 50	+ 1 140
9. Förändring i kreaturskapital	— 30	— 40	— 90
10. Variationer i uttag ur skog.....	+ 120	— 150	— 30
11. Summa lagerförändringar	— 270	— 140	+ 1 020
<i>1954 års priser</i>			
12. Summa lagerförändringar	— 290	— 140	+ 960

Källor: Jordbruksnämnden (för livsmedel och förändringar i kreaturskapital), skogsstyrelsen (för skogsuttag) samt handels- och industrikommissionen (för övriga områden).

Tillgängliga uppgifter tyder på att bränslelagren ökat under 1956, likaså lagren av tackjärn och metaller. För skogsprodukter kan man räkna med en ökning av färdigvarulagren; samtidigt torde lagren av råvaror ha minskat något. Å andra sidan syns lagren av textilråvaror, skor, hudar, läder och gummi samt livsmedel ha minskat. I lagerposten ingår också förändringar i kreaturskapitalet samt variationer i uttag ur skog. Kreaturskapitalet har minskat, vilket medfört en minuspost. Lägre uttag ur skog har medfört, att posten för variationer i uttag ur skog blivit positiv. Ett stort produktionsområde återstår, där statistiken är ytterst bristfällig, nämligen verkstadsindustri och skeppsvarv. Inom detta skedde under 1955 en mycket stark lageruppbyggnad. Att döma av de mycket schematiska kalkyler, som för närvarande kunnat göras över tillförsel och leveranser av verkstadsprodukter och fartyg, syns en viss lagerökning ha inträffat inom detta område även 1956. Det är dock inte möjligt att siffermässigt precisera den. Svårigheten att uppskatta denna post kan exemplifieras med beräkningarna för 1956. I de preliminära kalkylerna (december 1955) infördes totalt för samtliga områden oförändrade lager. I nästa omgång (april 1956) blev uppskattningen 700 miljoner kronors ökning. Nu har denna reviderats till ca 1 000 miljoner kronor. Justeringarna hänförde sig nästan helt till verkstadsindustrin, för vilken endast ofullständiga resultat av lagerenkäten förelåg ännu i april 1956.

Av ovanstående framgår, att även ungefärliga omdömen om lagerförändringarna är svåra att göra vid denna tidpunkt. Vid ett försök till summering av ovannämnda tendenser syns dock lagerökningarna överväga.

3. Bruttonationalprodukt, inkomstutveckling och sparande

Som framgått tidigare har någon beräkning av bruttonationalprodukten från användningssidan inte gjorts i år på grund av osäkerheten om lagerutvecklingen. Enligt sedvanliga kalkyler från produktionssidan syns emellertid bruttonationalprodukten ha ökat med knappt 2 procent från 1955 till 1956, dvs. mindre än genomsnittligt under efterkrigstiden. Med hänsyn till den skärpta ekonomiska politiken synes en sådan dämpning i utvecklingstakten för bruttonationalprodukten inte osannolik. Osäkerheten i beräkningarna är dock betydande och talet 2 procent har vida variationsmarginaler. Oförändrade lager under 1956 skulle innebära en ökning av bruttonationalprodukten med 1 procent förutsatt korrekta beräkningar av konsumtion, investeringar och utrikeshandel. För varje ökning av lagren med 400 à 500 miljoner kronor under 1956 skulle beräkningarnas metodik ge en stegring av bruttonationalprodukten med ytterligare 1 procent. En ökning med knappt 2 procent, vilket uppskattningen från produktionssidan pekar på, innebär sålunda en lagerökning av storleksordningen 450 miljoner kronor. Med hänsyn till resonemanget i lageravsnittet, där en ökning under året framhålls som trolig, syns en stegring i bruttonationalprodukten av den nämnda storleken mest sannolik.

En ökning i bruttonationalprodukten med knappt 2 procent i volym skulle betyda en ökning med 6—7 procent i löpande priser, vilket innebär en prisstegring med 4,5 procent för bruttonationalprodukten i dess helhet. Prisstegringen för de olika delposterna framgår av nedanstående prisindex-tal för 1956 (index: 1955 = 100) på en halv procent när:

Privat bruttoinvestering	105,5
Offentlig bruttoinvestering	105
Privat konsumtion	104,5
Offentlig konsumtion	104

Med utgångspunkt från detta alternativ för ökningen av bruttonationalprodukten i löpande priser kan en indirekt uppskattning göras av nettionalinkomstens utveckling dvs. av den sammantagna inkomstökningen för löntagare, enskilda företagare, bolag och affärsverk.

Av den på detta sätt beräknade ökningen i bruttonationalprodukten, 3,3 miljarder kronor, hänför sig en del till indirekta skatter (minus subventioner) och en del till kostnader för reparationer och underhåll. Dras dessa poster från bruttonationalprodukten, erhålls en stegring på ca 2,9 miljarder kronor. Av denna ökning hänför sig en del till ökade avskrivningar, varför ökningen av *nettionalinkomsten* vid detta alternativ skulle bli av storleksordningen 2,7 miljarder kronor. Denna siffra över inkomstökningen för fysiska personer samt bolag och affärsverk kan jämföras med riksräkenskapsverkets uppskattning av den totala inkomstsummans ökning för fysiska personer på ca 8 procent eller ca 2,6 miljarder kronor från 1955 till 1956.

Tabell II: 9. Bruttonationalprodukten i löpande priser enligt olika begrepp 1953—1956

Miljoner kronor

	1953	1954	1955	1956 prel.
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris ..	43 240	45 120	48 920	51 730 ± x
2. <i>Minus</i> : Indirekta skatter	3 390	3 590	4 170	4 530
3. <i>Plus</i> : Subventioner	440	500	510	660
4. Bruttonationalprodukt till produktionskostnad, alt. I	40 290	42 030	45 260	47 860 ± x
5. <i>Minus</i> : Reparationer och underhåll inom företagssektorn	3 040	3 120	3 420	3 600
6. Bruttonationalprodukt till produktionskostnad, alt. II	37 250	38 910	41 840	44 260 ± x

Om dessa båda beräkningar skulle vara riktiga, skulle det innebära, att inkomstsumman för bolag och affärsverk inte skulle ha stigit i nämnvärd grad från 1955 till 1956. Denna slutsats är således hypotetisk.

Bruttosparandets andel av bruttonationalprodukten 1953—1955 framgår av tabell 10. Med bruttosparande avses summan av privata och offentliga bruttoinvesteringar, lagerförändringar samt bytesbalansens saldo. Den inhemska bruttoinvesteringskvoten har stigit under 1953 till 1955. Stegringen 1953—1954 berodde på en höjning av de privata investeringarna, som mer än väl uppvägte en avsakning i lageravvecklingen. Ökningen från 1954 till 1955 förorsakades helt av övergången från lageravveckling till lageruppbyggnad, vilken mer än kompenserade den relativa minskningen av såväl de privata som offentliga investeringarna. Mot en stigande bruttoinvesteringskvot stod en successiv försämring i bytesbalansens saldo under 1953—1955, vilket medförde att den inhemska bruttosparkvoten 1955 endast obetydligt översteg 1953 års. Ovannämnda alternativ för bruttonationalproduktens ökning, 6—7 procent i löpande priser, skulle innebära en lagerökning av väsentligt mindre storleksordning än 1955 års. Då de fasta investeringarnas sammanlagda andel inte skulle förändras, skulle detta medföra en sänkning i bruttoinvesteringskvoten, ned till nära 1954 års nivå. Förbättringen

Tabell II: 10. Sparande-investering 1953—1955 i löpande priser

Procent av bruttonationalprodukten till marknadspris

	1953	1954	1955
1. Privat inhemska bruttoinvestering.....	17,1	17,6	17,1
2. Offentlig inhemska bruttoinvestering ..	13,1	13,1	12,5
3. Lagerförändring	- 0,6	- 0,3	+ 2,1
4. Summa inhemska bruttoinvestering	29,6	30,4	31,7
5. Bytesbalansens saldo	+ 0,8	- 0,4	- 0,8
6. Summa inhemska bruttosparande	30,4	30,0	30,9

i bytesbalansens saldo medför, att nedgången i bruttoparkvoten blir mindre.

Det totala bruttosparandet har, som framgått ovan, under åren efter 1952 stått i en ganska konstant relation till bruttonationalprodukten. Ur konjunktursynpunkt är det därför inte så mycket variationerna i det totala sparandet som variationerna i sparandets fördelning på olika sektorer av samhällsekonomin, som är av betydelse. Vad som i detta avseende på kort sikt är av speciellt intresse, är förändringarna i det *finansiella sparandet*. Med finansiellt sparande för en sektor avses saldot mellan inkomster å ena sidan och löpande utgifter samt utgifter för realkapitalbildning å den andra. Ett positivt finansiellt sparande innebär sålunda ett inkomstöverskott och ett negativt finansiellt sparande ett utgiftsöverskott. En sektors finansiella sparande är med andra ord måttet på de medel, som sektorn ställer till andra sektorer förfogande eller — vid negativt finansiellt sparande — tar i anspråk från andra sektorer. Kanaliseringen av dessa medel sker till större delen via penning- och kapitalmarknaderna. På grund av osäkerheter i det statistiska materialet är det endast *förskjutningarna* i det finansiella sparandet mellan olika år, som återges i nedanstående tablå:

	1952-1953	1953-1954	1954-1955 prel.	1955-1956 prognos
Hushåll	- 210	+ 200	+ 1 250	} ± 0
Företag	+ 870	- 1 050	- 1 800	
Stat	- 1 340	- 150	+ 1 250	
Kommuner	+ 830	+ 500	- 950	+ 100
Utlandets finansiella sparande gentemot Sverige (= förändringen i bytesbalansens saldo med om- vänt tecken)	- 150	+ 500	+ 250	- 250
Summa	± 0	± 0	± 0	± 0

Tablåen visar framför allt den olikartade utvecklingen mellan statens och kommunernas finansiella sparande samt mellan hushållens och företagens. I utvecklingen från 1954 till 1955 är en ökning i statens och en minskning i kommunernas finansiella sparande särskilt framträdande. Dessa förändringar med omvänt tecken i statens och kommunernas sparande sammanhänger med uppbördssystemet för kommunalskatterna såsom detta verkar under perioder med återkommande starka stegringar i den nominella inkomstnivån. Det är sålunda utbetalningar av de under inflationsåren 1951 och 1952 uppburna kommunalskattebidragen, som ger den negativa förändringen för staten och den positiva för kommunerna under 1952—1953 och 1953—1954. När dessa utbetalningar upphör, blir förändringen i statens finansiella sparande positivt och kommunernas negativt, som syns i utvecklingen från 1954 till 1955. År 1956 vänder utvecklingen ånyo, och under 1957 kan den positiva förändringen i kommunernas finansiella sparande väntas stiga ytterligare genom återbetalningar av den under 1955 uppburna

kommunalskatten. Ur kreditmarknadens synpunkt skulle detta betyda, att kommunernas låneanspråk under 1957 totalt sett blir mindre och att den ökning av kommunernas banklikviditet, som redan delvis börjat uppkomma under 1956, kommer att fortsätta — såvida de kommunala utgifterna inte ökar starkt.

Den fortgående försämringen i företagssektorns likviditet framträder likaledes mycket markant i tablån. Företagssektorns utgiftsoverskott har som syns fortsatt att stiga under de senaste åren. Den speciellt starka nedgången i företagets finansiella sparande från 1954 till 1955 sammanhänger bl. a. med den stora lagerökningen under 1955 och de behov av finansiering med andra medel än löpande intäkter, som den aktualiserade. Ur kreditmarknadssynpunkt betyder denna utveckling ökad skuldsättning för företagen (bl. a. genom ökade aktieemissioner och ökad upplåning hos kreditinstituten) samt minskade tillgodohavanden hos bankerna.

Parallellt med att företagets finansiella sparande minskat, har hushållens ökat. Särskilt stor var ökningen 1955 jämfört med 1954. Transformationen av detta ökade sparande till investeringar i företagssektorn kan inte direkt följas i föreliggande statistik, men huvudsakligen sker den via ökade premieinbetalningar till försäkringsbolagen, banksättningar och amorteringar samt aktie- och obligationsförvärv.¹

För 1956 har separata uppskattningar av förskjutningarna i företagets och hushållens finansiella sparande inte redovisats. Totalt sett förefaller visserligen den privata sektorns finansiella sparande under 1956 ha varit av ungefär samma storlek som 1955. Fördelningen av detta sparande på hushåll och företag är emellertid på detta stadium speciellt osäker. Någon tillförlitlig uppskattning av inkomstutvecklingen för hushållen föreligger inte ännu, och likaledes är fördelningen av de under 1956 inbetalade skattebeloppen på företag och hushåll osäker inom ganska vida marginaler.

4. Läget hösten 1956

I ovanstående analys av den preliminära försörjningsbalansen för 1956 har läget på olika områden belysts med siffror, som gäller hela 1956 jämfört med hela 1955. Sådana jämförelser, som använder genomsnitt, säger ingenting om den utveckling, som skett under 1956. Det är dock även av betydelse för nationalbudgetarbetet att undersöka, hur konjunkturläget utvecklats under årets lopp och hur det ekonomiska läget såg ut på hösten 1956. Det är läget på hösten, som ur konjunktursynpunkt bör utgöra utgångspunkt för bedömningen av 1957 års samhällsekonomiska utveckling i Sverige. För en all-

¹ Det bör anmärkas, att beräkningen av det finansiella sparandet utgår från de faktiskt inbetalade skattebeloppen. Detta betyder, att i den mån skatteinbetalningarna uppskjuts och skatteskulderna följaktligen ökar, kommer detta förhållande inte att påverka fördelningen av det finansiella sparandet i denna kalkyl. Ett uppskov med skatteinbetalningarna har under 1956 tydligen ägt rum både från företagets och hushållens sida. Detta medför att statens finansiella sparande underskattas och den privata sektorns överskattas i jämförelse med den fördelning av det finansiella sparandet, som skulle ha framkommit, om skatteinbetalningarna hade motsvarat den inträdda skattskyldigheten.

Tabell II: 11. Prisutvecklingen per kvartal 1955 och 1956

Procenttal

	1955				1956		
	jan.— apr.	apr.— juli	juli— okt.	okt.— jan.	jan.— apr.	apr.— juli	juli— okt.
Partipriser	+ 1,7	+ 2,6	± 0	+ 2,9	+ 1,6	- 0,6	- 0,3
Konsumentpriser	+ 1,2	+ 1,8	+ 1,8	+ 1,3	+ 0,9	+ 0,4	+ 0,1
Importpriser ¹	± 0	+ 0,6	+ 2,1	+ 2,7	- 0,3	+ 0,9	+ 1,7
Exportpriser ¹	+ 0,6	+ 0,9	+ 1,2	+ 2,0	+ 0,3	± 0	± 0
Byggnadskostnader ²		+ 2,2	+ 0,7	+ 0,7		+ 1,4	+ 0,7

¹ Noteringar med 1950 års vikter.² Avser utvecklingen 1/1—1/5, 1/5—1/9, 1/9—1/11.

Källa: Officiell statistik från kommerskollegium, socialstyrelsen och bostadsstyrelsen.

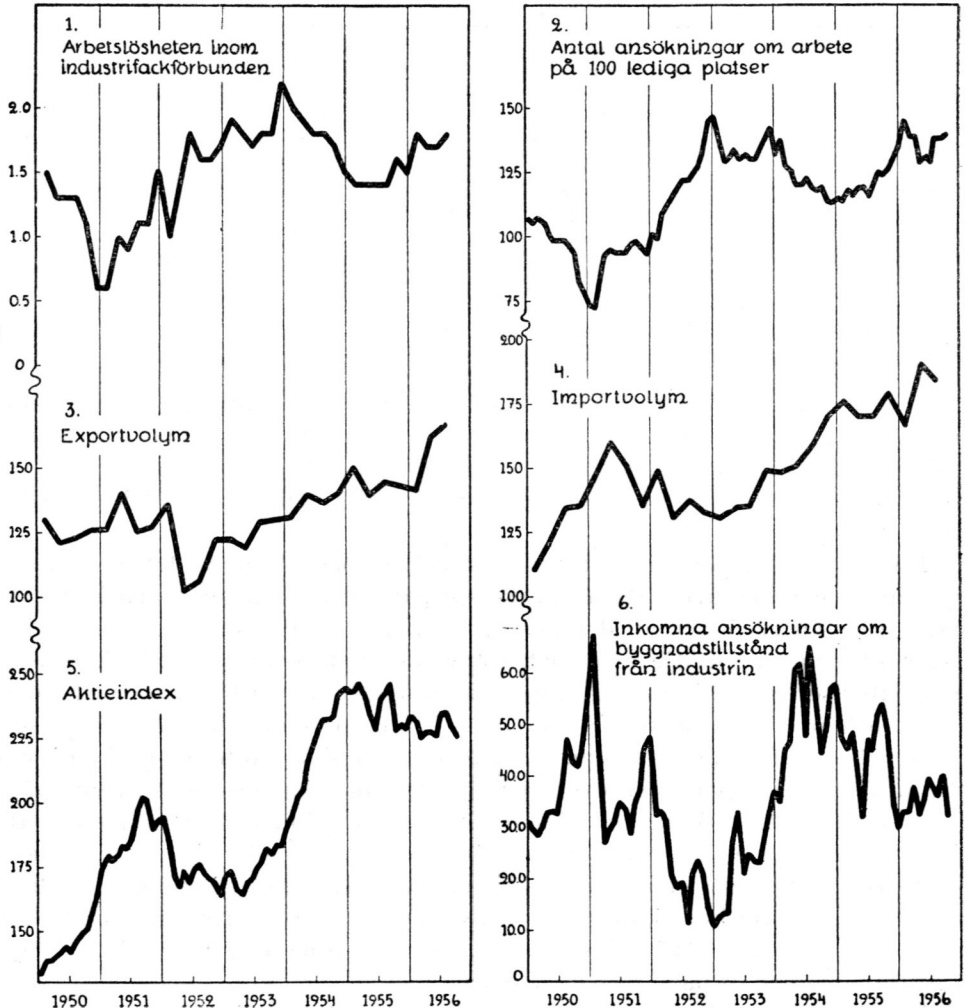
män bedömning av konjunkturutvecklingen blir utvecklingen av priser, sysselsättning och bytesbalans av speciell betydelse. Upprätthållande av en i möjligaste mån stabil prisnivå, full sysselsättning och balans i betalningarna mot utlandet ingår som väsentliga led i traditionella ekonomisk-politiska målsättningar.

Tabell 11 visar *prisutvecklingen* under 1955 och 1956. Av tabellen framgår, att konsumentprissteget, liksom partiprissteget, varit betydligt lägre 1956 än 1955, och att den dessutom skett i avsiktande takt under 1956 fram till och med tredje kvartalet. Under det sista kvartalet 1956 kan konsumentpriserna beräknas stiga inte oväsentligt, bl. a. till följd av ökad sprit-skatt och ökade taxor för järnvägar och bussar samt stigande oljepriser. Inhemska prisförändringar kan orsakas av flera olika faktorer. De kan komma utifrån via import- och exportpriser. De kan vara resultatet av en spänning mellan efterfrågan och tillgång på varumarknaden inom landet. De kan också vara en återspeglning av förändrade kostnader, bl. a. på lönesidan. De kan slutligen vara resultatet av en ändrad ekonomisk politik beträffande indirekta skatter och subventioner. Prissteget under de tre första kvartalen 1956 torde inte i större utsträckning ha varit en följd av bristande balans på varumarknaderna.

Konjunkturutvecklingen kan även belysas med vissa konjunkturkänsliga serier, som gäller sådana områden som arbetsmarknad, utrikeshandel och investeringsverksamhet. Diagram 1 återger ett urval säsongrensade serier av denna typ. Dessa serier har under tidigare år visat sig vara relativt konjunkturkänsliga och i stort sett återspeglat den utveckling, som man i efterhand kunnat klarlägga genom annan statistik. Därmed är inte säkerställt, att dessa serier kan användas som konjunkturindikatorer även för utvecklingen under 1956. Det syns dock av intresse att knyta vissa kommentarer till serierna.

De båda första kurvorna i diagrammet avser utvecklingen på *arbetsmarknaden*. De visar dels antal ansökningar om arbete per 100 lediga platser, dels arbetslösheten inom industrifackförbunden. Båda dessa serier ger ett klart

Diagram II: 1. Konjunkturindikatorer 1950—1956

Källa: Konjunkturinstitutets beräkningar.

Anm. Måttenheterna för de olika serierna är:

1. Procent av medlemsantalet.	4. Index: 1949 = 100.
2. Antal ansökningar om arbete på 100 lediga platser.	5. Index: 1937 = 100 (Affärsvärldens aktieindex).
3. Index: 1949 = 100.	6. Miljoner kronor.

utslag för konjunkturuppgången i samband med Korea-inflationen och den därpå följande avmattningen. Efter en konjunkturuppgång under 1954 stagnerade de båda serierna under 1955 för att kring årsskiftet 1955/1956 återge en konjunkturdämpning. Någon ytterligare förstärkning av denna konjunkturdämpning under sommarhalvåret 1956 kommer inte klart till synes i diagrammen.

Den tredje och fjärde kurvan hänför sig till *utrikeshandeln*. Även på dessa serier kan man följa konjunkturutvecklingen sedan 1950 ganska tydligt. Efter en konjunkturuppgång under 1953 och 1954 syns en viss stagnation ha uppstått under 1955, varefter båda serierna fortsätter att stiga under 1956.

De två sista kurvorna i diagrammet visar, hur aktieindex samt ansökningar om byggnadstillstånd inom industrin varierat under 1950-talet. De kan tas som mer allmänna konjunkturindikatorer. Båda dessa serier ger klara utslag för konjunkturuppgången 1953 och 1954. Under 1955 pekar de på en konjunkturdämpning, som dock i stort sett upphört 1956.

En viss uppfattning om den allmänna konjunkturutvecklingen kan också erhållas genom de konjunkturbarometrar, bl. a. för verkstadsindustrin, som kvartalsvis sammanställs inom konjunkturinstitutet. Under 1956 föreligger för de mekaniska verkstäderna en tydlig skillnad mellan utvecklingen i orderingången från hemmamarknaden och i orderingången från exportmarknaden. Medan orderingången från hemmamarknaden minskat under året, syns exportorderna ha ökat. Enligt barometern, som dock inte innefattar varven, har hemmamarknadsorderna till hela verkstadsindustrin successivt minskat under året.

Sammanfattningsvis kan sägas, att konjunkturen under 1955 påtagligt dämpades i samband med den skärpta ekonomiska politiken. Någon ytterligare allmän dämpning av konjunkturen torde inte ha skett under sommarhalvåret 1956. På vissa områden som lönebildning och utrikeshandel förelåg fortfarande tecken på bristande samhällsekonomisk balans. Det kan möjligen hävdas, att en relativt god samhällsekonomisk balans syntes ha varit inom räckhåll hösten 1956 före utbrottet av striderna i samband med Suez-konflikten.

III. Den internationella ekonomiska utvecklingen

1. Den allmänna utvecklingen i Västeuropa

Till proposition nr 188/1956 med förslag till förordning om investeringsavgift gjordes inom nationalbudgetkansliet i oktober månad 1956 en bedömning av den internationella ekonomiska utvecklingen. Därvid konstaterades, att högkonjunkturen i Västeuropa och Förenta staterna sannolikt skulle bestå, även om expansionen på sina håll dämpats genom ekonomisk-politiska åtgärder. Risker för tilltagande spänningar i betalningsläge och för höjning av de inhemska kostnads- och prisnivåerna sades dock föreligga. Dessa risker bedömdes bli betydande, om de utrikespolitiska spänningarna skulle tillta.

Sedan denna bedömning gjordes, har bl. a. förvecklingarna kring Suez tillkommit som en ny faktor. Det är dock ännu för tidigt att bedöma, om Suezkonflikten på längre sikt får mer genomgripande verkningar på den internationella ekonomiska utvecklingen. Det kan därför vara motiverat att i detta kapitel först skissera den ekonomiska utvecklingen i Västeuropa, sådan den varit och kunde tänkas bli, såvida Suezkonflikten inte får några större verkningar, och därefter i avsnitt 3 och 4 diskutera de risker, som Suezkonflikten aktualiserar på det ekonomiska området. Det är givet, att i senare fallet främst oljan kommer i blickpunkten.

Den samlade västeuropeiska *industriproduktionen* har fortsatt att stiga under 1956 om än i långsammare takt än under 1955 (se tabell 1 och diagram-

Tabell III: 1. Industriproduktionen i Västeuropa och Förenta staterna 1955—1956

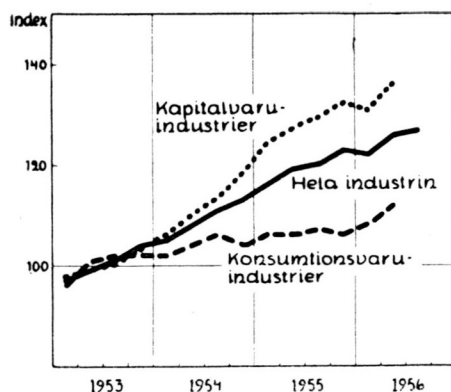
Procenttalen avser förändringar från motsvarande period ett år tidigare

	1955		1956	
	1 halvåret	2 halvåret	1 halvåret	3 kvartalet
Belgien	+ 10	+ 10	+ 8	+ 6
Danmark	+ 3	+ 1	- 4	- 1
Frankrike	+ 11	+ 8	+ 11	+ 13
Italien	+ 8	+ 7	+ 7	+ 8
Nederländerna	+ 8	+ 6	+ 6	+ 3
Norge	+ 4	+ 3	+ 5	+ 6
Storbritannien	+ 7	+ 5	± 0	± 0
Sverige	+ 6	+ 4	+ 2	+ 2
Västtyskland	+ 16	+ 14	+ 10	+ 7
OEEC-länderna	+ 11	+ 8	+ 5	+ 5
Förenta staterna	+ 9	+ 12	+ 4	¹ + 1

¹ Strejk inom stålindustrin.

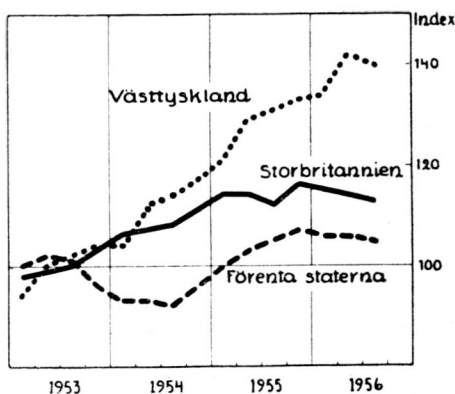
Källa: OEEC, General Statistics.

Diagram III: 1. Industriproduktionen inom OEEC-området 1953—1956

Kvartalsindex: 1953 = 100
Säsongrensade serier

Källa: OEEC General Statistics.

Diagram III: 2. Industriproduktionen i tre större länder 1953—1956

Kvartalsindex: 1953 = 100
Säsongrensade serier

Källa: OEEC General Statistics.

men 1 och 2). Ser man på de första halvåren, ökade produktionen i samtliga OEEC-länder med 11 procent från 1954 till 1955. Ökningstakten är som syns lägre från 1955 till 1956 (5 procent). Detta kan främst återföras på en stagnerande brittisk produktion och på en nedgång i den västtyska produktions ökningstakt. Den franska produktionens expansion är däremot obruten; detsamma — fast på en lägre nivå — gäller även Italien och Norge. I Danmark och Storbritannien har förbättringar i betalningsläget mot utlandet fått köpas till priset av en åtminstone tillfälligt stagnerande industriproduktion.

Tabell III: 2. Prisutvecklingen dec. 1955—sept. 1956

Procentuella förändringar

	Konsumentpriser			Partipriser		
	Dec. 55— mars 56	Mars 56— juni 56	Juni 56— sept. 56	Dec. 55— mars 56	Mars 56— juni 56	Juni 56— sept. 56
Belgien	+ 0,7	+ 0,7	+ 0,5	+ 1,0	± 0	..
Danmark ¹	+ 1,0	+ 1,2	+ 0,7	+ 1,7	+ 0,3	- 0,3
Finland	+ 6,9	+ 1,9	+ 2,7	+ 3,5	+ 1,6	- 0,8
Frankrike	+ 1,4	- 0,4	+ 0,5	+ 1,8	+ 0,5	+ 0,4
Italien	+ 3,3	+ 0,7	+ 0,1	+ 1,1	- 1,1	- 0,8
Nederländerna ..	+ 2,9	+ 0,9	+ 0,9	+ 2,7	- 1,3	+ 0,6
Norge	+ 1,4	+ 4,1	- 1,3	+ 1,0	+ 3,8	± 0
Schweiz	- 0,1	+ 1,1	+ 0,6	+ 0,6	+ 2,1	+ 0,2
Storbritannien ..	+ 0,6	+ 1,1	- 0,3	+ 1,7	+ 0,4	+ 0,4
Sverige	+ 1,1	+ 0,7	- 0,2	+ 1,6	+ 0,9	- 1,8
Västtyskland....	+ 0,9	± 0	± 0	+ 0,8	- 0,8	+ 0,8
Förenta staterna	± 0	+ 1,3	+ 0,8	+ 1,3	+ 1,2	+ 1,1

¹ För konsumentpriser avses här perioderna jan.—april, april—juli och juli—okt.

Källa: Den officiella statistiken för olika länder och OEEC, General Statistics.

Tabell III: 3. Timförtjänstutvecklingen inom industrin i olika västeuropeiska länder 1952—1956

Procentuell förändring från föregående år

	1953	1954	1955	1956	Antal kvartal medtagna 1956
Belgien ^{3, 4}	± 0	+ 3,0	+ 2,9
Danmark ^{3, 4, 5}	+ 3,8	+ 4,2	+ 4,3	+ 6,8	2
Frankrike ¹	+ 2,9	+ 5,9	+ 7,7	+ 8,9	2
Italien	+ 2,4	+ 4,1	+ 6,2	+ 4,7	2
Nederländerna ^{1, 2, 3}	+ 2,0	+ 11,0	+ 5,4	+ 2,0	3
Norge ²	+ 4,6	+ 5,1	+ 5,6	+ 5,3	2
Schweiz ¹	+ 1,0	+ 1,0	+ 1,0	+ 1,5	2
Storbritannien ⁶	+ 5,6	+ 5,6	+ 8,5	⁷ + 7,9	3
Sverige	+ 4,4	+ 4,0	+ 8,1	+ 7,7	3
Västtyskland ³	+ 4,5	+ 2,5	+ 6,6	+ 8,9	3

¹ Lönesatser; ej nödvändigtvis lika med faktiska timförtjänster.

² Endast manliga arbetare.

³ Inkl. byggnadsverksamhet.

⁴ Inkl. transportväsen.

⁵ Inkl. handel och servicenäringar.

⁶ Årsgenomsnittet hänför sig till medeltalet av april och oktober.

⁷ Veckolönesatser.

Källor: Monthly Bulletin of Statistics, OEEC General Statistics, socialstyrelsens lönestatistik.

Expansionen av den västeuropeiska industriproduktionen under perioden 1953—1956 har främst byggt på en starkt stigande investeringsaktivitet och efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror. Kapitalvaruindustrins produktion har ökat väsentligt starkare än produktionen inom de traditionella konsumtionsvaruindustrierna (se diagram 1). Den kemisk-tekniska industrins produktion har utvecklats ungefär i samma takt som kapitalvaruindustrins. Bl. a. till följd av skärpt ekonomisk politik och en stigande lönenivå i de västeuropeiska länderna syns takten i investeringsexpansionen i många länder ha dämpats väsentligt, medan konsumtionsutgifterna fortsatt att stiga. Skillnaden i utvecklingstakt mellan de två industrigenerna kan därför åtminstone tillfälligtvis bli mindre markerad.

Efter en påtaglig stabilitet i *prisutvecklingen* under tidigare skeden av det nuvarande västeuropeiska konjunkturuppsvinget har priserna de senaste åren stigit inte oväsentligt. Som framgår av tabell 2, har såväl konsument- som partipriser också under 1956 stigit successivt i flertalet länder. Det bör dock nämnas, att ökningen av konsumentpriserna i flera länder, bl. a. i Storbritannien, Västtyskland och Sverige, varit påtagligt mindre under 1956 än under 1955. Tabell 3 belyser i sin tur utvecklingen av industriarbetarnas *löner* i de västeuropeiska länderna under perioden 1952—1956. Dessa siffror — vars inbördes jämförbarhet dock i många avseenden är tveksam — tyder närmast på att de starkaste lönestegringarna inom industrin har förekommit i Frankrike, Storbritannien, Sverige och Västtyskland; lönerna utgör emellertid bara en komponent, när man vill bedöma utvecklingen av olika länders konkurrensförmåga vid fasta växelkurser. Det ekonomiska läget i många länder tyder på en fortsatt ökning av löner och priser.

Arbetsmarknadsläget har 1956 varit något mindre ansträngt i de västeuropeiska länder, där det sedan någon tid rätt hög sysselsättning. *Arbetslösheten* har fortsatt att sjunka i Belgien, Frankrike, Nederländerna och Västtyskland och har varit i stort sett oförändrad i övriga länder. I Italien förekommer alltså en väsentlig arbetslöshet, medan säsongföreteelser bidrar till att den genomsnittliga årliga arbetslösheten i Danmark ligger relativt högt.

Utvecklingen under 1956 har lett till vissa spänningar i *betalningsläget* mellan de västeuropeiska länderna. I och med att handeln och vissa kapitalrörelser liberaliserats de västeuropeiska länderna emellan, har konjunkturutvecklingen i respektive länder blivit allt mer beroende av övriga länders. Konjunkturspridningen sker relativt snabbt. En snabb expansion i vissa länder leder till ökad import och därmed till ökad export i andra länder. Exportökningen leder till expansion i de senare länderna, varigenom deras import ökar o. s. v. Förskjutningar i konjunkturläget mellan olika länder påverkar sålunda utvecklingen av ländernas bytesbalans. Möjligheten att uppehålla en balanserad expansion inom alla länder och samtidigt en balans länderna emellan beror då i hög grad både på den ekonomiska politik, som förs i olika länder, och på den internationella likviditeten, d. v. s. på om valutareserverna är tillräckliga för att överbrygga tillfälliga rubbningar i betalningarna. Under en högkonjunktur vill i allmänhet de flesta länder öka sin valutareserv. Det är dock givet, att inte alla länder i Västeuropa kan öka sina guld- och valutareserver, såvida inte tillskott sker från länder i andra delar av världen. Västeuropas läge underlättas genom att de samlade guld- och dollarreserverna alltså ökar genom tillskott från Förenta staterna.

Utvecklingen i *Danmark* och *Storbritannien* ger på sitt sätt karakteristiska exempel på de problem av denna typ, som kan uppkomma under ett konjunkturuppsving. De växande underskotten på handels- och bytesbalansen kring och efter årsskiftet 1954/55 ledde i dessa länder till skärpt ekonomisk politik i början av 1955 (i Danmark även i slutet av 1954). Samtidigt som konjunkturen dämpades i dessa länder, fortsatte uppsvinget i många andra länder, och bytesbalansen förbättrades i Danmark och Storbritannien 1955/56. Detta belyses av tabell 4, som visar exportvärdet i procent av importvärdet. För Danmark uppgick under tredje respektive fjärde kvartalet 1954 exportvärdet till 79 och 82 procent av importvärdet. Ett år senare nådde det upp till 88 och 93 procent. För Storbritannien täcktes importen de två första kvartalerna 1955 till 77 respektive 75 procent av exporten men ett år senare till 83 respektive 86 procent. Det är emellertid inte alltid rubbningar i bytesbalansen, som utlöst senare tids skärpningar av den ekonomiska politiken, utan även oro för inhemska kostnads- och prisstegringar. En typisk exponent för denna utveckling är *Västtyskland*, som skärpt kreditpolitiken under 1956. Den tendens till nedgång av de tyska överskotten i handelsbalansen, som fanns under 1955, upphörde såsom framgår av tabell 4 mot slutet av 1955. De västtyska exportöverskotten har varit betydande under 1956 och landets valutareserv har vuxit starkt. Med givna växelkurser har

Tabell III: 4. Exportvärdet (fob) i procent av importvärdet (cif) för vissa OEEC-länder, kvartalsvis 1954—1956

	1954				1955				1956		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Belgien	87	90	86	98	98	98	91	103	100	102	95
Danmark	87	79	79	82	86	89	88	93	90	82	82
Frankrike	95	94	97	112	103	99	98	109	85	80	80
Nederländerna	87	86	81	85	81	82	84	88	78	79	..
Norge	57	60	60	54	57	55	62	59	67	56	69
Storbritannien	85	82	82	79	77	75	77	81	83	86	82
Sverige	78	95	94	90	76	86	95	90	76	88	98
Västtyskland	121	114	117	109	107	106	100	109	107	115	108

Källa: OEEC, General Statistics.

en god sysselsättning kunnat uppnås vid betydande exportöverskott. Även i *Belgien*, som har en stark valutaställning, har nyligen den ekonomiska politiken skärpts. *Nederländerna*, som haft överskott i sin bytesbalans under flera år, har under andra halvåret 1956 fått försämrade bytesbalans och sjunkande valuta-reserv. I *Frankrike* startade det allmänna konjunkturuppsvinget senare än i flertalet andra västeuropeiska länder. Andra länders starka efterfrågan medförde ett starkt exportuppsving 1954—1955. Detta har bidragit till en betydande expansion också av den inhemska efterfrågan. Den franska valuta-reservens ökning upphörde 1956 och förbyttes i en avtappning. Tabell 4 visar, att exporten fob ungefär motsvarade importen cif de två första kvartalen 1955 men blott motsvarade 80 à 85 procent av importen de två första kvartalen 1956. Även om man kan peka på vissa speciella faktorer bakom de ökande underskotten i fransk utrikeshandel, såsom de militära operationerna i Nordafrika och ogynnsam skörd, är Frankrike ett av de länder i Västeuropa, som syns ha de största aktuella problemen med bytesbalansen för närvarande.

Läget hösten 1956 karakteriserades sålunda av en stark valutaposition för bl. a. *Belgien* och framför allt *Västtyskland*, ett svagare och därmed labillare läge för bl. a. *Storbritannien* och *Danmark* samt en pågående försämring av *Frankrikes* valutaläge. Även om några mer akuta likviditetsproblem inte förelåg hösten 1956, är speciellt skillnaden i utveckling mellan *Västtyskland* och övriga länder ett störande moment för fortsatt liberalisering av handeln och ytterligare västeuropeisk expansion. Problemet om koordineringen mellan olika länder av den ekonomiska politiken har därigenom kommit i förgrunden.

2. Det ekonomiska läget i större länder

I *Förenta staterna* är förutsättningarna för en fortsatt högkonjunktur goda. Värdet av företagets investeringar i anläggningar och maskiner torde ha legat 20 à 25 procent högre 1956 än 1955. Ökad långsiktplanering för de större

Tabell III: 5. Förenata staternas bruttonationalprodukt och dess användning 3:e kvartalet 1956
Säsongrensade tal i löpande priser

	Procentuell förändring	
	3 kv. 1955— 3 kv. 1956	2 kv. 1956— 3 kv. 1956
Bruttonationalprodukt	+ 4,3	+ 1,3
Privat bruttoinvestering	+ 4,5	+ 0,6
därav: företagens investeringar (exkl. lager)	+ 22,3	+ 5,1
bostadsbyggandet (tätorter)	- 9,9	- 0,6
Privat konsumtion	+ 3,5	+ 1,2
därav: varaktiga varor	- 11,3	- 1,2
icke varaktiga varor.....	+ 5,0	+ 1,3
tjänster	+ 7,3	+ 1,7
Offentliga utgifter för varor och tjänster	+ 4,8	+ 1,9
därav: säkerhetsprogrammet	+ 1,5	+ 2,9

Källa: Survey of Current Business, November 1956.

företagens investeringar kan bidra till att något stabilisera denna konjunkturvariabla faktor i samhällsekonomin. Lagerinvesteringarna har ökat under 1956, om ock i avtagande takt. Med hänsyn till den sakta stigande prisnivån beräknades på hösten emellertid något omslag inte vara att vänta på lagerområdet under den närmaste framtiden. Antalet påbörjade bostäder var 295 000 tredje kvartalet 1956 mot 362 000 tredje kvartalet 1955.

De offentliga utgifterna är också stigande. Försvarskostnader, nya motorvägar och stöd åt jordbruket kan nämnas som exempel. På konsumtionsidan spelar de nya bilmodellerna, som nyligen släppts ut, en viktig roll i utvecklingen, även om man inte väntar en så stark köprush som vid presentationen av 1955 års modeller. Konsumtionskrediterna har nått en hög nivå; vid slutet av tredje kvartalet uppgick de till 40 miljarder dollar, vilket innebär en ökning med ca 10 procent sedan föregående år.

På arbetsmarknaden noteras ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Sysselsättningen under 1956 syns ha legat 3 à 4 procent högre än 1955. Arbetslösheten i oktober var 2,8 procent mot 3,2 procent ett år tidigare. Genom nya löneavtal erhöill stålarbetare och gruvarbetare hösten 1956 en löneökning på 8 respektive 12 procent.

Den utveckling som karakteriserar Förenata staternas ekonomi det sista året belyses av tabell 5, som ger förändringstal för försörjningsbalansen. Uppgifterna baseras på säsongrensade siffror i löpande priser. Både om man jämför tredje kvartalet 1956 med samma kvartal 1955 och jämför det med andra kvartalet 1955 dominerar utvecklingen av ökningen i företagens investeringar (exkl. lager). Ökningen av den privata konsumtionen faller på icke varaktiga varor och tjänster. Bostadsbyggandets minskning från 1955 till 1956 är ett påfallande drag i utvecklingen.

Sammanfattningsvis kan sålunda sägas, att Förenata staternas ekonomi karakteriseras av högkonjunktur med god sysselsättning. Även bortsett från Suez-konflikten kan man för den närmaste tiden räkna med fortsatt högkonjunktur och något stigande pris- och kostnadsnivå.

**Tabell III: 6. Storbritanniens handel med olika länderområden
januari—september 1955 och 1956**

	Förändring i procent 1955—1956		Handelsbalansens saldo i milj. £. Månadsgenomsnitt	
	Import	Export	1955	1956
Sterlingområdet	- 3	+ 3	- 14	- 8
Övriga	+ 3	+ 18	- 61	- 45
Därav: Dollarområdet	- 2	+ 33	- 35	- 24
OEEC-länderna	+ 4	+ 10	- 11	- 8
Andra	+ 12	+ 22	- 15	- 13
Summa	+ 1	+ 11	- 75	- 53

Källa: Board of Trade Journal.

Storbritanniens ekonomiska läge 1956 fram till blockeringen av Suez-kanalen kännetecknades av bl. a. förbättrat utrikeshandelsläge, stagnerande industriproduktion och stabilare priser. Detta syns delvis vara ett resultat av den skärpta ekonomiska politiken.

Storbritanniens utrikeshandel utvecklades under tredje kvartalet och oktober 1956 ungefär på samma sätt som under det första halvåret. Exporten låg alltså på en väsentligt högre nivå än föregående år både volym- och värdemässigt, medan importvolymen var ungefär oförändrad. Denna importutveckling får delvis ses mot bakgrunden av upphörande lageruppbbyggnad. Ökningen av exporten till dollarområdet var speciellt markerad (se tabell 6). Sterlingområdets guld- och dollarreserv steg från början av 1956 fram till slutet av juli med 13 procent efter en oavbruten minskning under 1955. Höstmånaderna 1956 sjönk den emellertid ånyo (med 7 procent från början av augusti till slutet av oktober) trots intäkter i samband med försäljning av aktier i Trinidad Oil Company till Förenta staterna. Hösten utmärks alltid av större tryck på sterlingområdets valutareserv, och 1956 har dessutom spekulationer med anledning av oroligheterna kring Suez bidragit till valutautströmningen.

Industriproduktionen visade inte heller under tredje kvartalet någon ökning över föregående års nivå, och i oktober låg den några procent lägre. Delvis kan stagnationen återföras på minskat övertidsarbete och på bristande rörlighet inom industrin. De på vissa områden (främst bilindustrin) friställda eller sämre utnyttjade resurserna har inte alltid kunnat omställas till mer lönande exportindustrier. Bilproduktionens utveckling belyses av följande siffror över antalet producerade personbilar som anges i tusental:

			Januari—oktober	
1953	1954	1955	1955	1956
595	769	898	736	602

Industrins utgifter för investeringarna i anläggningar och maskiner beräknas ha legat ungefär 20 procent högre 1956 än 1955. En enkät för 1957 tyder närmast på att industriinvesteringarna skulle bli oförändrade. Även ansökningar om tillstånd och beviljade tillstånd för industriella anläggningar 1956 tyder på att investeringskonjunkturen inom den brittiska industrin för tillfället kulminerat. Bostadsbyggandet visade under 1956 tendenser att sjunka.

Lönestegringstendenserna är ett av de stora aktuella problemen på det samhällsekonomiska planet, inte minst mot bakgrunden av industriproduktionen och det labila läget för betalningsbalansen.

De höga investeringarna under de senaste åren har ökat den brittiska produktionspotentialen och före blockaden av Suez-kanalen syntes utsikterna till ånyo stigande industriproduktion relativt goda. En ökning av såväl export som import kunde förväntas 1957.

I *Västtyskland* fortsatte den samhällsekonomiska expansionen 1956. Under höstens lopp dämpades emellertid takten i investeringsökningen påtagligt. Antalet i bostadsbyggandet nedlagda arbetstimmar låg under tredje kvartalet lägre 1956 än föregående år. Vidare ökade hemmamarknadens order till kapitalvaruindustrin väsentligt mindre från 1955 till 1956 än närmast föregående år. Utvecklingen belyses också av följande ökningstal för vissa delar av produktionen, som anger procentuell förändring i förhållande till samma period föregående år:

	1955				1956		
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Byggnadsverksamhet..	(+ 10)	+ 17	+ 13	+ 9	(+ 17)	+ 3	- 2
Investeringsvaror	+ 26	+ 24	+ 23	+ 20	+ 14	+ 12	+ 7

Genom dämpningen av takten i investeringsuppsvinget har de tidigare skillnaderna mellan konsumtionsvaruindustrin, som expanderar i ungefär oförändrad takt, och investeringsvaruindustrin utjämnats.

Det är också påtagligt, att exporten under loppet av 1956 kom att spela en allt större roll i den västtyska utvecklingen. Orderingången från utlandet steg snabbare än orderingången från hemmamarknaden. Genom en ökad försäljning av främst järn, stål och verkstadsprodukter nådde den västtyska exporten under 1956 års tre första kvartal 20 procent över 1955 års nivå. Handelsbalansens överskott hade mellan samma perioder de två åren stigit från 80 miljoner DM till 215 miljoner DM i genomsnitt per månad. En förskjutning i affärskrediterna hade medfört, att den västtyska valutareserven stigit mer än vad som svarar mot bytesbalansens överskott även med hänsyn till kända kapitalrörelser. Västtysklands valutareserv motsvarade på senhösten 1956 sju månaders import. Vissa åtgärder för att stimulera importen och underlätta kapitalexport har vidtagits och ytterligare lättnader är aktuella.

Den västtyska prisökningen har under senare år varit lägre än i många andra länder. Levnadskostnaderna var i stort sett stabila mars—oktober 1956. Löneförhandlingarna under 1956 medförde, att lönehöjningarna över-

skred den väntade produktivitetsutvecklingen. Under tredje kvartalet 1956 höjdes exempelvis lönetarifferna för ungefär 2 miljoner arbetare med omkring 8 procent (räknat på årsbas).

Konsumtionsutgifterna kommer under den närmaste framtiden att påverkas av flera nya faktorer. En skattesänkning (2 miljarder DM) motsvarar en ökning av de disponibla personliga inkomsterna med ett par procent. En pensionsreform träder i kraft 1957. Andra sociala utgifter ökar också. Läger man därtill lönestegringar, sysselsättningsökning, kortare arbetstid och minskad sparbenägenhet, bör konsumtionsefterfrågan bli en viktig faktor för den fortsatta expansionen. En ökning av försvarsutgifterna är också att vänta.

Sammanfattningsvis kan sägas, att det inhemska investeringsuppsvinget åtminstone tillfälligt syntes ha dämpats hösten 1956. Exporten fortsatte att stiga, och konsumtionen kom att spela en större roll relativt sett än tidigare. Dessa tendenser väntades bestå under den närmaste framtiden.

3. Verkningarna av Suez-konflikten

Den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna och Västeuropa samt på världsmarknaderna behandlades ovan utan något direkt hänsynstagande till Suez-konflikten, då möjligheterna att på detta stadium bedöma de ekonomiska verkningarna av denna är starkt begränsade. Det kan dock vara av ett visst intresse att helt allmänt sammanfatta innebörden av redan kända verkningar, även om frågan om dessas styrka lämnas obesvarad.

De samhällsekonomiska verkningarna av Suez-konflikten kan rubriceras som dels allmänna, dels speciella. Till de *allmänna* hör verkan på förväntningar och riskbedömning. Politiska förvecklingar av denna typ kan alltid leda till spekulationer i pris- och försörjningsläge. Så var fallet vid Korea-konflikten. Så var i blygsam skala även fallet, då Formosa stod i den politiska brännpunkten. Av många skäl syns riskerna för en utveckling liknande Korea-inflationens vara relativt små, såvida inte det politiska läget ytterligare tillspetsas. De strategiska lagren i Förenta staterna är exempelvis mycket större än de var vid Korea-krigets utbrott, och genom skärpt kreditpolitik i olika länder är beredskapen mot spekulativa lagerökningar bättre än den gången.

Till de allmänna verkningarna hör också förändringar i olika länders militära utgifter. Det gäller både kortsiktiga förändringar, av beredskapskäl eller i samband med militära operationer, och långsiktiga förändringar med hänsyn till eventuellt ändrad riskbedömning beträffande framtiden. Detta kan komma att leda till en ökad offentlig efterfrågan på varor och tjänster inom de olika länderna. I detta sammanhang kan man erinra om att rustningarna efter Korea-krigets utbrott hade betydande samhällsekonomiska verkningar. Många länder är nu bättre militärt rustade än vid Korea-krigets utbrott, men utvecklingen av rustningsutgifterna kan knappast förutspås.

Det kan slutligen tänkas, att riskbedömningen på bränsleområdet blir en annan. Bränslepolitiken i olika länder kan tänkas bli omprövad, exempelvis lagringspolitiken, och detta kan få vissa verkningar på individuella länders ekonomi. En forcerad uppbyggnad av ett tanktonnage med större fartyg avsedda att gå runt Afrika är även sannolik.

De *speciella* verkningarna av Suez-konflikten kan betraktas ha sin *upp*rinnelse i ett transportproblem. Genom att Suez-kanalen blivit stängd och genom att den viktigaste oljeledningen förstörts i Mellersta Östern, har transportvägarna förlängts vid sidan av bortfallet av viss oljetillförsel. Det har uppstått en brist på tonnage, främst då i fråga om tanktonnage. Detta leder först och främst till ökade fraktsatser utöver ökad fraktkostnad genom den längre transportvägen runt Afrika och därmed till ökade importpriser.

Fraktkostnadens andel av importpriset varierar dock mycket starkt mellan olika varor. Den är betydande för varor sådana som kol, spannmål och järnmalm, medan den för en del andra varor är av mycket mindre betydelse.

Vissa försörjningssvårigheter kan också inträffa, i den mån tonnaget inte räcker till för de längre transportvägarna. Detta gäller givetvis främst oljan. Här tillkommer problemet, att verkan av den förstörda oljeledningen inte skulle kunna upphävas, även om mer tanktonnage stod till förfogande. Minskad oljetillförsel till Västeuropa är konfliktens viktigaste verkan på det samhällsekonomiska planet. En försämrad oljeförsörjning drabbar, som vi redan upplevt, olika områden av samhällsekonomin, såsom transportväsendet, uppvärmningen av bostäder och industrins produktion. På det industriella området föreligger uppenbarligen de allvarligaste riskerna i samband med Suez-konflikten. Den västeuropeiska industrin använder i varierande utsträckning olja för produktionsprocessen, och en radikalare nedskärning av oljetillförseln kan inte undgå att påverka produktionen. Detta kan i sin tur leda till partiell arbetslöshet, korttidsarbete och mindre gynnsam produktionsutveckling. Industrins första känning av den minskade oljeförsörjningen syns dock vara indirekt. Minskad bilkörning och minskade bilköp får direkta verkningar på bilindustrin och på dess hjälpindustrier. Även om konflikten kring Suez och blockeringen av kanalen bringas ur världen, torde det dröja, innan full balans uppnås på oljeområdet mellan tillgång och efterfrågan. Liksom tidigare »Korea» kommer med all sannolikhet »Suez» att figurera i analyser av den ekonomiska utvecklingen en avsevärd tid framåt.

Oljebristen får även följdverkningar på kol- och koksmarknaden. Redan före oljekrisen rådde knapphet på fasta bränslen i Västeuropa. Ökad kolin-försel från Förenta staterna är möjlig, men medför en fördyring och belastar dollarreserverna.

Vad som ovan sagts leder till slutsatsen, att tendenserna till prisstegringar på kort sikt kommer att förstärkas i Västeuropa främst genom stigande fraktkostnader och stigande oljepriser och eventuellt även genom att produktionen på vissa varuområden minskas vid given efterfrågan. Uppkomsten av vissa depressiva tendenser, bl. a. via minskad investeringsvilja och i

samband med ökande arbetslöshet, kan naturligtvis inte helt uteslutas. I detta sammanhang får man inte heller glömma, att ökad tillförsel av olja från den amerikanska kontinenten medför en belastning på guld- och dollarreserverna i Västeuropa och sålunda kan skärpa betalningsproblemen i vissa länder.

Problem av den typ, som här skisserats, syns vara aktuella i flera av de västeuropeiska länderna. Speciellt kan nämnas *Storbritannien*, där betalningsproblemen skärpts genom Suez-konflikten. Under november minskade sterlingområdets guld- och dollarreserv med 12 procent. Den brittiska regeringen höjde i början av december bensinskatten och begärde anstånd med de räntebetalningar på lån i Förenta staterna och Kanada, som brukar äga rum i slutet av året; det höjda bensinpriset torde få vissa konsekvensprisstegringar. Genom dragningsrätt på 1 300 miljoner dollar i Internationella valutafonden kunde Storbritannien förstärka sin guld- och dollarställning väsentligt i december. Av dessa stod drygt 560 miljoner till omedelbar disposition. Storbritannien har också fått ett lån från Förenta staterna på 500 miljoner dollar för finansiering av import av olja, kol, vete m. m.

Storleken av de svårigheter och de behov till omställningar, som uppkommer i olika avseenden, kan inte bedömas, när detta skrivs. Om kanalens stängning endast blir kortvarig, kan Suez-konfliktens verkningar på den samhällsekonomiska utvecklingen, såsom den skisserats i detta kapitel, kanske bli relativt måttliga. Jämförd med Korea-konflikten syns Suez-konflikten få mera speciella verkningar genom att ett viktigt område, oljetillförseln, drabbats direkt, medan vissa faktorer i det allmänna ekonomiska läget motverkar en allmänt spekulativt betonad hausse av Korea-inflationens typ och styrka.

4. Utvecklingen på råvaruområdet

Trafiken genom Suez

Under 1955 utgjorde oljan mellan 75 och 80 procent av den nordgående lasten genom Suez-kanalen räknat efter vikt. Varugruppen metaller, malmer och andra mineral var den näst största med Indien som främste leverantör. Andra varugrupper, som ingick med en relativt stor del i den nordgående lasttrafiken genom Suez, var vegetabiliska oljor, textilier och textilråvaror samt spannmål, varav australiskt vete utgjorde en betydande del. Naturgummi svarade för 5 å 10 procent av den totala torrlasten genom kanalen under 1955. Av den sydgående lasten 1955 genom Suez-kanalen bestod ungefär hälften av maskiner och metallmanufaktur. Näst i storleksordning kom varugrupperna gödningsämnen och olja.

Knappt hälften av den råolja som de västeuropeiska länderna förbrukade under 1955 transporterades genom Suez-kanalen. Ytterligare ca 30 procent kom genom de nu delvis förstörda oljeledningarna till Medelhavshamnar. Betraktas Suez-transporternas andel av den totala importen till västeuropeiska länder för övriga varugrupper finner man, att Suez-kanalen som

transportled för enstaka varor har större betydelse än i fråga om oljan. Exempel på sådana varor är te, jute, naturgummi, kryddor, kopra, diverse kokosprodukter, tennmalm och glimmer. Suez-kanalens betydelse som tillförselväg för vissa länders import av viktigare råvaror framgår av nedanstående tablå, som visar hur stor procent av landets import som gick genom kanalen 1955 (uppgifterna hämtade ur Financial Times):

	Olja	Naturgummi	Jute	UII
Storbritannien	56	85	95	70
Frankrike	47	76	97	70
Nederländerna	53	62	91	23

För de flesta av råvarorna blir den relativa förlängningen av transportvägen mindre än för oljan. Från Indien torde en enkel resa förlängas med ungefär en vecka, medan transportererna från Australien till Västeuropa endast förlängs med ett par dagar.

Den betydelse som olika områden av Mellersta Östern har för världens *oljeförsörjning* framgår av tabell 7, som visar dels produktionen, dels den andel av denna produktion, som transporteras genom Suez-kanalen respektive genom oljeledningar till Medelhavet.

Tabell III: 7. Oljeproduktionen de första sex månaderna 1956

Uppmultiplicerad till årsnivå

	Produktion i milj. ton	Därav transporterad	
		genom Suez-kanalen i procent	genom oljeledningar i procent
Kuwait	59,2	74	—
Saud-Arabien	50,6	15	32
Irak	34,3	12	73
Iran	24,9	38	—
Qatar	6,0	80	—
Egypten	2,0	—	—
Bahrein	1,5

Källa: The Financial Times, Nov. 9, 1956.

Enligt föreliggande uppgifter bedöms Suez-kanalens blockering och bortfallet av oljetillförseln genom den mest betydelsefulla oljeledningen till Medelhavet komma att resultera i en total oljebrist för Västeuropa på ca 40 procent. Med amerikansk hjälp torde denna brist kunna reduceras till 25 procent. Fördelningen av tillgängliga kvantiteter för Västeuropas del skall handhas av OEEC-organisationen i Paris.

Råvarupriserna

Det kan vara av intresse att se speciellt på råvaruprisutvecklingen under 1956 före och efter Suez-konflikten. Även om priserna på viktigare stapelvaror på världsmarknaden under 1956 fram till slutet av oktober var rela-

Diagram III: 3. Index för råvaruprisnoteringar på världsmarknaden under 1955—1956 (noteringar den 15/6 1950 = 100)

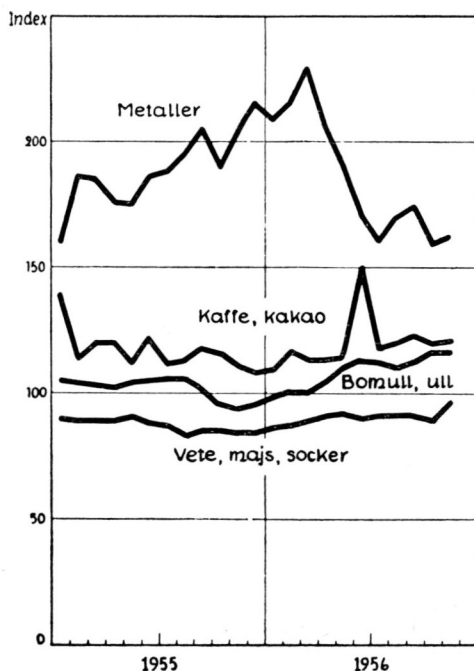
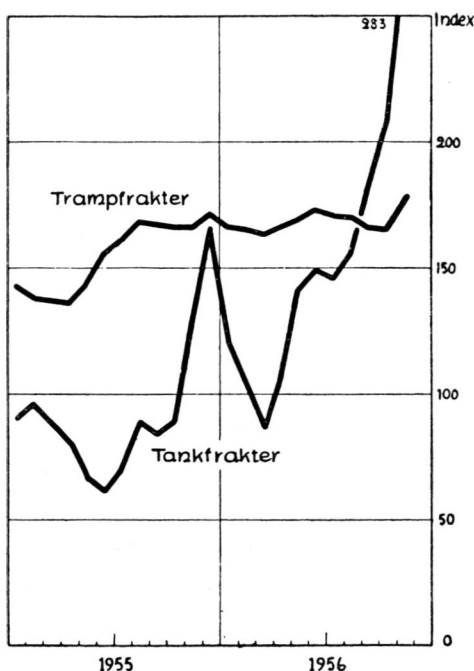

Diagram III: 4. Index för fartygsfrakter (1948 = 100)

Anm. Noteringarna avser varje månads mitt. Urvalet av råvarunoteringar har skett godtyckligt; oftast hänförs priserna till marknaderna i England och USA. Sammanvägningen av olika råvaror till en index har skett med vikter, bestämda av den svenska importens sammansättning 1955.

Källa: Konjunkturjournalen.

tivt stabila genomsnittligt sett, förekom betydande olikheter i prisutvecklingen för olika varor. Utvecklingen belyses av diagram 3, som visar råvaruprisindex för vissa viktiga råvarugrupper, där de enskilda priserna vägs samman med hänsyn till deras andel av svensk import 1955. Mot en kraftig pris-sänkning för vissa metaller (exkl. järn) under första halvåret stod en sakta stigande prisnivå för livsmedel, textilråvaror och vissa njutningsmedel. Även inom dessa grupper företedde olika varor en relativt olikartad utveckling. Relativ stabilitet karakteriserade sålunda prisutvecklingen för socker och jute samt också för metallerna bly och zink. Prisindexen för kaffe och kakao var däremot stigande under 1956 till följd av stigande kaffepriser, medan kakaonoteringarna hade varierande tendenser under året. Betydande förskjutningar visade priserna på bl. a. naturgummi, koppar och tenn.

Från september 1955 till början av juni 1956 föll *kautschukpriset* i Lon-

Tabell III: 8. Procentuella förändringar i vissa råvaruprisnoteringar från mitten av oktober till mitten av december 1956

Bomull, N. Y., loco	± 0	Koppar, London.....	- 3
» , Sao Paolo, loco nr 5	+ 1	Tenn, London.....	± 0
» , Alexandria, Ashmouni.....	± 0	Bly, London	± 0
Ull, 64's, svensk hamn	+ 5	Zink, London	+ 5
» 58's, »	+ 2	Vete, Chicago	+ 6
Ulltops, 64's, Bradford	+ 5	Majs, Chicago.....	± 0
Jute, Calcutta, prima, loco	+ 10	Socket, N. Y.....	+ 43
Kautschuk, London, loco	+ 19	Kaffe, Santos nr 2, N. Y.....	+ 1
Hudar, N. Y.....	- 3	Kakao, Accra, N. Y.	+ 2

don med ungefär 50 procent, varefter det steg fram till slutet av oktober; priset sammanhängde bl. a. med nedgången i Förenta staternas bilproduktion. *Kopparpriset* sjönk med en tredjedel från en rekordnivå i mars till andra halvårets början; detta torde delvis sammanhänga med att kopparpriset under 1955 drivits upp till en onormalt hög nivå genom vissa tillfälliga omständigheter. Under första halvåret 1956 förekom det ett prisfall för *tenn*; tennnoteringarna steg däremot kraftigt under hösten bl. a. under påverkan av oroligheter i Fjärran Östern; vid mitten av 1956 trädde ett internationellt tennavtal i kraft, som syftar till en stabilisering av priserna; avtalet förutsätter uppläggandet av ett buffertlager, som dock ännu inte kunnat byggas upp.

I samband med utbrottet av striderna i Egypten mot slutet av oktober steg råvarupriserna. Enligt Reuters råvaruindex, som gäller sterlingpriser, steg den genomsnittliga prisnivån från slutet av oktober till slutet av november med ca 9 procent, och den låg vid slutet av 1956 6 procent över oktobernivån. En sammanfattning av råvaruläget i mitten av december jämfört med mitten av oktober ges i tabell 8. De råvaruprisstegringar, som inträffade efter mitten av oktober, gällde konjunktur känsliga varor sådana som vissa metaller, och framför allt varor som transporteras genom Suez-kanalen. Tennpriserna steg genast men föll åter något under november. Kopparpriset steg enligt londonnoteringen med ca 10 procent men sjönk under november tillbaka till utgångsnivån. Även priset på naturgummi steg väsentligt och kautschukpriset i London låg i mitten av december ca 20 procent högre än vid början av striderna i Egypten; köp från Sovjetunionens sida torde även ha påverkat prisutvecklingen mot slutet av året.

Med någon eftersläpning steg även priset på vissa andra varor efter stridsutbrottet i Egypten. Prisstegringar för jute och te kan förklaras av Suezkanalens betydelse som transportled för dessa varor. Stegringar inträffade även för de amerikanska noteringarna på vete och framför allt socker. Från slutet av oktober till slutet av november höjdes sockerpriset på världsmarknaden med ca 40 procent. Även ullpriserna har stigit.

Det är givet, att Suez-konflikten även påverkat priset på bränslen. Dessa prisökningar hänger delvis samman med ökningen av fraktkostnaderna.

Fraktsatserna

Fraktsatsernas utveckling framgår av diagram 4. Sedan ett par år tillbaka har fraktsatserna tenderat att stiga i samband med konjunkturuppsvinget i Västeuropa och med ökad världshandel. Även 1956 har fraktsatserna legat högre än närmast föregående år. I trampfraktindex i diagrammet ingår även nordsjö- och östersjöfrakter, vilka motvägt en höjning av övriga frakter. När det gäller tankfrakterna, har uppgången förstärkts väsentligt under 1956. Under andra halvåret 1956 låg tankfrakterna minst dubbelt så högt som ett år tidigare. Dessa fraktsatser gäller dock inte tidsbefraktade fartyg, varför endast en ringa del av fartygstonnaget berörs av dem. Det genomsnittliga fraktläget påverkas inte på långt när i lika hög grad som de i diagrammet registrerade indexserierna antyder. Allteftersom nya fraktavtal sluts, kan dock ett högre fraktläge slå igenom även för tidsbefraktning.

Fraktsatserna steg ytterligare till följd av striderna i Egypten. De kontrakt, som tecknades under november, innebar mycket höga frakter, som i några fall översteg till och med rekordnivån från Korea-kriget. Linjefrakterna höjdes i november med 15 procent av de rederier, vars fartyg gått genom Suez-kanalen. Enligt vissa engelska tidningsuppgifter skulle det torrlasttonnage som passerade Suez-kanalen 1955 behöva utökas med ca 30 procent för att göra samma frakttjänst runt Afrika.

Sammanfattningsvis kan sägas, att råvarupriserna genomsnittligt sett har varit relativt stabila under större delen av 1956. Blockeringen av Suez-kanalen ledde dock till en ökning av priset på vissa råvaror. I kombination med stigande fraktkostnader kan detta leda till försämrade bytesförhållanden mellan export och import i många västeuropeiska länder. Under november och december 1956 förekom inte tecken på större allmänna råvaruprisstegringar av spekulativt ursprung.

5. Den internationella utvecklingen i svenskt perspektiv

Den ekonomiska utvecklingen ute i världen och den ekonomiska politik som förs i olika länder blir av stor betydelse för Sverige med dess stora utrikeshandel. Under de tre första kvartalen 1956 har Sveriges handelsbalans med bl. a. Danmark, Norge och Storbritannien försämrats inte oväsentligt, medan den med Frankrike förbättrats betydligt — jämfört med samma tid 1955. De tre första är länder, där expansionen dämpats genom att den ekonomiska politiken skärpts på ett relativt tidigt stadium, medan Frankrike präglas av stark expansion. Den svenska exporten har dock ökat på flertalet länder utom Norge (minskad leverans av fartyg 1956) — med 30 procent på Frankrike och 3 procent på Storbritannien.

Inom den svenska exporten har trävarugruppen mött vikande efterfrågan under 1956. Detta kan föras tillbaka på lageravveckling och minskning av förbrukningen i flera viktiga avnämarnländer, exempelvis i Storbritannien och Västtyskland — delvis under inflytande av skärpt ekonomisk politik. Under de tre första kvartalen 1956 hade sålunda den svenska trävaruexporten

ten till Danmark, Norge, Storbritannien och Västtyskland ett värde, som låg drygt 100 miljoner kronor (eller närmare 16 procent) lägre än året före. Under 1957 väntas stabilare avsättningsförhållanden.

Däremot har den svenska verkstadsexporten gynnats av goda avsättningsförhållanden även i länder med dämpad konjunkturutveckling. Betingelserna för verkstadsexporten i dagens läge kan dock vara värda uppmärksamhet. Som visats i föregående avsnitt, har investeringsuppsvinget inom Storbritannien och Västtyskland åtminstone tillfälligt dämpats. Orderingången till den brittiska och västtyska verkstadsindustrin har förskjutits från hemmamarknadsorder till utlandsorder. Dessa två länder har en, relativt sett, blygsam import av verkstadsprodukter. Den utveckling som skisserats tyder alltså snarast på ökade exportmöjligheter och ökad konkurrens på världsmarknaden från dessa två länders sida. Det är inte möjligt att nu överblicka verkstadsexportens betingelser under 1957. Stockarna av exportorder syns dock alltjämt vara stora och växande i flera länder. Det gäller speciellt för varven.

Den fortsatta framställningen i följande kapitel bygger på antagandet om en relativt god internationell efterfrågan på svenska exportprodukter. Blockeringen av Suez-kanalen förutsätts sålunda inte få några mer betydande verkningar — direkt eller indirekt — på vår export. Denna utgångspunkt för kalkylerna kan givetvis diskuteras.

Verkningarna av Suez-konflikten bör för Sveriges del för övrigt bli av ungefär samma slag som för övriga västeuropeiska länder. Sverige har dock per invånare en relativt sett mycket hög konsumtion av olja. När det gäller verkningarna på importen behandlas dessa i nästa kapitel. Bränsleläget behandlas utförligare i produktionskapitlet.

Förändringarna i *fraktsatserna* kommer att påverka Sveriges bytesbalans. Å ena sidan kommer importpriserna eif att stiga, å andra sidan kommer sjöfartsnettot på exportsidan att stiga. Det kortsiktiga sambandet mellan bytesbalans och fraktsatser är emellertid mycket svårt att klarlägga.

Det bör inledningsvis påpekas, att en prisstegring på frakttjänster, som sker utslutande för att täcka ökade drivmedelskostnader för fartygen, försämrar den svenska bytesbalansen. De ökade fraktinkomsterna för svenska fartyg motsvaras av ökade utgifter för bränsle och sjöfartsnettot förblir oförändrat, men bytesbalansen försämras med ett belopp som motsvarar värdeökningen på den drivmedelsmängd som åtgår för hemtransporten av den svenska importen. Om fraktkostnaden för importerade varor höjs genom förlängning av transportvägarna, erhålls givetvis inte heller någon kompensation för svensk bytesbalans genom ökat sjöfartsnetto. Det innebär, att för en given import åtgår mer frakttjänster.

Det är endast när det sker knapphetsprisstegring på frakttjänster som höjningen av frakterna under vissa förutsättningar kan leda till att bytesbalansen i varje fall inte försämras. Hur det förhåller sig därmed, beror dels på om Sverige är en nettoexportör eller nettoimportör av olika frakttjänster, dels på när fraktsatserna höjs för det svenska tonnage och för det tonnage,

som transporterar svenska importvaror. Med utgångspunkt från siffror över tonnage och sjöfartsinkomster torde man kunna säga, att Sverige varken är nettoimportör eller nettoexportör av tankfrakttjänster i större skala. Det är mycket svårt att avgöra, om Sverige är nettoimportör eller nettoexportör av frakttjänster för skrymmande varor, trampfrakter. Ser man på kvantiteten transporterade varor, visar sjöfartsstatistiken ungefär balans mellan export och import av trampfrakttjänster. Avgörande för utslaget på bytesbalansen blir i detta fall typen av varor, som transporteras på svenska respektive utländska fartyg. Däremot syns det sannolikt, att Sverige är en nettoexportör av frakttjänster för styckegods, linjefrakter. I så fall förbättras bytesbalansen av stegrade linjefrakter.

Frakternas betydelse för olika varuslag i importen framgår av nedanstående tablå, som anger ungefärlig fraktkostnad i procent av det beräknade cif-värdet för importen 1956:

Flytande bränslen	27	Ull	5
Socket	24	Järn och stål	4
Fasta bränslen	22	Rågummi	3
Gödselmedel	10	Tobak	3
Bomull	5	Kaffe	3

Totalt var andelen av fraktkostnader (o. dyl.) i importen 1956 ca 8 procent enligt en grov kalkyl. Den avgjort största delen föll på bränslen.

De *slutsatser*, som kan dras av detta kapitel, är närmast, att högkonjunkturen i utlandet vid Suez-konfliktens utbrott tycktes vara obruten, även om det brittiska läget, åtminstone tillfälligt, präglades av en viss stagnation. Ökningstakten i OEEC-ländernas samlade industriproduktion hade dämpats betydligt, delvis till följd av att resurserna kommit närmare ett fullt utnyttjande. Även om råvaruprisläget tidigare genomsnittligt sett under året varit lugnt, syntes riskerna för prisstegringar överväga för den närmaste framtiden till följd av inhemska kostnadsstegringar och ökande fraktsatser. Betalningsläget i Västeuropa präglades av vissa snedbelastningar. Genom Suezkonflikten har en del speciella försörjningsproblem uppstått. Risken för stigande priser har förstärkts. Oljekrisen kan komma att få vissa verkningar på industriproduktionen med viss förkortning av arbetstiden och kanske viss arbetslöshet som följd. Nya inflationistiska och mer depressiva verkningar kan därigenom komma att brytas mot varandra. Någon entydig bild över 1957 kan i dagens läge inte skisseras.

Bilaga till kapitel III

Den ekonomiska politiken i olika länder

De ekonomiska åtgärderna i de västeuropeiska länderna och i Förenta staterna har under 1956 siktat till en dämpning av expansionstakten för att därigenom begränsa pris- och lönestegringarna och/eller uppnå balans i betalningarna till utlandet. I allmänhet har man härvid utnyttjat penning- och finanspolitiska åtgärder samt restriktiva ingrepp av olika slag. Dessa åtgärder har företagits i varierande kombinationer eller mera fristående. I allmänhet har denna politik inneburit ett fullföljande av de åtgärder, som i många länder sattes in redan under 1955 eller tidigare, varför de nya ingrepp, som gjorts under 1956, oftast medfört skärpningar i en redan tidigare relativt kärv politik. I det följande återges vissa huvuddrag i denna politik. Sammanställningen kan rimligen inte vara fullständig och ej heller ge alla detaljer.

Ett av de mera utmärkande dragen i den ekonomiska politiken under 1956 har varit fortsatta strävanden att med *penningpolitiska* och restriktiva åtgärder söka åstadkomma en allmän stramhet på kreditmarknaden. I Förenta staterna har diskontot i ett par omgångar under 1956 höjts med totalt 1/2 procent, vilka höjningar tillsammans med fyra tidigare fördubblat diskontot — till 3 procent — på 16 månader. Samtidigt har man sökt att begränsa krediterna med hjälp av restriktiva åtgärder, främst kassareservbestämmelser och allmänna rekommendationer om återhållsamhet. Den hårdare kreditpolitikens verkningar har dock mildrats på vissa speciella områden, genom att lättnader gjorts till förmån för bostadsbyggandet, de mindre företagen och jordbruket.

I såväl Storbritannien som Västtyskland har diskontot från början av 1955 till första halvåret 1956 höjts i flera omgångar från 3 till 5 1/2 procent. En sänkning med 1/2 procent har sedan under hösten gjorts i Västtyskland. I Storbritannien har myndigheternas kontroll över kapitalmarknaden vidgats genom en reduktion av det högsta lånebelopp, som är undandraget offentlig kontroll. Bestämmelserna om bankernas kassareserver har skärpts i Västtyskland samtidigt som man använt sig av operationer i öppna marknaden. Detsamma gäller vidare inte minst Nederländerna, som även höjt diskontot från 2 1/2 till 3 3/4 procent.

Användandet av *finanspolitiska* åtgärder i olika länder har i stort sett karakteriserats av en allmän strävan att hålla igen eller i vissa fall minska de offentliga utgifterna. De engelska planerna på en minskning av bl. a. de militära utgifterna kan emellertid med hänsyn till Suez-konflikten snarast väntas bli förbytta i sin motsats. Statsutgifterna har på flera håll reducerats genom slopandet av olika subventioner. I Storbritannien har subsi-

dierna för bröd helt tagits bort och de för mjölk reducerats. Nederländerna överväger att avskaffa subventionerna på mjölk och socker. Finland har kanske gått allra längst i detta avseende genom att reducera vissa livsmedelssubventioner innebärande en minskning av de totala statsutgifterna med omkring 29 miljarder mark eller ca 12 procent. I Norge tog man under första halvåret bort en del subventioner, vilket höjde levnadskostnaderna med omkring 1 1/2 procent. Under årets senare del har man emellertid för motverkande av prisstegring höjt mjölk- och köttsubventionerna. De ökade kostnader, som följer av detta, täcks dock genom en samtidigt bestämd minskning av andra statsutgifter, bl. a. de militära. Vidare har beslut fattats om frilistning i första hand av konfektion i syfte att pressa priserna. Bostadskostnaderna syns komma att öka i en del länder genom myndigheternas åtgöranden. I Nederländerna övervägs att höja hyrorna med 25 procent i hus byggda före kriget. Av de härigenom ökade inkomsterna från berörda fastigheter skall 50 procent spärras. I Storbritannien har ett lagförslag om reducerad hyresreglering framlagts, vilket väntas leda till hyreshöjningar.

I flertalet länder framträder alltmer en strävan att nå totalbalansering av de statliga utgifterna och inkomsterna. Förenata staterna tillämpar redan denna princip. Västtyskland har under det senast tilländalupna budgetåret haft ett inte obetydligt kassamässigt överskott på budgeten. Minskade direkta skatter och ökade folkpensioner, militärutgifter och barnavdrag väntas i en snar framtid verka i motsatt riktning. I Nederländerna har regeringen deklarerat en strävan att minska budgetunderskottet. Belgien har redan reducerat det tidigare underskottet på totalbudgeten. Vidare har företagsinvesteringarna gjorts dyrare genom finanspolitiska åtgärder. I Storbritannien har vissa investeringsstimulerande premier, som tillkom 1954, borttagits. Belgien har slopat de 1954 införda möjligheterna till extra avskrivning med 30 procent för nya investeringar. Även i Nederländerna har reglerna för avskrivning av investeringar skärpts.

Beträffande direkta statliga åtgärder i fråga om *pris- och löneutvecklingen* kan främst nämnas den belgiska politikens inriktning. Mot slutet av 1956 har den belgiska regeringen vidtagit åtgärder, som praktiskt taget leder till allmänt pris- och lönestopp. Maximipriser har angetts, vilka endast får överstridas med myndigheternas medgivande. Lönerna har bundits vid levnads-kostnadsindex och höjs följaktligen endast när denna index stiger. Av de vinster i affärs- och handelsföretag, vilka överstiger 500 000 bfrs, föreslås 10 procent bli spärrade under två år. Vissa indirekta avgifter till staten slopas för att få ned priserna eller motverka prisstegringar, varvid bortfallet av statsinkomster skall kompenseras av minskade statsutgifter. Prisstopp har under hösten även genomförts i Finland.

Även i Nederländerna görs direkta ingrepp i löne- och prisbildningen. Kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter äger giltighet först sedan de godkänts av en av regeringen tillsatt myndighet, vilken dock skall samråda med arbetsmarknadsparternas samarbetsorgan. Arbetsgivarna är skyldiga — under straffansvar — att respektera såväl angivna minimi- som maximi-

löner. Prishöjningar föranledda av löneökningar måste godkännas av myndigheterna.

Skärpta bestämmelser i fråga om *avbetalningshandeln* har införts i många länder. I Storbritannien har kontrollen över denna handel utsträckts till nya varugrupper. Mot slutet av året har kontantinsatsen vid köp av motorfordon sänkts. Utestående avbetalningskrediter har under de tre första kvartalen 1956 minskats med 17 procent. I Nederländerna är avbetalningshandeln reglerad sedan juni 1956. I Belgien har man skärpt avbetalningsvillkoren. Regeringen i Västtyskland har tillkännagett, att den ämnar framlägga ett förslag om en lag, som skall ge den möjligheter att reglera villkoren för avbetalningshandeln. I Norge har nyligen nya bestämmelser införts om avbetalningsköp av motorfordon.

IV. Utrikeshandeln

1. Utrikeshandelns utveckling 1956

Handeln med utlandet fortsatte att öka 1956. Både exporten och importen steg med drygt 1 miljard kronor. Från 1954 till 1955 ökade importen relativt mer än exporten. Utrikeshandeln 1955—1956 däremot visade motsatt utveckling. Exportens ökningstakt var då större. Underskottet i bytesbalansen 1956 gav emellertid uttryck för fortsatt balansrubbnings i utrikeshandeln.

De preliminära beräkningarna för 1956 visar, att importvärdet steg med ca 10 procent och exportvärdet med ungefär 13 procent. Importens volym ökade med 6 procent och exportens med drygt 9 procent. Vårt bytesförhållande med utlandet försämrades något genom att importpriserna steg mer än exportpriserna.

Den internationella investeringskonjunkturen var gynnsam för utrikeshandeln. På exportsidan rådde god efterfrågan på investeringsvarorna med undantag för trävaror. Särskilt exporten av järnmalm, järn och stål samt maskiner, instrument och transportmedel ökade betydligt. Även importen av maskiner steg relativt kraftigt men inte i samma grad som exporten. Förutom maskingruppen var det främst bränslen, som påverkade den totala importökningen.

De detaljsiffror, som ges nedan för olika delområden av utrikeshandeln, bygger på uppgifter för de elva första månaderna. De kan därför komma att förändras något.

Exporten och importen

Exporten av maskiner m. m. ökade i värde med omkring 20 procent. Relativt sett var exportökningen för transportmedel (exklusive fartyg) störst. I absoluta tal däremot steg exporten av maskiner för industri, handel och kraftverk mest. Exportökningen av varaktiga konsumtionsvaror för de tre första kvartalen uppgick till 12 procent jämfört med motsvarande period 1955. Ökningen var alltså något mindre än för maskiner av investeringskarakter.

Järnmalmsexporten ökade kvantitativt med ungefär 10 procent och priserna steg ungefär lika mycket. Exportkvantiteten av handelsfärdigt järn och stål steg med nära 60 procent från 200 000 ton 1955 till 315 000 ton. En förskjutning i exporten mot billigare kvaliteter ägde emellertid rum och ökningen i exportvärdet blev därför något mindre.

Exporten av trävaror steg inte obetydligt från 1954 till 1955 och aktiviteten tog sig även uttryck i höjda priser. Särskilt kraftig var exportrushen på

England och Västtyskland. Trävaruexporten gick emellertid tillbaka 1956, men den låg dock alltså över 1954 års exportnivå. Exportminskningen 1956 får, som förut nämnts, främst ses mot bakgrund av ansträngningarna att nedbringa de stora lagren inom några av våra betydelsefullaste avsättningsområden. Den skärpta ekonomiska politiken i flera viktiga länder gav tydligt utslag i trävaruexporten. Speciellt visade detta sig på den engelska marknaden. Även på den belgiska och danska marknaden sjönk exporten, medan en viss uppgång noterades på den franska. I samband med den minskade efterfrågan tvingades exportörerna till vissa prisreduktioner.

Massaexporten fortsatte att stiga från 1955 till 1956. Medan priserna för kemisk massa låg stabila, ökade de för mekanisk massa. Även exporten av papp och papper steg under perioden. Tidningspapper är fortfarande att betrakta som en bristvara och exportökningen följdes av prisstegringar. Exportökningen för wallboard var mindre än året innan beroende på en viss återhållsamhet från de engelska köparnas sida.

På grund av det dåliga skörderesultatet sjönk livsmedellexporten 1955 med ca 30 procent från föregående år. Exportvolymen 1956 ökade däremot något jämfört med 1955. Av denna orsak och på grund av något stigande priser skedde det en viss återhämtning i exportvärdet. Smörexporten ökade särskilt starkt, kanske främst beroende på en stark nedgång i konsumtionen inom landet.

Importen av maskiner, transportmedel och instrument steg i värde med ca 16 procent i förhållande till 1955. Priserna var relativt stabila och uppgången berodde så gott som uteslutande på en större volym. Stegningen var kraftigast för maskiner av investeringskaraktär. Importen av maskiner för användning inom industri, handel och kraftverk visade exempelvis de tre första kvartalen en ökning med ca 18 procent jämfört med samma tidsperiod 1955. Däremot minskade importen av traktorer och lantbruksmaskiner med omkring 20 procent. Gruppen varaktiga konsumtionsvaror ökade med endast 7 procent. Bilimporten var i stort sett av samma omfång 1956 som 1955. Importen av handelsfärdigt järn och stål gick relativt kraftigt tillbaka; förklaringen ligger i den stora lageruppläggning, som ägde rum under 1955 samt den successivt ökade produktionen av dessa varor inom landet.

Importen av flytande bränslen fortsatte att stiga, medan kol- och koksimporten kvantitativt gick något tillbaka. Starka prisstegringar noterades speciellt för de fasta bränslena.

Livsmedelsimporten var ungefär oförändrad, medan den 1955 steg med omkring 12 procent i förhållande till året innan. Fodersädsimporten minskade däremot. Importen av oljefröer o. dyl. ökade på grund av den felslagna rapsskörden.

Fördelning på valutaområden

Nästan hela exportökningen från 1954 till 1955 hänförde sig till EPU-området, medan exporten på andra länderområden i stort sett var oförändrad (se tabell 1). För perioden 1955—1956 föll visserligen större delen av

Tabell IV: 1. Utrikeshandelns fördelning på vissa områden 1954—1956

Miljoner kronor

Område ¹	1954		1955		1956 Preliminärt	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export
Sterlingområdet	2 273	2 055	2 344	2 339	2 690	2 465
EPU-området (exkl. sterling)	4 698	4 252	5 346	4 706	5 580	5 380
Summa EPU	6 971	6 307	7 690	7 045	8 270	7 845
Dollarområdet ²	1 042	628	1 471	677	1 805	845
Övriga länder	1 179	1 261	1 176	1 212	1 325	1 360
Totalt	9 192	8 196	10 337	8 934	11 400	10 050

¹ Importen av flytande bränslen har fördelats efter inköpsland. — Till EPU-länder har förts OEEC-länder, sterlingområdet utom OEEC samt Indonesien.

² Exklusive Colombia.

exportökningen på EPU-området, men en frammarsch kunde också noteras för samtliga andra länderområden. Det största relativa uppsvinget visade exporten till dollarområdet.

Den totala importökningen var något svagare 1955—1956 än 1954—1955. För importen från sterlingländerna var emellertid ökningen relativt kraftig, 15 procent mot endast 3 procent föregående år. Importen från de resterande EPU-länderna steg endast svagt. Ökningstakten i dollarimporten var stor, men dock endast drygt hälften av den procentuella ökningen 1954—1955. Importen från övriga länder gick upp med ungefär 13 procent, medan importen föregående år var oförändrad.

Expansionstakten i exporten på *sterlingområdet* minskade 1956. Detta kan tillskrivas tillbakagången i exporten av trävaror till Storbritannien och dessutom en minskning av exporten till Australien och Nya Zeeland, särskilt av papp och papper. Samtidigt steg emellertid exporten av handelsfärdigt järn och stål till Storbritannien och maskinexporten till nästan samtliga länder inom området.

Ökningen i importen från sterlingområdet beror främst på att flytande bränslen i större utsträckning än tidigare betalades i pund. Kolimporten från Storbritannien var däremot mindre.

Takten i exportökningen på *övriga EPU-länder* var 1955—1956 14 procent mot 11 procent 1954—1955. Ökningen 1956 var störst på Västtyskland, Frankrike och Italien. Uppgången på Västtyskland berodde främst på ökad export av järnmalm, papp och papper, massa samt oädla metaller, särskilt handelsfärdigt järn och stål. Till Frankrike ökade exporten av livsmedel, järn och stål, trävaror och papp och papper. Bland övriga förändringar kan nämnas den minskade trävaruexporten och ökade maskinexporten, främst lokomotiv, till Danmark. Leveransen av fartyg till Norge minskade.

Sförrer delen av importökningen från övriga EPU-länder kan hänföras till Västtyskland. Det ökade importvärdet berodde bl. a. på stigande priser på

kol och koks. Dessutom bör det särskilt påpekas, att även importen av koppar och metallhalvfabrikat samt maskiner ökade. Importen från Norge steg, främst beroende på en högre aluminium- och zinkimport. Införseln av flytande bränslen och handelsfärdigt järn och stål från Frankrike gick tillbaka.

Den starkaste relativa exportökningen kunde, som redan påpekats, noteras för *dollarområdet* (25 procent). Ökningen på Förenta staterna var starkast för papp och papper, järn och stål samt maskiner och transportmedel. Till övriga dollarländer var det i första hand exporten av maskiner och papp och papper, som steg.

Kol, maskiner, livsmedel och dessutom dollarbetalda oljor svarade för huvudparten av uppgången i importen från Förenta staterna. Införseln av koppar och handelsfärdigt järn och stål minskade något. Från övriga dollarländer var det främst en uppgång i importen av oljefröer och bomull.

Vad *övriga länder* beträffar ökade exporten till Brasilien och Chile, bl. a. för järn, stål och maskiner. Lastbilsexporten till Argentina visade även en betydande uppgång. Ökningen på Östeuropa faller främst på export av fartyg till Sovjetunionen. Totala utförseln både till Polen och Ungern gick på grund av minskad livsmedelsexport tillbaka. Även maskinexporten till Polen var något mindre, likaså exporten av rundvirke till Ungern.

Importen av tackjärn och kol från Sovjet steg kraftigt, och värdet av importen från Polen ökade på grund av höjda priser på stenkol.

Betalningsbalansen 1956

Sjöfartsnettot kan preliminärt beräknas till 1 200 miljoner kronor 1956, medan nettot av övriga tjänster beräknas ha gett ett underskott på 25 miljoner kronor. Sammanställs dessa data med de redovisade uppskattningarna av utrikeshandelns omslutning, får man följande bytesbalans (i miljoner kronor):

Export, fob.....	10 050
Import, cif	11 400
Handelsbalansens saldo	— 1 350
Sjöfartsnetto	+ 1 200
Övriga tjänster m. m., netto	— 25
Bytesbalansens saldo	— 175

Kapitaltransaktionerna under året beräknas preliminärt ha gett ett valuta-utflöde på ca 100 miljoner kronor.

Valutarenserven

Varu-, tjänste- och kapitaltransaktionerna borde av vad som framgått ha gett en minskning i valutarenserven under 1956 med 275 miljoner kronor. I likhet med tidigare år har emellertid förskjutningar uppstått i för- och efter-skottsbetalningarna och någon avtappning av valutarenserven har inte ägt rum. Den s. k. förskjutningsposten uppgick under de elva första månaderna

Tabell IV: 2. Valutareserven 1953—1956

Miljoner kronor

	31/12 1953	31/12 1954	31/12 1955	31/3 1956	30/6 1956	30/9 1956	31/12 1956
1. Riksbankens valutareserv:							
Guld och dollar	+ 1 566	+ 2 009	+ 2 159	+ 2 263	+ 2 172	+ 2 248	+ 2 375
EPU-valutor	+ 970	+ 422	+ 303	+ 135	+ 164	+ 208	+ 235
Övriga valutor	+ 85	+ 43	- 32	- 52	- 87	- 141	- 162
Summa	+ 2 621	+ 2 474	+ 2 430	+ 2 346	+ 2 249	+ 2 315	+ 2 448
2. Affärsbankernas valutabe- hållning.....	+ 3	+ 39	+ 121	+ 119	+ 23	+ 238	..
Summa totalt	+ 2 624	+ 2 513	+ 2 551	+ 2 465	+ 2 272	+ 2 553	..

av året till ca 400 miljoner kronor. Som jämförelse må nämnas, att förskjutningsposten under hela 1955 uppgick till ca 450 miljoner kronor.

Den totala valutabehållningen den 30/9 1956 var ungefär oförändrad från årets början. Riksbankens valutareserv steg under året med 18 miljoner kronor. Affärsbankernas valutabehållning i slutet av november låg drygt 100 miljoner högre än vid årets början.

2. Utrikeshandeln 1957

Allmänna synpunkter

Beräkningarna över utrikeshandeln 1957 bygger på kalkyler, som utförts av utrikes- och utredningsbyrån inom kommerskollegium. Dessa är gjorda efter samma principer som handels- och industrikommissionens beräkningar för tidigare nationalbudgeter. Kalkylerna i detta kapitel har i möjlig mån avstämts mot beräkningarna i andra kapitel, t. ex. de rörande produktionen, investeringarna och konsumtionen.

Under nuvarande förhållande med det spända politiska läget i Mellersta Östern och bristläget på den internationella oljemarknaden tvingas man grunda beräkningarna på förutsättningar, som mer eller mindre har karaktär av rena spekulationer. Detta gäller i första hand för utvecklingen av vår oljeförsörjning. Som utgångspunkt för beräkningarna i denna nationalbudget har man förutsatt, att en lättnad i det spända läget skall kunna skönjas efter ett par, tre månader och att Västeuropas oljetillförsel skall kunna förbättras fram mot halvårsskiftet. Man har dessutom antagit, att Sveriges speciellt starka beroende av flytande bränslen kommer att beaktas vid fördelning av olja mellan OEEC-länderna.

Till grund för beräkningarna ligger vidare bl. a. antagandet om ett i förhållande till utredningstillfället i stort sett oförändrat prisläge. Ett undantag utgör bränsleområdet, där särskilda prisantaganden fått göras i anslutning till nämnda allmänna förutsättning rörande oljefrågans lösning. I fråga om lagerutvecklingen har man i stort sett förutsatt, att inga nettoförändringar kommer att ske under 1957. Det har sålunda antagits, att det internationella läget icke skall ge upphov till en spekulationsbetonad import. En relativt

lugn utveckling på råvarumarknaderna har man räknat med även i fortsättningen. Man har inte förutsatt några förändringar i gällande internationella överenskommelser under perioden.

Exporten

Det totala exportvärdet för 1957 beräknas till ca 10 500 miljoner kronor. Detta innebär en ökning från 1956 med 450 miljoner kronor. Därvid antas, att exportvolymen kommer att stiga med ungefär 4 procent och priserna med 1 procent.

Exportökningen beräknas i första hand gälla verkstadsprodukter och järnmalm. Järnmalmsexporten väntas stiga med ca 500 000 ton till 17,7 miljoner ton. Tillsammans med en förväntad prisstegring på ungefär 8 procent erhålls ett exportvärde, som är ungefär 12 procent högre än 1956 års siffra.

Exporten av verkstadsprodukter antas komma att stiga i värde med knappt 10 procent. Stegningen förutsätts i huvudsak bli volymmässig. Exporten av fartyg låg 1956 under 1955 års nivå. År 1957 beräknas fartygsexporten öka med ca 140 miljoner kronor eller nästan 30 procent. För övriga verkstadsprodukter räknar man med en ökning för maskiner och instrument men inte av samma storlek som ökningen 1955—1956. För järn- och metallmanufaktur har man antagit en något minskad exportvolym.

Exportvärdet för skogsindustriprodukter beräknas stiga endast obetydligt. Som ovan nämnts, gick exporten av trävaror starkt tillbaka 1956 och den väntas 1957 minska ytterligare något i värde. Av vissa tecken att döma syns en viss stabilitet i avsättningsförhållandena på de marknader, som svarade för exportnedgången under 1956, ha inträtt och det förefaller inte orealistiskt att räkna med i varje fall en oförändrad kvantitet. Massaexporten beräknas komma att uppgå till 2 630 000 ton. Detta innebär en ökning sedan föregående år med drygt 4 procent. En fortsatt svag prisuppgång förutses för mekanisk massa, medan priserna för vissa kvaliteter av kemisk massa har börjat vika något efter en längre tids stabilitet. Massaexportens värde beräknas öka med omkring 3 procent. Exporten av wallboard antas stiga med 15 procent. Exporten av tidningspapper beräknas till 260 000 ton. Jämfört med kvantiteten 1956 innebär detta 8 procents ökning. Exporten av annat papp och papper uppgår enligt kalkylen till 690 000 ton, vilket är en ökning med ca 3 procent från föregående år.

Exporten av handelsfärdigt järn och stål steg mycket kraftigt 1956 och väntas ligga på ungefär samma kvantitativa nivå 1957. Priserna har emellertid stigit något. Exportvärdet blir därför sannolikt något högre. Totalt kan exportökningen av oädla metaller och arbeten därav kalkyleras till drygt 4 procent. Genomsnittligt för gruppen kan priserna väntas stiga med 2 procent och volymen omkring 3 procent.

Både livsmedellexportens priser och volym väntas gå ned med omkring ett par procent.

Totalexportens sammansättning och utveckling 1955—1957 framgår av tabell 3.

Tabell IV: 3. Exporten 1955—1957

Varuslag	1955		1956 preliminär		1957 beräknad	
	Milj. kr.	%	Milj. kr.	%	Milj. kr.	%
Livsmedel m. m.....	357	4,0	400	4,0	385	3,7
Trävaror.....	1 363	15,3	1 210	12,0	1 140	10,8
Massa, papper etc.	2 506	28,1	2 825	28,1	2 920	27,8
Järnmalm, järn och stål m. m.	1 996	22,3	2 425	24,1	2 610	24,9
Maskiner, transportmedel o. instrument	1 903	21,3	2 275	22,6	2 515	24,0
Övrigt	808	9,0	915	9,2	930	8,8
Summa	8 933	100,0	10 050	100,0	10 500	100,0
Därav: Skogsindustriprodukter	3 869	43,3	4 035	40,1	4 060	38,7
Verkstadsprodukter ¹	2 447	27,4	2 870	28,6	3 145	30,0

¹ Ur grupp XV: stat.nr 1346—1362, 1395, 1396, 1399, 1400, 1403—1404: 1, 1433—1554, 1556—1570: 3, 1626—1663: 2 samt grupperna XVI—XIX.

Importen

Som framgår av tabell 4, beräknas importen 1957 komma att stiga till 11 700 miljoner kronor. Ökningen från föregående år motsvarar 3 procent av importvärdet. Prisnivån kommer enligt kalkylen att ligga ungefär 4 procent högre än under 1956. Följaktligen förutses importens volym komma att minska med ca 1 procent.

Importen av flytande bränslen steg från 1954 till 1955 med 1,6 miljoner ton och från 1955 till 1956 med 1,4 miljoner ton. Under samma perioder ökade resp. minskade importen av fasta bränslen med 0,7 resp. 0,3 miljoner. Den utveckling man kunde förutse, innan hinder uppstod för en normal import av flytande bränslen från Mellersta Östern, var en ytterligare stark uppgång i importen av flytande bränslen och en minskning i importen av fasta bränslen på grund av övergång till en ökad användning av eldnings-

Tabell IV: 4. Importen 1955—1957

Varuslag	1955		1956 preliminär		1957 beräknad	
	Milj. kr.	%	Milj. kr.	%	Milj. kr.	%
Livsmedel m. m.....	1 801	17,4	1 865	16,3	1 800	15,4
Mineraliska och fossila ämnen	1 991	19,3	2 425	21,3	2 580	22,1
Kemiska produkter, färger m. m.....	638	6,2	710	6,2	730	6,2
Hudar, skinn, pälsverk, kautschuk	290	2,8	295	2,6	315	2,7
Spånadsämnen samt arbeten därav	1 152	11,1	1 125	9,9	1 165	10,0
Oädla metaller och arbeten därav	1 449	14,0	1 520	13,3	1 525	13,0
Maskiner, transportmedel o. instrument	2 336	22,6	2 700	23,7	2 765	23,6
Övrigt	680	6,6	760	6,7	820	7,0
Summa	10 337	100,0	11 400	100,0	11 700	100,0

olja. Tillfälligt har man emellertid att räkna med en annan utveckling, och importen av flytande bränslen antas kunna komma att minska till ca 8,8 miljoner ton, medan en ökning i importen av fasta bränslen till 5,7 miljoner ton (eller 2 procent) har förutsetts.

Importvolymen av maskiner, transportmedel och instrument antas inte öka ytterligare efter den kraftiga uppgången 1956. Importvärdet väntas dock komma att stiga något på grund av en svag prishöjning. Bilimporten blev 1956 av ungefär samma storleksordning som föregående år. För 1957 har man beräknat, att värdet av importen av bilar och sammansättningsdelar kommer att minska något. Bakom denna uppskattning ligger förutsättningen, att antalet nyregistrerade bilar under första halvåret kommer att ligga lägre än vad man normalt kunde förutse. På grund av den beräknade nedgången i industrins maskininvesteringar antas endast en svag ökning i maskinimporten exklusive transportmedel. Importen av fartyg har däremot beräknats stiga.

Gruppen oädla metaller och arbeten därav väntas inte ge något ökat importvärde. Importkvantiteten för järn och stål har uppskattats till 625 000 ton mot 650 000 ton under föregående år. Priserna beräknas stiga något.

Minskad importkvantitet och ökade importpriser beräknas för ull. För bomull är förhållandet det motsatta. Importen av vävnader och andra färdigvaror antas stiga.

Trots en högre genomsnittlig prisnivå om ca 2 procent beräknas livsmedelsimporten minska under 1957. Nedgången faller helt på jordbruksvaror och får ses som ett resultat av det gynnsammare skördeutfallet 1956 i förhållande till 1955. Sålunda beräknas importen av fodersäd minska från 260 000 ton till omkring 90 000 ton och av råg och vete från 90 000 ton till 25 000 ton. Importen av oljefröer o. dyl. väntas emellertid stiga på grund av den dåliga rapsskörden 1956. Vidare kan en ökad import av kött emotses.

Betalningsbalansen 1957

Sjöfartsnettot uppskattas komma att öka med drygt 10 procent från 1956 års siffra till 1 325 miljoner kronor. En av förutsättningarna för detta antagande är en uppgång i handelsflottans bruttotonnage. Man har anledning att räkna med att volymökningen kommer att påverka sjöfartsnettot med mellan 2 och 4 procent.

Den senaste tidens utveckling av fraktsatserna pekar mot att nivån 1957 kommer att ligga betydligt över genomsnittet 1956. Även om driftskostnaderna ökas, är det tydligt, att sjöfartsnettot kommer att få ett ganska betydligt tillskott genom de ökade fraktinkomsterna.

Nettot av övriga tjänster antas komma att resultera i ett valutautflöde på ca 25 miljoner kronor. Följande *bytesbalans* kan då sammanställas (i miljoner kronor):

Export, fob.....	10 500
Import, cif	11 700
Handelsbalansens saldo	— 1 200
Sjöfartsnetto	+ 1 325
Övriga tjänster m. m., netto	— 25
Bytesbalansens saldo	+ 100

Valutareserven

Riksbanken har bedömt, att kapitaltransaktionerna kommer att balansera under 1957. Man har inte kunnat ta hänsyn till privata kapitaltransaktioner i form av lån, varukrediter m. m.; statistiskt underlag saknas nämligen. Om inga förskjutningar mellan varu- och betalningsströmmarna under året kommer att äga rum skulle alltså valutareserven teoretiskt komma att öka med ca 100 miljoner kronor.

Prisutvecklingen

Som redan nämnts, räknar man med att de genomsnittliga importpriserna under 1957 kommer att stiga med 4 procent och exportpriserna med 1 procent. Bytesförhållandet förutses alltså försämrats med ca 3 procent. Såsom förut nämnts, bygger dessa kalkyler i huvudsak på prisläget vid årsskiftet.

Om förhållandet mellan export- och importpriser 1949 sätts lika med 100, kan utvecklingen av bytesförhållandet belysas genom följande sammanställning:

	1952	1953	1954	1955	1956 Prel.	1957 Ber.
	Årsgenomsnitt					
Exportprisindex	109	104	104	107	106	103
Importprisindex						

Den samhällsekonomiska förlusten av försämringen i terms of trade 1956—1957 motverkas dock av de stigande priserna för sjöfartstjänster (frakter), som påverkar sjöfartsnettot i positiv riktning.

V. Arbetsmarknaden

1. Balansen på arbetsmarknaden 1956

Efterkrigstidens svenska ekonomi har karakteriserats av full sysselsättning. Arbetslösheten har varit låg och i huvudsak betingad av bristande rörlighet. Däremot har efterfrågan vid flera tillfällen haft benägenhet att vilja överskrida de tillgängliga arbetskraftsresurserna.

I det följande skall de förändringar i arbetskraftsbalansen som inträffat under det gångna året närmare belysas. Som indikatorer används serier över lediga och tillsatta platser, arbetslöshet och rörlighet. Även om bristfälligheter i denna statistik ej tillåter några exakta kvantitativa bestämningar torde serierna dock på ett någorlunda tillfredsställande sätt återspegla tendenserna.

Utvecklingen på arbetsmarknaden under 1956 har, som redan påpekats i höstens konjunkturrapport, trots en allmänt sett fortsatt hög sysselsättningsnivå kännetecknats av mindre spänning mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Av många tecken att döma skulle arbetsmarknaden under hösten ha återgått till ett läge närmast motsvarande det som förelåg vid slutet av 1953.

Såväl ansökningar om arbete i förhållande till lediga platser som tillsatta platser i procent av lediga har stigit och legat på en högre nivå än 1954 och 1955. Tendenser i denna riktning började visa sig redan mot slutet av 1955. Antalet hos arbetsförmedlingarna i mitten av varje månad anmälda lediga platser, som ännu under februari och mars 1955 låg ca 30 procent över motsvarande månadssiffror för 1954, sjönk sista kvartalet 1955 under föregående års nivå. Nedgången i arbetskraftsefterfrågan fortsatte under 1956. Under andra halvåret 1956 var platstillgången t. o. m. mindre än under motsvarande tid 1954. Utvecklingen för 1956 belyses av följande tablå över procentuella förändringar i antalet lediga platser i förhållande till motsvarande tidpunkter 1955:

	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Samtliga	— 6	— 10	— 17	— 20
Män	— 15	— 17	— 23	— 20
Kvinnor	+ 3	— 3	— 11	— 20

Den minskade spänningen på arbetsmarknaden framträder också i något större arbetslöshet jämfört med 1954 och 1955. Arbetslösheten har dock fortfarande varit låg. Begränsar man sig till antalet arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa, finner man, att detta i mitten av december uppgick till omkring

Tabell V: 1. Arbetslösheten inom fackförbunden 1951—1956

Procent av medlemsantalet

	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Februari.....	2,4	2,8	4,2	4,7	3,8	4,8
April.....	1,7	2,0	2,3	2,4	2,0	2,8
Augusti.....	1,2	1,4	1,5	1,5	1,4	1,5
Oktober.....	0,9	1,7	1,7	1,4	1,5	1,7

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsmarknadsstatistik.

24 100 eller 1,9 procent av hela antalet arbetslöshetsförsäkrade. För en jämförelse med tidigare år lämnas i tabell 1 fackförbundens uppgifter om antalet arbetslösa i procent av medlemsantalet.

Antalet arbetslöshetsförsäkrade med korttidsarbete ökade kraftigt under sista månaderna 1956 och uppgick i mitten av december till 7 500 mot 900 i december 1955. Korttidsarbetet hänförde sig huvudsakligen till metallindustrin och var betingat av de driftsinskränkningar, som skett inom vissa delar av bilindustrin i samband med de införda bensinrestriktionerna.

Även serien över avgångna arbetare inom industrin visar, att en konjunktureddämpning skett på arbetsmarknaden. Den under 1954 och 1955 åter stegrade rörligheten hos industrins arbetarpersonal har delvis gått tillbaka. Såväl under maj som augusti, de senaste månaderna för vilka uppgifter är tillgängliga, redovisas lägre rörlighetstal än motsvarande månader 1954 och 1955.

Tabell V: 2. Antal under en vecka avgångna arbetare inom industrin i procent av totala antalet anställda 1951—1956

	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Februari.....	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,5
Maj.....	1,1	0,8	0,6	0,7	0,8	0,7
Augusti.....	1,1	0,8	0,8	0,9	1,0	0,8
November.....	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	..

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

Den avmattning i efterfrågetrycket på arbetsmarknaden, som framträder i ovannämnda statistiska serier, har inneburit, att bristen på arbetskraft väsentligt lättat och begränsats till att gälla huvudsakligen arbetskraft med speciell yrkeskunskap. Utvecklingen på arbetsmarknaden har emellertid inte varit enhetlig. Bl. a. syns de lokala skiljaktigheterna i arbetsmarknads-läget ha varit större än tidigare år. Detta torde få ses mot bakgrunden av att konjunkturerna under året varit mycket oenhetliga för skilda delar av näringslivet. Medan exportindustri — ett undantag är dock sågverken — skogsbruk och samfärdsel haft hög sysselsättning, har sysselsättningen inom stora delar av hemmamarknadsindustrin varit vikande.

Avmattningen i konjunkturerna för vissa delar av näringslivet har medfört en ökning av antalet driftsinskränkningar. En viss uppfattning om dessas omfattning torde de till arbetsmarknadsstyrelsen inkomna varseluppgifterna ge. Antalet varslade driftsinskränkningar vid industriföretag under andra och tredje kvartalet steg sålunda från 87 år 1955 till 242 år 1956. Antalet därav berörda arbetare var 3 300 respektive 10 100. De under november vidtagna begränsningarna i oljetillförseln har medfört en ytterligare ökning av antalet driftsinskränkningar under årets sista kvartal.

2. Arbetskraftsresurserna 1956

Utvecklingen av de arbetskraftsresurser, som står till näringslivets disposition, bestäms av den naturliga folkökningen och nettoimmigrationen i de s. k. arbetsföra åldrarna, 15—64 år. En annan faktor av betydelse är yrkesverksamhetsgraden; vår kännedom därom är dock mycket begränsad. För att belysa de förändringar i arbetskraftsbalansens tillgångssida, som inträffat under 1956, följer här nedan en genomgång av de ovannämnda faktorerna.

Den naturliga befolkningstillväxten i de arbetsföra åldrarna beräknas under 1956 ha uppgått till omkring 10 700 personer. Invandringsöverskottet har med ledning av uppgifter om utvecklingen under de tre första kvartalen 1956 uppskattats till ca 12 600 i åldrarna 15—64 år, vilket är 15 procent lägre än under 1955. Sammanlagt kan befolkningen i de arbetsföra åldrarna från slutet av 1955 till slutet av 1956 beräknas ha ökat med 23 300. Motsvarande ökning under 1955 var 25 600. Utvecklingen framgår av tabell 3.

Befolkningsutvecklingen kännetecknas för närvarande av en ökning av befolkningen i de yngre och äldre åldrarna, medan befolkningen i mellanåldrarna minskar. Genom att invandringsöverskottet främst fallit på mellanåldrarna, blir minskningen i dessa åldrar väsentligt mindre framträdande än om hänsyn endast tas till den naturliga befolkningstillväxten.

Tabell V:3. Förändringar i befolkningen i olika åldrar 1955—1957

Ålder	1955	1956	1957	
			alt. 1	alt. 2
15—19.....	+ 12 110	+ 12 000	+ 22 860	+ 25 100
20—39.....	- 12 200	- 10 900	- 19 360	- 10 390
40—64.....	+ 25 730	+ 22 170	+ 23 670	+ 25 070
15—64.....	+ 25 640	+ 23 270	+ 27 170	+ 39 780

Källa: Statistiska centralbyråns och arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar.

Anm. I alternativ 1 förutsätts, att inget invandringsöverskott uppstår under 1957. I alternativ 2 räknas med samma invandringsöverskott som 1956.

På grund av den i genomsnitt lägre yrkesintensiteten i de yngre och äldre åldrarna kan tillskottet till arbetsstyrkan antas ha blivit mindre, än vad den sammanlagda ökningen av befolkningen i åldrarna 15—64 år kunde ge anledning förmoda. Enligt en beräkning av yrkesintensiteten i olika åldersgrupper, som gjorts av 1955 års långtidsutredning, skulle den beräknade ökningen av befolkningen i de arbetsföra åldrarna med omkring 23 300 under 1956 endast motsvara en ökning av arbetsstyrkan med ca 14 000 personer, vilket är något tusental mindre än det antal som framgår av en motsvarande beräkning för 1955. En beräkning av detta slag ger givetvis inte underlag för några preciserade bedömanden av de förändringar, som de totala arbetskraftstillgångarna undergått.

Som framgått ovan har ett relativt betydande invandringsöverskott förelagat även under 1956. En viss belysning av det tillskott av arbetskraft, som detta medfört, ger utlänningskommissionens uppgifter om antalet arbetsanmälda utlännningar. Dessa ökade från oktober 1955 till oktober 1956 med 13 400. Ökningen var större än ett år tidigare, då den uppgick till 10 200. Det är dock möjligt, att dessa uppgifter något överdriver den reella ökningen av den utländska arbetskraften på grund av eftersläpningar vid avregistreringen av utlännningar, som lämnat sin anställning eller fått svenskt medborgarskap.

Den ringa minskningen av invandringsöverskottet och den fortsatta kraftiga ökningen av antalet arbetsanmälda utlännningar under 1956 syns anmärkningsvärda mot bakgrunden av de avmattningstendenser, som framträtt på arbetsmarknaden och det förhållandet, att migrationen tidigare visat sig vara mycket konjunkturkänslig. Sålunda medförde den relativt dämpade konjunkturen på arbetsmarknaden 1952—1953, att nettotillskottet av utländsk arbetskraft nedgick till en obetydlighet. Beträffande männen redovisades 1953 t. o. m. ett mindre utvandringsöverskott, samtidigt som antalet arbetsanmälda utlännningar sjönk. Att avmattningen på arbetsmarknaden under 1956 så föga återverkat på den totala migrationen, torde emellertid få ses mot bakgrunden av att konjunkturerna varit mycket skiftande för olika näringsgrenar med bl. a. stora lokala skiljaktigheter i arbetsmarknadsläget som följd. Det visar sig också, att ökningen av antalet arbetsanmälda utlännningar har varit kraftigast i Göteborgs och Bohus län, vissa län i Mellansverige samt i Norrland, medan den på andra håll varit mycket obetydlig. Detta överensstämmer med vad som förut framhållits om de lokala skillnaderna i arbetsmarknadsläget.

I det föregående har arbetskraftsbalansens tillgångssida berörts. Beträffande användningssidan är vår kännedom om de aktuella sysselsättningsförändringarna mycket bristfällig. Avmattningen på arbetsmarknaden tyder dock på att sysselsättningsökningen under 1956 varit något mindre än föregående år. I det följande avsnittet redovisas närmare för sysselsättningsförhållandena inom olika näringsgrenar.

3. Arbetsmarknadsläget inom olika näringsområden

Jordbruket. Arbetskraften inom jordbruket visar, enligt de av statistiska centralbyrån i samband med arealinventeringarna per den 1 juni inhämtade sysselsättningsuppgifterna, en fortsatt nedgång. För brukare och medhjälpare familjemedlemmar syns minskningen ha varit omkring 3,5 procent och för den fast anställda arbetskraften omkring 10 procent; för den tillfälligt anställda arbetskraften redovisas däremot en mindre ökning. Jämfört med tidigare år var minskningen av jordbruksbefolkningen särskilt stor i södra och mellersta Sveriges slättbygder.

Arbetsmarknadsläget har under sommarhalvåret 1956 kännetecknats av i stort sett god balans. Fortfarande rådde dock på hösten viss brist på maskinkunnig personal. Enligt flera länsarbetsnämnder har omflyttningen bland de helårsanställda lantarbetarna minskat, vilket bidragit till att stabilisera arbetsmarknadsläget.

Under vintermånaderna väntas en något större säsongmässig friställning av arbetskraft än föregående vinter. På slättbygderna i södra Sverige, där skogsbruket har liten omfattning, väntas arbetslösheten bli minst lika stor som föregående år.

Skogsbruket hade under 1956 fortsatt hög sysselsättning. Enligt de av arbetsmarknadsstyrelsen verkställda inventeringarna, som dock endast avser storskogsbruket, var antalet sysselsatta något lägre i februari 1956 än samma tid föregående år men har därefter legat omkring 9 procent högre än 1955. Beträffande sysselsättningen i den andra betydelsefulla sektorn — bondeskogarna — finns inga sifferuppgifter tillgängliga. Skogsbrukets arbetskraftsbehov kunde i allmänhet tillgodoses utan större svårigheter. Rekruteringen underlättades genom från Finland inrest arbetskraft. Sysselsättningsutsiktterna under vintern är svåra att bedöma. Sannolikt får man räkna med en något lägre sysselsättning på grund av sjunkande gagnvirkesavverkningar. Det förhållandet, att vinteravverkningarna kunnat påbörjats relativt tidigt, torde också bidra till att minska arbetskraftsbehovet längre fram under avverkningssäsongen. På grund av den rådande oljesituationen syns emellertid ett något ökat behov av arbetskraft för brännvedsavverkningar uppstå, vilket till en del kan tänkas uppväga minskningen för gagnvirkesavverkningarna.

Det är sannolikt att lokala skiljaktigheter i sysselsättningsläget kan komma att framträda. Minskningen i avverkningarna väntas bli större inom bondeskogsbruket än inom storskogsbruket, vilket möjligen kan medföra, att avmattningen i sysselsättningen blir mindre framträdande i Norrland än i landet i övrigt.

Industrin. Som framgår av tabell 4 låg sysselsättningen inom industrin enligt socialstyrelsens statistik under perioden januari—oktober 1956 i genomsnitt 0,9 procent högre än under samma tid 1955. Sysselsättningsökningen var således väsentligt svagare än mellan 1954 och 1955.

Tabell V: 4. Genomsnittliga förändringar i antalet anställda arbetare inom olika industrigrenar januari—oktober 1955 och 1956 i förhållande till samma tid föregående år

Procenttal		
	1955	1956
Gruvindustri.....	+ 1,4	+ 4,5
Metall- och verkstadsindustri.....	+ 5,0	+ 2,3
Jord- och stenindustri.....	+ 1,8	- 0,9
Träindustri.....	+ 2,4	- 6,7
Massa- och pappersindustri.....	+ 2,5	+ 3,0
Grafisk industri.....	+ 1,8	+ 2,0
Livsmedelsindustri.....	+ 2,6	- 0,6
Dryckesvaru- och tobaksindustri.....	+ 4,3	- 0,3
Textil- och beklädnadsindustri.....	- 3,9	- 0,1
Läder-, hår- och gummivaruindustri....	- 1,4	- 3,5
Kemisk och kemisk-teknisk industri.....	+ 1,1	+ 2,1
Samtliga industrigrenar	+ 2,4	+ 0,9

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

Som redan tidigare påpekats och som även belyses av tabell 4, har sysselsättningsutvecklingen mellan olika industrigrenar företett stora skiljaktigheter under 1956. Antalet sysselsatta har ökat betydligt inom flertalet exportbranscher (med undantag av sågverken), medan däremot huvuddelen av hemmamarknadsindustrin kännetecknats av vikande sysselsättning.

Gruvindustrin ökade sin sysselsättning med ca 4 procent jämfört med 1955. Särskilt stor var ökningen vid lapplandsgruvorna, trots att nyrekryteringen av arbetskraft starkt försvårats av knappheten på bostäder.

Även *järnbruken* hade god sysselsättning. Enligt Järnbruksförbundets statistik var 1956 antalet vid järnbruken sysselsatta arbetare omkring 1 400 (ca 3 procent) fler än 1955.

Utvecklingen inom *verkstadsindustrin* har varit splittrad, även om det totala antalet anställda fortsatt att stiga. Den enda bransch, som i sin helhet visar nedgång i sysselsättningen, är järn- och stålmanufaktur. Den kraftigaste ökningen av antalet sysselsatta noteras för skeppsvarven. Inom denna bransch förelåg ett ständigt underskott inte blott på kvalificerade arbetare utan även på icke yrkesutbildad arbetskraft. Inom mekanisk och elektrisk verkstadsindustri ökade sysselsättningen i exportsektorn; utvecklingen var sämre för en del branscher med huvudsaklig avsättning på hemmamarknaden. Mot årets slut har, till följd av de återverkningar bensinrestriktionerna väntades få på bilförsäljningen, driftsinskränkningar gjorts inom bilindustrin och av denna beroende industrier.

Jord- och stenindustrin hade något mindre sysselsättning än under 1955.

Även *träindustrin* redovisar minskad sysselsättning under 1956. Marknaden för sågade varor har försämrats och antalet anställda vid sågverken minskat. Försämringen avser främst småsågarna. Under senare hälften av året syns dock en svag förbättring ha inträffat bl. a. för byggnadssnickier och trähusfabriker. Detta gäller även i viss mån möbelindustrin.

Inom *massa- och pappersindustri* har rått en god och jämn sysselsättning. Antalet sysselsatta har stigit, bl. a. till följd av att ytterligare ett antal massafabriker övergått till kontinuerlig drift. Arbetskraftsbehovet har i stort sett kunnat täckas.

Grafisk industri har haft god sysselsättning, och läget kännetecknas av brist på arbetskraft. Efterfrågan har gällt främst yrkeskunniga arbetare.

Inom *livsmedels- och dryckesvaruindustrin* syns antalet sysselsatta ha varit något lägre än 1955. Fortfarande råder dock brist på kvalificerad arbetskraft. Rationaliseringen och driftskoncentrationen inom olika delar av livsmedelsindustrin har fortsatt.

Inom *textil- och beklädnadsindustrin* inträffade under 1956 ett flertal driftsnedläggelser och driftsinskränkningar. I allmänhet kunde den friställda arbetskraften beredas annan sysselsättning.

Sysselsättningen inom *läder-, hår- och gummivaruindustrin* var under 1956 något lägre än under 1955. Minskningen föll huvudsakligen på gummiindustrin. En del skoföretag nedlades under året.

Inom *kemisk och kemisk-teknisk industri* var sysselsättningen under 1956 så gott som genomgående högre än under 1955. En markant ökning av antalet sysselsatta noterades för tändsticksindustrins del. Tillgången på arbetskraft syns i stort sett ha varit tillräcklig.

En viss bild av industrins sysselsättningsförhållanden ger också de uppgifter om beräknade helgpermitteringar, som länsarbetsnämnderna inhämtat. Det beräknade antalet permitterade i samband med jul- och nyårshelgen framgår av följande tablå:

1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57
67 000	35 000	24 000	23 000	64 000

Det bör dock framhållas, att dessa tal avser ett beräknat antal permitteringar, som länsarbetsnämnderna inhämtat vid en relativt tidig tidpunkt. Den kraftiga ökningen av antalet permitteringar under jul- och nyårshelgen 1956/57 kan antas bero bl. a. på att helgdagarnas förläggning medför, att det möjliga antalet effektiva arbetsdagar blir litet. Den torde emellertid också avspegla den avmattning i konjunkturerna, som framträtt inom vissa industrier. I vissa fall är den även en indirekt effekt av oljesituationen. Helgpermitteringarna är koncentrerade till vissa delar av verkstadsindustrin, textil- och beklädnadsindustrin samt träindustrin.

På grund av bl. a. ovissheten om hur oljesituationen kommer att återverka på industrins sysselsättning, är det för närvarande svårt att bedöma arbetsmarknadsutvecklingen även på mycket kort sikt. De tendenser till avmattning på arbetsmarknaden, som konstaterades under 1956, kan emellertid väntas medföra en något större arbetslöshet under vinterhalvåret än under de närmast föregående åren.

Byggnadsverksamhet. Sysselsättningen inom byggnadsverksamheten låg även under 1956 på en hög nivå. Brist på arbetskraft framträdde som vanligt under högsäsongen men var inte lika utpräglad som de närmast före-

gående åren. Efterfrågan avsåg framför allt träarbetare. Antalet hos arbetsförmedlingarna anmälda lediga platser visade en minskning jämfört med 1955 och arbetslösheten låg något över föregående års nivå. Vid mitten av december 1956 var 6,6 procent av de arbetslöshetsförsäkrade byggnadsarbetarna arbetslösa mot 5,6 procent vid samma tidpunkt föregående år. Under vintersäsongen torde man som vanligt få räkna med en säsongsmässig nedgång i sysselsättningen, särskilt inom den del av byggnadsverksamheten, som faller vid sidan av byggnadsregleringen. Att döma av länsarbetsnämndernas prognoser får man för första kvartalet 1957 räkna med en arbetslöshet av ungefär samma omfattning som motsvarande period 1956.

Samfärdsel. Sysselsättningen inom samfärdseln var under 1956 mycket gynnsam. Platstillgången var under första halvåret något större än motsvarande tid 1955 men sjönk sedan under föregående års nivå. Trots detta fanns på vissa områden stora rekryteringsbehov. Särskilt markant var bristen på sjöfolk. Även järnvägarna och postverket efterfrågade arbetskraft. För stuveriverksamheten väntas inskränkningen av sjöfarten under vintermånaderna som vanligt medföra stora lokala skiljaktigheter i sysselsättningsläget.

För *varuhandel* tydde den hos förmedlingarna registrerade tillgången och efterfrågan på arbetskraft på ett ganska väl avvägt arbetsmarknadsläge under hösten 1956. På många håll rådde dock brist på kvalificerade butiksbiträden.

Förvaltning, allmän tjänst. Bristen på ämneslärare kvarstod under höstmånaderna 1956 och gällde i synnerhet lärare i matematik, fysik och kemi. Underskott på lärare i moderna språk förelåg på en del håll, medan tendenser till överskott börjat framträda på andra håll. Stor brist rådde fortfarande på såväl civilingenjörer som andra tekniker. Inte heller behovet av kvinnlig kontorspersonal och sjuksköterskor har kunnat tillgodoses.

4. Tillgången på arbetskraft 1957

För att utröna storleken av de tillskott till arbetsmarknaden, som befolkningsutvecklingen väntas ge under 1957, redovisas i tabell 3 resultatet av en framskrivning av befolkningen i de arbetsföra åldrarna. Beräkningen har utgått från två alternativ. Enligt det första antas, att in- och utvandring kommer att väga jämnt, så att inget överskott eller underskott uppstår. Det andra alternativet förutsätter, att invandringsöverskottet blir av samma storlek och fördelningen på kön och ålder densamma som under 1956.

Enligt båda alternativen kan den totala ökningen av befolkningen i åldrarna 15—64 år väntas bli större än under 1956. Även om inget invandringsöverskott uppstår, beräknas den produktiva befolkningen öka med ca 27 200 personer från slutet av 1956 till slutet av 1957. Utgår man från samma invandringsöverskott som under 1956, blir ökningen ca 39 800 personer mot 23 300 år 1956.

Jämfört med förändringarna under 1956 blir ökningen kraftigast i åldrarna 15—19 år. Enligt första alternativet kommer dessa åldrar att få ett tillskott på 22 900 personer mot endast 12 000 under föregående år. Enligt det andra alternativet blir motsvarande tillskott ännu större. Även för åldrarna 40—64 år väntas en ökning, medan mellanåldrarna fortsätter att minska i antal.

Som framhållits i ett tidigare avsnitt, bör man vid beräkning av arbetsstyrkans förändringar även ta hänsyn till yrkesintensiteten i de olika åldrarna. En beräkning visar, att arbetsstyrkan under 1957 kan väntas öka med ca 16 000 respektive 25 000 personer enligt första respektive andra alternativet. Man torde sålunda kunna räkna med en större ökning av de totala arbetskraftsresurserna från slutet av 1956 till slutet av 1957 än under närmast föregående år.

Förändringarna i de arbetsföra åldrarna domineras av att de stora födelsekullarna från 1940-talet börjat inträda på arbetsmarknaden. Även om de yngsta åldersgrupperna i allt större utsträckning undanhålls arbetsmarknaden till följd av den pågående utbyggnaden av landets skolväsende, kommer ändå deras tillskott till den disponibla arbetsstyrkan att bli betydande. Tendensen torde framgå av några beräkningar, hämtade från 1955 års långtidsutredning. Enligt dessa väntas antalet personer i åldern 15—19 år öka med ca 144 000 från 1955 till 1960. Antalet 15—19-åringar under utbildning antas under samma femårsperiod stiga med ca 60 000. Detta innebär, att den andel personer i denna åldersgrupp, som åtnjuter undervisning i någon form, ökar från 21,9 procent 1955 till 27,0 procent 1960. Även i åldersgruppen 20—24 år torde yrkesverksamhetsgraden successivt nedgå framför allt på grund av stigande utbildningsfrekvens.

Liksom hittills kan tillväxten i de arbetsföra åldrarna väntas förete skillnader mellan olika landsdelar. 1955 års långtidsutredning har med några räkneexempel försökt belysa utvecklingstendenserna i detta avseende. Utgår man sålunda från den nuvarande befolkningsstrukturen i olika landsdelar och räknar man med att omflyttningen inom landet samt migrationen blir av samma storlek och går i samma riktning som under första hälften av 1950-talet, kan man motse en relativt kraftig tillväxt av befolkningen framför allt i Stockholmsområdet, Göteborgs och Bohus län samt i övre Norrland, medan tillväxten blir obetydlig i sydöstra Sverige och Skaraborgs län.

För att få en uppfattning om de gällande tendenserna i sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar presenteras i tabell 5 en prognos för perioden 1955—1960, gjord av 1955 års långtidsutredning.

Totalt beräknas arbetsstyrkan under förutsättning av fortsatta goda konjunkturer, innebärande bl. a. en viss nettoimmigration, kunna öka med i genomsnitt 22 000 personer per år under femårsperioden 1955—1960. Då den del av arbetsstyrkan som tas i anspråk av jordbruk, skogsbruk och fiske antagits minska med omkring 14 000 eller 2,7 procent per år, skulle övriga näringsgrenars — de s. k. stadsnäringarnas — andel av arbetsstyrkan stiga med i genomsnitt 36 000 eller 1,3 procent per år.

*Statsverkspropositionen år 1957: Bil. 1: Inkomsterna:***Tabell V: 5. Prognos för sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1955—1960**

Näringsgren	Sysselsättning, antal personer		Genomsnittlig förändring per år
	1955	1960	
Jordbruk med binäringar..	550 000	480 000	— 14 000
Industri och hantverk	1 050 000	1 130 000	+ 16 000
Byggnadsverksamhet	270 000	290 000	+ 4 000
Tjänster	1 280 000	1 360 000	+ 16 000
Summa	3 150 000	3 260 000	+ 22 000

Källa: Balanserad expansion, SOU 1956: 53.

VI. Produktionen

1. Bränslen och elkraft

Orientering

Den sammanlagda energiförbrukningen i vårt land fördelar sig i runda tal med 40 procent på industrin, 20 procent på transportväsendet och 40 procent på övriga sektorer (hushåll, jordbruk, butiker, etc.).

Energibehoven tillgodoses till närmare 50 procent genom flytande bränslen. Detta är internationellt sett en mycket hög andel. De fasta bränslena bidrar med 35 procent — kol och koks med 25 procent samt ved och torv med 10 procent. Elkraften svarar för 15 procent. En mindre del, omkring 1 procent, kommer från gasen.

Den övervägande delen, ungefär tre fjärdedelar, av det svenska energibehovet tillgodoses genom import. Därav följer också, att vårt produktionsliv är mycket känsligt för störningar i bränsletillförseln.

Av tabell 1 framgår hur stenkol och koks, flytande bränslen samt elkraft fördelade sig på olika slag av konsumenter 1955. Elkraften användes till större delen inom industrin (62 procent). Den industriella förbrukningen vägde tyngst (ca 40 procent) också när det gällde flytande bränslen, medan detaljförbrukarna tog den största delen av stenkol och koks. Kommunikationsmedlen svarade för en relativt stor del (23 procent) av förbrukningen av de flytande bränslena.

För industrins del kan man 1955 räkna med att två femtedelar av energibehovet tillgodosågs genom elkraft och tre femtedelar genom bränsle. När man sedan undersöker fördelningen på de olika bränsleslagen finner man, att drygt 50 procent föll på flytande bränslen, 35 procent på kol och koks samt drygt 10 procent på ved. Torvens och gasens andel var endast ringa.

Tabell VI: 1. Förbrukningen av elkraft och viktigare bränslen 1955 uppdelad på olika konsumentgrupper

Procenttal

	Stenkol och koks	Flytande bränslen	Elkraft
Industri	40	41	62
Hushåll, jordbruk, butiker etc. . .	52	36	30
Kommunikationer	8	23	8
	100	100	100

Källa: Handels- och industrikommissionen (bränslen) och centrala driftledningen (elkraft).

Tabell VI: 2. Förbrukning av flytande bränslen inom industrin 1954

Procenttal			
Industrigrupp	Resp. industri- grupps proc.andel av hela industrins förbrukning av flytande bränsle	Flytande bräns- lets proc. andel av bränsleförbruk- ningen inom resp. industrigrupp	Bränslekostna- dens proc. andel i totala tillverk- ningskostnaden
Massa- och pappersindustri.....	27	63	4
Metall- och verkstadsindustri.....	25	48	2
Jord- och stenindustri	13	47	9
Livsmedelsindustri	9	73	1
Kemisk-teknisk industri	9	79	1
Textil- och sömnadsindustri	7	80	1
Övriga	10	37	1
Hela industrin	100	54	2

Källa: Sveriges Officiella Statistik, Industriberättelse för år 1954.

Det är de senaste årens utveckling som lett fram till oljans dominerande ställning. Av stor betydelse för utvecklingen är dels de förändrade prisrelationerna, dels det faktum att oljan är bekvämare att hantera.

De ovan lämnade uppgifterna gäller industrin som helhet. Förhållandena skiftar emellertid mycket de olika industrigrupperna emellan. I tabell 2 och 3 är en del uppgifter från industristatistiken sammanförda. Tabell 2 vill belysa de flytande bränslenas betydelse för olika industrigrupper 1954. Det framgår av kolumnen längst till vänster bl. a. att massa- och pappersindustrin svarade för den största förbrukningen, 27 procent av totalbeloppet. Nästan lika stor andel, 25 procent, hade även metall- och verkstadsindustrin. Av mittenkolumnen kan utläsas det flytande bränslets relativa betydelse för de olika grupperna. I kolumnen längst till höger slutligen finns bränslekostnadernas andelar i det totala saluttillverkningsvärdet angivna.

I tabell 3 belyses förbrukningen av elkraft 1954 inom de olika industrigrupperna.

Tabell VI: 3. Förbrukning av elkraft inom industrin 1954

Procenttal		
Industrigrupp	Resp. industri- grupps proc.andel av hela industrins förbrukning av elkraft	Kraftkostnadens proc. andel av totala tillverknings- kostnaderna
Metall- och verkstadsindustri	33	1
Massa- och pappersindustri	32	3
Kemisk-teknisk industri	13	2
Jord- och stenindustri	5	3
Livsmedelsindustri	4	1/2
Textil- och sömnadsindustri	3	1/2
Övriga.....	10	1/2
Hela industrin	100	2

Källa: Sveriges Officiella Statistik, Industriberättelse för år 1954.

Bränslen

Utsikterna för vår bränsleimport under 1957 är mycket ovissa. Vad först gäller fasta bränslen fortskrider importen av dessa i enlighet med uppgjorda avtal, även om temporära svårigheter att erhålla avtalskvantiteterna rapporterats. Den övergång till eldningsolja som skett kan sägas ha anpassat behovet av fasta bränslen till en storlek, som ungefär motsvarar våra importmöjligheter. I fråga om koks kan det även under importsäsongen 1957 komma att uppstå svårigheter att erhålla full behovstäckning. För kol återstår ännu möjligheten att utöka importen från Förenta staterna.

För de flytande bränslenas del kan enligt föreliggande uppgifter bedömas, att Suez-kanalens blockering och bortfallet av tillförseln genom den mest betydelsefulla oljeledningen till Medelhavet medför en reducering av Västeuropas oljetillförsel med omkring 40 procent. Med Förenta staternas hjälp bedöms denna brist emellertid kunna reduceras till 25 procent.

I samband med Suez-kanalens nationalisering planerades ett samarbete mellan de amerikanska och europeiska världsomfattande oljeföretagen. Detta samarbete, som för Västeuropas stater skulle samordnas inom OEEC:s oljekommitté i Paris, kom inte till stånd. Det syns nu emellertid föreliggande förutsättningar för att etablera detta samarbete.

Beslut föreligger att en eventuell fördelning av tillgängliga kvantiteter för Västeuropas del skall handhas av OEEC. Sammanträden för denna planering har hållits med korta mellanrum. Vissa förslag till fördelningsgrunder har diskuterats, men när detta skrivs är det ännu för tidigt att förutse resultaten. För Sveriges del har kraftigt understrukits att en metodik vid fördelningen där hänsyn inte tas till Sveriges speciella förhållanden — oljans stora relativa betydelse i bränslebalansen samt säsongproblem — är svår att acceptera.

Ett avgörande i fördelningsfrågan torde ännu dröja. Så mycket står dock klart, att vi måste räkna med en inte obetydlig reduktion av vår olje- och drivmedelsimport, i varje fall under första halvåret 1957, varför man bör räkna med en fortsatt ransonering.

Elektrisk kraft

Produktionen av elektrisk kraft ökade 1956 med något mer än 9 procent jämfört med 1955. Det bör emellertid observeras, att sistnämnda år vattenkraftproduktionen var starkt hämmad av den svåra torkan under sommaren och hösten. Den totala konsumtionen (exklusive överföringsförlusterna) av prima kraft, d. v. s. sådan kraft som ej avsatts för elektriska ångpannor eller export, uppgick under de tio första månaderna 1956 till 18 760 miljoner kWh mot 17 050 miljoner kWh samma månader 1955. Detta innebär en ökning med 10 procent. Industrin ökade sin kraftförbrukning med 8 procent under januari—oktober 1956 jämfört med samma period ett år tidigare, järn- och spårvägarna med 4 procent och detaljkonsumtionen med 16 procent. Dessa siffror innebär för industrin någon avmattning jämfört

Tabell VI: 4. Krafttillgång och kraftproduktion 1954—1957

Miljoner kWh

År	Vattenkraft- tillgång under normalår	Verklig produktion		
		Vattenkraft	Värmekraft	Totalt
1954.....	22 700	22 559	1 398	23 957
1955.....	24 050	21 650	3 071	24 721
1956.....	25 560	¹ 24 350	¹ 2 700	¹ 27 050
1957 (ber.).....	27 000	—	—	—

¹ Preliminärt värde.

med tidigare »normala» år, för järn- och spårvägarna en kraftigare ökning än tidigare år och för detaljkonsumtionen en i stort sett oförändrad stegring.

Den sammanlagda i vattenkraftstationerna installerade maskineffekten ökade 1956 med 400 000 kW. Utbyggnaden kan 1957 beräknas bli något mindre och medföra en stegrad effekt på 300 000 kW. Tillskotten i effekt fördelar sig emellertid på ett sådant sätt under de båda åren, att vattenkrafttillgången, räknad efter normalår, kommer att öka lika mycket 1957 som 1956, nämligen med 1 400—1 500 miljoner kWh (se tabell 4). Som jämförelse kan nämnas att den väntade belastningsökningen uppgår till 1 700—1 800 kWh.

När det gäller vattensituationen är utsikterna för innevarande vinter mindre tillfredsställande. Starka skäl talar nämligen för att tillförseln till de kraftproducerande älvarna under vintern blir avsevärt mindre än vanligt. Landets vattenmagasin var den 1 juli fyllda till 74 procent, ett för årstiden lågt värde. Magasinsfyllnaden ökade något under juli och augusti och höll sig fram till slutet av oktober i närheten av 80 procent. Detta innebär att avtappningen ur magasinerna fram till november var relativt liten. Den ringa avtappningen möjliggjordes genom en stor tillsats av värmealstrad kraft och avsikten därmed var att spara vatten till vintersäsongen.

Som en sammanfattning av läget kan alltså sägas, att kapacitetsutbyggnaden vid kraftverken skulle kunna ge ett energitillskott av ungefär samma storlek som föregående år, om vattentillgången vore normal. Då detta inte är fallet, får man räkna med att stora mängder värmekraft måste framställas, om belastningsökningen skall klaras. Avgörande för kraftsituationen blir därför hur stora kvantiteter kol och olja, som kan ställas till förfogande för elkraftproduktionen. Under alla förhållanden kommer läget för elektrisk kraft åtminstone fram till vårfloden att vara mycket ansträngt och den största sparsamhet med elkraft kommer att vara nödvändig.

Sammanfattningsvis kan konstateras att nedskärningen av oljetillförseln har medfört ett ansträngt bränsleläge, som knappast kan undgå att få vissa återverkningar på produktionen. I någon mån torde svårigheterna kunna begränsas genom en utökad import av amerikanska stenkol, lagerförtä-

ringar, insättande av ersättningsbränslen, rationaliseringar etc. Det syns dock orealistiskt att räkna med att dessa åtgärder helt skall kunna uppväga det beräknade bortfallet av olja.

Svårigheterna i samband med elkraften har lagrats ovanpå svårigheterna genom oljekrisen. Bränsleläget medför sannolikt en tendens till ökad efterfrågan på elkraft. Vattensituationen hämmar emellertid kraftverkens möjlighet att tillgodose det ökade behovet samtidigt som värmekraftverken i sin tur ställer ökade krav på kol och olja. Det bör dock påpekas, att möjligheterna på kort sikt att ersätta flytande bränslen med elkraft är ganska begränsade även de år, som normal vattentillgång råder.

2. Produktionsutvecklingen 1956

I kapitel II har redan presenterats konjunkturinstitutets försörjningsbalans, där bruttonationalprodukten beräknas från användningssidan, d. v. s. man beräknar, hur mycket varor och tjänster, som använts för konsumtion, investering och export (efter avdrag för import) eller lagts i lager. Bruttonationalprodukten kan emellertid även ses från produktionssidan. Alla de varor och tjänster, som används för konsumtion, investering etc., har (till den del som inte härrör från utlandet) producerats och distribuerats inom de olika näringsgrenarna. Dessas produktionsbidrag sätts då lika med förädlingsvärdet, d. v. s. räknas som produktionens saluvärde minus kostnaderna för råvaror, halvfabrikat, bränsle, kraft etc. En sådan beräkning av bruttonationalprodukten från produktionssidan presenteras nedan. Det måste kraftigt understrykas, att dessa beräkningar inte har någon större grad av precision och därför måste tolkas med försiktighet.

I korthet kan resultatet av kalkylerna beskrivas på följande sätt. Bruttonationalprodukten steg från 1955 till 1956 med mellan 1 1/2 och 2 procent. Inom industrin, som tillsammans med hantverket svarar för över en tredjedel av totalproduktionen, beräknas produktionen ha stigit med drygt 2 procent. Kraftverken ökade sin elproduktion, vilket dock ej räckt till för att häva knappheten på elkraft. Byggnads- och anläggningsverksamheten har utvidgats endast obetydligt. Inom jordbruket kunde endast en mycket svag återhämtning från 1955 registreras. Avsättningssvårigheterna utomlands för trävaror bidrog till att minska skogsavverkningarna med omkring 5 procent. För tjänsterna av olika slag, som representerar en dryg tredjedel av landets totalproduktion, beräknas preliminärt en större ökning än för varuproduktionen. Handeln och samfärdseln väger därvid tyngst, men även statens och kommunernas verksamhet samt bostadsutnyttjandet bidrog väsentligt till ökningen.

I tabell 5 redovisas förändringarna av *industri*produktionen januari—oktober 1956 (den sista period för vilken statistik finns). Totalt låg industriproduktionen de tio första månaderna 1956 drygt 2 procent högre än samma period 1955. Utvecklingen för de olika industrigrenarna är emellertid mycket splittrad under denna period. En relativt kraftig expansion har ägt

Tabell VI: 5. Förändring av produktionsvolymen inom industrin 1955—1956

Produktionsgren	Förändring mellan motsvarande perioder 1955 och 1956				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	Okt.	Jan.-okt.
Malmbrytning och metallindustri	+ 6	+ 5	+ 8	+ 9	+ 7
därav: järnmalmgruvor	+ 14	+ 10	+ 6	+ 6	+ 9
järn- och metallverk	+ 8	+ 7	+ 17	+ 13	+ 11
sysselsättning i verkstadsindustri ...	+ 3	+ 2	+ 4	+ 6	+ 3
Träindustri	- 9	- 12	- 9	- 4	- 10
Massa- och pappersindustri	+ 4	+ 3	+ 4	+ 9	+ 4
Livsmedelsindustri	+ 1	+ 2	- 3	+ 1	± 0
Textil- och sömnadsindustri	+ 3	+ 4	± 0	.	+ 3 ¹
Läder- och skoindustri	- 1	- 1	+ 2	+ 3	± 0
Hela industrin	+ 2	+ 2	+ 2	+ 5	+ 2
Kapitalvaruindustri	+ 4	+ 3	+ 6	+ 8	+ 5
Konsumtionsvaruindustri	+ 1	+ 1	- 1	+ 1	+ 1

¹ Januari-september.

Källa: Industriförbundets produktionsindex.

rum inom de exportinriktade skogs- och metallindustrierna (dock med undantag för träindustrin), medan flera av de mer hemmamarknadsbetonade konsumtionsindustrierna haft oförändrad produktion. Framför allt på grund av den starka efterfrågan på järnmalm från utlandet steg *malmbrytningen* med 9 procent. För *järn- och metallverkens* del medförde den stora efterfrågan — även här främst från utlandet — ett högt kapacitetsutnyttjande och en produktionsökning på 11 procent. Beräkningen av produktionen för *verkstäderna*, som utgör omkring en tredjedel av industrin, måste utföras på indirekt väg via sysselsättningsförändringen och en viss *antagen* produktivitet utveckling. Sysselsättningen steg med omkring 3 procent, varjämte produktionsindex bygger på antagandet om en årlig produktivitetökning med 2,5 procent. Den största ökningen faller på varven. Inom *massa- och pappersindustrin* medverkade den goda exportkonjunkturen till en produktionsökning på 4 procent. Precis motsatt utveckling karakteriserade *träindustrin*. Avsättningssvårigheterna på de utländska marknaderna ledde till en sammantryckning av produktionen med 10 procent. *Textilindustrin* visade redan i slutet av 1955 en svag återhämtning och denna fortsatte 1956. Resultatet blev, att produktionen de tre första kvartalen 1956 låg 3 procent över samma period 1955. Ett oförändrat resultat uppvisade både *livsmedelsindustrin* och *läder- och skoindustrin*.

När det gäller att bestämma produktionen inom den egentliga industrin under hela 1956 får man dels utgå från utvecklingen under de tio första månaderna, för vilken nyss redogjorts, dels göra en prognos över resultatet för november—december. Man kan då för de viktigaste branscherna bygga på de översikter, som återfinns i bilagan till detta kapitel. I de kalkyler, som gett till resultat en ökning i industriproduktionen från 1955 till 1956 på drygt

2 procent, har i görligaste mån hänsyn tagits till de störningar i oljeförsörjningen, som inträffade i slutet av förra året.

Inom näringsgruppen *kraft- och belysningsverk*, där kraftverken dominerar, steg produktionen med 9 procent. Denna kraftiga uppgång får ses mot bakgrund av det speciellt dåliga resultatet 1955, som var en följd av torkan detta år.

Jordbrukets produktion kunde 1956 endast i mycket ringa grad återhämtas efter 1955 års svaga skörd. Anledningen till detta var främst efterverkningarna av torkan 1955 och förra vinterns stränga kyla. Bruttonproduktionens volym blev enligt jordbruksnämndens beräkningar ungefär oförändrad. Bl. a. på grund av att foderskörden blev god, kunde dock jordbruket inskränka sina inköp från andra näringsgrenar. Det samlade resultatet blev därför, att denna näringsgrens bidrag till bruttonationalprodukten (räknat som produktionens saluvärde med avdrag för inköp av förnödenheter m. m.) från 1955 till 1956 ökade med drygt 1 procent. Produktionsvolymen låg därmed närmare 10 procent under genomsnittet för 1950—1955. Det bör påpekas, att den relativt goda foderskörden 1956 delvis kommer till synes först i 1957 års produktion. Från 1955 till 1956 skedde en ökning för vegetabilerna och en ungefär lika stor minskning för animalierna. Mjölken och mejeriprodukterna minskade med 3 procent. Produktionen av kött och fläsk gick ner ungefär lika mycket. Bland vegetabiliska slutprodukter (som värdemässigt utgör en knapp tredjedel av animalierna) noterades stora ökningsar för brödsäd (+ 44 procent), övrig spannmål (nära tredubbling) och potatis (+ 20 procent). Avsaluproduktionen av potatis kom därigenom upp över 1954 års nivå, kvantiteten brödsäd understeg däremot fortfarande nämnda års. Oljevaxterna, som till största delen sås på hösten, skadades av den kalla vintern och gav en skörd, som endast var en femtedel av den ett år tidigare.

För *skogsbrukets* del fick de under 1955 och 1956 försämrade avsettningsmöjligheterna för trävaror på utlandet återverkningar. Enligt skogsstyrelsens beräkningar minskade avverkningen av sågtimmer 1956 med drygt 10 procent i förhållande till 1955. Huggning av massaved och ved avsedd som bränsle skedde däremot i ungefär samma utsträckning som ett år tidigare. Skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten minskade med inemot 5 procent.

I kapitel VIII finns en närmare redogörelse för *byggnads- och anläggningsverksamheten*. Dess bidrag till bruttonationalprodukten ökade ganska obetydligt 1955—1956. Uppgången kan beräknas till knappt 1 procent.

Efter genomgången av de kraft- och varuproducerande näringsgrenarna följer en redogörelse för dem som presterar tjänster av olika slag. *Handeln* och *samfärdseln* lämnar ett mycket betydande bidrag till den samlade produktionen inom landet. Ovan angavs deras andel till mellan en femtedel och en fjärdedel. Man rör sig emellertid här på ett område, där det är svårt att göra några exakta kalkyler. Tillgängliga uppgifter tyder på att både handeln och samfärdseln ökade sina bidrag till bruttonationalprodukten under 1956. Det sammanlagda tillskottet kan uppskattas till mellan 200 och 400 miljoner

kronor, vilket betyder 2—4 procent. En stor del av stegringen härrör från handeln, vars distributionsarbete ökade på grund av den större omsättningen inom landet och det utvidgade varuutbytet med utlandet. Så steg t. ex. omsättningen i detaljhandelsledet enligt socialstyrelsens statistik med drygt 2 procent i fasta priser. Utrikeshandelns volym var 7 å 8 procent större 1956 än 1955. Även inom flertalet av samfärdselns olika grenar ägde en expansion rum. För de delar av året, som statistiskt kan täckas, kan följande förändringar nämnas. Handelsflottans bestånd ökade med omkring 5 procent i bruttoton räknat. De ankomna och avgångna lastförande svenska fartygen var fler 1956 än 1955. Statens järnvägars godstrafik på järnväg och lastbil steg med i runt tal 10 procent. För resor med tåg och buss konstateras däremot en viss nedgång. Telefon- och telegramtrafiken slutligen ökade något.

Genom tillskottet av nya lägenheter ökade de tjänster, som bostäderna kan sägas producera i form av *bostadsnyttjande*, med 4 procent.

På försörjningsbalansens efterfrågesida finns posten offentlig konsumtion upptagen. Den består av tjänster, som presteras av stat och kommun och som »konsumeras» av medborgarna, dels kollektivt t. ex. i form av militärt skydd och rättskipning, dels individuellt i form av undervisning, sjukhusvård, parkanläggningar etc. Som ett mått på *statens och kommunernas* bidrag till denna produktion av tjänster används löneposten i den offentliga konsumtionen. Man kommer på denna väg till en ökning med 5 procent från 1955 till 1956.

Det produktionsbidrag som kommer från servicenäringarna, de fria yrkena, lejd arbetshjälp i hemmen etc. kan sammanfattas under benämningen konsumenttjänster. På grund av att restaurangernas minskade omsättning något mer än uppväger ökningen på andra områden, ligger det närmast till hands att räkna med ett något minskat produktionsvärde för konsumenttjänsterna.

Ovanstående beräkningar över förskjutningarna i produktionen kan sammanfattas i följande tablå (med belopp i miljoner kronor):

Egentlig industri	+ 300
Byggnads- och anläggningsverksamhet	+ 30
Kraft- och belysningsverk	+ 90
Jordbruk	+ 40
Skogsbruk	— 110
<i>Summa kraft- och varuproduktion</i>	<i>+ 350</i>
Statens och kommunernas bidrag till produktionen av den offentliga konsumtionen	+ 200
Bostadsnyttjande	+ 100
Handel och samfärdsel	+ 300
Konsumenttjänster m. m.	— 50
<i>Summa tjänster</i>	<i>+ 550</i>
<i>Totall</i>	<i>+ 900</i>

3. Produktionen 1957

Man kan urskilja en rad faktorer, som påverkar utsikterna för produktionen under en kommande period, bl. a. arbetskraftsresurserna, tillgången på råvaror, bränslen och elkraft, storleken och inriktningen av inhemsk och utländsk efterfrågan och den tillgängliga kapaciteten i fråga om maskiner, transportmedel etc. inom näringslivets olika grenar.

Tillgången på arbetskraft i vårt land syns ge utrymme åt en något ökad sysselsättning. En viss, om än lokalt begränsad, arbetslöshet existerar på vissa håll bl. a. på grund av det splittrade konjunkturläget som innebär att vissa industrigrenar går tillbaka och att andra expanderar. Inom dessa senare föreligger på en del punkter underskott på personal. Bristande rörlighet hos arbetskraften, bl. a. till följd av bostadsbristen, hämmar dock en överflyttning. Några försörjningssvårigheter för råvaror kan inte väntas lägga hinder i vägen för en ökad produktion. Att storleken på och inriktningen av efterfrågan påverkar produktionsutvecklingen har redan framhållits i samband med kommentaren till 1956 års produktionsresultat. Efterfrågan utifrån beräknas vara tillfredsställande under den överblickbara framtiden, såvida inte oljesituationen får allvarligare verkningar i de västeuropeiska länderna.

Produktionsproblemen hänger i denna nationalbudget inte så mycket som tidigare samman med frågan om eventuella kapacitetsutrymnen utan fast mer med tillgången på bränslen och elkraft. I det inledande avsnittet finns en redogörelse för det aktuella läget på dessa båda områden. Det måste kraftigt understrykas, *att produktionskalkylerna i detta kapitel är bundna vid den bestämda förutsättningen, att den rådande oljekrisen får en relativt måttlig inverkan på det svenska näringslivet.* Trots detta förutsätts det dock att det är bränsleläget som blir bestämmande för höjden på den produktion, som kan uppnås. Med andra antaganden på denna punkt blir givetvis produktionsutsikterna andra. Följderna av en annan utveckling än den förutsetta diskuteras närmare i sammanfattningskapitlet.

De aktuella utvecklingstendenserna för produktionen inom den egentliga industrin analyseras ingående i bilagan till detta kapitel. Det konstateras där, att brytning av järnmalm kommer att kunna ske i ökad omfattning, även om stegringstakten mattas i samband med övergången till underjordsbrytning. Inom verkstadsindustrin utgör varven en snabbt expanderande del, som även innevarande år väntas få ett avsevärt förbättrat produktionsresultat. Mot bakgrund av prognosen om investeringarna och antagandet om ett något försämrat bränsleläge har det förutsatts, att produktionen inom den del av verkstadsindustrin, som ligger utanför varven, inte kommer att öka i större omfattning. Enligt föreliggande rapporter kan man räkna med en fortsatt god efterfrågan på massa och papper. Det finns från avsättningsidan förutsättningar för en uppgång i produktionen hos dessa industrier på 4—6 procent. För träindustrins del räknar man med att utvecklingen i nedåtgående riktning skall kunna brytas. Inom textil- och bekläd-

nadsindustrin är en något stegrad produktion sannolik och detsamma gäller livsmedelsindustrin.

Kalkylerna över industriproduktionen ger till resultat att under de givna förutsättningarna är en ökning på 1 procent eller 150 miljoner kronor ett sannolikt antagande.

För jordbrukets del har kalkyler över innevarande års produktion utförts inom jordbruksnämnden. Beräkningarna, som bygger på antagandet om normala väderleksbetingelser, visar ett avsevärt förbättrat resultat för 1957. Produktionen kan väntas återhämtas efter 1955 och 1956 och åter närma sig 1954 års nivå. Till uppgången medverkar både en ökad produktion av vegetabiliska slutprodukter (+ 9 procent) och en större produktion av animalier (+ 4 procent). Mjölken men främst fläsket beräknas kunna produceras i ökade kvantiteter. Man kalkylerar med en sammanlagd uppgång i jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten med inemot 10 procent eller drygt 250 miljoner kronor.

Uppskattningarna av skogsavverkningarna pekar på en nedgång med några procent jämfört med föregående år. Både huggningen av sågtimmer och massaved minskar sannolikt något. Däremot förefaller det troligt, att brännvedsavverkningarna blir större. Likaledes kan skogsvårdsarbetena väntas öka. I produktionskalkylen har insatts ett minskat bidrag från skogsbrukets sida på 70 miljoner kronor (omkring 3 procent).

Med ledning av prognosen för byggnads- och anläggningsverksamheten, som finns återgiven i kapitel VIII, kan man uppskatta, att dennas bidrag kommer att öka med omkring 4 procent eller 150 miljoner kronor.

Mot bakgrund av antagandet om dämpad samhällsekonomisk expansion förefaller det sannolikt, att handels- och samfärdselns produktionsbidrag kommer att undergå en relativt begränsad ökning. En nödtvungen inskränkning i privatbilismen på grund av bränsleläget tenderar dock att öka belastningen för de offentliga kommunikationerna. I beräkningarna har för handeln och samfärdseln införts en ökningspost på 200 miljoner kronor, vilket betyder en ökning på ett par procent.

Statens och kommunernas verksamhet kan väntas öka i ungefär samma omfattning som föregående år. Detta betyder ett tillskott till bruttonationalprodukten med 200 miljoner kronor eller 5—6 procent (se kapitel VII).

På grundval av kalkylerna över lägenhetstillskottet kan man beräkna, att bostadsutnyttjandet ökar med 4 procent eller 100 miljoner kronor. För konsumenttjänsternas del har en ökning på 25 miljoner kronor insatts i kalkylerna, vilket innebär en stegring på 1 procent.

De antagna förändringarna i de olika näringsgrenarnas bidrag till totalproduktionen skulle under de tidigare angivna förutsättningarna för bränsleförsörjningen ge till resultat en ökning av bruttonationalprodukten från 1956 till 1957 på ca 1 000 miljoner kronor eller 2 procent.

Bilaga till kapitel VI

Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella varuområden 1956 och 1957¹

Föreliggande undersökning, som är koncentrerad till mera centrala områden inom industriproduktionen, syftar till att genom analys av tillgänglig statistik och tolkning av rådande tendenser, såsom de framgått av marknadsrapporter och vid kontakter med handelsexpertter, söka fastslå den aktuella produktionsnivån och de förändringar från densamma som i dagens läge syns troliga bl. a. med hänsyn till sådana mera »tekniska» skäl såsom kapacitetsutbyggnader och lagerförändringar. Ett viktigt led i beräkningarna har varit bedömandet av den roll för produktionen, som spelas av en export och import av det slag och den omfattning, som i kapitlet rörande utrikeshandeln antagits gälla för 1957. Det får också erinras om de speciella förutsättningar, som antagits gälla för bränsleförsörjningen och som innebär milda verkningar av Suez-konflikten. För dessa förutsättningar finns en redogörelse i kapitlet om utrikeshandeln.

Järnmalm

Produktionen av järnmalm ökade starkt även 1956. Samma utveckling kännetecknade exporten och den inhemska konsumtionen. Detta framgår närmare av tabell 6.

Tabell VI: 6. Försörjningsbalans för järnmalm 1954—1956

Miljoner ton

	1954	1955	1956 prel.
Produktion	15,4	17,5	19,0
Export	14,1	15,7	17,2
Konsumtion	1,6	2,0	2,3

Exporten till Västtyskland och Belgien ökade 1956 samtidigt med en fortsatt exportminskning på USA. Exporten till övriga länder — inklusive Storbritannien — var i stort sett oförändrad. Till följd av de tekniska problem, som sammanhänger med en fortsatt övergång till underjordsbrytning vid de norrländska järnmalmsfälten, beräknas produktionsökningen 1957 bli mindre än 1956. De senaste tre årens utveckling har resulterat i en inte oväsentlig lagerminskning. Med den kraftigt ökade omsättningen torde därför föreligga ett behov av ökade lager. Den nuvarande starka efterfrågan på järnmalm försvårar emellertid en sådan lagerökning. För 1957 beräknas exportökningen bli knappt hälften så stor som under 1956.

¹ Bygger på en PM utarbetad av utrikes- och utredningsbyrån inom kommerskollegium.

Järn och stål

Produktionen av handelsfärdigt järn och stål ökade 1956 med 10 procent och beräknas ha uppgått till 1,65 miljoner ton mot 1,49 miljoner ton 1955. Denna höga produktionsnivå innebär, att mer än 90 procent av den befintliga produktionskapaciteten utnyttjades. Produktionsökningen var procentuellt ungefär lika stor för kvalitetsprodukterna som för de ordinära produkterna, vilka senare utgör omkring tre fjärdedelar av den totala produktionen.

Den höga produktionen av handelsfärdigt järn och stål ställde stora krav på tillförseln av råvaror. Tackjärnsproduktionen beräknas 1956 ha stigit med drygt 0,1 miljon ton till 1,3 miljoner ton. Genom ökad import och minskad export tillfördes den svenska marknaden ytterligare närmare 0,1 miljoner ton tackjärn. Den ökade tillförseln av tackjärn — totalt omkring 0,2 miljoner ton — kom helt ståltillverkningen till godo. Tillförseln av gjuteritackjärn minskade något till följd av minskad efterfrågan vid gjuterierna. Produktionen av järnsvamp beräknas ha ökat med 40 000 ton till 115 000 ton, vilket innebär en större produktionsstegring än något tidigare år. Exporten utgjorde oförändrat omkring 20 000 ton.

Insamlingen av järnskrot beräknas i samband med något högre priser ha ökat med omkring 25 000 ton till ca 335 000 ton. Samtidigt minskade importen med 50 000 ton till endast 20 000 ton, vilket i samband med en något ökad förbrukning medförde en nedgång i lagren.

Produktionen av ferrolegeringar ökade 1956 med drygt 10 procent. Temporärt har bristen på elkraft dock stört produktionen. Till följd av bl. a. ökad priskonkurrens stegrades importen kraftigt under det att exporten minskade något. Detta gäller speciellt mangan, krom- och kiseljärn, för vilka legeringar importen ökade starkt särskilt från Sovjetunionen. Utvecklingen medförde en något ökad inhemsk lagerhållning. Försörjningen med nickel är fortfarande otillfredsställande. Importen beräknas 1956 ha varit omkring 4 000 ton eller av samma storleksordning som 1955.

Importen av handelsfärdigt järn och stål (inkl. bleckplåt) har, bortsett från den förskjutning från första till andra kvartalet 1956, som ägde rum till följd av den svåra isvintern, i stort sett stabiliserats vid den nivå som nåddes under fjärde kvartalet 1955. Importen beräknas 1956 ha utgjort närmare 700 000 ton eller omkring 150 000 ton mindre än 1955. Importminskningen berörde speciellt tunnplåt, vilket får ses mot bakgrund av 1955 års lagerökning för denna vara. För övriga sortiment var importnedgången mindre och i stort sett likformig. Några nämnvärda förskjutningar i importens länderfördelning inträffade inte.

Exporten av handelsfärdigt järn och stål uppvisade en anmärkningsvärt stark stegring under 1956 och beräknas ha utgjort närmare 375 000 ton, vilket innebär en ökning med ca 100 000 ton i förhållande till 1955. Exportökningen utgjordes till omkring 90 000 ton av varmvalsat handelsjärn med ett genomsnittspris understigande 1 krona per kg. Återstoden av exportökningen, ca 10 000 ton, utgjordes av kallvalsade och kalldragna produkter samt rostfritt material m. m. med ett genomsnittspris överstigande 4 kronor per kg. Exporten av ämnen minskade något. Av exportökningen gick i runt tal en tredjedel till de nordiska grannländerna. I övrigt stegrades främst exporten till Storbritannien, Belgien och Indien.

Tabell 7 visar utvecklingen av tillförsel, lager och konsumtion 1954 och 1955 samt den beräknade tillförseln 1956 och 1957. Under 1956 ökade lagren hos järnverk och varv i ungefär samma omfattning som grossisternas lager minskade. Om lagerutvecklingen inom verkstadsindustrien föreligger ännu inga uppgifter, men om de antas ha varit oförändrade under året skulle

Tabell VI: 7. Försörjningsbalanser för handelsfärdigt järn och stål (inkl. bleckplåt) 1954—1957

1 000 ton

År	Produktion ¹	Import ²	Export ²	Tillförsel	Lagerändring	Konsumtion
1954.....	1 263	708	179	1 792	— 40	1 832
1955.....	1 494	845	262	2 077	+ 184	1 893
1956 (prel.)	1 650	700	375	1 975	.	.
1957 (ber.).....	1 725	650	350	2 025	.	.

¹ Inkl. försålda ämnen.² Inkl. ämnen.

den totala konsumtionsökningen ha utgjort 4,3 procent för 1956. Den ökade sysselsättningen inom verkstadsindustrien (inkl. varven) torde för 1956 kunna beräknas till omkring 3 procent. Antas produktivetsförbättringen under 1956 ha uppgått till drygt 2 procent erhålls en god överensstämmelse med den antagna konsumtionsökningen. Under 1955 ökade konsumtionen av järn och stål enligt vad som kan framräknas ur tabellen med 3,3 procent. För samma år redovisas en sysselsättningsökning inom verkstadsindustrien om ca 5 procent. Under 1955 var emellertid verksamheten vid varven i större utsträckning än tidigare inriktad på torrlastfartyg, vilka kräver en relativt större arbetsinsats än tankfartyg. Härigenom sjönk varvens förbrukning av järn och stål 1955 med 14 procent eller ca 40 000 ton samtidigt som sysselsättningen ökade med omkring 1 procent. Exkluderas varvens förbrukning i ovanstående uppgifter blir konsumtionsökningen för 1955 6,5 procent, vilket bättre korrelerar med sysselsättningsförändringen under detta år.

För 1957 räknas med en produktion av ca 1 725 000 ton innebärande en avsaktning i ökningstakten jämfört med närmast föregående år. Inte minst mot bakgrunden av bekymren på bränslesidan förefaller detta motiverat.

Även på konsumtionssidan räknas i nära överensstämmelse med vad som antagits rörande verkstadsproduktionens utveckling med en avsaktning i ökningstakten.

Exportökningen under 1956 utgjordes till största delen av billigare kvaliteter vanligt handelsjärn, som i nuvarande läge med synnerligen stark efterfrågan kunnat placeras i de nordiska grannländerna samt på kontinenten. De torde få betraktas som marginalkvantiteter ytterst känsliga för även små förändringar i efterfrågan. Vissa exportförsäljningar var uppenbarligen av tillfällig karaktär. För 1957 beräknas exporten minska med 25 000 ton till 350 000 ton. En fortsatt nedgång i exporten av ämnen har därvid förutsatts under det att exporten av kvalitetsprodukter kan förväntas öka något. I och för sig behöver inte en ännu starkare nedgång i den totala exporten vara osannolik.

Några större lagerförändringar syns inte finnas anledning att räkna med för 1957. Den kraftiga lagerökningen 1955 medförde en lagernivå, som med hänsyn till nuvarande förbrukning inte torde kunna betraktas som onormal. Priserna på järn och stål steg successivt under 1956 och några tendenser till vikande priser har inte kunnat skönjas. Importen av järn och stål har för 1957 beräknats till 650 000 ton.

Metallområdet

Produktionen av metaller ökade som framgår av tabell 8 under 1956. Den totala konsumtionen av koppar undergick inte någon nämnvärd förändring under året. Däremot minskade den traditionella exporten av kopparvalstråd med några tusen ton, varför den inhemska nettokonsumtionen kan beräknas ha ökat några procent. Blyförbrukningen steg med ca 5 procent, under det att konsumtionen av aluminium minskade med några procent. Vissa svårigheter förelåg att täcka importbehovet av aluminium från traditionella leverantörer. Sålunda ägde inte någon nämnvärd import av aluminium rum från Frankrike 1956 mot en import från detta land om 6 700 ton 1955. Importbortfallet kompensades främst genom ökade norska leveranser. I samband med att den nu pågående utbyggnaden av den franska aluminiumindustrin avslutas torde leveranser från Frankrike på nytt komma att bli aktuella.

Tabell VI: 8. Produktion av viktigare metaller 1954—1956

1 000 ton

	1954	1955	1956 prel.
Koppar	31,9	31,2	32
Bly	24,5	26,0	30
Aluminium	10,9	10,7	13

Verkstadsområdet

Från början av 1956 och fram till juni—aug. minskade orderingången inom verkstadsindustrin (exkl. varven) successivt och var under sistnämnda period lägre än ett år tidigare. Den minskade orderingången, som till en viss del är säsongmässigt betingad, beror främst på en nedgång i beställningarna från hemmamarknaden, men även orderingången från utlandet har sjunkit något. Orderstockarna ökade något under samma tid. Vid mekaniska och elektriska verkstäder samt gjuterier steg orderstockarna några procent; gruppen järn- och metallmanufaktur uppvisade däremot en reduktion i orderstockarna på ca 10 procent.

Sysselsättningen inom verkstadsindustrin (exkl. varven) beräknas 1956 ha stigit drygt 2 procent genom en ökning av arbetsstyrkan med omkring 6 000 man. Brist på arbetskraft föreligger dock fortfarande. Enligt kommerskollegii undersökning hösten 1956 rörande industriens investeringar uppgick arbetskraftsbristen till närmare 10 000 man inom metall- och verkstadsindustrin. Denna uppgift torde dock med hänsyn till den tillämpade metoden vara för hög, då korrigerings inte gjorts för företag som kan ha överskott på arbetskraft. 1956 års produktionsvolym torde, baserad på sysselsättningen och med en antagen produktivetsförbättring på 2 å 3 procent, ha överstigit föregående års volym med 4—5 procent.

Importen av verkstadsprodukter (exkl. fartyg) ökade väsentligt 1956. Ökningen i volym beräknas ha uppgått till drygt 10 procent. Importen av bilar och sammansättningsdelar låg på samma nivå som 1955. Den totala registreringen av nya personbilar torde ha varit något större än 1955 och 1954. Maskinimporten från Storbritannien var oförändrad, under det att importen från övriga marknader ökade.

Exporten av verkstadsprodukter (exkl. fartyg) steg under 1956 betydligt kraftigare än importen. Volymökningen beräknas ha uppgått till ca 20 procent mot 10 procent för importen. Exportökningar noterades på flertalet marknader, procentuellt starkast var ökningen på Kina och Japan samt flertalet länder i Nord-, Mellan- och Sydamerika. Endast på Polen, Spanien, Turkiet och Bolivia redovisas en minskad verkstadsexport. Bilexporten ökade kraftigast på Belgien, USA och Argentina.

Hos varven har orderingången varit synnerligen stor alltsedan hösten 1955, vilket medfört att ineliggande orderstockar nu täcker drygt två års produktion. Sysselsättningen låg under 1956 ca 8 procent högre än under 1955 och även produktionsvolymen mätt i bruttoregister-ton ökade. Den verkliga produktionsökningen är svårare att ange med hänsyn till tankfartygens varierande andel i den totala produktionen under olika år. Förbrukningen av fartygsplåt och profiler låg dock 1956 ca 8 procent högre än 1955, vilket synes indikera en inte oväsentlig produktionsökning. Exporten av fartyg beräknas (inklusive second hand-fartyg) 1956 ha värdemässigt minskat med ca 6 procent. Följaktligen ökade leveranserna till svenska rederier. Enligt konjunkturinstitutets höstundersökning beräknas leveranserna till svenska rederier mätta i ton 1956 ha ökat med ca 17 procent. Denna förskjutning mot hemmamarknaden torde sammanhånga med den minskade orderingången från utlandet under slutet av 1954 och början av 1955. Vid denna tidpunkt utgjorde exportandelen i varvens orderstockar 25 procent mot 37 procent hösten 1956. Importen av fartyg, som 1955 utgjorde ungefär en femtedel av exporten, beräknas ha ökat med ca 20 procent under 1956.

En bedömning av utvecklingen under 1957 måste givetvis i hög grad bli beroende av vilka antaganden som görs beträffande utvecklingen på bränsleområdet. Ett försämrat försörjningsläge för flytande bränslen kan komma att påverka sysselsättningen inom verkstadsindustrien och även i viss utsträckning produktiviteten. Som tidigare redovisats har emellertid antagits en relativt mild verkan av oljekrisen. Även om inverkan på den totala verkstadsproduktionen med en sådan förutsättning kan antas bli begränsad, kommer otvivelaktigt störningar i produktionen att inträffa inom ett flertal områden. Det kan bl.a. mot bakgrunden härav ifrågasättas, om en fortsatt större ökning av verkstadsproduktionen skall komma till stånd under 1957. Exporten (exkl. fartyg) beräknas öka volymmässigt med omkring 4 procent. För järn- och metallmanufaktur räknas dock med en försämring i avsättningsförhållandena. Importen antas oförändrad totalt sett, men en nedgång på 12 procent beräknas för bilar och sammansättningsdelar. Genom att större delen av sammansättningen av utländska personbilar upphör fr. o. m. 1957 väntas nedgången bli större för sammansättningsdelar än för färdiga bilar.

De beräknade förändringarna i produktion och utrikeshandel med verkstadsprodukter (exkl. fartyg) innebär en minskad tillförsel 1957 i förhållande till 1956. Huvuddelen av de tillförda verkstadsprodukterna utgörs av investeringsobjekt, varav den största posten representeras av investeringar inom industrien. Bakom den i kapitel VIII redovisade prognosen för investeringarna 1957 ligger ett antagande om en i stort sett oförändrad nivå för investeringarna (exkl. fartyg, reparationer och underhåll) i maskiner, apparater, transportmedel etc.

Produktionen av fartyg väntas fortsätta att öka 1957. Leveranserna beräknas överstiga 1956 års med ca 25 procent. Leveranserna till utländska beställare under 1957 förutses komma att stiga kraftigare än leveranserna till svenska rederier. Till följd härav beräknas exporten av fartyg komma att öka med 30 procent mot en leveransökning till svenska rederier på 10 pro-

cent. Importen av fartyg antas öka rätt avsevärt, främst till följd av att ett större passagerarfartyg kommer att levereras.

Byggnadsmaterialområdet

Genom tillkomsten av två nya ugnar under 1956 ökade produktionskapaciteten för cement med 0,3 miljoner ton och beräknades vid årsskiftet 1956/57 utgöra 2,9 miljoner ton per år. Den faktiska produktionen 1956 beräknas till omkring 2,5 miljoner ton, vilket innebär en i stort sett oförändrad produktionsnivå i förhållande till 1955. Marknadsutvecklingen påverkades av den stränga vintern och under första kvartalet 1956 visade försäljningarna av cement en nedgång i förhållande till tidigare år. Under sommaren och hösten ökade försäljningarna åter, vilket ledde till en i stort sett oförändrad försäljningsvolym för hela 1956. Exporten undergick inte några större förändringar.

Produktionen av lättbetong var 1956 i stort sett oförändrad. Den brist på lättbetong som kännetecknade 1955 har vad byggnadsblock beträffar övervunnits under det att leveranstiderna för armerade produkter fortfarande är jämförelsevis långa. Marknadsutvecklingen var i stora drag densamma som för cement, d. v. s. andra halvårets försäljningar översteg första halvårets, under det att hela årets försäljningar ungefär motsvarade försäljningarna under 1955.

Produktionen av murtegel minskade med ca 6 procent till omkring 350 miljoner tegel. Samtidigt torde lagren ha ökat något. Däremot var utvecklingen något gynnsammare för produktion av taktegel. Detta får ses mot bakgrund av den tilltagande konkurrensen från lättbetongens sida. Mätt i volym torde numera förbrukningen av lättbetong inte oväsentligt överstiga murtegelkonsumtionen.

Gummivaruområdet

Gummiindustrins tillverkning av personbilsdäck ökade under de tre första kvartalen 1956 med ca 15 procent jämfört med samma period 1955. Årsproduktionen skulle under normala omständigheter ha kommit upp till 1 miljon däck, men med hänsyn till den senaste utvecklingen i fråga om biltrafiken torde det vara osäkert om så blev fallet. Utvecklingen under 1956 karakteriserades av ökad självförsörjning. Importen av personbilsdäck torde ha minskat med närmare 25 procent, eller från 180 000 däck till ca 130 000 däck 1956. Samtidigt beräknas exporten ha ökat från 88 000 däck till ca 120 000 däck.

För övriga slag av däck var produktionen i stort sett oförändrad med undantag för cykeldäck, där en minskning med ca 15 procent syns ha inträffat.

Några försörjningssvårigheter i fråga om råvaror förelåg inte under 1956. Produktionen av rayoncord inom landet har hållit jämna steg med produktionsökningen för däck.

Beträffande utvecklingen under 1957 är det mycket vanskligt att göra några uttalanden. Däckproduktionen blir givetvis beroende av de nyanskaffningsbehov, som kan föreligga vid en inskränkt personbilstrafik. Avspärrningen av Suez-kanalen medför förlängda skeppningstider för rågummi, som till största delen köps från Brittiska Malacka. Denna verkan kan dock komma att neutraliseras genom att rågummibehovet minskar vid eventuell nedgång av däckproduktionen.

Textilområdet

Produktionen inom den egentliga textilindustrin av garner, vävnader och trikåvaror, som under 1955 sjönk med ca 3 procent i förhållande till 1954, beräknas under 1956 ha stigit någon procent jämfört med 1955. Minskningen i förhållande till 1954 kunde sålunda inte helt inhämtas. Produktionens fördelning på olika varuslag framgår av nedanstående tabell.

Tabell VI: 9. Produktion av vissa textilvaror 1955—1956

1 000 ton

	1955	1956 prel.	1956 i procent av 1955
Bomulls- och rayonullgarn	29,0	28,8	99
Ullgarn, alla slag	14,4	13,7	95
Bomulls- och rayonullvävnader	24,7	24,5	99
Yllevävnader, alla slag	11,5	11,5	100
Silkevävnader, alla slag	5,7	6,5	114
Trikåvaror	6,8	6,8	100

Som framgår av tabellen torde man för de största grenarna, bomulls- och ylleindustrin, kunna beräkna att de 1956 nätt och jämnt hållit sin ställning från 1955. Totalökningen för hela textilområdet beror på ökad produktion av silkevävnader. Liksom tidigare år var det främst produktionen av cordväv som steg. Denna ökning beräknas till ca 13 procent. Den under en längre tid pågående minskningen i produktionen av andra silkevävnader har upphört och övergått i en ökning med 4 procent över 1955 års nivå.

Inom konfektionsindustrin var produktionen 1956 ungefär oförändrad i förhållande till 1955.

Tillförseln av textilvaror till den svenska marknaden låg under första halvåret 1956 5 procent högre i kvantitet än motsvarande period 1955. Den främsta orsaken härtill var den starka ökningen av importen av bomullsvävnader. Under inflytande av den inte särskilt goda försäljningen under första halvåret skedde en avmattning i detaljhandelns köpintrasse. Redan från och med augusti började detaljhandelns omsättning att öka betydligt i förhållande till föregående år, och en viss optimism om avsättningsmöjligheterna gjorde sig gällande inom hela branschen. Priserna var dock mycket pressade, och detta ledde till att många även större företag, inom såväl industrin som handeln, såg sig nödsakade att upphöra med sin verksamhet.

Konsumtionen av beklädnadstextilier har 1957 beräknats öka. Mot bakgrund härav och med de antaganden som gjorts rörande textilvaruimporten kan produktionsökningen under 1957 beräknas till ett par procent. Svårigheten att beräkna vilket utslag en fortsatt stark konkurrens på textilområdet mellan importvaror och inhemska produkter skall ge gör emellertid dylika uppskattningar ytterligt osäkra.

Skoområdet

Tillverkningen av skodon av alla slag beräknas 1956 ha legat någon procent under 1955 års nivå, huvudsakligen beroende på en nedgång i produktionen av gummiskor. För läderskor väntas däremot produktionen ha varit oförändrad.

Tabell VI: 10. Produktion av skodon 1954—1956

Miljoner par

	1954	1955	1956 prel.
Läderskor	10,22	10,17	10,20
Tofflor, tygskor etc.	1,28	1,27	1,25
Gummiskor etc.	5,94	5,48	5,20
Summa	17,44	16,92	16,65

Importen, som länge visat en stigande tendens, syns 1956 ha fallit med närmare 20 procent till omkring 1,6 miljoner par. Importminskningen var kraftigast för läderskor och betydligt mindre framträdande för gummiskor. Även exporten av skodon sjönk; 1956 utgjorde den 150 000 par mot 200 000 par 1955.

Försäljningen av skodon låg 1956 högre än 1955, man kan anta en konsumtionsökning av storleken 5—6 procent. Då tillförseln var mindre än 1955, torde en inte obetydlig lagerminskning ha uppstått.

Med en förutsatt konsumtionsökning inom detta område torde det inte vara orealistiskt att räkna med någon uppgång av produktionen under 1957 även om en viss ytterligare nedpressning av de relativt stora lagren i allmänhet torde framstå som önskvärd.

Trävaror

Under 1956 beräknas trävaruexporten ha minskat med drygt 10 procent. Sälunda gick exporten av sågade och hyvlade trävaror (inklusive låbräder, bjälkar, sparrar och syllar) ned från 1 070 000 standards 1955, vilket utgör en rekordsiffra för efterkrigstiden, till omkring 950 000 standards 1956. Med en i stort sett oförändrad konsumtion och lagerställning inom landet kan produktionen beräknas ha minskat med omkring 10 procent.

Som framhållits under utrikeshandelsavsnittet har nedgången i exporten under 1956 främst fått ses mot bakgrunden av de strävanden till lageravveckling som förefunnits på några av våra betydelsefullaste avsättningsmarknader, främst Storbritannien. Efter de lagerjusteringar som ägt rum under 1956 kan anledning finnas att vänta stabilare avsättningsförhållanden under innevarande år och därmed möjligen en något återhämtad export. En skärpning av den ekonomiska politiken i våra viktigaste avnämjarländer kan dock få verkningar på vår export, som nu inte kan förutses. Visar sig emellertid exportberäkningarna i stort sett riktiga, finns det goda förutsättningar i varje fall för ett upphörande av produktionsnedgången.

Kemisk och mekanisk massa

Exporten av kemisk massa beräknas ha ökat med mellan 150 000 och 200 000 ton från 1955 till 1956. Till följd av en fortsatt ökning av vår pappersproduktion steg förbrukningen av massa även på hemmamarknaden. Produktionen 1956 beräknas därför ha ökat med 6—7 procent i förhållande till 1955 eller från drygt 3,0 miljoner ton till ca 3,2 miljoner ton. Några större förändringar på lagersidan har inte förutsatts. Svårigheter i skeppningsförhållandena vid årsskiftet kan dock ha lett till en viss lagerökning i vilket fall exporten i motsvarande mån får nedjusteras.

I avsnittet rörande utrikeshandeln räknades med fortsatt god efterfrågan på massa och papper under 1957. Massaexporten beräknas volymmässigt ligga 4 procent över 1956 års nivå. Ökningen i hemmamarknadsförbrukningen torde bli av samma storleksordning. Från avsättningssidan föreligger sålunda förutsättningar för en uppgång i produktionen på mellan 4—6 procent. För massaindustrin kan brister i oljeförsörjningen givetvis åsamka betydande svårigheter. Med det antagande som gjorts beträffande oljefrågans utveckling torde en produktionsökning på några procent inte framstå som alltför orealistisk.

Produktionen av mekanisk massa ökade från 1955 till 1956 med ca 5 procent. Under 1957 torde en ytterligare ökning av produktionen kunna väntas.

Papp och papper

En fortsatt uppgång i exporten av papp och papper ägde rum under 1956. Totalt beräknas exporten under 1956 ha uppgått till drygt 900 000 ton mot 826 000 ton 1955. Ökningen var störst för tidningspapper, vilket möjliggjorts genom att en första del av den pågående stora produktionsutbyggnaden inom detta område blivit klar. Produktionen av papp och papper uppgick under 1956 till omkring 1 575 000 ton, vilket innebär en ökning med 5—6 procent i förhållande till 1955.

I avsnittet rörande utrikeshandeln har räknats med en fortsatt god efterfrågan på våra exportmarknader. En ytterligare uppgång i produktionen med 4 å 5 procent syns möjlig med hänsyn till fortgående utbyggnader och rationaliseringar.

VII. Konsumtionen

1. Den offentliga konsumtionen

Med offentlig konsumtion avses det allmännas direkta ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål. Med utgångspunkt från en realekonomisk gruppering av statens och kommunernas utgifter har värdet av den offentliga konsumtionen beräknats till 6 340 miljoner kronor för 1956. Räknat i 1955 års priser uppskattas den offentliga konsumtionen ha ökat med omkring 300 miljoner kronor från 1955 till 1956, vilket motsvarar 5 procent. Av detta belopp faller största delen eller omkring 250 miljoner kronor på den kommunala sektorn. Det får understrykas, att beräkningarna är preliminära. Enligt tidigare erfarenhet kan de definitiva beräkningarna, särskilt för kommunerna, komma att inte oväsentligt avvika från de preliminära uppskattningarna.

Den statliga konsumtionen

Det siffermässiga materialet för en bedömning av den statliga konsumtionens storlek under kalenderåret 1957 utgörs av riksstaten för budgetåret 1956/57, jämte vissa uppskattningar av medelförbrukningen under samma budgetår, samt beräkningar med utgångspunkt från budgetförslaget 1957/58. Enligt kalkyler, som utförts på grundval av detta material, skulle den statliga konsumtionen komma att öka med omkring 100 miljoner kronor från 1956 till 1957 räknat i 1956 års priser, vilket motsvarar en ökning med knappt 4 procent. Av ökningen hänför sig drygt hälften till försvaret.

En bearbetning av den statliga driftbudgetens inkomster och utgifter budgetåren 1954/55—1957/58 efter realekonomiska grunder återfinns i tabell 1. Uppgifterna i tabellen bygger för budgetåren 1954/55 och 1955/56 på budgetredovisningarna för dessa år. Siffrorna för budgetåret 1956/57 är resultatet av en bearbetning av riksstaten exklusive tilläggsstater. Av de anslagsökningar och nya anslag som upptagits på tilläggsstat I och vilka sammanlagt uppgår till omkring 25 miljoner kronor, avser den övervägande delen utgifter, som kan klassificeras som statlig konsumtion. På tilläggsstat II beräknas dessutom tillkomma vissa utgifter, som berör konsumtionen. Uppgifterna i tabellen för utgifterna under 1956/57 kan dessutom komma att påverkas av förändringar i utestående reservationer samt eventuella anslagsöverskridanden och besparingar. Beträffande inkomstsidan har hänsyn inte tagits till de förnyade beräkningar av inkomstutfallet för nu löpande budgetår, som presenteras i finansplanen. Enligt dessa beräkningar skulle de

Tabell VII: 1. Realekonomisk fördelning av den statliga driftbudgetens inkomster och utgifter budgetåren 1954/55—1957/58

	1954/55		1955/56 preliminär beräkning		1956/57 Beräk- nat efter riks- staten	1957/58 Prel. sam- manställ- ning av budget- förslaget
	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr	Milj. kr
<i>Inkomster å driftbudgeten</i>						
1. Direkta skatter ¹	4 298	49,9	5 212	51,8	6 236	6 345
2. Indirekta skatter	3 525	41,0	4 066	40,4	4 190	4 624
3. Inkomster av kapital och rörelse ...	597	6,9	585	5,8	687	712
a) Vinst från affärsverk (endast sta- tens affärsverksfonder)	298	3,4	241	2,4	300	267
b) Övriga	299	3,5	344	3,4	387	445
4. Avgifter och bidrag	168	2,0	176	1,7	178	197
5. Övriga inkomster	19	0,2	33	0,3	18	13
Summa	8 607	100,0	10 072	100,0	11 309	11 891
<i>Utgifter å driftbudgeten</i>						
1. Konsumtion	2 302	26,7	2 512	25,9	2 591	2 770
a) Löner och pensioner	1 598	18,5	1 785	18,4	1 863	1 920
b) Hyror och arrenden	125	1,5	127	1,3	728	850
c) Övriga omkostnader	579	6,7	600	6,2	1 867	1 690
2. Bruttoinvesteringar	1 626	18,9	1 748	18,0	1 867	1 690
a) Löner	104	1,2	111	1,1	1 867	1 690
b) Övriga omkostnader	1 522	17,7	1 637	16,9	29	20
3. Bidrag till internationell verksamhet	28	0,3	25	0,3	29	20
4. Direkta transfereringar	3 808	44,2	4 129	42,6	4 506	5 065
a) Till enskilda personer	2 191	25,4	2 305	23,8	2 536	2 740
b) Till privata organisationer etc....	119	1,4	135	1,4	144	150
c) Till kommunala myndigheter	1 102	12,8	1 199	12,4	1 315	1 610
för investering	227	2,6	229	2,4	306	270
för andra ändamål ²	875	10,2	970	10,0	1 009	1 340
d) Till vissa fonder och diverse medel	27	0,3	28	0,3	34	35
e) Till statliga bolag och affärsverk.	19	0,2	29	0,3	52	80
f) Räntekostnader	350	4,1	433	4,4	425	450
5. Indirekta transfereringar	428	5,0	569	5,9	507	555
a) För konsumtion	351	4,1	484	5,0	410	440
b) För investering	77	0,9	85	0,9	97	115
6. Avskrivningar	427	4,9	708	7,3	828	515
a) För realkapital	131	1,5	135	1,4	828	515
b) Övriga	296	3,4	573	5,9		
7. Fondering för framtida pensionsändamål	—	—	—	—	275	275
Summa	8 619	100,0	9 691	100,0	10 603	10 890
Utfallet av driftbudgeten	— 12		+ 381		+ 706	+ 1 001

¹ För budgetåret 1954/55 understiger de här redovisade inkomsterna de i budgetredovisningen upptagna med 300 milj. kr. Skillnaden beror på att tillägg här icke gjorts för återföring från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel.

² Inkl. bidrag till statens pensionsanstalt.

Källa: Riksräkenskapsverket.

redovisade inkomsterna bli omkring 200 miljoner kronor lägre än vad som framgår av tabell 1. Minskningen förklaras av att en beräknad nedgång för direkta skatter med omkring 290 miljoner kronor och för affärsverkens inlevererade överskott med 60 miljoner kronor endast delvis uppvägs av beräknade merinkomster för andra områden, främst indirekta skatter. Uppgifterna i tabellen för budgetåret 1956/57 representerar sålunda inte vare sig för inkomstsidan eller utgiftssidan någon aktuell uppskattning av det sannolika utfallet av budgeten. Detsamma gäller i än högre grad budgetåret 1957/58 för vilket budgetår den realekonomiska grupperingen i tabell 1 byggs på statsverkspropositionen.

Den kommunala konsumtionen

Beräkningarna av den kommunala konsumtionen under 1955 bygger på preliminära uppgifter från den kommunala finansstatistik, som sammanställs av statistiska centralbyrån. Liksom tidigare år har centralbyrån också från städer, köpingar, landsting och vissa landskommuner inhämtat uppgifter för att belysa utvecklingen under 1956. Undersökningen har även avsett kommunernas beräknade inkomster och utgifter 1957. Vissa resultat av denna undersökning har sammanställts i tabell 2. I tabellen har vid sidan av uppgifterna för 1956 och 1957 även upptagits motsvarande uppgifter för 1955 enligt föregående års undersökning.

Det ligger i sakens natur, att uppgifterna i tabell 2 endast kan användas till att grovt ange vissa väsentliga drag i utvecklingen 1955—1957. Den ökning från 1955 till 1956 av både investeringsutgifter och löpande utgifter, räknat i löpande priser, som framgår av tabellen, har berörts i ett tidigare avsnitt (kap. II) och behöver här inte ytterligare kommenteras. För en bedömning av den kommunala konsumtionen under 1957 är främst posterna 15 och 16 av intresse. De visar en stegring från 1956 till 1957 på 7,5 respektive 8,8 procent. Sammanlagt skulle detta innebära en ökning av den kommunala konsumtionen med 8 procent. Denna siffra är en enhet större än den preliminärt beräknade volymmässiga förändringen av den kommunala konsumtionen från 1955 till 1956. Härtill kommer emellertid, att i 1957 års kommunala utgiftsstater upptagits anslag på 245 miljoner kronor till oförutsedda utgifter, motsvarande 6,5 procent av den beräknade kommunala konsumtionen 1956. Dessa anslag är dock främst avsedda att möta eventuella pris- och lönehöjningar. Det kan i detta sammanhang påpekas, att en del kommuner även medräknat vissa pris- och lönestegringar i posterna 15 och 16. I vilken utsträckning detta skett framgår emellertid inte av den tillgängliga statistiken. För att kunna bedöma i vad mån ekonomiska resurser för en expansion av den storleksordning det här är fråga om finns tillgängliga kan det vara skäl att något beröra kommunernas finansiella läge.

Överskotten för 1956, som tas i anspråk under 1957, förutses komma att uppgå till betydande belopp. Storleken av de sammanlagda överskotten tyder på att kommunernas finansiella ställning totalt sett kan karaktäriseras som god även vid ingången av 1957. Det bör påpekas, att undantag givetvis finns. Dessa undantag torde framför allt vara att finna bland städerna. Det

Tabell VII: 2. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter 1954—1956

Miljoner kronor

	1955	1956	1957	Förändring	
				1955—56	1956—57
<i>Inkomster</i>					
1. Ianspråktaget överskott från tidigare år ..	178	234	219	+ 56	— 15
2. Ianspråktagna fondmedel	178	229	270	+ 51	+ 41
<i>däruv från skatteregl.fond</i>	15	14	13	— 1	— 1
3. Upplåning (ej tillfällig)	656	664	753	+ 8	+ 89
4. Skatter	3 437	3 655	4 427	+ 218	+ 772
5. Statsbidrag	951	1 057	1 154	+ 106	+ 97
6. Övriga inkomster	841	1 022	1 057	+ 181	+ 35
7. Summa inkomster	6 241	6 861	7 880	+ 620	+ 1 019
<i>Utgifter</i>					
8. Täckande av underskott från tidigare år.	30	18	42	— 12	+ 24
9. Fondavsättningar	413	414	667	+ 1	+ 253
<i>däruv till skatteregl.fond</i>	73	28	27	— 45	— 1
10. Återbetalning av lån	232	252	266	+ 20	+ 14
11. Lämnade lån, aktieteckning	50	56	31	+ 6	— 25
12. Bruttoinvesteringar o. fastighetsköp	1 556	1 579	1 864	+ 23	+ 285
13. Räntekostnader	166	191	220	+ 25	+ 29
14. Folkpensioneringskostnader	218	247	292	+ 29	+ 45
15. Löner och pensioner	2 085	2 303	2 475	+ 218	+ 172
16. Övriga utgifter	1 481	1 645	1 789	+ 164	+ 144
17. Anslag för oförutsedda utgifter	—	—	245	—	+ 245
18. Summa utgifter	6 231	6 705	7 891	+ 474	+ 1 186
19. Löpande inkomster (rad 4—6)	5 229	5 734	6 638	+ 505	+ 904
20. Utgifter (rad 12—17)	5 506	5 965	6 885	+ 459	+ 920
21. Saldo (finansIELt sparande)	— 277	— 231	— 247	+ 46	— 16

Ann. Uppgifterna omfattar ej den kyrkliga kommunen eller kommunernas affärsdrivande verk. Uppgifterna för 1955 bygger på den av statistiska centralbyrån i november 1955 utförda undersökningen och uppgifterna för 1956 och 1957 på den i november 1956 utförda undersökningen.

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik.

goda utgångsläget för 1957 belyses även av de uppgifter angående kommunernas likvida tillgångar i form av bank- och postgirotillgodohavanden, som medtagits i den preliminära kommunstatistiken och som sammanställts i tabell 3.

Under 1957 kan kommunerna av flera skäl påräkna betydligt högre skatteinkomster än under 1956. För det första kommer kommunerna att detta år erhålla förskott på grundval av det starkt stegrade skatteunderlaget under 1955. För det andra kommer kommunerna att erhålla skattemedel avseende slutavräkning för 1955, under vilket år förskottet utgick enligt 1953 års skatteunderlag. Slutavräkningsmedlen kan för 1957 beräknas komma att uppgå till drygt 850 miljoner kronor mot ungefär 380 miljoner kronor för 1956. I detta sammanhang kan nämnas, att i 1955 års skatteunderlag ingår — i motsats till i 1953 års — garantibelopp för fastighet. Skatt på garantibelopp för fastighet kommer sålunda att ingå både i förskottet till kommu-

Tabell VII: 3. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar

Miljone: kronor

	31/12 1954	30/9 1955	31/12 1955	30/9 1956
1. Innestående i bank	1 624	1 800	1 637	1 898
2. Därav i affärsbank	1 238	—	1 208	—
3. i sparbank	302	—	341	—
4. i jordbrukskreditkassa	81	—	84	—
5. i postsparbank	3	—	4	—
6. Innestående på postgiro	89	68	75	75

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik.

nera och i slutavräkningsmedlen. Enligt särskild lagstiftning skall dock kommunerna till 1957 års utgång ha gjort en extra fondavsättning som minst svarar mot den »extra» fastighetsskattens belopp. Det torde främst vara denna extra fondavsättning, som avspeglas i den kraftiga uppgången i fondavsättningarna under 1957 i tabell 2. Till den förutsedda uppgången i kommunernas skatteintäkter från 1956 till 1957 bidrar för det tredje även en höjning av den genomsnittliga utdebiteringen, från i genomsnitt 12,36 kronor till 12,61 kronor per skattekrona.

Den sammanlagda ökningen av skatteintäkterna från 1956 till 1957 skulle enligt tabell 2 komma att uppgå till omkring 770 miljoner kronor. Samtidigt beräknas även statsbidragen och övriga löpande inkomster stiga, så att den totala ökningen i de löpande inkomsterna skulle komma att uppgå till drygt 900 miljoner kronor. De finansiella förutsättningarna för en fortsatt snabb utgiftsexpansion syns sålunda vara för handen. Enligt uppgifterna i tabell 2 räknar också kommunerna med en kraftig utgiftsökning under 1957. Utgifterna för konsumtionsändamål och andra löpande utgifter (inklusive oförutsedda utgifter) samt bruttoinvesteringar och fastighetsköp förutses komma att öka med drygt 900 miljoner kronor (rad 20), d. v. s. med ungefär lika mycket som den beräknade uppgången i de löpande inkomsterna. Kommunernas finansiella sparande, definierat som det överskott som kvarstår sedan både löpande utgifter och investeringsutgifter frångagits de totala löpande inkomsterna, skulle enligt dessa uppgifter sålunda komma att bli av ungefär samma storleksordning under 1957 som under 1956.

Det är dock knappast sannolikt, att den utgiftsexpansion, som planeras av kommunerna, helt skall kunna genomföras. Speciellt gäller detta de planerade investeringsutgifterna. I investeringsprognosen för 1957 (kap. VIII) anges den totala ökningen i de kommunala bruttoinvesteringarna till 265 miljoner kronor. I denna uppgift inkluderas emellertid även de kommunala affärsverkens och bolagens investeringar, vilka inte ingår i tabell 2. Ökningen för de kommunala verksamhetsgrenar, som medtagits i tabell 2, kan uppskattas vara av storleksordningen 150 miljoner kronor, d. v. s. endast drygt hälften av den enligt tabellen planerade investeringsökningen. Även för en del andra områden förefaller de planerade utgiftsökningarna knappast helt kunna realiseras. Detta gäller även för de utgifter, som klassificerats som kommunal konsumtion, då dessa till en del torde vara avhängiga av in-

vesteringarnas omfattning. Den ovan angivna siffran, 8 procent, som mått på den kommunala konsumtionens volymmässiga omfattning förefaller sålunda alltför hög. Ökningen i den kommunala konsumtionen från 1956 till 1957, räknat i 1956 års priser, har därför här uppskattats till 7 procent, vilket motsvarar en ökning med 250 miljoner kronor.

Om den planerade kommunala utgiftsökningen begränsas i den omfattning, som antytts i föregående stycke, kan man räkna med en uppgång i kommunernas finansiella sparande från 1956 till 1957 av storleksordningen 200 miljoner kronor. Det har då förutsatts, att de belopp, som anslagits till oförutsedda utgifter, är tillräckliga att möta eventuella pris- och lönestegringar.

Som påpekats i försörjningsbalanskapitlet, har en växelverkan förelegat mellan förändringarna i kommunernas och statens finansiella sparande. Dessa växlingar sammanhänger med utformningen av skattesystemet. Under perioder med stora avräkningslikvider till kommunerna har det statliga finansiella sparandet minskat och det kommunala ökat och vice versa. Den kraftiga ökningen i slutavräkningslikviderna till kommunerna under 1957 är den främsta förklaringsgrunden till den förutsedda uppgången i det kommunala finansiella sparandet från 1956 till 1957. Samtidigt får man räkna med en nedgång i statens finansiella sparande under 1957. Det kanske mest anmärkningsvärda i detta sammanhang torde vara den, i jämförelse med slutavräkningsbeloppet för 1957, tämligen obetydliga storleksordningen av det ökade kommunala finansiella sparande som kan förutses från 1956 till 1957.

Den totala offentliga konsumtionen

Sammanfattningsvis kan den totala offentliga konsumtionen antas komma att öka med omkring 350 miljoner kronor från 1956 till 1957, räknat i 1956 års priser, d. v. s. med 5,5 procent. Den beräknade utvecklingen av den statliga och kommunala konsumtionen under kalenderåren 1955—1957 framgår av nedanstående tablå:

	(Preliminära uppgifter)		
	Miljoner kronor		
	1955	1956	1957
<i>Löpande priser</i>			
Statlig konsumtion	2 440	2 590	..
Kommunal konsumtion	3 350	3 750	..
<i>Summa offentlig konsumtion</i>	<i>5 790</i>	<i>6 340</i>	..
<i>1956 års priser</i>			
Statlig konsumtion	2 540	2 590	2 690
Kommunal konsumtion	3 490	3 750	4 000
<i>Summa offentlig konsumtion</i>	<i>6 030</i>	<i>6 340</i>	<i>6 690</i>

2. Den privata konsumtionen

Från 1955 till 1956 ökade den privata konsumtionen med drygt 7 procent i värde, medan volymen endast steg drygt 2 procent då de genomsnittliga konsumtionspriserna ökade med inte fullt 5 procent under samma tid. Motsvarande siffror för utvecklingen 1955 jämfört med 1954 är för värdeökningen 6, för volymökningen 3 och för prisökningen 3 procent.

Den största andelen av konsumtionsvolymens ökning 1955—1956, ungefär en fjärdedel, utgörs av livsmedel. Det är här vin och spritdrycker, som svarar för nästan hela ökningen. Utgiftstegringar under fordonsposten utgör drygt 20 procent av den totala volymökningen. Det är främst utläggerna för drift och underhåll av motorfordon, som är av betydelse. Resten av konsumtionsökningen fördelar sig tämligen jämnt på övriga poster. (För en utförligare beskrivning av den privata konsumtionsutvecklingen hänvisas till kapitel II.)

Den privata konsumtionens fortsatta utveckling bestäms främst av inkomstutvecklingen. Skatter, sparande och priser är andra avgörande faktorer. Med hänsyn till svårigheterna att ställa en realistisk prognos över inkomstutvecklingen för 1957 har inte någon kalkyl över konsumtionsutvecklingen 1956—1957 gjorts i anslutning till något bestämt inkomstantagande. Konsumtionsutrymmet har i stället framkommit som en restpost i försörjningsbalansen i sammanfattningskapitlet. Här redovisas endast hur vissa faktorer påverkar de disponibla inkomsterna. Dessutom redogörs för konsumtionsprisernas utveckling.

Inkomstutvecklingen

Under senare år har inkomst av tjänst m. m. utgjort drygt 80 procent av samtliga fysiska personers deklarerade inkomster. För utvecklingen av de nominella löneinkomsterna under 1957 kommer resultatet av löneförhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter att bli av avgörande betydelse. Dessutom får man beakta att viss glidning i löneinkomsterna förekommer vid sidan av de allmänna löneavtalen. Då löneförhandlingarna ännu ej avslutats vid tidpunkten för framläggandet av denna nationalbudget, får varje prognos av inkomstutvecklingen vida osäkerhetsmarginaler. Därför diskuteras tre alternativ för inkomstutvecklingen 1956—1957. Först måste emellertid en uppskattning göras av den sannolika inkomstutvecklingen 1955—1956.

Som utgångspunkt för en uppskattning av inkomstsumman för fysiska personer 1956 har statistiska centralbyråns sammanställning av taxeringsutfallet 1956 avseende 1955 års inkomster utnyttjats. På denna basis och med ledning av tillgängliga statistiska uppgifter för löneutvecklingen fram t. o. m. augusti månad 1956 har en överslagskalkyl för 1956 gjorts, som redovisas i tabell 4.

Tabell VII: 4. Fysiska personers deklarerade inkomster 1954—1956

Avrundade siffror

Inkomst av	1954		1955		1956 ¹
	Miljarder kronor	Procent	Miljarder kronor	Procent	Miljarder kronor
Tjänst m. m.	24,5	82,1	27,0	82,7	29,1
Jord- och skogsbruk (exkl. anställdas löner)	2,0	6,6	2,0	6,1	2,2
Annan fastighet	0,4	1,2	0,4	1,1	} 3,9
Rörelse, fria yrken o. dyl.	2,3	7,8	2,5	7,7	
Räntor, utdelningar m.fl. kapitalinkomster	0,7	2,3	0,8	2,4	
Summa	29,8	100,0	32,6	100,0	35,2

Källa: Statistiska centralbyråns sammanställning av taxeringsutfallet.

¹ Uppkattade siffror.

Från 1954 till 1955 ökade fysiska personers inkomster med 9,4 procent. Den beräknade inkomststegringen från 1955 till 1956 uppgår till omkring 8 procent. De hittills kända faktiska uppgifterna om inkomstförändringarna under 1956 samt de mera betydelsefulla faktorer, som kan antas påverka inkomstbildningen på de olika delposterna, redovisas i det följande.

Enligt socialstyrelsens kvartalsstatistik låg timlönen för samtliga industriarbetare i februari 1956 närmare 7 procent högre än i februari 1955. I maj och augusti låg de i förhållande till 1955 8 procent högre. För en uppskattning av industriarbetarnas löner 1956 gäller det att beräkna löneutvecklingen under återstoden av 1956, vilken främst beror på löneglidningen.

Löneglidningen brukar sättas lika med den totala löneökningen minus den avtalsmässiga höjningen. Enligt uppgifter från landsorganisationens utredningsavdelning kan den avtalsmässiga löneökningen för samtliga industriarbetare uppskattas till ca 4,5 procent under perioden november 1955—augusti 1956. På basis av denna uppgift kan löneglidningen beräknas till knappt 2 procent under denna period. Det är inte orealistiskt att anta, att den minskade spänningen på arbetsmarknaden (se kap. V) kan ha inverkat på löneglidningen under resten av året. De störningar på arbetsmarknaden, som uppkommit i slutet av 1956, bl. a. på grund av den minskade oljetillförseln, verkar i samma riktning. Löneutvecklingen under sista kvartalet 1956 kan således kanske antas bli mera dämpad än den var ett år tidigare. På basis av dessa antaganden torde den genomsnittliga löneökningen för samtliga industriarbetare 1955—1956 kunna uppskattas till omkring 7 procent. Om hänsyn också tas till att sysselsättningen under året ökat med bortåt 1 procent, kan inkomstsumman för industriarbetarna beräknas ha ökat med närmare 8 procent.

För andra löntagare torde löneökningen under 1956 snarast underskrida den, som antagits för industriarbetarna. Löneökningen för industritjänstemännen syns endast vara obetydligt mindre än industriarbetarnas. För de stats- och kommunalanställda torde ökningen i allmänhet ha stannat vid el-

ler omedelbart över den 4-procentiga avtalsmässiga höjningen. Anställda inom detalj- och grosshandel kan beräknas ha fått höjningar i stort sett varierande mellan 6 och 10 procent.

Den totala inkomstsommen av tjänst m. m. kan med utgångspunkt från vad som här anförts beräknas ha ökat med närmare 8 procent från 1955 till 1956.

Beträffande övriga inkomstposter blir en beräkning av inkomstutvecklingen förenad med än större osäkerhetsmarginaler. För jordbruket påverkade 1955 års dåliga skördeutfall i första hand inkomsterna under 1955, men även delvis under 1956. Enligt taxeringsuppgifterna för 1955 ökade inkomsterna från jordbruksfastighet med 1,5 procent från 1954. Häri ingår emellertid även ägarnas inkomst av skogsbruk. Enligt uppgifter från jordbruksnämnden låg jordbrukets inkomster 1955 i runt tal drygt 3 procent lägre än 1954. Med ledning av jordbruksnämndens beräkningar i november 1956 skulle jordbruksinkomsterna komma att stiga med omkring 12 procent från 1955 till 1956.

För övriga inkomstposter föreligger enligt taxeringsutfallet en ökning 1954—1955 med i runt tal 8 procent. För 1956 kan endast gissningar göras. Inkomsterna av kapital kan bl. a. med hänsyn till räntehöjningarna beräknas ha ökat om än inte i samma takt som från 1954 till 1955, då ökningen enligt taxeringsresultaten uppgick till ca 16 procent. Inkomst från annan fastighet än jordbruksfastighet uppvisade ingen nämnvärd ökning mellan 1954 och 1955.

Vid en bedömning av inkomstutvecklingen under innevarande år är, såsom nämnts, den viktigaste faktorn, de avtalsmässiga inkomstförändringarna, ännu inte känd. Nedan görs dock en beräkning av den nominella ökningen av de disponibla inkomsterna vid olika alternativ för de personliga inkomsternas utveckling. Ett första alternativ bygger på antagandet, att de vid årsskiftet utgående lönerna blir ungefär oförändrade under 1957 med ett motsvarande antagande för övriga inkomster. Ett annat teoretiskt alternativ är att för 1957 räkna med en total inkomsthöjning liknande den, som beräknats för 1956. Ytterligare ett alternativ kan vara att räkna med ett ungefärligt medeltal mellan dessa båda antaganden. Självfallet innebär inte något av dessa alternativ på något sätt en bedömning av vad som kan anses önskvärt eller lämpligt.

De alternativa totala inkomstökningarna blir enligt ovanstående hypoteser följande (belopp i miljoner kronor):

Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3
+ 700	+ 1800	+ 2 800

Den *disponibla* inkomstens förändringar framkommer genom att man från den nominella inkomstökningen drar ökningen av skatter och obligatoriska avgifter samt lägger till inkomstöverföringar av olika slag. Av de sistnämnda är det främst förändringarna i folkpensionernas belopp, som påverkar de

disponibla inkomsterna under 1957. I maj månad 1956 tillkom ytterligare ett levnadskostnadstillägg och för sista halvåret har grundpensionen utgått med ett högre belopp. Båda dessa ökningarna gäller för hela 1957 mot endast en del av 1956. Härtill kommer en ytterligare höjning i början av 1957 till följd av pensionspristalets uppgång. Totalt kan dessa jämte andra nu kända förändringar av sådana inkomstöverföringar öka den disponibla inkomsten med omkring 200 miljoner kronor för 1957.

De förändringar i beskattningen, som påverkar fysiska personers disponibla inkomst, är främst den beslutade sänkningen av statsskatten, förändringar i den kommunala utdebiteringen, den s. k. marginalsikten vid stigande inkomst samt förändringar beträffande obligatoriska avgifter.

De sänkta skattesatserna för statsskatten beräknas leda till en minskning i den preliminära A-skatt, som skall erläggas under 1957, med omkring 300 miljoner kronor. För dem som erlägger B-skatt ter sig läget något annorlunda. Preliminärskatten för dessa inkomsttagare debiteras 1957 normalt på grundval av den enligt 1956 års taxering — 1955 års inkomst — påförda skatten. Eftersom de taxerade bruttointkomsterna för dessa personer stigit med över 300 miljoner kronor från 1954 till 1955 kan den av dem erlagda preliminära B-skatten beräknas komma att bli omkring 100 miljoner kronor större under 1957 än under 1956. Under 1957 kommer de som erlägger B-skatt att för första gången i samband med preliminärskatten påföras sjukförsäkringsavgift samt garantiskatt för fastighet. Dessa inbetalningar torde överslagsvis kunna anges till ett belopp av storleksordningen 200 miljoner kronor. Inbetalningarna av kvarstående skatt kan under 1957 beräknas komma att överstiga 1956 års inbetalningar med omkring 300 miljoner kronor. Konsekvenserna av förändringarna i den kommunala utdebiteringen är svåra att överblicka, men enligt en preliminär sammanställning syns den komma att öka med i runt tal 70 miljoner kronor. Om den ökade kommunalskattens inverkan på statsskattens belopp beaktas, blir nettoeffekten av denna höjning omkring 50 miljoner kronor. Slutligen har folkpensionsavgiften höjts från 1,8 till 2,5 procent, vilket för skattskyldiga med preliminär A-skatt beräknas leda till omkring 150 miljoner kronor i ökade inbetalningar.

En hopsummering av dessa automatiskt verkande skatteförändringar 1956—1957 ger följande resultat (belopp i miljoner kronor):

Förändringar av statliga skattesatser (prel. A-skatt)	+ 300
Höjd preliminär B-skatt (inkl. sjukförsäkringsavgift och garantiskatt för fastighet) ..	— 300
Ökad inbetalning av kvarskatt	— 300
Höjd folkpensionsavgift	— 150
Höjd kommunalskatt	— 50
	<hr/>
	Summa — 500

Till denna automatiska skatteförändring får så slutligen läggas den ökningen av A-skattebetalningarna, som följer av inkomstökningen. Härvid kan

man räkna med att varje procents inkomstökning leder till omkring 90 miljoner kronor i ökad skatteinbetalning.

Sammanställs de här redovisade förändringarna av inkomsterna, inkomstöverföringarna och beskattningen, erhålls i de tre alternativen följande nominella ökning av de disponibla inkomsterna från 1956 till 1957 (belopp i miljoner kronor):

Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3
+ 200	+ 1 000	+ 1 800

Personligt sparande

Två ytterligare faktorer bestämmer i vilken utsträckning ökningen av de disponibla, nominella inkomsterna resulterar i en ökning av den reala privata konsumtionen: det personliga sparandet och prisutvecklingen.

Vid en bedömning av det personliga sparandets utveckling under ett kommande år syns ett rimligt tillvägagångssätt vara att med utgångspunkt från observationer över sparandet under efterkrigsåren studera de faktorer, som kan medföra en avvikelse från de erfarenhetsmässiga genomsnittsvärdena. Inom konjunkturinstitutet¹ har vissa beräkningar utförts rörande sambandet mellan ökningen i disponibel inkomst och ökningen i personligt sparande (marginella sparkvoten). Av dessa framgår, att av en viss given ökning i den disponibla inkomsten under 1948—1956 i genomsnitt ungefär 85 procent använts till ökad konsumtion och ungefär 15 procent till ökat sparande. Den marginella sparkvoten skulle följaktligen ha varit ca 0,15 och den marginella konsumtionskvoten ca 0,85. Gör man beräkningarna i fasta priser, erhåller man i genomsnitt en marginell sparkvot på ca 0,2 och en marginell konsumtionskvot på 0,8. Är från år har dock betydande avvikelser inträffat från detta genomsnitt.

Som redan tidigare berörts i kapitel II ökade sparandet kraftigt från 1954 till 1955. Ökningen till 1956 syns ha varit väsentligt mindre. I viss utsträckning förklaras denna utveckling av att sparandets ökning varit betingad av skärpta kreditrestriktioner, som bl. a. torde ha medfört ökade avbetalningar av utestående skulder. Av betydelse för utvecklingen under de båda senaste åren är vidare det faktum, att realinkomststegringen 1954—1955 var betydligt större än 1955—1956.

Sparandet 1957 beror förutom på inkomster, priser och kreditmarknads stramhet, även på effekten av försäljningen av skattepremieobligationer kring årsskiftet och återbetalningen under våren 1957 samt på utvecklingen av bilköpen under 1957. En mängd för sparandets utveckling ovissa omständigheter är förknippade härmed. Utvecklingen av det personliga sparandet 1956—1957 kommer liksom tidigare under efterkrigstiden sannolikt att visa avvikelse från det över en längre period beräknade genomsnittet. Styrkan och riktningen av avvikelsen är dock som alltid svår att förutse. Med hänsyn till ovissheten om inkomstutvecklingen under det kommande

¹ Jfr *Meddelande från Konjunkturinstitutet, Serie A: 29.*

året, vilket illustreras av att tre alternativa inkomsttaganden gjorts, har det inte syntts lämpligt att utföra någon kalkyl av sparandets utveckling 1956—1957.

Konsumtionsprisernas utveckling

Det ter sig i år svårare än vanligt att överblicka det gångna årets prisutveckling. De mest markanta prisförändringarna har inträffat under årets senaste månader, och deras inverkan på den allmänna prisnivån kan därför endast redovisas i preliminärt skick. Genomsnittet för konsumentpriserna 1956, såsom de framkommer i socialstyrelsens konsumentprisindex, kan beräknas ha legat ca 5 procent högre än 1955.

Från december 1955 till november 1956 steg konsumentprisindex med 3,1 procent. Under det första halvåret höjdes prisnivån successivt med ungefär 2 procent; livsmedelsposten bidrog främst till detta och svarade för något mer än hälften av ökningen; bostads- och bränsleposten samt diverseposten svarade vardera för ungefär 20 procent av stegringen. Prisförhållandena stabiliserades sedan något. Livsmedelspriserna sänktes samtidigt som det nya prissättningssystemet för jordbruksprodukter infördes den 1 september. Under november inträffade åter kraftiga prishöjningar, främst för spritdrycker och brännolja. Totalindex steg med närmare 1,5 procent till 141,1 (december 1955: 136,9). Till följd av att priserna stigit ytterligare efter den tidpunkt, då data för konsumentprisberäkningen vanligen insamlas, har hela den prisstegring, som inträffat i november, ännu inte kommit till synes i index. Decemberindex torde därför ligga närmare 142 och prisstegringen under året uppgå till mellan 3 och 4 procent.

Av den inträffade prisstegringen under 1956 fram till november beräknas gruppen alkoholhaltiga drycker och tobak ha svarat för den största andelen, ca 35 procent, diverse för ca 30 procent och bostad, bränsle och lyse för drygt 20 procent av den totala höjningen. Räknar man också med de prisstegringar, som inträffat i slutet av november, torde detta förhållande ändras så tillvida, att bostad och bränsle svarar för ca 30 procent, diverse för drygt 20 procent.

Livsmedelsposten, som 1955 med dess svaga skörd svarade för den största andelen av den totala prisstegringen, har under första halvåret 1956 stigit med ungefär 3 procent, främst beroende på höjda priser på specier (kaffe) och fläsk. Skiljaktigheterna, jämförda med 1955, framträder mest i fråga om priserna under sommaren. Den tidigare och även i andra avseenden bättre skörden 1956 avspeglas tydligt i livsmedelspriserna; priserna för vissa varor, framför allt inom delgrupperna rot- och grönsaker samt frukt och bär, sjönk med mellan 20 och 50 procent jämfört med samma månader 1955. Tillämpningen av det nya prissättningssystemet för jordbruksprodukter resulterade, totalt sett, i en ganska väsentlig reducering av de genomsnittliga livsmedelspriserna i september. Så sänktes t. ex. priserna för smör och margarin. Detta tillsammans med säsongmässigt betingade prissänkningar

Tabell VII: 5. Konsumentprisernas utveckling under 1956

Index: december 1955 = 100

	Mars 1956	Juni 1956	Sept. 1956	Nov. 1956
Totalindex	101,1	101,8	101,6	103,1
Livsmedel	101,8	102,8	101,1	100,7
Bröd, mjöl och gryn	100,5	103,2	103,4	103,6
Mejeriprodukter	100,2	100,5	99,6	99,6
Matfett utom smör (margarin)	100,0	100,1	87,8	87,6
Ägg	100,0	95,2	92,7	93,9
Kött	105,5	102,8	102,2	101,9
Fläsk	103,5	108,4	112,3	109,9
Rot- och grönsaker	103,2	103,3	92,1	83,4
Frukt och bär	101,5	104,1	94,8	93,9
Specerier	102,2	104,0	103,7	104,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak.....	100,0	100,2	100,3	112,6
Spritdrycker och vin	100,0	100,0	100,0	124,3
Öl	100,0	101,9	102,6	102,6
Tobak	100,0	100,0	100,0	100,0
Kläder och skor	99,2	100,1	99,3	100,3
Kläder	99,0	99,8	99,0	100,2
Skor	100,1	101,7	101,3	101,2
Bostad, bränsle och lyse	102,9	102,6	103,9	105,0
Bostad	100,0	100,0	100,0	100,0
Bränsle och lyse	108,2	107,5	111,3	114,4
Inventarier och husgeråd	100,4	101,0	100,6	101,0
Diverse	100,5	101,6	103,1	104,3

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex.

Anm. Vid beräkningarna har socialstyrelsens konsumentprisindex före avrundning använts.

decimerar den totala uppgången under året för livsmedelsgruppen till en knapp procent.

Posten *alkoholhaltiga drycker och tobak* har genom den av nykterhets-skäl betingade prishöjningen i november, varvid spritpriserna steg med 25 procent, kommit att svara för den största andelen, ungefär en tredjedel, av årets totala prisstegring. De genomsnittliga priserna inom denna grupp har stigit med ca 13 procent.

Priserna på *kläder och skor* visar en något större stabilitet, om man jämför med föregående år. De ligger nu i stort sett på samma nivå som i december 1955. De genomsnittliga klädpriserna var fram till november lägre än vid årsskiftet; särskilt markant är nedgången för trikåvaror. Skopriserna, däremot, visar en viss uppgång.

Posten *bostad, bränsle och lyse* har t. o. m. november stigit med ca 5 procent. Då ingen förändring inträtt för bostadsposten — grundhyrorna är oförändrade sedan höjningen i oktober 1955 — förklaras hela uppgången av höjda bränslepriser. Dessa låg i oktober 13 procent över decembarnivån föregående år. Den största stegringen inträffade emellertid i november genom tillspetsningen av Suez-konflikten, då brännolja- och kolpriserna i olika etapper gick upp med inalles 25 procent. Endast en mindre del av denna höjning har

dock kommit fram i index för månaden, som visar en stegring av priserna inom bränsle- och lysegruppen på totalt nära 15 procent för året. Detta tal torde uppgå till närmare 20 procent, när de nya beräkningarna görs. Posten bostad, bränsle och lyse skulle då svara för ca 30 procent av den totala konsumtionsprisstegringen under 1956.

De genomsnittliga priserna för *inventarier och husgeråd* har totalt stigit med 1 procent från årsskiftet 1955/1956. Sedan prisstoppet upphävts på radioapparater, har dessa stigit i pris. Priserna på möbler och cyklar har sjunkit.

Diverseposten, som genom sitt omfång är av stor betydelse, har under 1956 stigit med drygt 4 procent. Här är det främst de höjda järnvägs- och busstaxorna samt vissa prisstegringar som följt efter borttagande av pris-kontroll på en del varugrupper och tjänster, som spelar in. Så har t. ex. frisörpriserna höjts med ca 30 procent, inträdesbiljetter till biografier med över 10 procent. De statliga järnvägs- och busstaxorna har stigit med 10 procent. Även inom denna post inverkar de höjda bensinpriserna, nämligen för undergruppen motorfordon. Sedan uppgifterna för novemberindex insamlades, har prisstegringar noterats också för en del andra varugrupper (t. ex. porslin).

Försöker man sammanfatta prisutvecklingen under 1956 och de faktorer, som inverkat på denna, med avseende på dessas ursprung, torde man kunna uppskatta, att drygt en tredjedel av den totala prishöjningen beror på förhållanden utanför Sverige, en tredjedel av uppgången på spritpriserna, medan resten kan härledas till andra faktorer inom landet.

Konsumtionspriserna 1957 betingas till stor del av den internationella utvecklingen. I tidigare kapitel har risken för prisstegringsimpulser utifrån berörts. Olje- och bensinpriserna har höjts kraftigt redan under november och december. Ytterligare prisstegringar via importen kan komma att ske bl. a. till följd av de höga fraktsatserna. Fraktkostnaderna i importen uppgår till 8 procent av importvärdet; om detta värde fördelas jämnt över försörjningsbalansens användningssida skulle 10 procents förhöjning av fraktkostnaderna endast medföra en höjning av konsumentpriserna med någon tiondels procent. Vid en bedömning av prisutvecklingen får hänsyn också tas till effekten av eventuella lönestegringar. Vad som i detta sammanhang i första hand dock kan beaktas, är det förhållandet, att konsumentpriserna i slutet av 1956 låg på en högre nivå än den genomsnittliga för året. Såvida uppskattningarna av decemberindex visar sig riktiga, ligger priserna vid årsskiftet ca 2 procent över genomsnittet för 1956. Om inga förändringar av konsumentpriserna skulle inträffa under 1957, skulle den nominella köpkraftsökningen reduceras med en summa, som motsvarar ca 2 procent av det totala privata konsumtionsvärdet. Detta var 1956 ca 30 miljarder kronor, varför minskningen enligt dessa uppskattningar skulle utgöra ca 600 miljoner kronor.

VIII. Investeringar

1. Investeringsverksamheten under 1956

De totala bruttoinvesteringarna har under perioden 1946—1956 stigit med i genomsnitt ca 4 1/2 procent per år.¹ Som framgår av nedanstående indexserie (1947 = 100) över investeringsutvecklingen i fasta priser, har det dock förelegat betydande variationer mellan ökningarna från år till år; förändringarna har som syns snarast skett stegvis.

	1946	1947	1948	1949	1950	1951
Total bruttoinvesteringsvolym	90	100	101	100	111	110
Ökning i procent från närmast föregående år ¹	+ 10,5	+ 1	- 0,5	+ 11	- 0,5
	1952	1953	1954	1955	1956	
Total bruttoinvesteringsvolym	112	126	135	135	138	
Ökning i procent från närmast föregående år ¹	+ 1,5	+ 12	+ 7,5	+ 0,5	+ 1,5	

¹ Avrundat till närmaste 0,5 procent.

Efter en betydande ökning av investeringsvolymen de första åren efter kriget t. o. m. 1947 inträdde tillfälligtvis en stagnation under perioden 1947—1949. Koreakonjunkturen ledde till en höjning av investeringsnivån med omkring 10 procent från 1949 till 1950. Ungefär samma nivå bibehölls under 1951 och 1952. År 1953 inträffade åter en stark ökning, vilken fortsatte under 1954, men som sedan i stort sett upphört. Ökningen 1954—1955 har uppskattats till endast 1/2 procent, och enligt konjunkturinstitutets preliminära beräkningar (kap. II) inskränker sig ökningen 1955—1956 till omkring 1 1/2 procent. Även om dessa beräkningar ligger inom betydande felmarginaler, torde det dock vara klart, att ökningen från 1955 till 1956 varit mindre än den genomsnittliga för efterkrigstiden.

Den preliminärt beräknade investeringsökningen från 1955 till 1956 uppgår, räknat i 1955 års priser, till närmare 250 miljoner kronor. Av denna kommer endast omkring 70 miljoner kronor på byggnader och anläggningar medan huvudparten, 180 miljoner kronor, faller på investeringar i maskiner och transportmedel etc. För byggnads- och anläggningsverksamheten uppgår sålunda ökningen till knappt 1 procent och för övriga investeringar till närmare 3 procent. Byggnads- och anläggningsverksamhetens relativa andel av de totala bruttoinvesteringarna framgår av tabell 1. Den har under

¹ Alla uppgifter i detta avsnitt rörande investeringsutvecklingen bygger på beräkningar i fasta priser (1954 eller 1955 års) och avser sålunda volymutvecklingen, medan uppgifterna om olika investeringsutgifters andel av de totala bruttoinvesteringarna baseras på beräkningar i löpande priser.

Tabell VIII: I. Bruttoinvesteringarnas fördelning 1938/39 samt 1946—1956

Procent av totala bruttoinvesteringarna

	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Privata	Statliga	Kommunala	Bostäder	Privata invest. exkl. bostäder	Offentliga invest. exkl. bostäder
1938/39	63,2	36,8	72,1	17,3	10,6	30,3	42,2	27,5
1946....	60,6	39,4	69,6	19,6	10,8	29,8	41,6	28,6
1947....	60,8	39,2	70,3	18,0	11,7	28,9	43,6	27,5
1948....	57,8	42,2	65,2	19,7	15,1	22,3	46,4	31,3
1949....	58,9	41,1	63,0	21,1	15,9	23,1	44,0	32,9
1950....	55,1	44,9	64,1	20,3	15,6	22,5	45,6	31,9
1951....	53,9	46,1	63,2	20,9	15,9	20,9	46,7	32,4
1952....	55,5	44,5	57,6	25,3	17,1	19,8	41,9	38,3
1953....	56,2	43,8	56,8	25,3	17,9	20,2	40,7	39,1
1954....	56,1	43,9	57,5	23,8	18,7	20,7	41,3	38,0
1955....	56,7	43,3	57,8	23,7	18,5	20,9	41,3	37,8
1956....	55,9	44,1	58,3	23,9	17,8	21,2	41,3	37,5

Anm. Uppgifterna bygger på beräkningar i löpande priser.

I statliga och kommunala investeringar inkluderas investeringar i stats- respektive kommunalägda aktieföretag och stiftelser.

hela efterkrigstiden varit väsentligt lägre än under de sista åren före kriget. Den sjönk vidare från 1946 till 1950—1951, men har från 1952 legat förhållandevis stabil kring 56 procent (mot 44 procent maskiner och transportmedel etc.). Det senaste årets utveckling har inte rubbat detta förhållande.

Större delen av investeringsökningen från 1955 till 1956 faller på de privata investeringarna. Dessa har ökat med närmare 200 miljoner kronor eller knappt 2 1/2 procent. Ökningen av de offentliga investeringarna stannar vid omkring 50 miljoner kronor eller ungefär 1 procent. Denna ökning utgör emellertid ett netto av en uppgång för de statliga investeringarna på omkring 100 miljoner kronor eller 3 procent och en minskning av de kommunala investeringarna med 50 miljoner kronor eller 2 procent. Härvid inkluderas statens och kommunernas aktieföretag. — Som framhållits i kapitel II och som även framgår av tabell 1 innebär de senaste två årens — särskilt det sista årets — utveckling för kommunerna en markant förändring i förhållande till den tidigare utvecklingen. Kommunerna har nämligen, med ett tillfälligt undantag 1950, successivt ökat sin andel av de totala investeringarna under hela efterkrigstiden t. o. m. 1954. För de senaste åren däremot noteras en nedgång.

Den totala investeringsökningen 1955—1956 (250 miljoner kronor i 1955 års priser) har enligt de preliminära beräkningarna varit väsentligt mindre än man räknade med i den reviderade nationalbudgeten (615 miljoner kronor) och även mindre än man förutsatte i den ursprungliga budgeten (300 miljoner kronor). Endast för bostäder stämmer prognosen i den reviderade nationalbudgeten någorlunda. Så gott som samtliga övriga poster,

med undantag för väginvesteringarna, beräknas ha minskat i förhållande till prognosen.

Till komplettering av den bild av investeringsutvecklingen, som framgår av tabell 4 b i kapitel II samt av de sporadiska uppgifterna ovan, lämnas nedan en kort översikt över utvecklingen inom olika områden, sådan den nu kan bedömas.

Bostäder

Bostadsbyggandets volym, bortsett från underhållsverksamheten, beräknas preliminärt ha ökat med 6 procent från 1955 till 1956. Denna uppskattning avser det byggnadsarbete som utförts under året. Även antalet färdigställda lägenheter har sannolikt blivit något högre — omkring 58 000 år 1956 mot 57 000 år 1955. Till detta kommer, att den genomsnittliga lägenhetsytan i de flerfamiljshus som färdigställdes under 1956 kan beräknas ha varit omkring 4 procent högre än i de hus som blev färdiga under 1955. Med 1956 har bostadsbyggandets volym överskridit den tidigare toppnivån från 1947 med 3 procent. Då emellertid byggnads- och anläggningsverksamheten i övrigt under perioden 1947—1956 stigit med 27 procent är bostadsnybyggandets andel av den totala byggnads- och anläggningsverksamheten väsentligt lägre nu än 1947; endast 28 procent 1956 mot 36 procent 1947. Läger man in bostadsunderhållet i kalkylen blir motsvarande tal 38 procent 1956 och 48 procent 1947.

Nedanstående tablå visar antalet lägenheter i påbörjade, avslutade och pågående bostadsbyggen inom ett urval av kommuner, som 1955 svarade för omkring 90 procent av det totala bostadsbyggandet i landet:

	Påbörjade	Inflyttnings- färdiga	Pågående vid kvartalets slut
1955 1 kv.....	8 022	11 085	53 218
2 kv.....	12 112	12 415	52 915
3 kv.....	13 260	10 203	55 972
4 kv.....	18 961	16 020	58 913
1956 1 kv.....	8 694	16 022	51 585
2 kv.....	16 535	8 774	59 346
3 kv.....	12 112	8 851	62 607
4 kv. (uppskattat)	15 000	17 000	60 607

Liksom under 1955 har bostadsbyggandet även under 1956 vad flerfamiljshusen beträffar reglerats genom igångsättningstillstånd. För en- och tvåfamiljshus har inte sådana tillstånd krävts, men i stort sett har den statliga låneverksamheten där utgjort en ram för byggnadsverksamheten. Tillståndsgivningen för flerfamiljshus uppmjukades mot slutet av 1956 såtillvida att hus, för vilka statliga lån inte tagits i anspråk, släpptes fram utanför de igångsättningsramar, som fastställdes för året.

Flera faktorer har samverkat till den förhållandevis starka ökningen av

bostadsbyggandets volym från 1955 till 1956. Stocken av pågående byggen var vid ingången av året (inom de delar av bostadsbyggandet som täcks av månadsstatistik) omkring 5 procent högre än i början av 1955. Därtill kommer att en förhållandevis stor del av arbetet på dessa byggen kom att falla på 1956 till följd av en ovanligt stark anhopning av igångsättningen till de sista fyra månaderna 1955. Vidare blev igångsättningen av bostadsbyggen under första halvåret 1956 avsevärt större än året närmast före. Detta berodde bl. a. på att det till följd av arbetsmarknadssituationen var möjligt att bevilja igångsättningstillstånd i större omfattning än man tidigare räknat med. Vidare berodde det på en strävan från byggnadsföretagens sida att om möjligt sätta igång arbetet före 1 juli, för att de inte skulle drabbas av den förutskickade skärpningen av de statliga lånevillkoren. Dessa omständigheter har resulterat i att stocken av pågående byggen vid halvårsskiftet liksom ännu vid slutet av tredje kvartalet 1956 var inte obetydligt högre än vid motsvarande tidpunkter under 1955.

Antalet lägenheter i flerfamiljsbyggen igångsatta under första halvåret 1956 har sålunda dels varit större (21 100) än samma period 1955 (16 500), dels större än den ursprungliga planen (15 000). Man räknar dock med att igångsättningen under senare hälften av 1956 (24 000 lägenheter) varit lägre än under samma period 1955 (27 700 lägenheter). Det totala antalet lägenheter i flerfamiljsbyggen påbörjade under 1956 kan således för närvarande uppskattas ha varit något större än under 1955. Vad egnahemsbyggandet beträffar, räknar man med att det påbörjats omkring 15 000 lägenheter 1956 eller något mindre än under 1955.

Statistiken visar att byggnadstiderna för bostadshus färdigställda under första halvåret 1956 förlängts i förhållande till samma period föregående år. Bostadsstyrelsens uppgifter över medianbyggnadstidens längd i inflyttningsfärdiga bostadshus med mer än 10 lägenheter i Stockholm, Göteborg och Malmö visar mellan dessa perioder en ökning på 7 procent. För de byggen, som avslutats under tredje kvartalet, har emellertid byggnadstiden varit densamma som eller t. o. m. något lägre än under samma kvartal 1955. En beräkning med utgångspunkt från antalet lägenheter i igångsatta och pågående byggen inom bostadsstyrelsens »månadskommuner» visar vid jämförelse såväl mellan första halvåren som mellan tredje kvartalen 1955 och 1956 en ökning av byggnadstiderna med 1 procent.

Jordbruk

Under inflytande av kreditvärigheterna och i viss utsträckning även av den dåliga skörden 1955 sjönk jordbrukets investeringar från 1954 till 1955 med närmare 10 procent. Nedgången gällde investeringar i såväl ekonomi-byggnader som jordbruksmaskiner (inkl. traktorer). Jordbruksinvesteringarna beräknas ha fortsatt att minska med någon procent till 1956. Minskningen ligger helt på nyanskaffning av maskiner för vilka den uppskattats till drygt 5 procent. Utgifterna för maskinunderhållet beräknas ha fortsatt att stiga med maskinparken. Nyinvesteringarna inom jordbruket beräknas 1956

ha varit 20—25 procent lägre än den tidigare toppnivån vilken uppnåddes under 1954.

Industri

De totala bruttoinvesteringarna inom den egentliga industrin har enligt de preliminära beräkningarna stigit med endast någon procent från 1955 till 1956. Den obetydliga ökningen gäller såväl byggnads- och anläggningsinvesteringarna som maskininvesteringarna. Härmed skulle dock den tidigare toppnivån 1951 ha överskridits. Då emellertid de totala investeringarna i landet beräknas ha varit omkring 25 procent högre 1956 än 1951, innebär de senaste fem årens utveckling en väsentlig minskning av industrins andel. Hur denna utvecklats under efterkrigstiden framgår av följande serie (angiven i procent och räknad på värden i löpande priser):

1946	1947	1948	1949	1950	1951
20,3	22,5	23,9	24,4	24,4	25,0
1952	1953	1954	1955	1956	
21,7	18,3	20,2	20,5	20,5	

Industrins investeringsandel steg snabbt omedelbart efter kriget. Ökningen fortsatte fast i långsammare takt även från 1948 till 1951 då toppen 25 procent uppnåddes. Från 1951 till 1953 sjönk industrins investeringar absolut sett, medan övriga investeringar fortsatte att stiga, varigenom industrins andel av de totala investeringarna sjönk starkt. En viss återhämtning av andelen skedde 1954 varefter industriinvesteringarna syns ha hållit jämn takt med övriga investeringar — med en total andel på något över 20 procent av dessa.

Även om 1956 års industriinvesteringar totalt sett endast var obetydligt högre än 1955 års, har dock utvecklingen varit väsentligt olika inom olika branscher. Den största relativa ökningen har uppnåtts av gruvindustrin (närmare 15 procent). Även inom grupperna pappers- och grafisk industri samt livsmedelsindustrin har uppgången varit relativt betydande (omkring 10 procent resp. 5 procent). En viss stegring noteras även för kemisk-teknisk industri. Däremot konstateras betydande minskningar för träindustri (närmare 30 procent) och för jord- och stenindustri (drygt 20 procent). Även grupperna textil- och sömnadsindustri samt läder-, hår- och gummi-varuindustri visar minskningar (12 procent resp. 8 procent). Investeringarna inom metall- och verkstadsindustri samt dryckesvaru- och tobaksindustri syns ha varit ungefär oförändrade.

Investeringsökningen inom industrin 1955 till 1956 har sålunda visat sig vara väsentligt mindre än man räknade med i den reviderade nationalbudgeten (där man förutsatte en ökning på 5 procent) och även mindre än den i den första nationalbudgeten kalkylerade på 2 1/2 procent. Såväl relativt som absolut sett var överskattningen i den reviderade budgeten störst för maskiner och apparater. Den antagna ökningen var huvudsakligen baserad

på företagens uppgifter till kommerskollegium i mars 1956. Dessa pekade för maskininvesteringarnas del på en ökning med omkring 14 procent från 1955 till 1956, medan den motsvarande enkäten i oktober 1955 hade visat en minskning på ett par procent. Enligt de uppgifter, som nu föreligger i kommerskollegii oktoberenkät 1956, skulle ökningen inskränka sig till 6 procent i värde. Med hänsyn till att priserna stigit under året är emellertid den volymmässiga ökningen ytterst obetydlig. Någon säker förklaring till dessa variationer i företagens vid olika tillfällen lämnade uppgifter kan inte lämnas. Att höstenkäten innebär en underskattning av maskininvesteringarna för påföljande år är en allmän erfarenhet från tidigare enkäter. Detta får i varje fall till en del antas sammanhänga med att investeringsplanerna för maskiner är förhållandevis kortsiktiga och därför av företagen inte i oktober kan överblickas för hela det följande året. Det är med hänsyn härtill naturligt om planerna uppjusteras från oktober- till marsenkäten. Vad som emellertid är mera överraskande är att inte ens den värdemässiga ökningen från 1955 till 1956 skulle ha blivit av den omfattning man räknade med i våras. En liknande tendens till överskattning, ehuru något mindre framträdande, gjorde sig gällande i de i mars 1955 insamlade uppgifterna om 1955 års investeringar. Såväl då det gäller utvecklingen 1955 som 1956 ligger förklaringen till den stora avvikelser mellan prognosen i mars och utfallet sannolikt i verkningarna av den ekonomiska politiken. I april 1955 skärptes den ekonomiska politiken. Även våren 1956 åtstramades kreditpolitiken genom krav på en ytterligare sänkning av bankernas utlåning med 5 procent från april till utgången av augusti. Även vid en oförändrad stram kreditpolitik skulle den 1956 — i förhållande till planerna — konstaterade nedjusteringen av maskininvesteringarna kunna tänkas förklaras av att företagens reala investeringsplaner var upp gjorda med otillräcklig kännedom om finansieringsmöjligheterna.

Kraftverken

Investeringarna i kraftverk nådde en topp 1953 och har sedan successivt minskat. Särskilt stark var minskningen från 1954 till 1955, medan nedgången från 1955 till 1956 uppskattats inskränka sig till 3 procent. Sett över hela perioden 1953—1956 har minskningen varit relativt störst för de privata kraftverken. Under det senaste året ligger dock nedgången praktiskt taget helt på de kommunala och statliga kraftverksinvesteringarna, medan de privata beräknas ha varit ungefär oförändrade.

Handeln

Investeringarna i handelslokaler beräknas även under 1956 ha ökat något i förhållande till föregående år. Ökningen har uppskattats till 3 procent, vilket dock innebär en betydande dämpning av takten i jämförelse med åren närmast före.

Handelsflottan

Nyinvesteringarna i handelsflottan beräknas under 1956 ha varit drygt 5 procent lägre än under 1955. Detta sammanhänger bl. a. med en tillfällig nedgång av de svenska varvens leveranser till svenska redare. Ett fartyg införs nämligen i beräkningarna såsom investering först vid leveranstillfället, medan det under produktionsperioden inkluderas i försörjningsbalansens lagerpost (om de tillverkas inom landet). Nedgången i varvens leveranser (vilken för övrigt även gäller leveranserna till utlandet) har sin motsvarighet i en ökning av »lagret» av fartyg under byggnad.

Statliga investeringar

Samfärdsel och vägar. De statliga affärsverkens (exkl. vattenfallsstyrelsens) investeringar beräknas ha ökat med 3 procent från 1955 till 1956. Denna ökning ligger helt på underhållet, medan nyinvesteringarna uppskattas ha varit oförändrade. Även de statliga väginvesteringarna beräknas ha ökat med någon procent. Uppgången faller här helt på beredskapsarbeten för att motverka arbetslöshet, medan den reguljära verksamheten snarast minskat något i omfattning. De totala statliga väginvesteringarna beräknas under 1956 ha varit omkring 15 procent lägre än under det tidigare toppåret 1953.

Försvaret. De militära investeringarna beräknas åter ha ökat under det senaste året efter ett tillfälligt uppehåll 1955. Ökningen uppgår till 3 procent och gäller såväl anläggnings- som materielinvesteringarna.

Kommunala investeringar

De kommunala investeringarna har expanderat så gott som oavbrutet under efterkrigstiden. Inte minst kraftig var expansionen under perioden 1952—1954. Enligt uppgifter, som nu föreligger, skulle emellertid kommunernas (inkl. de kommunala bolagens och stiftelsernas) investeringar ha minskat med en procent från 1954 till 1955 och med ytterligare ett par procent till 1956. Denna nedgång får ses mot bakgrund av dels kreditsituationen, dels nedskärningen av byggnadstillståndsgivningen för kommunala ändamål under 1955 (i förhållande till 1954). Minskningen ligger helt på byggnader och anläggningar, medan övriga investeringar (vilka dock endast utgör 13 procent av kommunernas totala investeringssumma) fortsatt att öka med omkring 5 procent. Nedgången i byggnads- och anläggningsinvesteringarna har framför allt gällt skolorna samt, som tidigare nämnts, kraft- och elverken. Vissa ökningar konstateras däremot för grupperna sjukhus och sociala ändamål, gator och vägar samt hamnar m. m. Nyinvesteringarna i skolbyggnader beräknas under 1956 ha varit 20 å 25 procent lägre än under 1954, då den hittills högsta nivån nåddes.

Det kommunala bostadsbyggandet, huvudsakligen bedrivit av fristående kommunala bolag, uppskattas ha varit av ungefär samma omfattning 1956 som 1955, vilket alltså skulle innebära, att kommunernas andel av det totala bostadsbyggandet minskat något.

2. Investeringsutvecklingen under 1957

Investeringsprognosen för 1957 har liksom tidigare prognoser byggts dels på tillgängliga uppgifter om investeringsplaner inom olika delar av näringslivet, hos kommunerna och hos staten, dels på uppgifter om planerna för den statliga byggnadsregleringen. De olika investeringsplanerna kan nämligen inte utan vidare accepteras som realistiska prognoser. De måste jämföras med regleringsplanerna, väsentligen byggnadsbudgeten, samt, då det gäller bostäderna, planerna för igångsättning och lånegivning. Den ökade betydelse, som kredit- och finanspolitiken under de senaste åren fått i förhållande till de direkta regleringarna, har försvårat möjligheterna att ställa en prognos för investeringsverksamheten. Man vet exempelvis ingenting om vilka kreditpolitiska förutsättningar, som kan ha legat bakom industriföretagens uppgifter till kommerskollegium rörande investeringsplanerna för 1957.

Trots den ökade användningen av kreditpolitiken torde byggnadsbudgeten tillsammans med planerna för bostadsbyggandet vara bland de viktigaste utgångspunkterna vid en bedömning av den sannolika investeringsutvecklingen under det kommande året.

Investeringsprognosen för 1957, som sammanfattas i tabell 7, är sålunda betingad av olika, bl. a. ekonomisk-politiska, antaganden. Den syftar till att ge en bild av utvecklingstendenserna sådana de ter sig under vissa förutsättningar exempelvis rörande utformningen av byggnadsregleringen. Den bygger givetvis också på ett flertal antaganden av mera teknisk natur; ett exempel härpå är att byggnadstiderna förutsatts bli oförändrade. Den prisutveckling som ägt rum fram till årsskiftet 1956/57 har i allmänhet beaktats vid volymeräkningarna. I den mån priserna skulle stiga ytterligare under 1957 kan det tänkas, att investeringarnas volym för flera områden blir mindre än den här beräknade. Om Suez-konflikten skulle få allvarliga samhällsekonomiska verkningar är det likaledes sannolikt, att investeringsprognosen blir inaktuell.

Byggnads- och anläggningsverksamheten

Från och med sista kvartalet 1953 t. o. m. tredje kvartalet 1954 låg byggnadstillståndsgivningen på en nivå som med 43 procent översteg de för året ursprungligen fastställda kvoterna (tab. 2). Från slutet av 1954 blev emellertid tillståndsgivningen mera restriktiv, och under perioden fr. o. m. fjärde kvartalet 1954 t. o. m. tredje kvartalet 1955 översteg de beviljade tillstånden kvotramen endast med 5 procent. Då det emellertid mot slutet av 1955 framgick att en fortsatt lika restriktiv politik skulle komma att innebära att byggnads- och anläggningsinvesteringarna skulle minska från 1955 till 1956 skedde en uppmjukning. Under perioden fr. o. m. fjärde kvartalet 1955 t. o. m. tredje kvartalet 1956 beräknas tillståndsgivningen återigen ha legat 44 procent över den totala årskvoten. Preliminära beräkningar för sis-

Tabell VIII: 2. Beviljade byggnadstillstånd samt igångsättningstillstånd för bostadshus 1953—1956

	1953	1954	1955	1956
Byggnadstillstånd, miljoner kronor				
1 kv.	344	381	304	499
2 kv.	396	456	291	348
3 kv.	388	639	390	657
4 kv.	531	466	507	500
Hela året	1 659	1 922	1 492	¹ 2 004
Total kvot	1 403	1 388	1 388	¹ 1 400
Igångsättningstillstånd, antal lägenheter i flerfamiljshus				
1 kv.	8 137	8 689	8 124	6 694
2 kv.	7 752	10 691	9 624	14 062
3 kv.	14 431	17 089	14 217	10 607
4 kv.	17 886	10 542	16 795	12 350 ¹
Hela året	48 206	47 011	48 760	43 713 ¹

Anm. Avdrag har inte gjorts för återkallade tillstånd.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsens byggnadstillståndsstatistik.

¹ Uppskattat.

ta kvartalet 1956 visar, att tillståndsgivningen var obetydligt lägre under sista kvartalet 1955 och att hela tillståndsgivningen för 1956 var 43 procent högre än årskvoten.

Här nämnda kvotbelopp omfattar inte kommunikationsdepartementets investeringar och inte heller bostadsbyggandet. De förra regleras genom budgeten och vissa medelsförbrukningsramar, de senare har som nämnts reglerats genom igångsättningstillstånd för flerfamiljshus och de statliga lånaramarna för egnahemsbyggandet. De under de senaste åren beviljade igångsättningstillstånden för flerfamiljshus har undergått variationer i stort sett liknande dem som skildrats ovan för de genom byggnadsbudgeten styrda investeringarna. Svängningarna i dessa har dock, såsom framgår av tabell 2, varit mindre omfattande än i byggnadstillståndsgivningen.

Den med byggnadstillstånd bedrivna byggnads- och anläggningsverksamheten syns — såsom en följd av nedskärningarna av tillståndsgivningen under 1955 — ha minskat något under 1956. Att minskningen blivit obetydlig — endast en eller annan procent — beror på den relativt höga tillståndsgivningen under sista kvartalet 1955 och under 1956. Nedgången av den tillståndsberoende byggnadsverksamheten har vidare motverkats av en ökning av bostadsbyggandet, varigenom den totala byggnads- och anläggningsverksamheten, som framgått av det tidigare, stigit något, ehuru obetydligt från 1955 till 1956.

Även om den ökade tillståndsgivningen under 1956 haft verkningar redan under detta år, kommer dess effekt framför allt att göra sig märkbar under 1957. Byggnadsbudgeten för 1957 innebär i stort sett oförändrad till-

Tabell VIII: 3. Tillståndsbudget för byggnads- och anläggningsarbeten under 1957

K v o t o m r å d e	Miljoner kronor
<i>Jordbruk, skogsbruk, fiske</i>	3
<i>Egentlig industri</i>	250
<i>Handel</i>	76
Bränslelagringsanläggningar	26
Spannmålslagerbyggnader o. dyl., kyl- och fryshus	8
Grossistföretag	15
Affärs- och kontorsbyggnader	15
Hotell, restauranger, biografier o. dyl.	10
Reserv.....	2
<i>Samfärdsel, vatten- och avloppsledning</i>	1 249
Kommunikationsdepartementets investeringar för affärsverken och statliga vägar	830
Hyseslokaler m. m. för kommunikationsverken	4
Icke statliga kraft- och belysningsverk	100
Spårvägar och busslinjer för lokaltrafik	45
Hamnar och farleder	20
Serviceanläggningar för motorfordon	10
Övriga vägar och anläggningsarbeten, inkl. vatten- och avloppsledning.....	240
<i>Förvaltnings- och sociala ändamål m. m.</i>	165
Statliga förvaltningsbyggnader	9
Tingshus, fångvårdsanstalter	4
Sociala byggnader	7
Kommunala förvaltningsbyggnader	10
Brandväsendet	5
Civillärosväsendet	10
Hälsa- och sjukvård	120
<i>Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler m. m.</i>	263
Ecklesiastikdepartementet	210
Kyrkor, församlingshem, krematorier	10
Jordbruksdepartementet	6
Handelsdepartementet	4
Samlingslokaler	15
Badhus, tvätterier, idrotts-, semester- och andra fritidsanläggningar	18
<i>Militära byggnader</i>	90
<i>Diversekvot</i>	120
<i>Reservkvot</i>	19
Summa	2 235

ståndsgivning i jämförelse med budgeten 1956. Även om byggnadstillstånd — liksom fallet varit under tidigare år — kan komma att beviljas utanför kvoterna, torde man kunna utgå från att de beviljade tillstånden totalt kommer att bli lägre under 1957 än under 1956. Trots detta kan den faktiska investeringsverksamheten inom den reglerade sektorn beräknas komma att öka till följd av den eftersläpande effekten av 1956 års tillståndsgivning.

Tillståndsbudgeten för 1957 års byggnads- och anläggningsverksamhet återges i tabell 3. I förhållande till 1956 års budget har vissa ändringar företagits i kvotfördelningen. Sålunda har industrikvoten uppjusterats — från 200 till 250 miljoner kronor — medan kvoterna för handel, samfärdsel, förvaltning och sociala ändamål samt skolor etc. minskats med sammanlagt omkring 45 miljoner kronor och totalbudgetens belopp ökat med 5 miljoner

kronor. För 1955 och 1956 gällde med vissa undantag, att endast 25 procent av kvoterna fick utnyttjas under första halvåret. Någon motsvarande inskränkning har formellt inte företagits i budgeten för 1957. Man räknar emellertid med att tillståndsgivningen kommer att handhas så att omkring 30 procent av kvoterna kommer att släppas under första halvåret. I anslutning till tillståndsbudgeten har liksom tidigare år en prognos för storleken av den reala byggnadsverksamheten inom den reglerade sektorn gjorts. Denna kan i tabell 4 för olika områden jämföras med den faktiska byggnadsverksamheten under 1956 (beräknad med utgångspunkt från kvotbelastningen). Realbudgetberäkningen visar på en ökning av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten (exkl. kommunikationsdepartementets investeringar) med 7 procent från 1956 till 1957. Den utgår från vissa schematiska antaganden av vilka de viktigaste är: 1) oförändrade byggnadstider; 2) utnyttjande av de för 1957 fastställda kvoterna under första halvåret till endast en tredjedel; 3) utnyttjande av återstoden av kvoterna under andra halvåret med en viss koncentration av igångsättningen till de tidigare höstmånaderna.

Den centrala regleringen av *bostadsbyggandet* har, då det gällt flerfamiljshus, under de senaste åren skett genom i lägenhetsantal fixerade ramar för igångsättningen. Dessa ramar har gällt såväl de statsbelånade som de icke statsbelånade husen. Under senare delen av 1956 har dock, såsom påpekats, igångsättningstillstånd för icke statsbelånade flerfamiljshus beviljats utanför ramarna. Avsikten är att den centrala regleringen av flerfamiljshusen — liksom tidigare varit fallet med egnahemsbyggandet — fr. o. m. januari 1957 skall inskränkas till den begränsning, som de budgetmässigt fastställda låneramarna innebär. De icke statsbelånade husen skulle därigenom inte längre komma att beröras av den centrala regleringen. En viss ökning av bostadsbyggande bedrivet utan statliga lån syns sannolik bl. a. som en följd av den genomförda sänkningen av den förmån som de statliga lånen innebär.

De för närvarande fastställda låneramarna för flerfamiljshus och egnahem gäller endast t. o. m. utgången av budgetåret 1956/57. Till detta kommer i proposition nr 2/1957 föreslagna tilläggsanslag för statliga bostadslån budgetåret 1956/57. Något ståndpunktstagande till frågan om anslagets storlek för 1957/58 görs däremot inte i statsverkspropositionen. Den här utförda kalkylen för bostadsbyggandets omfattning under 1957 måste därför med nödvändighet bli hypotetisk.

De för budgetåret 1956/57 fastställda eller i tilläggsstat föreslagna låneramarna för flerfamiljshusen kan beräknas medge en igångsättning av byggen med sammanlagt 15 à 16 000 lägenheter under första halvåret 1957. Till detta får läggas de icke statligt belånade husen. De för kalkylen gjorda antagandena innebär en igångsättning av flerfamiljsbyggen under första halvåret 1957 med 18 000 lägenheter, att jämföra med 21 100 lägenheter under första halvåret 1956. För andra halvåret 1957 har förutsatts en igångsättning av flerfamiljshus med sammanlagt 23 000 lägenheter mot uppskattningsvis 24 000 under andra halvåret 1956. För egnahemsbyggandet har antagits en

Tabell VIII: 4. Realbudget för 1957 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet

Miljoner kronor i 1956 års kostnadsnivå

	Beräknad faktisk byggnadsverksamhet 1956	Realbudget för 1957
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3	3
Industri och hantverk	345	360
Icke statliga kraft- och belysningsverk	150	160
Samfärdsel	130	140
Handel	225	215
Förvaltning, sociala ändamål m. m.	200	230
Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler m. m.	320	365
Vägar, gator, vatten- och avloppsledningar ...	320	355
Militära arbeten	100	100
Summa	1 793	1 928

Anm. I tabellen ingår inte under kommunikationsdepartementet upptagna investeringar i affärsverk och statliga vägar.

ökning från 15 000 lägenheter totalt 1956 till 17 000 lägenheter 1957. En sådan är möjlig redan med hänsyn till de beviljade eller föreslagna låneramarna för budgetåret 1956/57.

Den här utförda kalkylen innebär således någon nedgång i byggnadsverksamheten i flerfamiljshus, men en ökning av egnahemsbyggandet, som mer än uppväger denna nedgång. Vidare har förutsatts, att lägenhetsytan i flerfamiljshus skall öka i samma takt som under de senaste åren samt att bostadsunderhållet kommer att stiga i normal omfattning. Det sammanlagda resultatet av dessa antaganden blir en ökning för det totala bostadsbyggandet med omkring 75 miljoner kronor, vilket belopp införts i tabell 7.

Industrins investeringsplaner

Från slutet av 1952 till slutet av 1954 förstärktes industrins investeringsvilja betydligt. Denna utveckling bröts under första halvåret 1955. Till detta bidrog verksamt den då företagna skärpningen av den ekonomiska politiken. En fortsatt dämpning av industrins expansionssträvanden syns ha skett från 1955. Det kan bl. a. utläsas ur följande serie över industriföretagens ansökningar om byggnadstillstånd i miljoner kronor:

1953		1954		1955		1956	
1:a halv- året	2:a halv- året	1:a halv- året	2:a halv- året	1:a halv- året	2:a halv- året	1:a halv- året	2:a halv- året
117	166	292	333	260	262	216	190 (prel.)

En ytterligare bekräftelse på dämpningstendenserna ger resultatet av kommerskollegii sedvanliga oktoberenkät. Följande serie återger de planerade investeringsansökningarna enligt de uppgifter, som företagen lämnar varje höst (ökningen i procent av de preliminärt uppskattade investeringarna under enkätåret):

	1946— 1947	1947— 1948	1948— 1949	1949— 1950	1950— 1951	1951— 1952
Byggnader och anläggningar....	+ 78	+ 23	+ 10	+ 30	+ 75	+ 56
Maskiner o. apparater (inkl. bilar)	+ 18	+ 2	- 2	- 2	± 0	± 0
	1952— 1953	1953— 1954	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957	
Byggnader och anläggningar....	+ 20	+ 31	+ 48	+ 22	+ 18	
Maskiner o. apparater (inkl. bilar)	- 21	- 6	- 2	- 4	- 12	

Dessa siffror visar att man varje år planerat en ökning av byggnads- och anläggningsverksamheten i förhållande till föregående år. Den har emellertid aldrig kunnat helt realiseras. Inte desto mindre har serien ett visst intresse med hänsyn till den bild den ger av variationerna i styrkan i företagens expansionssträvanden. Ökningstalen visar påtagliga konjunkturvariationer och en tydlig dämpning av investeringsviljan för perioden 1955—1957 jämfört med perioden 1953—1955. — Serien över maskininvesteringarna har i allmänhet visat minskningar. Den ger en likartad, men mindre markerad bild av variationerna i företagens investeringsvilja.

Prognosen för *byggnads- och anläggningsverksamheten* inom industrin får byggas på realbudgetberäkningarna i tabell 4. Enligt dessa skulle industrins nyinvesteringar komma att öka med drygt 4 procent från 1956 till 1957. Tillämpar man detta på det totala beloppet för industrins nyinvesteringar i byggnader och anläggningar och förutsätter en lika stor ökning av reparations- och underhållsverksamheten, erhåller man en total ökning av industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar med 40 miljoner kronor. Detta belopp har införts i investeringsprognosen i tabell 7.

För bedömning av utvecklingen av investeringarna i *maskiner och apparater* är kommerskollegii enkät den viktigaste uppgiftskällan. Den visar en minskning av maskininvesteringarna med drygt 10 procent från 1956 till 1957 (tab. 5). Emellertid säger tidigare erfarenheter att betydande avvikelser ofta förelegat mellan de, enligt uppgifterna, planerade maskininvesteringarna och de realiserade. I allmänhet har utvecklingen i varje fall varit värdemässigt underskattad i höstencyklen. Detta gäller dock inte utvecklingen från 1951 till 1952, då den allmänna konjunkturutvecklingen pekade nedåt. Även om man sålunda (såvida det inte blir fråga om en mera markerad konjunkturavmattning) med hänsyn till erfarenheterna från tidigare år inte bör räkna med att minskningen av maskininvesteringarna skall bli så stor som de uppgivna planerna visar, syns det dock rimligt att räkna med en viss nedgång. Som framgår av serien ovan, är nämligen den av företagen uppskattade minskningen av maskininvesteringarna från 1956 till 1957 väsentligt större än den i allmänhet varit under tidigare år. I investeringsprognosen i tabell 7 har maskininvesteringarna antagits minska med 50 miljoner kronor. Härvid har hänsyn tagits till en fortsatt normal ökning av underhållsinvesteringarna.

Tabell VIII: 5. Investeringsplaner för 1957 inom industrin

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning.
Miljoner kronor

	Byggnader och anläggningar			Maskiner och apparater	
	Beräk- nade kostna- der 1956	Plane- rade ut- gifter 1957	Därav beroende av ytter- ligare bygg- nadstill- stånd	Beräk- nade kostna- der 1956	Plane- rade ut- gifter 1957
1. Gruvindustri	67	74	8	70	60
2. Metall- och verkstadsindustri	255	374	172	428	418
3. Jord- och stenindustri.....	32	28	14	51	39
4. Träindustri.....	40	23	7	43	33
5—6. Pappers- och grafisk industri....	117	129	52	320	309
7. Livsmedelsindustri	60	83	42	61	48
8. Dryckesvaru- och tobaksindustri....	16	20	7	16	16
9. Textil- och sömnadsindustri	16	12	5	45	31
10. Läder-, hår- och gummivaruindustri	10	7	5	22	18
11. Kemisk-teknisk industri	50	33	15	101	63
Summa	663	783	327	1 157	1 035
12. El-, gas- och vattenverk.....	603	652	60	125	132
Totalt	1 266	1 435	387	1 282	1 167

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegii investeringsenkät.

Statens och kommunernas investeringsplaner

De statliga investeringarna utgjordes 1956 till 37 procent av investeringar i de affärsdrivande verk, som sorterar under kommunikationsdepartementet, till 14 procent av vägbyggnadsarbeten, vägunderhåll och investeringar i vägmaskiner samt till 37 procent av försvarets investeringar. De resterande 12 procenten fördelar sig på ett flertal olika poster såsom förvaltning, sjukhus, skolor, industri, skogsbruk m. m.

De affärsdrivande verkens investeringar regleras sedan några år tillbaka genom vissa medelsförbrukningsramar fastställda för varje budgetår. Medelsramen för kommunikationsdepartementets affärsverk uppgick för budgetåret 1954/55 till 997 miljoner kronor. Härav kunde dock bl. a. till följd av det under senare delen av 1954 införda beställningsstoppet endast 894 miljoner kronor utnyttjas. För budgetåret 1955/56 sänktes ramen till 931 miljoner kronor, varav 913 utnyttjades. För 1956/57 är ramen 908 miljoner kronor och för 1957/58 har den fastställts till 945 miljoner kronor. Denna ökning är avsedd att motsvara den sedan föregående år inträffade prisstegringen. I dessa medelsramar ingår vissa utgifter för inköp av tomter och av redan existerande byggnader, för lån m. m. vilka enligt här tillämpade principer

inte skall inkluderas i investeringsprognosen. Dessa utgifter upptar för 1957/58 en lägre andel av ramen än de gjorde för 1955/56. Vidare beräknas de inte rambegränsade investeringarna komma att bli avsevärt större 1957/58 (51 miljoner kronor) än de varit 1955/56 (10 miljoner kronor) och 1956/57 (2 miljoner kronor). Om hänsyn tas till dessa två omständigheter, skulle de föreliggande ramarna och budgetplanerna — såvida inte någon fortsatt prisstegring inträffar — kunna medge en investeringsökning på sammanlagt 20 miljoner kronor för kommunikationsdepartementets affärsverk. Denna ökning ligger totalt sett helt på de icke rambegränsade investeringarna, medan de rambegränsade skulle bli ungefär oförändrade. Kalkylen innefattar en viss ökning av de statliga kraftverksinvesteringarna. För luftfartsverket har man räknat med en ökning i samband med förberedelserna till byggandet av en storflygplats. Televerkets investeringar beräknas kunna öka endast obetydligt, postens beräknas bli oförändrade samt statens järnvägars och väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfonds minska något. Slutligen har i prognostabellen räknats med en viss ökning av de reguljära underhållsutgifterna.

Till de statliga investeringarna i samfärdsel har också hälften av Sveriges del av investeringarna i Scandinavian Airlines System. SAS:s investeringar ökade betydligt från 1955 till 1956. Från 1956 till 1957 torde man få räkna med en nedgång av storleksordningen 10 miljoner kronor. Härav har sålunda i tabell 7 hälften förts till statliga och hälften till privata samfärdselinvesteringar.

Den för de statliga väginvesteringarna fastställda ramen för 1957 medger (vid oförändrade priser) endast en obetydlig ökning av dessa i förhållande till 1956. Samtidigt syns man få räkna med någon ökning av underhållet. I prognosen har uppskattningsvis införts en total ökning på 10 miljoner kronor.

Prognosen för de militära materielinvesteringarna har utförts med stöd av vissa medelsförbrukningsuppskattningar utförda av de militära myndigheterna och försvarsdepartementet. Enligt dessa beräkningar skulle försvarets materielinvesteringar kunna väntas bli av ungefär samma omfattning 1957 som 1956. Även nybyggnads- och anläggningsinvesteringarna har förutsatts komma att bli oförändrade.

I tabell 6 återfinns en sammanställning av *kommunernas investeringsplaner* enligt uppgifter lämnade till statistiska centralbyrån. Den planerade ökningen (exkl. bostadsbyggande) uppgår till drygt 450 miljoner kronor eller 28 procent, om underhållsutgifterna ej medräknas. Från 1955 till 1956 uppgick den planerade ökningen till 17 procent. Enligt de beräkningar, som nu föreligger, syns i stället dessa investeringar volymmässigt ha minskat från 1955 till 1956. Minskningen är av storleksordningen 2 procent. Efter en tillfällig avmattning av expansionssträvandena under 1955 och 1956 planerar kommunerna således åter en mycket stor investeringsökning 1957. Detta får till stor del ses i samband med den betydande inkomstökning, som kommunerna har att vänta till nästa år (se närmare härom i kapitel VII).

Tabell VIII: 6. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1957

Miljoner kronor

	Beräknade utgifter 1956	Planerade utgifter 1957
Nybyggnader		
Bostäder.....	608	724
Skolor och kyrkor	260	354
Hälsa- och sjukvård	134	202
Sociala ändamål	59	52
Gator, vägar, planteringar	239	289
Vatten och avlopp, vattenverk m. m. ..	345	434
Kraft- och elverk.....	137	166
Gasverk	5	6
Spårvägar och busslinjer	34	51
Hamnar, kanaler och slussar	56	75
Brandväsen, civilförsvaret	25	36
Förvaltning och övriga ändamål	120	161
Summa nybyggnader	2 022	2 550
Nybyggnader exkl. bostäder.....	1 414	1 826
Övriga nyinvesteringar	191	231
Byggnadsunderhåll	381	408
Övriga underhållsutgifter	135	141

Källa: Statistiska centralbyråns kommunenkät.

Av den planerade investeringsökningen faller större delen eller 410 miljoner kronor på byggnader och anläggningar, för vilka detta belopp motsvarar en ökning på närmare 30 procent. För de övriga investeringarna (exkl. underhåll) uppgår ökningen till 40 miljoner kronor eller drygt 20 procent.

Liksom under tidigare år kan hela denna investeringsökning inte väntas komma att realiseras eftersom kommunernas byggnadsinvesteringar till större delen är underkastade byggnadsregleringen. Till följd av att tillståndsgivningen ökat under 1956, kan man emellertid räkna med en viss ökning av de kommunala byggnads- och anläggningsinvesteringarna (jfr tab. 4). Enligt byggnadsbudgeten kan denna röra sig om ungefär 10 procent. Med stöd av detta och under antagande av en viss ökning av bostads- och underhållsinvesteringarna upptar investeringsprognosen ett belopp på + 220 miljoner kronor för byggnader och anläggningar. De uppgivna planerade ökningarna i kommunernas övriga nyinvesteringar har antagits bli genomförda.

Övriga områden

Ovan har redogjorts för de antaganden som ligger till grund för investeringsprognosen för bostäder och industri samt den statliga och kommunala investeringsverksamheten. Därutöver skall här i korthet lämnas några uppgifter om prognosantagandena för vissa andra områden.

Jordbrukets investeringar i ekonomibyggnader har de senaste åren varit ungefär oförändrade, och de har även för 1957 förutsatts komma att ligga på samma nivå som de senaste åren. Maskininvesteringarna kulminerade 1954 och har sedan avtagit. För 1957 förefaller det dock rimligt att räkna med en viss återhämtning av nyinvesteringarna och en fortsatt normal ökning av underhållsutgifterna. Sammanlagt skulle detta betyda en ökning av jordbrukets maskininvesteringar med omkring 25 miljoner kronor.

För *skogsbruket* har en investeringsökning av storleksordningen 5 miljoner kronor antagits i enlighet med skogsstyrelsens och domänverkets uppskattningar.

Kraft- och belysningsverk har med stöd av kommerskollegii enkät och kommunenkäten förutsatts öka sina investeringar med totalt 25 miljoner kronor. Detta innefattar ett antagande om en viss fortsatt minskning av de privata kraftverksinvesteringarna och en ökning av de statliga och kommunala företagens investeringar.

Handelns investeringar i byggnader har i prognosen antagits oförändrade. Visserligen förutses i byggnadsbudgeten någon minskning av handelns tillståndsberoende byggnadsverksamhet. Denna har emellertid förutsatts uppvägd av en viss ökning av de icke tillståndsberoende investeringarna.

Investeringarna i *handelsflottan*, vilka som nämnts beräknas ha sjunkit under 1956 till följd av vissa leveransförskjutningar, förutses åter komma att öka till 1957. Med utgångspunkt från uppgifter rörande de leveranser till svenska redare, dels från svenska varv, dels från utlandet, som väntas under 1957, har ökningen uppskattats till 120 miljoner kronor.

Nyinvesteringarna i *bilar* i produktionens tjänst har förutsatts bli oförändrade. Underhållsutgifterna beräknas dock stiga till följd av den successiva ökningen av fordonsbeståndet. Denna uppgång har uppskattats till 50 miljoner kronor.

Sammanfattning av investeringsprognosen för 1957

Med utgångspunkt från de antaganden, som gjorts generellt och speciellt för olika områden, har en prognos för investeringsutvecklingen 1956—1957 sammanställts. Den anger en total ökning av investeringarna med 560 miljoner kronor eller 3 1/2 procent. Större delen eller 355 miljoner kronor faller på byggnader och anläggningar, motsvarande en uppgång med 4 procent. Investeringarna i maskiner och transportmedel etc. väntas öka med 205 miljoner kronor eller 3 procent. — De privata investeringarna antas stiga med 220 miljoner kronor eller närmare 2 1/2 procent och de offentliga med 340 miljoner kronor eller 5 1/2 procent. Större delen av den offentliga investeringsökningen faller på kommunerna (inkl. de kommunala bolagen och stiftelserna) innebärande en ökning för dessa med 9 1/2 procent. Uppgången för motsvarande statliga investeringar inskränker sig till 75 miljoner kronor eller 2 procent.

Tabell VIII: 7. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1956 till 1957

Miljoner kronor i 1956 års priser

	1956			Förändring 1956—1957		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder	3 295	—	3 295	+ 75	—	+ 75
Jordbruk, skogsbruk och fiske.....	523	539	1 062	+ 5	+ 25	+ 30
Egentlig industri	923	2 262	3 185	+ 40	— 50	— 10
Kraft- och belysningsverk, gasverk.....	624	201	825	+ 15	+ 10	+ 25
Handel m. m. (endast byggnader)	338	—	338	—	—	—
Samfärdsel	715	2 357	3 072	+ 20	+200	+220
Enskild: motorfordon	—	1 163	1 163	—	+ 50	+ 50
handelsflottan	—	545	545	—	+120	+120
övrigt	29	69	98	+ 5	—	+ 5
Statlig	566	499	1 065	—	+ 5	+ 5
Kommunal	120	81	201	+ 15	+ 25	+ 40
Förvaltnings- och sociala ändamål.....	479	153	632	+ 60	+ 10	+ 70
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål..	260	73	333	+ 35	+ 5	+ 40
Förvaltning och diverse ändamål	219	80	299	+ 25	+ 5	+ 30
Skolor och kyrkor	382	62	444	+ 55	+ 10	+ 65
Väg- och gatuarbeten etc.....	1 233	75	1 308	+ 85	—	+ 85
Militära investeringar.....	163	1 195	1 358	—	—	—
Summa	8 675	6 844	15 519	+355	+205	+560
Därav: enskilda	4 530	4 521	9 051	+ 75	+145	+220
stalliga	1 727	1 985	3 712	+ 60	+ 15	+ 75
kommunala	2 418	338	2 756	+220	+ 45	+265

IX. Sammanfattning

Ett preliminärt ekonomiskt bokslut för Sveriges ekonomi 1956 har presenterats i andra kapitlet. Den bild av läget under det gångna året, som där getts, har kompletterats i övriga kapitel, som behandlar olika delområden av den svenska samhällsekonomin. Samtidigt har utsikterna för 1957 kommenterats. Här skall göras en sammanfattning av den ekonomiska utvecklingen under 1956 och mot bakgrund härav en bedömning av samhällsekonomiska problem, som kan tänkas bli aktuella i Sverige under 1957. Som diskussionsunderlag presenteras en realekonomisk kalkyl som bygger på speciella förutsättningar. Däremot framläggs inte någon fullständig prognos över utvecklingen 1956—1957. Läget är alltför ogripbart både med hänsyn till rådande avtalsläge och till oljebristens samhällsekonomiska verkningar. Visserligen väljs som utgångspunkt för de realekonomiska kalkylerna hypotesen, att bränsleläget inte får allvarigare konsekvenser för produktionens utveckling. Detta får dock inte fattas som ett ställningstagande till bränsleläget och dess samhällsekonomiska innebörd. När läget kan överblickas bättre, kommer en ny bedömning att framläggas i en reviderad nationalbudget för 1957.

1. Utvecklingen 1955—1956

En beskrivning av den realekonomiska utvecklingen 1955—1956 måste helt naturligt baseras på ett ganska bräckligt material. På många punkter är utvecklingen oklar. Det är givetvis inte säkert, att de resultat som här presenteras står sig när fullständigare statistik över hela det gångna året senare framkommer. De uppgifter, som ges på olika ställen i denna nationalbudget, har således vida osäkerhetsmarginaler.

Utrikeshandeln utgör det mest expansiva inslaget i den realekonomiska utvecklingen i Sverige från 1955 till 1956. Både export och import ökade väsentligt. I motsats till föregående år steg exporten mer än importen. Bytesbalansen gav dock alltjämt ett underskott, som emellertid beräknas ha blivit lägre än 1955. Efterfrågan inom landet har inte varit lika expansiv som efterfrågan på våra exportmarknader. Den offentliga konsumtionen fortsatte visserligen att stiga relativt snabbt, men de offentliga investeringarna var för andra året i följd ungefär oförändrade. De privata utgifterna för såväl investering som konsumtion syns ha ökat med drygt 2 procent, räknat i fasta priser; det innebär en utjämning mot föregående år, då konsumtionen steg något mer än investeringarna. Någon markerad förändring i de inhemska utgif-

ternas sammansättning och utvecklingstakt har annars inte skett. Under 1955 skedde en stark lageruppbyggnad, främst inom verkstadsindustrin. Om lageruppbyggnaden fortsatt 1956, har den i varje fall varit betydligt måttligare.

Den samhälleliga produktionens storlek 1956 kan ännu inte fastställas. Produktionsökningen torde dock vara väsentligt lägre 1955—1956 än 1954—1955. Ett ökningstal på 2 procent framstår av tillgänglig information att döma som ett rimligt antagande. Produktionsökningen skulle i så fall ha varit lägre än normalt. Det är naturligt, att den stramare ekonomiska politik, som satts in för att hindra en fortsatt inflationistisk utveckling, i Sverige liksom i andra länder tillfälligt kan dämpa produktionens utveckling. Dämpas efterfrågan för att man skall uppnå samhällsekonomisk balans, kan detta innebära ett uppoffrande av viss annars möjlig produktion.

Alltjämt var användningen av varor och tjänster för konsumtion och investering för stor 1956 för att underskott skulle undgås i bytesbalansen mot utlandet; trots underskottet i bytesbalansen har någon nedgång i valutareserven dock inte behövt ske 1956 till följd av förskjutningar i betalningarna gentemot utlandet. Prisstegringarna inom landet fortsatte under 1956. Under de tre första kvartalen skedde uppgången i avtagande takt för att åter tillta fjärde kvartalet. Den genomsnittliga konsumentprisnivån för 1956 låg ungefär 5 procent över 1955 års nivå. Preliminära uppgifter över det finansiella sparandets utveckling tyder på en fortsatt försämring av likviditeten i företagssektorn. Någon större förändring i kommunernas eller statens finansiella sparande syns inte ha ägt rum 1955—1956.

2. Utgångsläget för 1957

Bedömningen av den ekonomiska utvecklingen under 1957 måste ha som utgångspunkt dels tendenserna i det ekonomiska läget i Sverige hösten 1956, dels den internationella ekonomiska utvecklingen med dess konsekvenser för svensk ekonomi, dels den ekonomiska politikens utformning. Under loppet av 1955 och i början av 1956 dämpades expansionstendenserna i den svenska ekonomin under intryck av den skärpta ekonomiska politiken. Det gav sig till känna bl. a. i mindre spänningar på arbetsmarknaden. Någon allmän fortsatt dämpning av konjunkturen syns inte ha skett under sommarhalvåret 1956. Både industrins investeringsplaner och orderingången till den svenska verkstadsindustrin från hemmamarknaden pekar visserligen i riktning mot dämpad investeringsaktivitet inom denna sektor av ekonomin, men däremot står en fortsatt expansion av utrikeshandeln. Hösten 1956, före Suez-kanalens blockering, rådde fortfarande en viss balansbrist i betalningarna mot utlandet; på en del områden fanns otillfredsställd efterfrågan på arbetskraft; ansökningarna om byggnadstillstånd översteg väsentligt tillgängliga investeringskvoter; riskerna för lönestegringar som översteg produktivitetsökningen inom landet syntes betydande.

I fråga om de impulser, som den svenska ekonomin får utifrån, föredde läget på hösten 1956 många likheter med läget hösten 1955. Högkonjunkturen ute i världen syntes i stort sett vara obruten. Mot ökad tillförsikt i konjunkturbedömningen i Förenta staterna stod en viss dämpning av uppsvinget i Västeuropa. Under 1956 visade sig i Västeuropa vissa tendenser till snedbelastningar i betalningsläget och till fortsatt stigande pris- och kostnadsnivå. En tendens till stagnation av industriproduktionen i vissa länder hörde också till bilden. I allt fler länder gällde det för den ekonomiska politiken att dämpa efterfrågan inom landet, så att man å ena sidan fick balans i betalningarna mot utlandet och kunde dämpa tendenser till pris- och kostnadsstegringar, och å andra sidan kunde förhindra en stagnation av produktionen på kort och på lång sikt. Tecken på en dämpning av investeringskonjunkturen i Västeuropa kunde skönjas. Allt tydde under hösten på att högkonjunkturen i Förenta staterna skulle fortsätta med en dragning uppåt av priser och kostnader och att expansionen i den västtyska ekonomin skulle fortsätta med en relativ förskjutning från investeringar mot konsumtion och export. I Storbritannien hade man uppnått vissa förbättringar i bytesbalansen, men betalningsläget var allttjämt labilt och industriproduktionen stagnerande.

Genom Suez-konflikten och den därav följande nedskärningen i oljetillförseln har läget tillförts ett nytt moment, vars verkningar, såsom tidigare nämnts, ännu inte kan överblickas. Det är möjligt, att de blir ganska måttliga, om blockeringen av Suez-kanalen hävs inom en nära framtid och nya politiska spänningar inte uppstår. Man får dock räkna med en förstärkning av prisstegringstendenserna i olika länder bl. a. genom höjda fraktkostnader. Rustningspolitik och bränslepolitik kan komma att omprövas. Redan nuvarande nedskärning av oljeförbrukningen kan partiellt vålla betydande svårigheter för delar av produktionen. Speciellt gäller det länder, där oljan spelar en viktig roll i bränslebalansen. På det inhemska planet har redan märkts en viss återverkan på bilindustrin och dess underleverantörer, vilket dock är en indirekt effekt av den minskade drivmedelstillförseln för motorfordon. Därtill kommer minskad tillförsel av bränsle till bostadsfastigheterna. I den mån Suez-konfliktens effekt på oljetillförseln blir långvarig, kan de samhällsekonomiska verkningarna bli allvarigare. Det gäller främst verkningarna på transportväsen och industriproduktion. Det är dock ännu inte möjligt att närmare precisera de olika verkningar, som en ytterligare minskning av oljeförbrukningen i Västeuropa skulle få på svensk ekonomi direkt via den inhemska produktionen och indirekt via utrikeshandeln.

Vad slutligen den ekonomiska politiken beträffar, bygger kalkylerna i denna nationalbudget givetvis på politikens nuvarande utformning. Det innebär bl. a. att de kreditpolitiska medlen förutsätts ha i stort sett oförändrad grad av restriktivitet. Förändringarna i finanspolitiken kommer automatiskt med i bedömningen av olika poster i försörjningsbalansen.

3. Realekonomisk kalkyl för 1957

Som ett diskussionsunderlag uppställs nedan en försörjningsbalans för 1957. Den bygger på de beräkningar, som gjorts i föregående kapitel. Såsom påpekats i inledningen, är det mycket svårt att göra en prognos för ett helt år, bl. a. därför att samhällsekonominns olika områden hänger intimt samman och ömsesidigt påverkar varandra. Varje förändring, som företas i ett antagande eller i en prognos för något väsentligt område av samhällsekonomin, leder omedelbart till motsvarande korrigeringar på andra områden. En avstämning mellan olika viktigare delar av den samhällsekonomiska utvecklingen har dock gjorts i denna realekonomiska kalkyl, så långt detta ansetts möjligt. I huvudsak ligger prisläget vid slutet av 1956 till grund för kalkylerna.

När man i slutet av 1940-talet uppskattade den framtida produktionsökningen i de första nationalbudgeterna, spelade faktorer på försörjningssidan en viktig roll. Det gällde att bedöma den eventuella förekomsten av »flaskhalsar» för produktionen. De kunde bestå av råvarubrist eller av ett ansträngt bränsleläge. Under 1950-talet har förhållandena på efterfrågesidan spelat en viktigare roll för produktionsbedömningen i nationalbudgeterna. I

Tabell IX: 1. Realekonomisk kalkyl för 1956-1957 i 1956 års priser

Ett diskussionsunderlag

	1956 Milj. kr.	Förändring 1956—1957 i 1956 års priser	
		Milj. kr.	Procent
<i>Tillgång</i>			
Produktion	52 100	+ 1 000	+ 2
Minskning av lager.....	—	(+ 200)	.
Import	11 400	— 100	— 1
Summa tillgång	63 500	+ 1 100	+ 2
<i>Användning</i>			
Privata investeringar	9 050	+ 200	+ 2
Offentliga investeringar ¹	6 450	+ 350	+ 5
Ökning av lager	(400)	(— 400)	.
Export	11 200	+ 400	+ 4
Privat konsumtion	30 050	+ 200	+ 1
Offentlig konsumtion ²	6 350	+ 350	+ 6
Summa användning	63 500	+ 1 100	+ 2

Anm. Ovanstående kalkyl är inte någon prognos. Konsumtionen är restpost och dess storlek bygger på de olika förutsättningar som ligger till grund för kalkylen. För att balans skall uppnås fordras sålunda bl. a., att inkomststegringarna kommer att vara förenliga med det angivna konsumtionsutrymmet, att det blir vissa måttliga verkningar av bränslekrisen samt att lagerantagandet är realistiskt.

¹ De statliga investeringarna ingår med en ökning på 2 procent, de kommunala med 10 procent.

² I den offentliga konsumtionen ingår en statlig konsumtionsökning på 4 procent och en kommunal på 7 procent.

år ställs nationalbudgetarbetet inför problem som åter liknar 1940-talets, genom att bränslet hotar att bli en flaskhals för produktionen. Som en utgångspunkt för den fortsatta diskussionen räknas här med en ökning av den totala samhällseliga produktionen på 2 procent. Detta antagande innebär endast måttliga störningar för produktionen genom brist på bränslen. En starkt ökad produktion av jordbruksprodukter, en svag ökning av industriproduktionen samt en ökning av byggnadsverksamheten utgör viktiga komponenter bakom produktionsantagandet. Av betydelse är även, att arbetskraftsresurserna 1957 kan väntas komma att stiga mer än tidigare år under 1950-talet.

Kalkylen för utrikeshandeln pekar på en förbättring av bytesbalansen. Det skulle bli resultatet av fortsatta relativt goda avsättningsförhållanden för våra exportindustrier, bl. a. kapitalvaruindustrin. Sjöfarten gynnas av den högt uppdrivna konjunkturen på fraktmarknaderna. Mera tveksamt kan det vara att bestämma importen på grundval av de för kalkylen givna förutsättningarna. Minskad oljetillförsel och en viss nedgång i införseln av bilar skulle utgöra de främsta synbara resultaten av oljekrisen. Någon import för lagerökning av spekulativt ursprung ingår ej i bedömningen. Import och konsumtion är vidare avstämnda mot varandra. Det behöver knappast understrykas, att beräkningar över bytesbalansen alltid är osäkra inom vida marginaler. Den rör dessutom skillnaden mellan poster av storleksordningen 11 miljarder kronor på både plus- och minussidan, varför förändringar av kalkylerna inom relativt snäva marginaler kan ge valutamässigt betydelsefulla utslag på bytesbalansen åt båda hållen. De här utförda kalkylerna antyder endast, att balans i utrikeshandeln 1957 under speciella förutsättningar ligger inom räckhåll.

Fraktmarknaden och bränslesituationen kommer troligen att medföra försämrade bytesförhållanden i vårt varuutbyte. Prisläget i slutet av 1956 pekar på 3 procents försämring. En viss kompensation på exportsidan ger de ökade fraktsatserna i form av stigande sjöfartsnetto.

Den kommunala sektorns expansion har utgjort ett karakteristiskt drag i den ekonomiska utvecklingen under efterkrigstiden. Den kommunala konsumtionen har fortsatt att stiga även de senaste åren. De kommunala investeringarna däremot sjönk 1954—1956 till följd bl. a. av finansieringssvårigheter och en restriktivare byggnadsreglering. För 1957 planerar kommunerna stora investeringsökningar. Stigande tillskott av medel i skatteavräkning från staten 1957 och det ökade utrymme som gavs bl. a. åt de kommunala investeringarna i 1956 års tillståndsgivning utgör bakgrunden till prognosen, att de kommunala investeringarna ökar med 10 procent 1956—1957. De statliga investeringarna antages öka väsentligt mindre, och de offentliga investeringarna skulle totalt sett enligt kalkylen stiga med ca 5 procent i volym.

Svårare är det att få en överblick över tendenserna för investeringarna inom den privata sektorn, speciellt den del som inte är reglerad genom byggnadstillstånd. Viktiga poster är här industrins maskiner och transportvä-

sendets investeringar. De är viktiga bl. a. med hänsyn till att de har en relativt stor importandel. Uppgifterna, som ligger till grund för beräkningen av industrins investeringar, baseras sig på den uppfattning om läget 1957, som rådde bland de tillfrågade företagen i oktober 1956. Beräkningarna gäller sålunda en tidpunkt före den akuta Suez-konflikten. Det är inte känt vilka antaganden, som ligger bakom företagens planer med hänsyn till möjligheten att finansiera investeringarna. Vilka löne- och prisantaganden de baseras på är likaledes okänt. De privata investeringarna har införts i kalkylen med en ökning på 2 procent. Det är främst handelsflottan som får ökade tillskott. Industrins investeringar i byggnader och anläggningar antas stiga något med hänsyn till ökad byggnadstillståndsgivning. Det beräknas mer än motverkas av sjunkande maskininvesteringar.

Budgetplanerna inom den offentliga sektorn tyder på att den offentliga konsumtionen fortsätter att öka starkt. Det är återigen den kommunala som är mest expansiv. Men även den statliga konsumtionen stiger bl. a. till följd av ökade militärutgifter.

Lagerutvecklingen har spelat en viktig roll under de senaste åren. Planerade lagerförändringar påverkar balansen mellan tillgång och efterfrågan. Lagren tjänar även som buffertar vid utjämningen av spänningar dem emellan. På grund av bristfällig statistik har lagerförändringarnas roll i konjunkturutvecklingen i Sverige liksom i flera andra västeuropeiska länder rönt alltför liten uppmärksamhet i den ekonomiska debatten. Vid en stram kreditpolitik står företagets likviditet och möjlighet att finansiera fasta investeringar i ett nära samband med lagerutvecklingen. Ett ökat utrymme för konsumtion och investeringar registreras sålunda i försörjningsbalansen 1955—1956 genom starkt minskad lagerökning. Även i kalkylen för 1957 antas lagerförändringarna spela en viktig roll. Lagren har som en hypotes i stort sett räknats bli oförändrade 1957 — bortsett från vissa speciella minskningar. Mot en antagen lagerökning på gissningsvis 400 miljoner kronor 1956 skulle stå en lagerminskning 1957. Lagersituationen kan emellertid vara sådan, att lagren av import- och exportvaror planeras bli ökade eller minskade. Detta kan rubba kalkylen över bytesbalansen i väsentlig grad. Innan läget på lagerområdet 1956 klarnat, är sålunda kalkylen över bytesbalansen, liksom för hela försörjningsbalansen, ytterst osäker.

Konsumtionen framkommer som en restpost. Dess ökning med en procent är givetvis helt beroende av de hypoteser, som legat till grund för de övriga kalkylerna. Den kan därför inte i nuvarande läge uppfattas som en prognos. Med all reservation för påtagliga statistiska brister och de givna förutsättningarna kan kalkylen tolkas så att konsumtionsefterfrågan inte får bli större, om man skall undvika efterfrågeöverskott för 1957 räknat i årsskiftets priser.

4. Problemställningar inför 1957

Den realekonomiska kalkyl, som nu presenterats som ett diskussionsunderlag, tyder på att utrymmet för en ökning av konsumtionen är starkt begränsat. Produktionsökningen väntas bli svagare än normalt, samtidigt som bytesförhållandena försämras och en viss ökning planeras för investeringarna. Risken för spänningar mellan efterfrågan och tillgång är påtaglig. I den realekonomiska kalkylen för 1957 har emellertid inte några antaganden gjorts om den kommande avtalsrörelsens resultat eller om den totala inkomstutvecklingen 1956—1957. Det har också förutsatts, att bränsleläget inte skall medföra några allvarligare verkningar på produktionen. I fortsättningen av detta kapitel skall bl. a. dessa frågor beröras något närmare.

Det begränsade utrymmet för konsumtion korresponderar mot ett begränsat utrymme för *inkomststegringar*. Konsumtionsefterfrågan påverkas emellertid inte bara av inkomstutvecklingen utan även av förändringar i skatter, sparande och prinsnivå. Av kapitel VII framgår, att skattesänkningen för A-skattbetalare under 1957 medför en ökning av de för konsumtion disponibla inkomsterna med 300 miljoner kronor; en ökning av folkpensionsavgifterna med 150 miljoner kronor verkar i motsatt riktning; dessutom leder förskjutningar i kvarskattebetalningar till en indragning av köpkraft av samma storleksordning som skattesänkningen; därtill kommer marginals katt liksom ökad inbetalning av B-skatt. Konsumentprinsnivån kan i december beräknas ha legat omkring 2 procent högre än genomsnittet för hela 1956.

Verkningarna av en inkomstökning som går utöver vad som ryms på efterfrågesidan enligt ovanstående realekonomiska kalkyl kan först och främst leda till en ökad efterfrågan på konsumtionsvaror. Detta leder i sin tur antingen till att importen stiger, priserna stiger eller lagren går ned. Denna problematik har många gånger förut diskuterats. Stiger importen eller minskar lagren, har konsumtionen stigit på bekostnad av de reserver som byggts upp i landet. Stiger priserna har vi bara klättrat upp på en högre pris- och kostnadsnivå. Det gäller sålunda verkningar, som inte kan anses vara önskvärda i dagens läge.

En löneökning får även en effekt från kostnadssidan. I den mån företagen kan täcka in sig för de högre lönekostnaderna i form av ökade priser, leder löneökningen endast till att man kommer upp på en högre kostnads- och prinsnivå. I den mån priskonkurrensen är stark eller efterfrågeförhållandena sådana, att prisökningar för kompensation av lönekostnaderna inte är möjliga, leder detta i första hand till en minskning av vinsterna. När konjunkturen som för närvarande är splittrad och företagen inom vissa näringsgrenar är mindre bärkraftiga, kan löneökningen få effekt på sysselsättningen i dessa. Det medför behov av ökad rörlighet hos arbetskraften. Större inkomststegringar med eventuella konsekvensprisstegringar skulle också påverka investeringsplanerna och den därur härledda investeringsprognosen.

Vad *bränsleläget* beträffar, kan Suez-konflikten få mera vittgående verkningar än vad som ingår i ovanstående kalkyler. Det finns alltså risker för att bränsleläget blir ansträngt lång tid framåt. Kolsituationen i Väst-europa ger inte stora förhoppningar om större lättnader i bränsleläget genom ökad kolinförsel därifrån; möjligheter till ökad kolimport från Förenta staterna finns dock. Läget på elkraftområdet är ansträngt.

Skulle oljetillförselns minskning vara en fråga på längre sikt, eller den kortsiktiga minskningen bli mycket kraftig, kan detta leda till produktivitetens minskning och sysselsättningssvårigheter. Måste exempelvis ersättningsbränslen användas eller uppstår det transportproblem, leder detta till en produktivitetens minskning. Produktionsutfallet blir mindre gynnsamt än det annars skulle ha varit. Detta kan leda till efterfrågeöverskott med bl. a. stigande kostnader och stigande priser som följd. Leder oljeförsörjningen till sysselsättningsminskning i samband med produktionsminskning kan partiellt mera depressiva tendenser uppstå i samhället.

I alla dessa fall får man ta med i beräkningen, att även andra länder, kanske främst Storbritannien, kan tänkas bli drabbade av liknande svårigheter. Detta kan påverka vår utrikeshandel. En långvarigare bränslekris kan också vara förknippad med en skärpning av det världspolitiska läget. En kombination av ökade militära utgifter i olika länder med bränslebrist avtecknar sig då som ett tänkbart alternativ. Det finns, när detta skrivs, inga hållpunkter för att bedöma sannolikheterna av dessa alternativ eller att kvantifiera problemet. Här har endast vissa tendenser angetts. Sådana alternativ förutsätter helt nya nationalbudgetkalkyler.

På kort sikt är det riskerna för en stigande prisnivå och för störningar i produktion och sysselsättning, som tilldrar sig största intresset. Konsumentprisernas uppgång i november och december 1956 kan främst tillskrivas den höjda spritskatten, vissa taxjusteringar samt stigande bränslepriser. De risker för prisstegringar som förknippas med 1957 gäller dels risk för konsekvensprisstegringar i samband med inkomsthöjningar, dels risker för fortsatt stegring av importpriserna.

Utrikeshandelskalkylen i fjärde kapitlet pekade på en försämring av bytesförhållandet 1956—1957. Det innebär, att det behövs mera export av varor och tjänster för att betala en viss importvolym, och det har samma effekt som ett produktionsbortfall. Den stigande prisnivån förknippas framför allt med stigande priser för bränsle och ökade frakter. Fraktkostnaden i svensk import uppskattas för 1956 ha varit 8 procent av cif-värdet. Om importen fördelas över posterna på försörjningsbalansens användningssida utgör fraktkostnaden omkring 1,5 procent av värdet. Fraktstegringens betydelse för konsumentpriserna torde därför vara mycket blygsam. På vissa punkter kan dock de stigande bränslepriserna vålla kostnadsökningar och medföra konsekvensprisstegringar. Mer betydande risker för prisstegring skulle uppkomma, om en lagerbildningsprocess inleds i olika länder med en prisstegring på råvaruområdet som följd. Riskerna för en sådan utveckling syns vara mindre än vid Korea-krigets utbrott. Beredskapen på lagrens och kre-

ditmarknadens områden är i olika länder större än den gången. Skulle den internationella utvecklingen leda till prisstegringar utifrån, som bedöms vara tillfälliga, kan den ekonomiska politikens uppgift bli att förhindra, att de får varaktiga konsekvenser på den inhemska pris- och lönenivån.

Riskerna för utvecklingen av *sysselsättningen* inom landet är av två slag. Strävan att uppnå bättre jämvikt i samhällsekonomin för att förhindra en inhemsk inflationistisk utveckling leder sålunda till ett läge, där skiljaktigheter i konjunkturbilden framträder tydligare; vissa näringsgrenar gynnas av stark efterfrågan; på andra områden är konjunkturen mindre gynnsam. Risken för att bränsleläget kan leda till lokala sysselsättningssvårigheter har förut berörts; ett exempel är korttidsarbetet inom bilindustrin. Om dessa risker aktualiseras, ställs den ekonomiska politiken inför problemet att söka underlätta omflyttningen av arbetskraft till expanderande näringsgrenar och att i beredskapsarbeten fånga upp den arbetskraft, som kan komma att friställas. Därmed är inte sagt, att inte det motsatta alternativet med ökande spänning på arbetsmarknaden genom att den samlade efterfrågan skall visa sig vara för stor fortfarande har aktualitet.

På *längre sikt* blir avvägningen mellan konsumtion och investering ett centralt samhällsekonomiskt problem. I det av 1955 års långtidsutredning nyligen avlämnade betänkandet »Balanserad expansion» diskuteras detta avvägningsproblem ingående. Inriktningen av den offentliga och den privata konsumtionen har lett till att det finns stora investeringsbehov bl. a. för att avhjälpa akuta köproblem. Skall de angelägnaste behoven på investeringsområdet kunna tillgodoses, blir utrymmet för konsumtionsökningar enligt utredningen ytterst begränsat under den närmaste femårsperioden.

Den realekonomiska kalkyl som ovan presenterats passar på användningssidan väl in i dessa långsiktsperspektiv. En svag konsumtionsökning kombineras med en med hänsyn till den svaga produktionsökningen väsentlig investeringsökning. Utan en begränsning av konsumtionen syns en högre riktpunkt för 1957 i fråga om de totala investeringarna än den som återfinns i den realekonomiska kalkylen, i dagens läge knappast kunna väljas. Därtill är detta läge, bl. a. med hänsyn till det reala underlaget, alltför ovisst och labilt. Huruvida investeringsplanerna, som förelåg redan hösten 1956, kommer att realiseras beror dock bl. a. på finansieringsmöjligheterna, som hänger intimt samman med konjunkturutvecklingen. Där spelar vid sidan av kredit- och finanspolitiken utvecklingen av priser och löner under 1957 en viktig roll — investeringsprognosen bygger f. ö. på det prisläge som rådde vid årsskiftet. Det genom bränslekrisen förändrade läget kan även komma att påverka investeringsplanernas storlek och inriktning. Den realekonomiska kalkylen innebär närmast ett antagande om en fortsatt utveckling mot större utrymme för investering i fast kapital genom minskning i lagerinvesteringar. För kommunerna ger de starkt ökade avräkningsbeloppen från staten ökad likviditet samtidigt som statens upplåningsbehov växer. Industrins investeringsplaner för maskiner och apparater pekar på en minskning under året. Detta får ses mot bakgrunden av en försämrad likviditet i

företagssektorn. Finansieringsproblem torde i dagens läge mer än räntabilitetsproblem dämpa investeringsexpansionen.

Den sammanfattning, som nu givits av nationalbudgeten för 1957 har visat, att den samhällsekonomiska utvecklingen inför 1957 präglas av stor ovisshet. Den är intimt förbunden med den internationella utvecklingen, men på ett sätt som ännu inte kan överblickas. Framtidsperspektiven innesluter alternativ, som närmast medför behov av en skärpt vaksamhet på det samhällsekonomiska planet, och en rörlig ekonomisk politik, som snabbt kan sättas in både för att dämpa inflationistiska tendenser och motverka uppkomsten av lokala sysselsättningssvårigheter. Vare sig med eller utan bränslekris karakteriseras dagens läge av en splittrad konjunktur. I ett sådant differentierat läge blir behovet av ökad rörlighet hos arbetskraft och kapital av största betydelse för att full sysselsättning och en jämn produktionsökning skall kunna upprätthållas.

Tabellförteckning

II.	1.	Försörjningsbalansen 1953—1956 i löpande priser	4
	2.	Försörjningsbalansen 1953—1956 i fasta priser	5
	3.	Inhemska bruttoutgifter 1953—1956 i löpande priser	6
	4.	a. Bruttoinvesteringar 1953—1956 i löpande priser	7
		b. Bruttoinvesteringar 1953—1956 i 1954 års priser	7
	5.	a. Privat konsumtion 1953—1956 i löpande priser	9
		b. Privat konsumtion 1953—1956 i 1954 års priser	9
	6.	Offentlig konsumtion 1953—1956	10
	7.	Bytesbalansen 1953—1956	11
	8.	Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1953—1955	12
	9.	Bruttonationalprodukten i löpande priser enligt olika begrepp 1953—1956	14
	10.	Sparande-investering 1953—1955 i löpande priser	14
	11.	Prisutvecklingen per kvartal 1955 och 1956	17
III.	1.	Industriproduktionen i Västeuropa och Förenta staterna 1955—1956	20
	2.	Prisutvecklingen dec. 1955—sept. 1956	21
	3.	Timförtjänstutvecklingen inom industrin i olika västeuropeiska länder 1952—1956	22
	4.	Exportvärdet (fob) i procent av importvärdet (cif) för vissa OEEC- länder, kvartalsvis 1954—1956	24
	5.	Förenta staternas bruttonationalprodukt och dess användning 3:e kvartalet 1956	25
	6.	Storbritanniens handel med olika länderområden januari—septem- ber 1955 och 1956	26
	7.	Oljeproduktionen de första sex månaderna 1956	31
	8.	Procentuella förändringar i vissa råvaruprisnoteringar från mitten av oktober till mitten av december 1956	33
IV.	1.	Utrikeshandelns fördelning på vissa områden 1954—1956	42
	2.	Valutareserven 1953—1956	44
	3.	Exporten 1955—1957	46
	4.	Importen 1955—1957	46
V.	1.	Arbetslösheten inom fackförbunden 1951—1956	50
	2.	Antal under en vecka avgångna arbetare inom industrin i procent av totala antalet anställda 1951—1956	50
	3.	Förändringar i befolkningen i olika åldrar 1955—1957	51
	4.	Genomsnittliga förändringar i antalet anställda arbetare inom olika industrigrenar januari—oktober 1955 och 1956 i förhållande till samma tid föregående år	54
	5.	Prognos för sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1955—1960	58
VI.	1.	Förbrukningen av elkraft och viktigare bränslen 1955 uppdelad på olika konsumentgrupper	59
	2.	Förbrukning av flytande bränslen inom industrin 1954	60
	3.	Förbrukning av elkraft inom industrin 1954	60
	4.	Krafttillgång och kraftproduktion 1954—1957	62
	5.	Förändring av produktionsvolymen inom industrin 1955—1956 ..	64

	6. Försörjningsbalans för järnmalm 1954—1956	69
	7. Försörjningsbalanser för handelsfärdigt järn och stål (inkl. bleckplåt) 1954—1957	71
	8. Produktion av viktigare metaller 1954—1956	72
	9. Produktion av vissa textilvaror 1955—1956	75
	10. Produktion av skodon 1954—1956	76
VII.	1. Realekonomisk fördelning av den statliga driftbudgetens inkomster och utgifter budgetåren 1954/55—1957/58	79
	2. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter 1954—1956	81
	3. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar	82
	4. Fysiska personers deklarerade inkomster 1954—1956	85
	5. Konsumentprisernas utveckling under 1956	90
VIII.	1. Bruttoinvesteringarnas fördelning 1938/39 samt 1946—1956	93
	2. Beviljade byggnadstillstånd samt igångsättningstillstånd för bostadshus 1953—1956	100
	3. Tillståndsbudget för byggnads- och anläggningsarbeten under 1957	101
	4. Realbudget för 1957 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet	103
	5. Investeringsplaner för 1957 inom industrin	105
	6. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1957	107
	7. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1956 till 1957	109
IX.	1. Realekonomisk kalkyl för 1956—1957 i 1956 års priser	113

Diagramförteckning

II.	1. Konjunkturindikatorer 1950—1956	18
III.	1. Industriproduktionen inom OEEC-området 1953—1956	21
	2. Industriproduktionen i tre större länder 1953—1956	21
	3. Index för råvaruprisnoteringar på världsmarknaden under 1955—1956	32
	4. Index för fartygsfrakter	32

Innehåll

I. Inledning	1
II. Försörjningsbalansen för 1956	4
1. Inhemska bruttoutgifter	6
2. Utrikeshandel och lagerutveckling	10
3. Bruttonationalprodukt, inkomstutveckling och sparande	13
4. Läget hösten 1956	16
III. Den internationella ekonomiska utvecklingen	20
1. Den allmänna utvecklingen i Västeuropa	20
2. Det ekonomiska läget i större länder	24
3. Verkningarna av Suez-konflikten	28
4. Utvecklingen på råvaruområdet	30
5. Den internationella utvecklingen i svenskt perspektiv	34
Bilaga. Den ekonomiska politiken i olika länder	37
IV. Utrikeshandeln	40
1. Utrikeshandelns utveckling 1956	40
2. Utrikeshandeln 1957	44
V. Arbetsmarknaden	49
1. Balansen på arbetsmarknaden 1956	49
2. Arbetskraftsresurserna 1956	51
3. Arbetsmarknadsläget inom olika näringsområden	53
4. Tillgången på arbetskraft 1957	56
VI. Produktionen	59
1. Bränslen och elkraft	59
2. Produktionsutvecklingen 1956	63
3. Produktionen 1957	67
Bilaga. Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella varuområden 1956 och 1957	69
VII. Konsumtionen	78
1. Den offentliga konsumtionen	78
2. Den privata konsumtionen	84
VIII. Investeringar	92
1. Investeringsverksamheten under 1956	92
2. Investeringsutvecklingen under 1957	99
IX. Sammanfattning	110
1. Utvecklingen 1955—1956	110
2. Utgångsläget för 1957	111
3. Realekonomisk kalkyl för 1957	113
4. Problemställningar inför 1957	116
Tabellförteckning	120
Diagramförteckning	121

Anm. Nationalbudgeten för år 1957 har utarbetats inom finansdepartementets nationalbudgetkansli under ledning av byråchefen Ingvar Ohlsson och med biträde av förste sekreteraren Reidar Thilert, sekreteraren Karl Frithiofsson, amanuenserna Rune Beckman, Ra Lundström, Rein Hinnö, Turid Ström-Eliasson och Gösta

Dahlström. Den bygger delvis på material som sammanställts av fackdepartementen, riksbanken, olika ämbetsverk och konjunkturinstitutet.

Kap. II (försörjningsbalansen), avsnitt 1—3, som redovisar konjunkturinstitutets preliminära nationalräkenskaper för 1956, har författats av amanuenserna Bengt Pettersson och Gudrun Persson. Kap. IV (utrikeshandeln) har liksom bilagan till kap. VI angående försörjningsläget inom viktigare industriella varuområden utformats på grundval av material som sammanställts inom kommerskollegium under ledning av byrådirektören Olle Lindqvist. Kap. V (arbetsmarknaden) bygger på en av byrådirektören i arbetsmarknadsstyrelsen Curt Canarp utarbetad promemoria. Avsnittet om den offentliga konsumtionen i kap. VII har författats av förste aktuarien i riksräkenskapsverket Olof Lindahl. Analysen av investeringsutvecklingen 1956 och investeringsprognosen för 1957 i kap. VIII (investeringarna) har utförts av t. f. forskningssekreteraren i konjunkturinstitutet Lennart Fastbom.

Under nationalbudgetens utarbetande har utredningsrådet hörts; detta innebär dock inte att rådets ledamöter bär något ansvar för nationalbudgetens uformning.

PM
ANGÅENDE
DEN STATSFINANSIELLA
UTVECKLINGEN

PM

angående den statsfinansiella utvecklingen

Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1946/47—1955 56

Inkomster	Budgetåret 1946/47		Utgifter
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 606	Driftbudgetens utgifttitlar ...	3 155
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	661
Statslån	¹ 43	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Kassamedelsförbrukning	283	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	37
		Transaktioner i övrigt	79
	<hr/> Summa 3 932		<hr/> Summa 3 932
		Budgetåret 1947/48	
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 438	Driftbudgetens utgifttitlar ...	3 971
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	374
Statslån	67	Transaktioner vid sidan av riksstaten	52
		Kassamedelsökning	108
	<hr/> Summa 4 505		<hr/> Summa 4 505

¹ I detta belopp ingår icke en till riksbanken överlämnad förbindelse på 182 milj. kr. i samband med överföring till riksgäldskontoret av en vid apprecieringen av den svenska kronan uppkommen bokföringsförlust.

Budgetåret 1948/49

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	4 954	Driftbudgetens utgiftstitlar . . .	4 643
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	470
Statslån	¹ 436	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Transaktioner i övrigt	16	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret . . .	81
		Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	32
		Kassamedelsökning	180
		<hr/>	
Summa	5 406	Summa	5 406

Budgetåret 1949/50

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	4 839	Driftbudgetens utgiftstitlar . . .	5 001
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	264
Statslån	² 332	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Kassamedelsförbrukning	167	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret . . .	50
		Transaktioner i övrigt	23
		<hr/>	
Summa	5 338	Summa	5 338

Budgetåret 1950/51

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	5 820	Driftbudgetens utgiftstitlar . . .	5 449
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	568
Statslån	348	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	87	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret . . .	127
Inbetalda prisutjämningsavgifter vid export av trävaror m. m.	84	Kassamedelsökning	270
Transaktioner i övrigt	75	<hr/>	
Summa	6 414	Summa	6 414

¹ Vid framräkandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 62 milj. kr.

² Vid framräkandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 120 milj. kr.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	51	statsanslag icke överlagda förskott	29
		Kassamedelsökning	123
	<hr/>		<hr/>
	Summa 9 785		Summa 9 785

Budgetåret 1954/55

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar ..	8 907	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	8 619
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 077
Statslån	937	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	4	Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp	300
Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	9	Ökning i eftersläpningen av inleverans av tullverkets uppbörd	16
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	¹ 219	överskottsmedel från domänverket	45
		Transaktioner i övrigt	19
	<hr/>		<hr/>
	Summa 10 076		Summa 10 076

Budgetåret 1955/56

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar ..	10 072	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	9 691
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 028
Statslån	953	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	49	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	10
Minskning i eftersläpningen av inleverans av överskottsmedel från domänverket	13	Till särskilda konton i riksbanken överförda medel	356
tipsmedel	6	Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	² 20
tullverkets uppbörd	7		
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	5		
	<hr/>		<hr/>
	Summa 11 105		Summa 11 105

¹ Den i rikshuvudboken redovisade totala minskningen av kassamedel uppgår endast till 124 milj. kr. Detta belopp utgör skillnaden mellan minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (128 + 91 =) 219 milj. kr. samt ökningen av övriga kassamedel, 95 milj. kr., varav 9) milj. kr. hänförs sig till postsparbanken och postgiroörelsen.

² Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 17 milj. kr., med vilket belopp ökningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (5 + 15 =) 20 milj. kr. understiger minskningen av övriga kassamedel, 37 milj. kr.

Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1945/46—1955/56¹

(Miljoner kronor)

Budgetår	Driftbudgeten		
	Inkomster	Utgifter	Överskott (+) resp. underskott (-)
1945/46	3 528	3 329	+ 199
1946/47	3 606	3 155	+ 451
1947/48	4 438	3 971	+ 467
1948/49	4 954	4 643	+ 311
1949/50	4 839	5 002	- 163
1950/51	5 820	5 449	+ 371
1951/52	7 507	6 423	+ 1 084
1952/53	7 808	7 647	+ 161
1953/54	8 535	8 130	+ 405
1954/55	8 907	8 619	+ 288
1955/56	10 072	9 691	+ 381

¹ Under budgetåren 1951/52 och 1952/53 gjordes, i syfte att i den statliga bokföringen eliminera effekten av uppkommen eftersläpning i utbetalningen av kommunalskattemedel, avsättningar från driftbudgetens inkomster till en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedlen, vilka medel under budgetåren 1953/54 och 1954/55 återförts till budgetens inkomstsida. Under budgetåren 1953/54 och 1954/55 verkställdes inga avsättningar. Fr. o. m. budgetåret 1955/56 ingår regleringsfonden som en del av budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar icke längre direkt berör de redovisade inkomsterna. Därest under 1953/54—1955/56 hade gjorts avsättningar till och återföringar från regleringsfonden enligt samma metod som under 1951/52 och 1952/53, skulle de i tabellen angivna budgetöverskotten på 405, 288 resp. 381 milj. kr. i stället ha uppgått till 105, 188 och 381 milj. kr.

Tab. 3. Statsskulden under budgetåren 1950/51—1955/56

(Miljoner kronor)

Budgetår	Statsskulden			Därav				
	Fonderad stats-skuld	Tillfälligt stats-skuld	Summa (2+3)	Räntelöpande obligations-lån	Premieobligations-lån	Stats-skuld-förbindelser	Lån hos statsinsti-tutioner och fonder m. m.	Skatt-kam-mar-växlar
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totalt								
1950/51	8 999	3 421	12 421	5 836	1 485	376	1 492	2 865
1951/52	9 653	2 676	12 329	5 705	1 557	326	1 328	2 264
1952/53	10 043	2 489	12 532	7 071	1 575	353	1 113	1 286
1953/54	10 934	2 653	13 587	7 978	1 725	288	1 069	1 457
1954/55	12 503	2 021	14 524	9 430	1 898	288	988	870
1955/56	12 709	2 768	15 477	9 439	1 901	310	827	2 022
Förändringar under budgetåret								
1950/51	+ 120	+ 227	+ 348	+ 136	+ 60	- 77	- 181	+ 423
1951/52	+ 654	- 745	- 92	- 131	+ 72	- 50	- 163	- 601
1952/53	+ 390	- 187	+ 203	+ 1 366	+ 18	+ 27	- 216	- 978
1953/54	+ 891	+ 164	+ 1 055	+ 907	+ 150	- 65	- 43	+ 171
1954/55	+ 1 569	- 632	+ 937	+ 1 452	+ 173	—	- 81	- 587
1955/56	+ 206	+ 747	+ 953	+ 9	+ 3	+ 22	- 161	+ 1 152

Tab. 4. Statsupplåningens placering under budgetåren 1950/51—1955/56

(Miljoner kronor)

Budget- år	Utgifts- överskott (+), in- komst- överskott (-) å riksstaten	Transak- tioner vid sidan av riks- state.n	Summa utgifts- överskott (+), in- komstöver- skott (-) (2+3)	Upplåning (+), skuldåterbetalning (-)						Kassa- ökning (-) minsk- ning (+) (4-10)
				Marknaden				Riks- ban- ken	Sum- ma (8+9)	
				Af- färs- ban- ker	Posten	Övriga	Sum- ma (5+6 +7)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1950/51	+ 197	- 119	+ 78	- 85	- 240	- 18	- 343	+ 691	+ 348	- 270
1951/52	- 308	- 12	- 320	+ 296	- 94	+ 575	+ 777	- 869	- 92	- 228
1952/53	+ 859	- 55	+ 804	+ 805	+ 79	+ 43	+ 927	- 440	+ 487	+ 317
1953/54	+ 628	+ 304	+ 932	+ 685	- 160	+ 345	+ 870	+ 184	+ 1 055	- 123
1954/55	+ 789	+ 272	+ 1 061	- 489	- 56	+ 1 070	+ 525	+ 412	+ 937	+ 124
1955/56	+ 647	³ + 323	+ 970	- 15	- 204	+ 111	- 108	+ 1 061	+ 953	+ 17

Anm. »Utgiftsöverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med utgifterna å kapitalbudgeten (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar. Upplåningen hos affärsbanker, posten och riksbanken avser nettoförändring av deras totala innehav av statspapper.

¹ Därav genom sterilisering av prisutjämningsavgifter 820 milj. kr.

² Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade statsskuldökningen med 285 milj. kr., utgörande avskrivning av lån från krigsförsäkringsnämnden.

³ Här ingår tillfälliga konjunkturpolitiskt betingade inkomster och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB med + 275 respektive + 81 milj. kr., som överförts till särskilda konton i riksbanken.

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel under budgetåren 1950/51—1955/56

(Miljoner kronor)

	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56
Nettoreultat av riksbankens samtliga guld- och valutatransaktioner.....	- 198	+ 1 406	- 103	+ 235	- 184	+ 24
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)	- 91	- 115	+ 418	- 92	+ 202	- 77
Nettoreultat av riksbankens köp och försäljning av svenska skattkammarväxlar och obligationer.....	+ 953	- 1 030	- 261	- 22	+ 454	+ 927
Lån och krediter med avdrag för insättningar å bunden räkning.....	+ 171	+ 95	+ 125	+ 149	+ 31	- 655
Andra transaktioner med marknaden.	- 103	- 51	- 49	- 97	- 65	- 65
Nettoreultat av riksbankens transaktioner	+ 732	+ 305	+ 130	+ 173	+ 438	+ 154
Utelöpande sedlar	+ 352	+ 567	+ 230	+ 266	+ 331	+ 185
Affärsbankernas m. fl. tillgodohavanden å checkräkning hos riksbanken	+ 380	- 262	- 100	- 93	+ 107	- 31
Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel	+ 732	+ 305	+ 130	+ 173	+ 438	+ 154

»Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning, vilka var för sig är av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecknen i tabellens första del anger, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecknen anger att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del anger plus- och minustecknen ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

SAMMANSTÄLLNING
ÖVER BEHÅLLNINGAR Å
RIKSSTATSANSLAG

Bihang 4

Sammanställning över behållningar å riksstatsanslag

Driftbudgeten¹

Miljoner kronor

Huvudtitel	Reservation ^{1/7} 1955	Reservation ^{30/6} 1956			Ökning (+) Minskning (-) under budgetåret 1955/56
		å för budget- året 1955/56 anvisade anslag ²	å äldre anslag	Totalt	
Justitiedepartementet	2,6	5,8	0,5	6,3	+ 3,7
Utrikesdepartementet	5,6	6,5	—	6,5	+ 0,9
Försvarsdepartementet	354,7	269,5	13,4	282,9	— 71,8
Socialdepartementet	68,0	64,5	—	64,5	— 3,5
Kommunikationsdepartementet ..	435,5	543,3	0,0	543,3	+ 107,8
Finansdepartementet	23,4	0,7	22,2	22,9	— 0,5
Ecklesiastikdepartementet	21,4	23,0	1,1	24,1	+ 2,7
Jordbruksdepartementet	226,7	199,6	4,7	204,3	— 22,4
Handelsdepartementet	11,1	7,8	1,0	8,8	— 2,3
Inrikesdepartementet.....	110,3	102,3	0,7	103,0	— 7,3
Övriga huvudtitlar.....	0,3	0,3	—	0,3	+ 0,0
	1 259,6	1 223,3	43,6	1 266,9	+ 7,3

¹ Exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.

² Inkl. reservationer å tidigare under samma anslagsrubrik anvisade medel (= fortlöpande anslag).

*Statsverkspropositionen år 1957: Bil. 1: Inkomsterna:
Bih. 4: Behållningar å riksstatsanslag*

Kapitalbudgeten

Miljoner kronor

Anslagsgrupp	Behållning 1/7 1955	Behållning ^{30/6} 1956			Ökning (+) Minskning (-) under budgetåret 1955/56
		å för budget- året 1955/56 anvisade anslag	å äldre anslag	Totalt	
Statens affärsverksfonder:					
Postverkets fond.....	6,5	8,7	1,5	10,2	+ 3,7
Televerkets fond.....	30,5	4,1	1,8	5,9	- 24,6
Statens järnvägars fond	102,1	62,8	2,4	65,2	- 36,9
Statens vattenfallsverks fond..	86,4	63,6	1,2	64,8	- 21,6
Domänverkets fond	1,6	2,1	0,0	2,1	+ 0,5
Säger för statens affärsverksfonder	227,1	141,3	6,9	148,2	- 78,9
Luftfartsfonden	3,9	3,8	0,7	4,5	+ 0,6
Statens allmänna fastighetsfond..	71,5	63,4	6,9	70,3	- 1,2
Försvarets fonder	109,6	91,6	12,3	103,9	- 5,7
Statens utlåningsfonder	55,8	18,7	38,8	57,5	+ 1,7
Fonden för låneunderstöd	50,3	45,5	3,2	48,7	- 1,6
Fonden för statens aktier	0,1	6,0	0,1	6,1	+ 6,0
Fonden för förlag till statsverket..	51,1	1,0	0,9	1,9	- 49,2
Diverse kapitalfonder	45,3	35,5	4,0	39,5	- 5,8
	614,7	406,8	73,8	480,6	- 134,1

UTGIFTER Å DRIFTBUDGETEN

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäles av chefen för civildepartementet, statsrådet Lindholm, beträffande de under punkterna 1 och 2 samt 4—8 angivna frågorna samt av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, beträffande de frågor, som beröres under punkterna 3, 9 och 10.

1. Löneregleringsarbetet m. m.

I prop. 1956: 124 angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. uppdrogs vissa riktlinjer rörande ordningen för prövning av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster att försöksvis tillämpas fr. o. m. år 1956 och tills vidare. Dessa riktlinjer innebär i korthet följande.

Förslag och yrkanden, som beträffande vissa tjänster eller grupper av tjänster avser omprövning av normerna för lönegradsplaceringen (s. k. B-frågor), bör av personalorganisationerna framställas till civildepartementet i början av året. Erforderliga utredningar och kontakter med berörda verksamheter sker därefter under vårens lopp. Förhandlingar med personalorganisationerna upptages under försommaren och förhösten och eventuella förslag till lönegradsändringar framlägges i efterföljande års statsverksproposition med sikte på ett genomförande fr. o. m. den 1 juli samma år. Förslag, som avser ändrad lönegradsplacering — på grund av organisationsändringar, nytillkomna arbetsuppgifter e. dyl. — med tillämpning av gällande grunder för lönegradsplacering (s. k. A-frågor), bör framläggas av personalorganisationerna i nära anslutning till den tidpunkt, då vederbörande myndighet har att inge sina anslagsäskanden för det kommande budgetåret, d. v. s. i regel vid månadsskiftet augusti—september. Förslagen prövas — i förekommande

fall efter remissbehandling — i samband med budgetarbetet och resultatet redovisas i statsverkspropositionen eller vederbörlig anslagsproposition. Tillfälle beredes huvudorganisationerna att vid överläggningar med företrädare för civildepartementet framlägga sina synpunkter. Eventuella förslag till lönegradsjusteringar genomföres även i detta fall fr. o. m. efterföljande budgetårsskifte.

De i propositionen sålunda uppdragna riktlinjerna för behandlingen av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster föranledde ingen erinran från riksdagens sida (SU 88, rskr 210).

Resultatet av den under budgetarbetet verkställda prövningen av s. k. A-frågor anmäles under nästa punkt. Vad åter angår de s. k. B-frågorna har förhandlingar med personalorganisationerna upptagits i samband med de nyligen avslutade förhandlingarna om en löneplansrevision. Överenskommelse har härvid — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — träffats om ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster och grupper av tjänster. Förhandlingsöverenskommelsen innebär emellertid vidare att lönegradsplaceringen för vissa ytterligare grupper skall, efter kompletterande undersökningar, upptagas till behandling inom sådan tid, att resultatet kan redovisas för årets riksdag under dess vårsession. Med hänsyn härtill samt till att nyssnämnda överenskommelse träffades så sent som den 14 december 1956 torde samtliga förslag till lönegradsändringar, som innebär ändrade normer för lönegradsplaceringen, få anmälas senare under riksdagen. För att i sådan ordning framlagda lönegradsplaceringsförslag skall kunna genomföras under år 1957, är det erforderligt att riksdagen, liksom fallet varit under de senaste åren, beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats i anledning av dylika förslag, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med dessa förslag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlägges i särskild ordning, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med behandlingen av nämnda förslag.

2. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Under åberopande av vad jag under föregående punkt anfört får jag här redovisa de förslag till ändrad lönegradsplacering, som ansetts kunna förordas på grundval av den under budgetarbetet företagna omprövningen av löneställningen för olika tjänster. I anslutning härtill bör framhållas att pröv-

ningen av lönegradsfrågor avsett inte blott ändrad lönegradsplacering för redan befintliga tjänster utan även placering i lönegrad av tjänster, vilka i statsverkspropositionen föreslås skola inrättas under nästa budgetår. Även i denna del har statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter.

De förslag till lönegradsändringar, som nu tillstyrkes, redovisas i den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan A*. Förslagen avser dels vissa teknikertjänster vid väg- och vattenbyggnadsverket, vilka gjorts till föremål för översyn inom civildepartementet, dels tjänster, vilkas lönegradsplacering prövats på grund av yrkande från myndighet eller personalorganisation. Framhållas må här att sådana av organisatoriska skäl föranledda lönegradsändringar, vilka i realiteten innebär utbyte av förefintliga tjänster mot nya tjänster med artskilda arbetsuppgifter, icke redovisas i förenämnda bilaga.

Vissa tekniska tjänster vid väg- och vattenbyggnadsverket. Vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor i 1956 års statsverksproposition (s. 11) framhölls, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t — under åberopande av svårigheterna för verket att kvarhålla och nyrekrytera framförallt de tekniskt högskoleutbildade tjänstemännen — hemställt, att en utredning snarast möjligt måtte komma till stånd rörande löneställningen för vissa ledande tekniska befattningar vid väg- och vattenbyggnadsverket. Med anledning av ifrågavarande skrivelse skulle inom civildepartementet göras en översyn av bl. a. löneställningen för de i skrivelsen närmast berörda teknikertjänsterna.

Den ifrågavarande översynen — vilken skett efter jämförelser med närmast motsvarande tjänster inom de affärsdrivande kommunikationsverken — har genomförts under år 1956. Resultatet av översynen redovisas i *bilagan A*. Förslaget innebär uppflyttning av nio tjänster vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt av samtliga distriktsingenjörstjänster vid vägförvaltningarna. I anslutning härtill får jag erinra om den upprustning av vägväsendet samt rationalisering av vägbyggandet och vägunderhållet, som föranletts av den kraftiga ökningen av vägtrafiken under de senare åren. Vad beträffar distriktsingenjörerna motiveras förslaget främst med den alltmer markerade ställning såsom länsexperten i vattenvårdsfrågor som dessa tjänstemän kommit att intaga.

Vederbörande personalorganisationer har beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter i ärendet.

I samband härmed får jag anmäla, att civilingenjörsutredningen den 29 juni 1956 avgivit betänkande angående en friare lönesättning för högskoleutbildad teknikerpersonal inom vissa delar av det statliga verksamhetsområdet. Betänkandet har varit föremål för remissbehandling, men beredningen av ärendet är ännu icke avslutad. Frågan torde få anmälas senare under riksdagen.

Övriga förslag till lönegradsförändringar. Med anledning av övriga i bilaga A redovisade förslag torde jag få framhålla följande.

I bilaga 2 till 1956 års statsverksproposition (s. 3—6) ävensom i prop. 1956:124 (s. 5—6) redovisades resultatet av en inom civildepartementet verkställd översyn av löneställningen för teknisk biträdespersonal vid vetenskapliga institutioner och vissa andra med hänsyn till personalens arbetsuppgifter likartade verksamhetsområden. I statsverkspropositionen framhölls, att de under översynen vunna erfarenheterna aktualiserat frågan om en närmare utredning rörande principerna för inrättande och lönegradsplacering av här åsyftade tekniska biträdestjänster. Denna utredning har tillkallats under våren 1956.

I förslagen till anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 har — liksom för tidigare budgetår — framförts ett stort antal yrkanden om ändrad lönegradsplacering för den tekniska biträdespersonalen. Med hänsyn till den förra året verkställda omfattande översynen av löneställningen för här avsedda personalkategorier och till den pågående utredningen har de för nästa budgetår framförda yrkandena kunnat tillmötesgås allenast i mycket begränsad omfattning. Förslag till ändrad lönegradsplacering framlägges sålunda endast beträffande ett fåtal tjänster, för vilka en högre löneställning har bedömts starkt motiverad. För att icke resultatet av den pågående utredningen skall föregripas har samråd skett med utredningsmannen.

Vid fångvårdsanstalterna finns inrättade ett antal köksföreståndartjänster i 12 och 14 lönegraderna. Den sistnämnda lönegraden kommer till användning endast vid anstalten å Långholmen, där det tillika finns en tjänst såsom biträdande köksföreståndare i 12 lönegraden. För tjänsterna gäller icke några särskilda kompetensföreskrifter. Under hänvisning till svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt rekrytera ifrågavarande befattningar med fackutbildad personal har fångvårdsstyrelsen yrkat att för köksföreståndarna vid fångvården skall tillämpas samma lönesättning, som nu gäller för motsvarande personal vid sinnessjukhusen. Detta förslag — vilket jag funnit mig böra tillstyrka — innebär, att tjänsterna i princip inplaceras i lönegradsserien 15, 16, 18 och 20, varvid valet av lönegrad beror bl. a. av storleken (portionstagarantalet) hos matinrättningen i fråga. Vidare förutsättes i anslutning till år 1951 bestämda grunder (prop. 1951: 227) att för innehav av ifrågavarande tjänster skall krävas godkänd avgångsexamen såsom ekonomiföreståndarinna vid statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala eller yrkeskursen för kökspersonal vid större anstalter i Stockholm.

Den allmänna utvecklingen på nykterhetsvårdens område efter den 1 oktober 1955 har för länsnykterhetsnämndernas del medfört ökade krav på bl. a. nämndernas biträdespersonal såväl i fråga om självständighet som ansvar. I viss mån har även tillkommit nya arbetsuppgifter. Det torde därför finnas skäl för en viss förbättring av den ifrågavarande personalens löneställning. I enlighet härmed förordas att ett skriv- och kontorsbiträde i reg-

lerad befordringsgång vid en var av de 24 nämnderna uppflyttas till kanslibitråde i Ce 11.

Vid länsarkitektkontoren inrättades fr. o. m. den 1 januari 1953 23 kontoristtjänster, en för varje län utom Gotlands. I detta län inrättades en kanslibiträdestjänst. Byggnadsstyrelsen har nu hemställt om uppflyttning av ifrågavarande tjänster till kansliskrivare resp. å Gotland till kontorist. Prövningen inom civildepartementet har givit vid handen, att de vidgade arbetsuppgifterna vid länsarkitektkontoren medfört att den kvalificerade biträdespersonalen i ökad utsträckning anförtrotts göromål, som tidigare åvilat personal med teknisk utbildning. Såsom exempel kan nämnas förberedande granskning av olika slags planärenden. Med hänsyn bl. a. härtill har jag ansett skäl föreligga för en ändrad lönegradsplacering i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag.

Å förste byråsekreteraren (Ca 29) för organisationsärenden vid statistiska centralbyråns folkbokföringsavdelning har delegerats göromål, som eljest skulle åvila avdelningschefen. I samband härmed har den förstnämnde erhållit självständig ställning som organisatorisk expert. Detta förhållande avses enligt vad jag erfarit komma till uttryck i den ändrade instruktion för centralbyrån, som chefen för finansdepartementet i annat sammanhang kommer att förelägga Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill har jag intet att erinra mot förslaget om förändring av ifrågavarande tjänst till byrådirektör i Ca 31.

I anslutning till förslagen om lönegradsuppflyttning för ett antal biträdestjänster med sekreterargöromål m. m. vid vissa vetenskapliga institutioner bör framhållas, att prövningen härutinnan har avsett såväl de i 1955 års som 1956 års petita framförda önskemålen. I samband med prövningen, som avsett ett fyrtiotal administrativa biträdestjänster vid universiteten, karolinska institutet, Stockholms högskola och tandläkarhögskolorna, har representanter för civildepartementet företagit studiebesök vid nämnda lärosäten.

Jag förordar uppflyttning från 29 till 31 lönegraden av de båda tjänsterna såsom sekreterare resp. intendent vid karolinska institutet samt av motsvarande tjänster vid Chalmers tekniska högskola. Likaså tillstyrker jag uppflyttning till 31 lönegraden av akademikamrerartjänsten vid Göteborgs universitet. Genom dessa lönegradsändringar erhålles en enligt min mening med hänsyn till arbetsuppgifter och ansvarsställning motiverad likställdhet i lönehänseende mellan samtliga sekreterar- och intendantsbefattningar (motsvarande) vid Göteborgs universitet, karolinska institutet, Stockholms högskola, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola.

Vid tandläkarhögskolorna har ett antal tjänster som laboratoriebiträde i 11 lönegraden ansetts böra förändras till tandteknikertjänster i 12 lönegraden. Denna förändring har befunnits motiverad med hänsyn till att med tjänsterna är förenade sådana göromål, för vilka erfordras genomgång av tandteknikerskola. Den föreslagna lönegradsplaceringen ansluter till löneställningen för motsvarande befattningar inom den kommunala sektorn.

Enligt vad jag inhämtat avser chefen för jordbruksdepartementet att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga vissa ändringar i instruktionen för statens centrala frökontrollanstalt. Dessa innebär bl. a., att anstaltens huvudinstitution skall omfatta tre självständigt arbetande avdelningar, nämligen renhetsavdelningen, groningsavdelningen och fältkontrollavdelningen, envar med en avdelningsföreståndare som chef. Med hänsyn härtill och efter jämförelse med motsvarande befattningar vid andra institutioner vill jag tillstyrka att de nuvarande till lönegrad Ca 29 hänfödda två tjänsterna såsom frökontrollant samt tjänsten såsom fältkontrollant i samma lönegrad ändras till avdelningsföreståndartjänster i Ca 31.

Med anledning av förslaget om inrättande vid lantmäteristaten av 11 kontoristtjänster i utbyte mot motsvarande antal kanslibiträdestjänster får jag erinra, att detta innebär ett slutligt fullföljande av det principbeslut om successivt inrättande av vissa kvalificerade tjänster vid distriktsorganisationen, vilket fattades av 1954 års riksdag vid behandlingen av statsverkspropositionen för nämnda år (jfr Gemensamma frågor 1954 s. 17—18, 1955 s. 12 och 1956 s. 9).

Vid medicinalstyrelsens inspektion för vården av psykiskt efterblivna och vid karolinska sjukhuset finns tjänster som psykologassistent i 19 lönegraden. Dessa tjänster föreslås uppflyttade till 22 lönegraden, eller den lönegrad som gäller för motsvarande tjänster inom den psykiska barna- och ungdomsvården hos landstingen. I fråga om kompetens bör för tjänsterna samma krav uppställas som tillämpas vid landstingen.

Vad angår övriga i bilaga A framlagda förslag torde jag i första hand få hänvisa till de redogörelser för myndigheternas motiveringar och förslag, som senare lämnas av vederbörande departementschefer. Jag vill tillägga, att på föranstaltande av civildepartementet myndigheterna anmodats att lämna sina motiveringar för de olika förslagen på särskilda, för ändamålet utarbetade formulär. Beträffande innehållet i dessa formulär torde få hänvisas till handlingarna.

Sammanfattningsvis innebär de av mig tillstyrkta, i bilaga A redovisade förslagen uppflyttning av omkring 350 tjänster. Kostnadsökningen för löner vid ett genomförande av förslagen kan vid nuvarande lönenivå beräknas uppgå till ungefär 450 000 kronor för år. Förslagen synes böra genomföras fr. o. m. den 1 juli 1957.

Vissa översköterskor. Vid framläggandet av prop. 1956:124 erinrade jag om ett i prop. 1955:209 framlagt förslag rörande lönegradsplaceringen av statliga sjukskötersketjänster, varigenom bl. a. ett stort antal överskötersketjänster uppflyttades från 14 till 15 lönegraden. Jag framhöll vidare, att med föranledande av en vid förhandlingarna med vederbörande personalorganisationer uppställd förutsättning yrkande framställdes om uppflyttning av ytterligare ett antal överskötersketjänster från 14 till 15 lönegraden. Då det, bl. a. med hänsyn till ovissheten rörande de kommunala ställningsta-

gandena till motsvarande spörsmål, inte varit möjligt att för det dåvarande taga ställning till ifrågavarande yrkande men det å andra sidan var önskvärt, att de åtgärder som borde vidtagas inom ifrågavarande område kunde genomföras utan alltför stor tidsutdräkt, ansåg jag att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att, i avvaktan på slutlig prövning av frågan, besluta om de lönegradsuppflyttningar som kunde finnas motiverade, dock med tillämpning tills vidare av icke-ordinarie anställning. Riksdagen framställde inte någon erinran mot detta uttalande.

Med föranledande härav har Kungl. Maj:t, med verkan fr. o. m. den 1 juli 1956 tills vidare, beslutat om inrättande av ett 10-tal överskötersketjänster i Cg 15, under förutsättning att motsvarande antal sådana tjänster i Ca 14 resp. Ce 14 inte uppehålls. Den slutliga regleringen av frågan anmäles nu under vederbörande huvudtitlar, varvid förslag framställs om tjänsternas placering i Ca 15 resp. Ce 15.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de i förenämnda bilaga A intagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av nämnda förslag från och med den 1 juli 1957.

3. Personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m.

I sitt utlåtande nr 14 år 1956 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner uttalade sig statsutskottet för en undersökning huruvida departementens kommittéanslag belastades med utgifter som med hänsyn till arbetsuppgifternas art rätteligen borde bestridas från respektive departements avlöningsanslag. Härvid borde enligt utskottet även beaktas, huruvida kostnaderna för nämnder och råd av mera permanent natur lämpligen kunde bestridas i annan ordning än från kommittéanslag. Resultatet av undersökningen jämte därav föranledda förslag borde föreläggas 1957 års riksdag. Riksdagen anslöt sig till utskottets uttalande (rskr. 1956: 14).

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1956 tillkallades samma dag en utredningsman¹ med uppdrag att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, vilken — av skäl som närmare framgår av det följande — ansågs böra utsträckas till att avse frågan om en anpassning över huvud taget av departementens personaluppsättning till föreliggande arbetsbelastning.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1956 utvidgades utredningsuppdraget till att även omfatta en framställning av statens och kommuner-

¹ Numera generaldirektören E. H. Kling.

nas samarbetsnämnd i lönefrågor om inrättande av ett fast kansli åt nämnden.

Med skrivelse den 10 november 1956 har utredningsmannen överlämnat en promemoria angående personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m. Därmed har utredningsuppdraget slutförts.

En översiktlig redogörelse synes här böra lämnas för förslaget.

Inledningsvis framhåller utredningsmannen, att han i enlighet med direktiven begränsat sitt utredningsuppdrag i fråga om personaluppsättningen inom departementen till att avse statssekreterar- och rättsavdelningarna och andra arbetsenheter med likartade arbetsuppgifter. På grund härav har expeditionschefsavdelningarnas personalfrågor upptagits till bedömande endast beträffande sådan personal, vars avlöningskostnader för närvarande bestrids från kommittéanslag. Vidare har utredningsmannen till bedömande upptagit endast högre tjänster. Gränsen har dragits vid tjänster i budgetsekreterares ställning (Cr 8). Undantag från den sålunda gjorda gränsdragningen har dock ansetts motiverade i två hänseenden. Sålunda har lägre tjänster behandlats dels vid bedömandet av frågan i vilken omfattning kommittéanslagen bör belastas med andra utgifter än för enbart utredningsarbete, dels vid övervägandet av den i särskild ordning till utredningsmannen överlämnade frågan om inrättande av ett fast kansli åt statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor. Lönegradsfrågor har icke ansetts falla inom utredningsuppdraget annat än beträffande tjänster av helt nytt slag.

Efter en redogörelse för nuvarande organisation och personaluppsättning vid de berörda avdelningarna inom departementen anför utredningsmannen i huvudsak följande.

Den intensifiering av statsverksamheten, som ägt rum under de senare åren, har varit förbunden med en ökning av arbetsbördan inom statsförvaltningen. Detta har föranlett en fortskridande förstärkning av flertalet ämbetsverks och andra myndigheters organisation. Givetvis har denna utveckling av statsverksamheten också väsentligt påverkat arbetsbördan inom statsdepartementen. I särskilt hög grad gäller detta statssekreteraravdelningarna, men även andra avdelningar inom departementen har fått en väsentligt utökad arbetsbörda. För flertalet statssekreteraravdelningar utgör budgetarbetet toppbelastningen. Till ökningen av arbetsbördan å dessa avdelningar har inte minst bidragit den omständigheten, att man de senaste åren under budgetarbetet sökt undvika att bryta ut anslag till särbehandling och därför till avgörande upptagit även frågor, som tidigare redovisats till riksdagen i form av särpropositioner. Även ansträngningarna att förkorta propositionstiderna har intensifierat arbetet. Någon förstärkning, motsvarande den som flertalet ämbetsverk och andra myndigheter fått, har departementen emellertid inte erhållit annat än beträffande föredragandepersonal och eljest endast i rena undantagsfall. Denna bristande anpassning till den ökade arbetsbelastningen gör sig särskilt gällande i fråga om de högre tjänsterna och har medfört en i många fall alltför pressande arbetsbörda för departementschefernas närmaste män.

En förstärkning av personalen å statssekreterar- och specialavdelningar inom departementen har visserligen i vissa fall skett på så sätt att sakkun-

niga anlitas för propositionsarbete och även andra arbetsuppgifter, t. ex. budgetarbetet, varvid kostnaderna i allmänhet bestritts från kommittéanslagen. I några fall har, då statssekreterare fått sig anförtrodda speciella utrednings- eller utvecklingsuppgifter, byråchef å statssekreteraravdelning ålagts att med avdelningschefs ansvar handlägga vissa på avdelningen ankommande ärenden. De tillfälliga åtgärder, som sålunda kan ha vidtagits, har emellertid inte inneburit en anpassning till de ökade krav på statsdepartementens arbetsinsatser, som utvecklingen under de senare åren medfört, och har i varje fall inte varit ägnade att i önskvärd omfattning reducera arbetsbördan för de högre tjänstemännen.

När det gäller att åstadkomma en effektiv avlastning av arbetsbördan såväl för departementscheferna som för deras närmaste män, ligger givetvis nära till hands att överväga, om inte den mest ändamålsenliga vägen skulle vara att statssekreterarnas ställning radikalt ändrades, så att de fick i viss mån ställning av biträdande departementschefer med departementsarbetet uppdelat på olika underlydande avdelningar under chefskap av avdelningschefer. Det torde emellertid inte ankomma på utredningsmannen att upptaga en dylik fråga till närmare behandling, då spørgsmålet torde falla inom författningsutredningens arbetsområde.

Budgetarbetet utgör för flertalet departement den hårdaste arbetsbelastningen och kan därför i viss mån tagas till utgångspunkt för bedömandet av de olika departementens behov av arbetskraftsförstärkning. Om man emellertid har att utgå ifrån att statssekreterarnas ställning i princip skall vara oförändrad, torde möjlighet inte föreligga att åstadkomma denna arbetskraftsförstärkning genom inrättande av särskilda budgetavdelningar inom departementen. Med oförändrad ställning för statssekreterarna skulle nämligen en budgetavdelningschef komma att vara mera direkt underställd departementschefen och icke omedelbart lyda under statssekreteraren. Detta skulle å ena sidan kunna föranleda ökad arbetsbörda för departementschefen och å andra sidan medföra att statssekreteraren avkopplades från budgetarbetet på ett sätt, som inte kan anses förenligt med den centrala ställning, en statssekreterare i detta hänseende bör inneha.

Inrättandet av särskilda tjänster såsom chef för budgetavdelning kan därför inte tillstyrkas. Ej heller kan utredningsmannen med oförändrad ställning för statssekreterarna förorda att tjänster såsom biträdande statssekreterare inrättas, eftersom detta i realiteten endast skulle innebära, att statssekreterarnas nuvarande närmaste män bereddes en högre löneställning utan verklig ändring av arbetsuppgifterna. Endast i ett fall torde en anordning av liknande art vara ägnad att medföra en avlastning av vederbörande statssekreterares arbetsbörda (finansdepartementet). I övrigt synes den erforderliga lättnaden i den del av statssekreterarnas arbetsbörda, som hänför sig till budgetarbetet, få åstadkommas genom en förstärkning av de nu befintliga arbetskrafterna.

Statssekreterarnas närmaste medarbetare i budgetarbetet utgöres i allmänhet av en byråchef och en budgetsekreterare. I två fall (kommunikations- och ecklesiastikdepartementen) finns två budgetbyråchefer och i ett fall (finansdepartementet) två budgetsekreterare. Om dessa arbetskrafter förstärkes, torde statssekreterarna i allmänhet kunna avlastas mycket av budgetarbetet utan att de därigenom förlorar sin centrala ställning i detta arbete. Under alla förhållanden bör de kunna befrias från allt detaljarbete, och om en rationell uppdelning av budgetarbetet sker mellan byråchefer inbördes samt mellan byråchefer och budgetsekreterare, bör statssekreterarna kunna befrias även från den omedelbara arbetsledningen i budgetarbetet och, i vad gäller fackdepartementen, även från väsentliga delar av kontaktarbetet i förhållande till finans- och civildepartementen.

Dessa överväganden leder till att antalet tjänster såsom budgetbyråchefer och budgetsekreterare bör ökas. Härvid bör för fackdepartementens del alltefter omfattningen av budgetarbetet följande tre alternativa organisationsformer komma till användning:

- 1) två byråchefer, som vardera har en budgetsekreterare till biträde,
- 2) en byråchef, som biträdes av två budgetsekreterare,
- 3) en byråchef med en budgetsekreterare som biträde.

Vad gäller statssekreteraravdelningarnas andra arbetsuppgifter än sådana, som direkt hänför sig till budgetarbetet, torde i vissa begränsade fall vara motiverat att speciella avdelningar inrättas för en mera självständig handläggning av särskilda grupper av ärenden. Härigenom kan vissa grupper av ärenden, som inte har omedelbar anknytning till budgetarbetet, avskiljas från statssekreteraravdelningarna. Detta kan ske genom att i vissa fall till statssekreteraravdelning hörande lagbyrå eller författningsbyrå omändras till en mera självständig rättsavdelning eller författningsavdelning (inrikes- och civildepartementen) och i vissa fall efter modell av landsstatsavdelningen i inrikesdepartementet genom inrättande av andra specialavdelningar, nämligen beträffande organisationsfrågor (försvarsdepartementet), nationalbudgetfrågor (finansdepartementet) och folkhushållningsfrågor (handelsdepartementet).

Utökningen av författningsarbetet synes även motivera, att i det departement (kommunikationsdepartementet), där lag- eller författningsbyrå inte finns, inrättas en lagbyrå och att en personalförstärkning i vissa fall sker å befintliga rättsavdelningar och lagbyråer. För verkligt kvalificerade arbetsuppgifter å rättsavdelningar kan härvid ifrågakomma att byråchefstjänster inrättas. Även lägre tjänster för juridiska biträden å dessa avdelningar och byråer kan ifrågasättas. Dessa tjänster skulle därvid å författningssidan utgöra en motsvarighet till budgetsekreterartjänsterna. Med hänsyn bl. a. till löneställningen för de tjänstemän, vilka f. n. såsom sakkunniga i regel anlitas för dessa arbetsuppgifter, torde emellertid inrättandet av sådana tjänster böra anstå, i varje fall till dess i anslutning till de pågående övervägandena klarhet vunnits om lönesystemets utformning i det här aktuella avsnittet. I stället bör för ändamålet tills vidare beräknas särskilda medel för anlitage av sakkunniga. Motsvarande bör gälla beträffande juridiska biträden å justitiedepartementets statssekreteraravdelning.

Även i andra fall än nyss ifrågasatts synes böra upptagas till övervägande, om inte sakkunniga och experter, som f. n. anlitas i departementen med avlöning från kommittéanslag eller motsvarande anslagsmedel, har arbetsuppgifter av sådan karaktär, att dessa bör överföras till särskilda lönegradsplacerade tjänster. I detta sammanhang bör erinras om att tolfte huvudtitelns kommittéanslag för innevarande budgetår nedräknats med 75 000 kronor samtidigt som medel beräknats under departementets avlöningsanslag för vissa arbetsuppgifter, för vilka kostnaderna hittills bestritts från kommittéanslaget. Av de till utredningsmannen lämnade uppgifterna rörande arbetskraftstillgången inom departementen framgår, att många sakkunniga och experter har arbetsuppgifter av permanent natur. I åtskilliga av dessa fall är det motiverat att särskilda tjänster inrättas. I andra fall är arbetsuppgifterna visserligen av stadigvarande karaktär, men bestrides de regelmässigt av tjänstemän, som endast för kortare tid tjänstgör i departementen och därefter återgår till sin normala karriär. Särskilda tjänster bör i sistnämnda fall inte inrättas.

I den mån nya tjänster inrättas för arbetsuppgifter, som hittills bestritts av sakkunniga eller experter med avlöning från kommittéanslag eller andra

särskilda anslagsmedel, bör dessa anslagsmedel kunna minskas i motsvarande grad.

Inrättandet av nya tjänster i enlighet med vad i det föregående förordats torde vara ägnat att i flertalet fall åstadkomma bättre arbetsförhållanden å främst statssekreteraravdelningarna. Situationer uppkommer emellertid, där statssekreteraren eller annan tjänsteman i ledande ställning anses böra tagas i anspråk för speciella utvecklings- eller utredningsuppgifter. Eftersom det i dylika fall i allmänhet är fråga om mer eller mindre tillfällig ökning av arbetsbördan, bör nödvändig arbetslättning i regel kunna åstadkommas genom en dubbling, helt eller delvis, av tjänsterna för erforderlig tid enligt bestämmelserna i 8 § Saar.

Utredningsmannen har vid genomgången av statssekreteraravdelningarnas organisation inte kunnat undgå att fästa avseende vid att statssekreterarnas arbetsbörda i några fall blivit större än som med en annan personalpolitik behövt vara fallet. De tjänster, som innehaves av statssekreterarnas närmaste män, har lönegradsbeteckningen Cr, vilket innebär att de är tillsatta medelst förordnande tills vidare. Ett sådant förordnande får inte betraktas som likställt med fullmakt eller konstitutorial utan skall givetvis upphävas, om förhållandena det påkallar. Ifrågavarande anställningsform har tillkommit just för att tjänstens karaktär i vissa fall gör det i särskilt hög grad önskvärt att ombyte av tjänsteinnehavare skall kunna ske utan särskilt dröjsmål. Som regel innehar vederbörande också annan ordinarie eller extra ordinarie tjänst, till vilken han kan återgå.

Utredningsmannens allmänna överbåganden har föranlett honom att föreslå nyinrättande av en tjänst som finanssekreterare i Cr 15, en byråchefstjänst i Cr 13, fem budgetsekreterartjänster i Cr 8 samt en förste kanslisekreterartjänst i Ce 29. För arbetsuppgifter, vilka för närvarande handläggs av tretton sakkunniga inom sju departement, har utredningsmannen ansett böra inrättas fyra byråchefstjänster i Cr 13, tre budgetsekreterartjänster i Cr 8, fyra förste kanslisekreterartjänster i Ce 29 samt två amanuensstjänster i reglerad befordringsgång. Slutligen har föreslagits förändring av följande tjänster, nämligen fyra byråchefstjänster i Cr 13 samt en kanslirådstjänst i Ca 37 till befattningar som avdelningschef i Cr 15, en befattning i Cg 37 till byråchefstjänst i Cr 13, två förste kanslisekreterartjänster i Ca 29 och en förste aktuarietjänst i Ce 29 till befattningar som budgetsekreterare i Cr 8. Fördelningen av tjänsterna på de olika departementen liksom kostnaderna redovisas i den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan B*. En närmare redogörelse för utredningsmannens förslag kommer att lämnas under respektive departements avlöningsanslag.

Härefter har utredningsmannen övergått till att behandla spørsmålet om departementens förseende med *expertis* och *tillfällig arbetskraft*. Inledningsvis erinras om att kostnaderna för den arbetskraftsförstärkning som i vissa fall skett genom anlitan av sakkunniga för positionsarbete m. m. nu i regel bestrides från vederbörande kommittéanslag. Till sakkunniga biträden inom departementen har sålunda under budgetåren 1952/55 utbetalats tillhoppa 1 067 976, 1 219 568 och 1 301 323 kronor. Departementens kommittéanslag uppgick för motsvarande budgetår till sammanlagt 5 300 000, 5 875 000 och 6 025 000 kronor. Utredningsmannen

framhåller i anslutning härtill, att kostnader för vissa sakkunniga också bestrids av andra medel än från kommittéanslag, exempelvis från departementens avlöningsanslag eller från särskilda anslag såsom det under sjunde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till vissa kostnader för nationalbudgetarbetet m. m.

Utredningsmannen föreslår, att en förslagsvis betecknad anslagspost till expertis och tillfällig arbetskraft skall upptagas under departementens avlöningsanslag. Från denna post skulle bestridas avlöningar till dels vissa sakkunniga — främst juridiska biträden å rättsavdelningar och lagbyråer, vilkas arbetsuppgifter visserligen är av mer permanent karaktär men av olika skäl icke ansetts böra överföras till särskilda tjänster — dels ock sakkunniga biträden med tillfälliga arbetsuppgifter. Anvisandet av nämnda anslagspost bör enligt utredningsmannen föranleda nedräkning av kommittéanslagen eller andra för motsvarande ändamål nu tillgängliga medel med belopp, som i princip överensstämmer med angivna anslagspost. Medelsbehovet för nästa budgetår under anslagsposterna till expertis och tillfällig arbetskraft uppskattas av utredningsmannen till sammanlagt 1 485 000 kronor. Den närmare fördelningen av kostnadsökningen under departementens avlöningsanslag samt av kostnadsminskningen å andra anslag, som föranleds av de utredningsmannens förslag för vilka redogjorts i det föregående, framgår av den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan C*.

Slutligen har utredningsmannen behandlat spørsmålet om kostnaderna för vissa nämnder och råd. Dessa kostnader bestrides för närvarande huvudsakligen från kommittéanslagen. Under tolfte huvudtiteln har dock ett särskilt anslag upptagits för ändamålet.

Utredningsmannen föreslår, att kostnaderna för nämnder och råd av mera permanent natur överförs från kommittéanslagen till särskilda anslag eller ett särskilt samlingsanslag under varje huvudtitel. Med hänsyn till att kostnaderna i allmänhet är av en förhållandevis ringa omfattning förordas alternativet med samlingsanslag. I de fall, då under en huvudtitel endast en sådan nämnd eller ett sådant råd finns och kostnaderna för dess verksamhet är små, synes kostnaderna dock enligt utredningsmannen tills vidare kunna bestridas från kommittéanslag eller annat liknande anslag. Därest särskilda anslag anvisas för nämnder och råd, föreslås nedräkning av kommittéanslagen i motsvarande mån. Den kostnadsmässiga innebörden av utredningsmannens förslag framgår av *bilagan C*. Utredningsmannens förslag i övrigt redovisas under vederbörande huvudtitlar.

Departementschefen

Ansvällningen av arbetsuppgifterna inom statsförvaltningen har som regel följts av en fortskridande utbyggnad av flertalet ämbetsverks och andra myndigheters organisation. Motsvarande förstärkning inom statsdepartementen har icke skett, annat än i viss utsträckning beträffande den föredragande personalen, vilket resulterat i en onormalt hög arbetsbelastning särskilt inom departementens statssekreterar- och rättsavdelningar samt av-

delningar med motsvarande arbetsuppgifter. Härtill kommer att arbetet inom dessa avdelningar även måst intensifieras på grund av riksdagens höst-sessioner samt för tillgodoseende av riksdagens önskemål om en förkortning av propositionstiderna. För att i någon mån kunna bemästra den situation som sålunda uppstått har man måst tillgripa utvägen att anställa tillfällig arbetshjälp med avlöning från kommittéanslag. Föregående års riksdag har begärt en utredning i syfte att få till stånd en ändring av sistnämnda förhållande. Vid verkställande av denna utredning har Kungl. Maj:t funnit det nödvändigt med en allmän översyn av personalorganisationen inom de berörda avdelningarna.

Utredningsmannens förslag om personal- och tjänsteförändringar finner jag väl underbyggt. Ett genomförande av detsamma framstår därför som angeläget. Emellertid synes av olika skäl — bland andra det allmänna kravet på återhållsamhet i fråga om utökning av statstjänstemannakåren — en utbyggnad av organisationen helt i överensstämmelse med utredningsmannens förslag för närvarande icke möjlig. Det närmare ställningstagandet till utredningsmannens förslag kommer att redovisas av vederbörande departementschefer under departementens avlöningsanslag.

Utredningsmannens förslag om sättet att bestrida kostnaderna för experter och tillfällig arbetskraft finner jag ändamålsenligt. Jag förutsätter härvid, att anställningsform och löneställning för dessa experter fastställs efter gemensam beredning med finans- och civildepartementen. I och för sig borde den föreslagna anslagsposten, vilken synes bära benämnas Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, upptagas som obetecknad, eftersom det belopp som anvisas under anslagsposten bör utgöra den ram, inom vilken vederbörande departement i princip måste hålla sig. Då emellertid oförutsedda behov av arbetshjälp kan uppkomma och möjligheterna att tillgodose sådana behov utan anlitanade av kommittéanslagen måste hållas öppna, förordar jag i stället, att posten på sätt utredningsmannen föreslagit upptages förslagsvis, men att föreskrift meddelas av Kungl. Maj:t om att posten inte får överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Frågor om överskridande torde bära behandlas såsom för vederbörande departement och finansdepartementet gemensamma ärenden. Jag förutsätter härvid, att överskridande av posten endast skall komma i fråga i särskilt trängande undantagsfall.

Utgifterna för nämnder och råd av mera permanent natur anser jag bära bestridas på sätt utredningsmannen föreslagit.

4. Löneplansrevision m. m.

Inledning

De löneplaner, som är tillämpliga för statstjänstemän och andra befattningshavare med avlöning enligt av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut meddelade bestämmelser, återfinnes i den av 1954 års riksdag an-

tagna statens grundlöneförordning. Denna förordning trädde den 1 januari 1955 i stället för den tidigare gällande statens löneplansförordning. Grundlöneförordningen upptar icke några bestämmelser om höjning eller sänkning av grundlönerna. De belopp, varmed de aktuella lönerna skall utgå, fastställas för varje särskilt år genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, efter det statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle till överläggningar i ämnet. Grundlönetabellerna har härigenom betydelse huvudsakligen endast såsom en garanti beträffande den lägsta lönenivå, som kan ifrågakomma för statstjänstemännen.

Ett lönesystem av den typ, som tillämpas för statstjänstemännen, medger icke en följsam anpassning till löneutvecklingen på den enskilda arbetsmarknaden. Denna löneutveckling har under de senare åren bl. a. kännetecknats av en i varje fall tidvis ansenlig löneglidning. Under sådana förhållanden har trögheten i det statliga lönesystemet framträtt som ofördelaktig ur statstjänstemännens synpunkt.

Frågan om kompensation till statstjänstemännen för inträffad eftersläpning i förhållande till den enskilda sektorn av arbetsmarknaden berördes i samband med fastställandet av 1955 års löner för statstjänstemännen. I propositionen 1955: 191 konstaterades sålunda, att den allmänna lönenivån för statstjänstemännen och de med dem jämförda grupperna i stort sett varit oförändrad sedan januari 1952. Under den tid, som förflutit sedan angivna tidpunkt, hade på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden förekommit löneökningar av icke oväsentlig storlek såväl till följd av avtalsrörelser som genom löneglidning. En viss motsvarighet till denna löneglidning hade huvudsakligen genom den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen och den ändrade ortsgupperingen visserligen ägt rum på den offentliga sektorn. Den löneökning, som härigenom kommit statstjänstemännen som grupp till del, hade emellertid icke varit av sådan storleksordning, att den kunnat helt uppväga lönerörelserna på den enskilda sektorn. Det hade därför vid förhandlingarna om 1955 års löner ansetts skäligt, att statstjänstemännen fick kompensation för inträffad eftersläpning. Vidare togs vid förhandlingarna hänsyn till de löneökningar, som på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden skett bl. a. i samband med 1955 års avtalsrörelse. Förhandlingsuppgörelsen innebar en genomsnittlig löneökning på 8,5 %. Av denna skulle 3 procentenheter anses utgöra kompensation för eftersläpningen till utgången av år 1954.

Förhandlingarna om statstjänstemännens löner för år 1956 fördes mot bakgrunden av det resultat, till vilket den samordnade avtalsrörelsen på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden hade lett. Vid förhandlingarna eftersträvades sålunda att hålla den generella löneförbättringen för år 1956 på de statliga och statsunderstödda sektorerna av arbetsmarknaden inom gränserna för vad som överenskommit på den enskilda sektorn. Förhandlingarna kom till följd härav att i allt väsentligt inriktas på frågan om en avvägning av löneförbättringen inom en kostnadsram, som motsvarade 4 % av den totala lönekostnaden. Något utrymme för kompensation, avseende efter-

släpning i förhållande till den enskilda sektorns löner under år 1955, kunde sålunda icke beredas.

I anslutning till förhandlingarna överenskomms med tre av huvudorganisationerna, nämligen Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Statstjänstemännens riksförbund (SR), en behandlingsordning för en successiv översyn av tjänsteförteckningen. Beträffande den fjärde av huvudorganisationerna, Statstjänarkartellen (SK), fick överenskommelsen i denna del den formen, att en förutsättningslös utredning utlovades beträffande de lägre statstjänstemännens löneläge.

Vid den tidpunkt, då förhandlingarna för år 1956 avslutades, kunde fastslås följande avtalsmässiga läge. Överenskommelsen om 1955 års löner hade innefattat en »nollställning» av eftersläpningen av statstjänstemännens löner i jämförelse med industriarbetarlönen. Löneutvecklingen på den enskilda sektorn hade emellertid under år 1955 varit och kunde under år 1956 väntas bli sådan, att man i 1957 års avtalsrörelse kunde emotse anspråk på en kompensation för en ny betydande eftersläpning i förhållande till den enskilda sektorn.

Nu angivna omständigheter utgör bakgrunden för tillkallandet av den expertgrupp inom civildepartementet, som arbetat under benämningen 1956 års löneberedning. I beredningen, vars ordförande varit numera generaldirektören H. Kling, har ingått expertis från det statliga och det kommunala löneområdet.

Ät löneberedningen uppdrogs ursprungligen att förutsättningslöst utreda de lägre statstjänstemännens löneläge. Överläggningar förekom härvid till en början med SK och TCO beträffande sättet för åstadkommande av förbättringar. Dessa organisationer framförde härvid önskemål om en revision av löneplanerna. I anslutning härtill framlade SK ett principförslag till ny löneplan. Sedermera inkom jämväl de övriga tre huvudorganisationerna med förslag till nya löneplaner. Genom att dessa förslag överlämnades till löneberedningen kom dess uppdrag att vidgas. Arbetsmaterial har från beredningens sida successivt ställts till chefens för civildepartementet förfogande, att vara tillgängligt vid förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer.

Förhandlingar har nu ägt rum med statstjänstemännens huvudorganisationer rörande en löneplansrevision m. m. Förhandlingarna har från civildepartementets sida förts på principiell grundval av det resultat av sitt arbete, som löneberedningen redovisat till departementet. Förhandlingarna har med vissa uppehåll pågått under tiden den 1 november—den 14 december 1956. Sistnämnda dag har — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — med samtliga organisationer träffats *dels* överenskommelse rörande en löneplansrevision m. m. *dels ock* överenskommelser beträffande vissa tjänsteförteckningsfrågor i anslutning till löneplansrevisionen.

Överenskommelsen rörande en löneplansrevision m. m. har den lydelse, som framgår av *bilagan D* till statsrådsprotokollet. De överenskomna tjänsteförteckningsändringarna i anslutning till löneplansrevisionen torde — såsom framhållits under punkten 1 — senare få anmälas för riksdagen.

Överenskommelsen om löneplansrevision m. m.

Allmänna utgångspunkter. Förhandlingarna har förts från den utgångspunkten, att löneplansrevisionen och kostnaderna härför skulle hållas skilda från 1957 års avtalsrörelse. Kostnaderna för revisionen skulle därför rymmas inom ramen för den eftersläpning i lönehänseende för statstjänstemännen, som kunde beräknas föreligga vid utgången av år 1956 vid jämförelse med den enskilda arbetsmarknadens löneutveckling.

Enighet har vid förhandlingarna uppnåtts om att genom den nu träffade överenskommelsen statstjänstemännen erhållit full ersättning för den eftersläpning, som de kunnat vidkännas i förhållande till marknadslöneutvecklingen under åren 1955 och 1956 och om att någon eftersläpning för statstjänstemännen såsom grupp betraktad i förhållande till marknadslöneutvecklingen icke föreligger vid utgången av år 1956.

Den avgränsning i förhållande till 1957 års lönerörelse, vilken avsetts med överenskommelsen, har tekniskt sett skett genom angivande av de lönebelopp, vartill statstjänstemännens löner skall anses ha uppgått vid årsskiftet 1956/57, s. k. *baslöner 1957*. De kommande förhandlingarna om statstjänstemännens löner för år 1957 avses alltså skola föras från den utgångspunkten, att statstjänstemännens totallöner vid årsskiftet uppgick till angivna baslönebelopp.

Statens löneförordning. I överenskommelsen har förutsatts, att statens grundlöneförordning fr. o. m. den 1 juli 1957 skall ersättas med en ny förordning, *statens löneförordning*, i vilken grundlönerna i princip skall motsvara $\frac{100}{110}$ av baslönerna 1957. I grund- och totallöner enligt löneförordningen har inarbetats nu utgående kompositionstillägg.

För första halvåret 1957 avses skola utgå schablonmässigt beräknade tillägg till 1956 års löner. Angivna tillägg kommer att utgöras av skillnaden mellan baslöner 1957 och 1956 års löner. Skulle resultatet av förhandlingarna om statstjänstemännens löner för år 1957 komma att innebära ytterligare lönehöjning, bör denna i vad avser första halvåret 1957 inarbetas i schablontilläggen.

Under förhandlingarna har — i anslutning till vad i överenskommelsen sägs om skyldighet för tjänsteman, som övergår å statens löneförordning, att underkasta sig ändring i avlönings- och pensionsbestämmelser — förutsatts, att ändring icke utan förhandlingsöverenskommelse skall göras i bestämmelser, beträffande vilka tjänsteman hittills icke varit underkastad dylik skyldighet.

Löneplaner. Statens löneförordning upptar liksom grundlöneförordningen fem löneplaner. Nuvarande löneplanerna 1—5 motsvaras i tur och ordning av löneplanerna A—E. Viss ändrad gränsdragning har dock skett mellan motsvarigheterna till nuvarande löneplanerna 1 och 2. Lönegrad 37 å löneplan 1 har sålunda överförts till den nya löneplanen B. Å andra sidan har lönegraderna 1—12 å nuvarande löneplan 2 överförts till den nya löneplanen A. Genom sistnämnda åtgärd har den hittillsvarande överlappningen mellan löneplanerna bortfallit.

Löneplanernas utformning. Löneplan 1 omfattar 37 lönegrader med vardera fyra löneklasser, d. v. s. totalt 40 löneklasser. Dess föreslagna motsvarighet, *löneplan A*, omfattar 26 lönegrader med vardera fyra löneklasser, d. v. s. totalt 29 löneklasser.

Minskningen av antalet lönegrader från 37 till 26 eller med 11 lönegrader har skett genom överflyttning av lönegrad 37 till löneplan B, genom slopande av de f. n. nästan outnyttjade lönegraderna 1—3, genom sammanslagning av lönegraderna 10 och 11, 13 och 14, 17 och 18, 29 och 30 samt 33 och 34 samt genom slopande av de f. n. inom statsförvaltningen outnyttjade lönegraderna 35 och 36.

På nuvarande löneplan 1 varierar lönegrads- och löneklassavstånden starkt på olika avsnitt av löneplanen. Det genomsnittliga lönegrads- och löneklassavståndet för lönegradsområdet 4—34 är f. n. 4,6 %. Variationsbredden är 3—6 %. I samband med minskningen av antalet lönegrader och löneklasser på den nya löneplan A har lönegrads- och löneklassavstånden gjorts enhetliga och utgör 5,3 % på underliggande lönebelopp. Härigenom har uppnåtts en systematisering av löneplanen. Förstoringen av lönegrads- och löneklassavstånden medför en grövre skiktning av löneplanen, som bör vara ägnad att ge tjänsteförteckningen större stadga, och innebär vidare större löneökningar vid löneklassuppflyttning eller befordran.

Löneplan 1 är ortsgrupeerad med följande *horisontella lönespännvidd* inom lönegradsområdet 4—34.

Ortsgrupp	5	4	3	2
lkl 4—24	100	96	92	88
lkl 25—37	successiv	spännviddskrympning		
lkl 37	100	97,7	95,4	93

På den föreslagna löneplan A är spännvidden följande (nya löneklassnummer):

Ortsgrupp	5	4	3	2
lkl 1—11	100	94,5	89	84
lkl 12—29	successiv	spännviddskrympning		
lkl 29	100	98,625	97,25	96

Den horisontella lönespännvidden har alltså ökat i nedre delen av löneplanen — väsentligen genom uppräkning av lönerna på 4- och 5-ort samt i någon mån på 3-ort — men minskats i den övre delen, i princip genom uppräkning av lönerna på lägre ortsgrupper. Åtgärden motiveras av marknads-lönejämförelser. På den enskilda arbetsmarknaden är sålunda lönespännvidden mellan ortsgrupperna i de lägre lönelägena väsentligt större än på det statliga området (i genomsnitt av storleksordningen 25 %), medan en tendens i motsatt riktning kan konstateras i de övre lönelägena. De föreslagna förändringarna i fråga om de horisontella lönespännvidderna syftar till att nå viss anpassning till dessa mera påtagliga tendenser i marknadslöneförhållandena.

Den totala *vertikala lönespännvidden* blir inom löneplanen i stort sett oförändrad på 5-ort. För övriga ortsgrupper sker en viss ökning av den vertikala spännvidden genom den successiva krympningen av den horisontella spännvidden in mot 5-ortslönen.

Löneplan 2 omfattar 25 lönegrader med vardera en löneklass. Dess föreslagna motsvarighet, *löneplan B*, omfattar 10 lönegrader med vardera en löneklass.

Minskningen av antalet lönegrader från 25 till 10 eller med 15 lönegrader framkommer genom överflyttning av lönegraderna 1—12 till löneplan A, genom sammanslagning av lönegraderna 15 och 16, 17 och 18, 19 och 20 samt 21 och 22 samt genom tillskapande av en ny grad (B 2).

I samband med dessa förändringar har en viss systematisering skett av den f. n. ojämna löneplanen. Lönegradsavstånden utgör sålunda nedifrån räknat 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 resp. 11 %. Första lönegradens lönebelopp ligger 5,3 % (= lönegradsavståndet på löneplan A) över högsta lönebelopp på löneplan A.

Löneplanerna 3 och 4 (tillämpliga å provinsialläkare resp. distriktsveterinärer) har f. n. vardera en lönegrad med fyra löneklasser och indelning på fem lönegrupper. Sistnämnda indelning är motiverad av taxeinkomsternas skiftande storlek inom olika distrikt. Denna utformning ändras ej i de föreslagna motsvarigheterna, *löneplanerna C och D*. Däremot har de förut ojämna löneklassavstånden enhetliggjorts till 5 %, varjämte en sådan samordning mellan olika lönegrupper skett, att de två högsta löneklasserna i viss lönegrupp motsvarar de två lägsta inom närmast högre lönegrupp.

Ingen ändring sker i fråga om den principiella utformningen av löneplan 5 (tillämplig å blandavlönad militär personal) i dess föreslagna motsvarighet, *löneplan E*.

Anställningsformer. Någon ändring av nuvarande anställningsformer föreslås ej.

Beteckningar. Förutom nya löneplansbeteckningar införes nya lönegrads- och löneklassbeteckningar samt särskilda beteckningar för olika slag av tjänster, allt på sätt närmare framgår av bilaga 1 till överenskommelsen. Särbeteckningarna för militära beställningar och för rektorer (Cb-tjänster) bortfaller i samband härmed.

Ändringar i avlöningsbestämmelserna. Under förhandlingarna har eftersträvat att nå fram till förenklingar i vissa hänseenden i gällande avlöningsbestämmelser. Med hänsyn till den förestående överarbetningen av avlöningsreglementena genom den nyligen tillsatta löneförfattningsberedningen har i detta sammanhang förenklingssträvandena främst inriktats på punkter, som har mer eller mindre omedelbart samband med löneplansrevisionen.

Enligt överenskommelsen skall gällande bestämmelser om *lönerum* slopas. I stället skall en återgång ske till de före den 1 juli 1947 gällande reglerna om tillgodoräkning av högst tre år i slutlöneklass i samband med befordran. Någon mera vittgående förenkling av löneklassplaceringsreglerna har inte ansetts möjlig att uppnå i förevarande sammanhang.

I fråga om *övertidsersättning* gällde vid tillkomsten år 1947 av nuvarande avlöningssystem, att ersättning per timme utgick för enkel övertid med 140 % och för kvalificerad övertid med 210 % av den efter 200 timmar per månad beräknade timlönen. Dessa relationer har genom uppgörelsen om 1956 års löner ändrats på sådant sätt, att övertidsersättningen per timme inom olika löneklasser f. n. varierar mellan 131 och 135 % för enkel övertid samt 198 och 203 % för kvalificerad övertid.

Enligt överenskommelsen, som ej innebär några sakliga ändringar i bestämmelserna om rätt till gottgörelse för övertidstjänstgöring, skall ersättning för enkel övertid utgöra 150 % och för kvalificerad övertid 200 % av timlönen, beräknad på ovan angivet sätt. Härigenom kommer relationerna att bli desamma som gäller i fråga om övertidsgottgörelse i form av ledighet, s. k. kompensationsledighet. Vidare uppnås överensstämmelse med de inom den kommunala sektorn ävensom inom det statliga kollektivavtalsområdet vanligast förekommande relationerna.

I fråga om *vikariatsersättning* innefattar överenskommelsen ändringar i förhållande till gällande bestämmelser i två hänseenden, nämligen dels i fråga om principerna för beräkning av ersättningsbeloppen dels ock beträffande förutsättningarna för att ersättning skall utgå.

Gällande beräkningsgrunder innebär, att den lägsta vikariatsersättningen vid vikariat å tjänst i en och samma högre lönegrad utgår till tjänsteman, som uppnått slutlöneklass inom sin egen lönegrad. Enligt överenskommelsen skall i stället tillämpas en lönegradsbestämning av vikariatsersättningsbeloppen, d. v. s. samma belopp kommer att gälla vid vikariat å viss högre tjänst oavsett vikariats löneklass. Redan härigenom kommer viss reduktion av antalet erforderliga vikariatsersättningsbelopp att ske. Överenskommelsen innebär emellertid en minskad differentiering av vikariatsersättnings-

beloppen jämväl i ett annat hänseende. Endast två alternativa belopp skall vara tillämpliga vid vikariat från viss lönegrad, nämligen ett belopp för vikariat på tjänst med 1—4 enheter högre lönegradsnummer än vikariens tjänst och ett annat belopp vid vikariat å än högre tjänster.

I fråga om förutsättningarna för vikariatsersättnings utgående innebär överenskommelsen, att dylik ersättning, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda medger, ej skall utgå vid vikariatsförordnande om högst sju dagar i följd. Omfattar vikariatsförordnande minst åtta dagar i följd, skall emellertid ersättning utgå för hela den tid förordnandet avser.

Överenskommelsen torde i denna del medföra en icke oväsentlig administrativ förenkling.

Provisoriskt extra tillägg till tjänstemän inom kallortsområdet i Norrland. Erfarenhetsmässigt föreligger särskilt i de nordligare delarna av Norrland vissa svårigheter att rekrytera tjänster och att behålla där anställd personal. En i och för sig önskvärd särskild förbättring av löneläget för tjänstemän inom angivna område har befunnits icke vara möjlig att genomföra inom ramen för löneplanslöner. Enligt överenskommelsen skall i stället inom nämnda del av landet utgå ett provisoriskt extra tillägg till lönen.

Angivna tillägg anknytes på visst sätt till gällande föreskrifter om kallortstillägg. Det skall sålunda utgå endast inom de delar av Norrland, som tillhör kallortsområdet. Det är vidare differentierat efter kallortsklasser på sådant sätt, att det i de olika kallortsklasserna utgår med i princip följande procenttal av månadslönerna å 5-ort, nämligen

i kallortsklass I	1 %
» » II	2 %
» » III	3 %
» » IV	4 %
» » V	6 %
» » VI	8 %

Överenskommelsen innebär i sak att här avsedda tillägg skall, om det är högre än nu utgående kallortstillägg, utgå i stället för kallortstillägget och att det skall utgå jämväl till inom kallortsområdet stationerade tjänstemän, som icke är berättigade till kallortstillägg.

Under förhandlingarna har enighet rått om önskvärheten av att en översyn verkställes av gällande indelning i kallortsklasser i syfte att nedbringa antalet klasser till fyra och i samband därmed ansluta kallortsgränserna till de administrativa gränserna.

Tjänstetidsbefordran. Enligt överenskommelsen må tjänstemän, som under 15 år innehaft tjänst i en och samma lönegrad inom lönegradsområdet A 1—A 19, erhålla en personlig extra ordinarie tjänst i närmast högre lönegrad. Möjlighet till här avsedd tjänstetidsbefordran har tillskapats med särskild tanke på karriärer, inom vilka tjänstemännen relativt tidigt uppnår

slutlönegraden. Uppflyttning i lönegrad genom tjänsteförteckningsrevision skall med i överenskommelsen angivet undantag bryta tidsberäkningen.

För tjänstetidsbefordran må enligt överenskommelsen tillgodoräknas tid, varunder vederbörande innehaft extra ordinarie och/eller ordinarie tjänst i samma lönegrad. Under förhandlingarna har emellertid förutsatts, att en särskild undersökning skall göras om och i vad mån tillgodoräkning kan medgivas av tid som extra tjänsteman, arvodesanställd eller kollektivavtalsanställd i de fall övergång skett till tjänst med oförändrade arbetsuppgifter.

Slopande av lönetillägg till tjänstemän å orter, som hänförts till lägre ortsgrupp. I samband med ortsgrupperingsreformen hänfördes fr. o. m. den 1 januari 1954 vissa orter till lägre ortsgrupp än som tidigare gällt för dem. Samtidigt härmed infördes rätt för tjänstemän å nämnda orter att åtnjuta särskilda lönetillägg, motsvarande skillnaden i tillämplig löneklass mellan lönen å den tidigare och å den nya ortsgruppen. Det förutsattes härvid, att fråga var om en övergångsanordning, som vid lämpligt tillfälle, t. ex. i samband med en mera betydande lönerevision, skulle upphöra att gälla.

Enligt överenskommelsen skall angivna lönetillägg slopas fr. o. m. den 1 juli 1957. I överenskommelsen ingår en garantiregel om personliga lönetillägg till förebyggande av löneminskning i samband med övergången för redan anställda tjänstemän. Vid förhandlingarna har emellertid ställts i utsikt att möjligheterna för en mjukare övergång än som innefattas i garantiregeln skall undersökas.

Anpassning av pensioner. Enligt överenskommelsen skall med hänsyn till bl. a. pågående särskild pensionsutredning löneplansrevisionen ej nu föranleda någon ändring i gällande pensionsbestämmelser eller i storleken av på pensionerna utgående rörligt tillägg. Överenskommelsen upptar av samma anledning i huvudsak endast vissa regler beträffande de pensionsklasser, som skall motsvara de nya lönegraderna.

Under förhandlingarna har förutsatts, att överenskommelsen i denna punkt icke syftar till att för framtiden förändra pensionsnivån utan endast innefattar en rent teknisk provisorisk lösning.

Departementschefen

Såsom jag inledningsvis anfört har de nu avslutade förhandlingarna förts från den utgångspunkten, att löneplansrevisionen och kostnaderna härför skulle hållas skilda från 1957 års avtalsrörelse och att kostnaderna för revisionen därför skulle rymmas inom ramen för den eftersläpning i lönehänseende för statstjänstemännen, som kunde beräknas föreligga vid utgången av år 1956 vid jämförelse med den enskilda arbetsmarknadens löneutveckling. Det synes mig ur allmänna synpunkter tillfredsställande, att en överenskommelse kunnat träffas efter dessa linjer och att utjämningen av eftersläpningen skett genom en välbehövlig revision av gällande löneplaner.

De enligt nu gällande huvudlöneplaner nr 1 och 2 utgående lönerna företer stora variationer i fråga om löneklass- och lönegradsavstånd. Dylika ojämnheter förelåg redan i utgångsläget år 1947 men har fortlöpande skärpts genom det varierande utfallet av löneuppgörelserna inom olika lönelägen. Löneklass- och lönegradsavstånden är vidare till följd av det förhållandevis stora antalet lönegrader i allmänhet små. En lönegrads- eller löneklassuppflyttning medför därför f. n. i regel en relativt ringa inkomstförbättring. Det stora antalet lönegrader har medfört en långt driven finvägning, när det gäller att lönegradsplacera olika tjänster. De horisontella spännviddsförhållandena inom löneplan 1 företer vidare väsentliga avvikelser från de lönespännvidder, som förekommer på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden.

Det löneplansförslag, som nu godtagits av personalens huvudorganisationer, innebär enligt min mening väsentliga förbättringar i nyss angivna hänseenden. De nya löneplanerna är sålunda systematiskt uppbyggda. Lönegrads- och löneklassavstånden har normaliserats samtidigt som de avvägs så, att en lönegrads- eller löneklassuppflyttning ger en mera märkbar inkomstökning. Genom minskningen av antalet lönegrader har en grövre skiktning åstadkommits, vilket i viss utsträckning torde komma att underlätta lönegradsplaceringen av tjänster samt skapa ökad stabilitet i tjänsteförteckningen. Genom de vidtagna spännviddsförändringarna — krympning av spännvidden i löneplanens topp och en vidgning i de nedre lägena av löneplanen — har nåtts en bättre anpassning av de statliga lönerna till gällande marknadslöner. Jag vill i detta sammanhang även peka på den rekryteringsbefrämjande verkan, som det extra lönetillägget till tjänstemän i vissa delar av Norrland torde komma att medföra.

Sammanfattningsvis finner jag de föreslagna löneplanerna innefatta en lösning inom den uppställda kostnadsramen, som i allt väsentligt måste anses tillfredsställande.

Genom den träffade överenskommelsen har vidare åstadkommits vissa lönetekniska förenklingar. Jag vill här särskilt framhålla ändringarna i reglerna om vikariatsersättning och löneklassplacering ävensom inarbetningen i lönerna av kompenstationstilläggen. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att personalorganisationerna på detta sätt visat sin vilja att medverka till en förenkling av det statliga lönesystemet, särskilt med hänsyn till att en dylik medverkan från personalens sida torde vara en förutsättning för att det nyligen påbörjade arbetet inom löneförfattningsberedningen skall kunna leda till positivt resultat.

Den träffade överenskommelsen bör enligt min mening godtagas och underställas riksdagens prövning.

Med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande sedan förhandlingarna avslutades, har överenskommelsen ännu icke kunnat omsättas i författningsförslag. Det är emellertid angeläget, att ett principbeslut i anledning av överenskommelsen snarast möjligt fattas och att sålunda riksdagens godkännande av grunderna för en löneplansrevision redan nu inhämtas. I detta sammanhang bör även riksdagens bemyndigande för Kungl.

Maj:t inhämtas att vidtaga av överenskommelsen betingade ändringar i av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar ävensom att utfärda erforderliga övergångsbestämmelser. Förslag till statens löneförordning torde senare få underställas riksdagen för godkännande.

Lönekostnadsökningen för statsverket vid ett genomförande av löneplansrevisionen kan för år uppskattas till i runt tal 200 miljoner kronor. Av nämnda belopp hänför sig ca 70 miljoner kronor till de affärsdrivande verken samt ca 130 miljoner kronor till statsförvaltningen i övrigt och statsunderstödd verksamhet. Härvid har hänsyn nu icke kunnat tagas till kostnaderna för tjänstetidsbefordran. Frågan om den anslagsmässiga regleringen av löneplansrevisionen torde böra anmälas för riksdagen först sedan överenskommelse träffats om de statsanställdas löner under år 1957.

Jag får erinra, att det i prop. 1956: 81 förutsattes, att frågan om lönernas storlek samt om grunderna för rörligt tillägg på pensionerna och för kristillägg efter utgången av år 1956 sedermera skulle få föreläggas riksdagen. Om beslut i ämnet icke skulle ha meddelats före årsskiftet 1956/57, borde provisoriskt få tillämpas samma grunder som under år 1956.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår har icke genom den nu träffade överenskommelsen ställning tagits till den lönenivå, som bör gälla för statstjänstemännen under år 1957. Det har i stället förutsatts, att särskilda överläggningar senare skall upptagas härom. Det är därför icke möjligt att nu ange de grunder, som bör gälla beträffande tillägg å löner och pensioner under år 1957. Ifrågavarande spörsmål torde senare få underställas riksdagen. Med hänsyn härtill har under budgetarbetet till grund för beräkningen av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner tagits de lönebelopp resp. det procenttal, som varit gällande under år 1956.

Hemställan

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de framlagda grunderna för en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att vidtaga av löneplansrevisionen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar, samt

b) att utfärda de övergångsbestämmelser, som må finnas erforderliga för löneplansrevisionens genomförande.

5. Reglering av vissa arvoden m. m.

Åren 1952 och 1953 företogs en av löneutvecklingen betingad allmän höjning av vissa bisyssle- och liknande arvoden. Såsom exempel på dylika arvoden kan här nämnas arvoden till vissa speciallärare vid universitet och högskolor, till sekreterare och kamrerare vid vissa institutioner samt till ordförande och ledamöter i styrelser, nämnder och råd. Ifrågavarande arvoden har härefter — där ej av särskilda skäl en höjning måst genomföras — varit oförändrade. På grund av de senaste årens löneutveckling torde tiden nu vara mogen för en uppjustering av arvodena. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att genomföra en sådan arvodesreglering med sikte på ett genomförande fr. o. m. den 1 juli 1957. Arbetet med en översyn har under höstens budgetarbete igångsatts inom civildepartementet. På grund av det stora antalet arvoden, som beröres av översynen, samt önskvärdheten av att i samband med översynen söka åstadkomma en viss systematisering av de sinsemellan olikartade grunder, efter vilka arvodena f. n. är avvägda, har det emellertid inte varit möjligt att få fram preciserade förslag till dess budgetarbetet avslutats. Härtill kommer att för ett slutligt ställningstagande resultatet av höstens förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer angående en löneplansrevision m. m. ansetts böra avvaktas. Vid beräkningen av vederbörliga anslag under resp. huvudtitlar har hänsyn så långt det under budgetarbetet varit möjligt tagits till den förordade arvodesregleringen. I vissa fall har emellertid medelsbehovet kunnat beräknas endast preliminärt. I andra fall åter har ställning till frågan om erforderliga medel ännu icke kunnat tagas. Det torde därför vara nödvändigt att riksdagens bemyndigande utverkas att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kan föranledas av här ifrågavarande arvodesreglering.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1957/58 medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan föranledas av vad nu anförts om reglering av vissa arvoden.

6. Överskridande av vissa anslagsposter

Den omläggning av avlöningsstaterna, som genomfördes från och med budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. En nödvändig förutsättning för denna omläggning var att Kungl. Maj:t erhöill ett allmänt bemyndigande av riksdagen att medge överskridande av maximerade anslagsposter. Detta bemyndigande har årligen förlängts. Efter

smärre ändringar av bemyndigandet vid 1952 och 1956 års riksdagar innebär detsamma, att Kungl. Maj:t äger medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning.

Alltsedan budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Detta bemyndigande gäller från och med budgetåret 1953/54 även de personalgrupper, som enligt riksdagens beslut jämförts med amanuenspersonal.

De förslag om förändring av de statliga löneplanerna och en partiell tjänsteförteckningsrevision, varom under punkten 4 förmåles, förutsätter bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida maximerade anslag och anslagsposter. Såsom jag under nämnda punkt framhållit torde denna fråga få upp- tagas senare under riksdagen.

Då kompenstationstillägg för avgifterna till den allmänna sjukförsäkring- en enligt de föreslagna nya löneplanerna kommer att inräknas i lönerna, erfordras ej någon förlängning av det för budgetåret 1956/57 lämnade be- myndigandet att överskrida maximerade anslag och anslagsposter för be- stridande av kostnaderna för dylika tillägg. Ej heller behövs någon förläng- ning av det nuvarande bemyndigandet att medgiva överskridanden, som kan erfordras till följd av de på grund av prop. 1955: 209 beslutade lönegrads- uppflyttningarna.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigan- de bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken detta be- myndigande tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet, av- seende budgetåret 1955/56, få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Liksom under senare år bör myndigheterna även i fortsättningen i sam- band med anslagsäskandena lämna redogörelser rörande hela den från icke- ordinarieposten avlönade personalen såväl för det löpande budgetåret som — enligt äskandena — för det kommande budgetåret.

Under återopande av det anförda hemställer jag i förevarande samman- hang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1957/58 i enlighet med vad i det föregående förordats medge

1) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning,

2) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal samt därmed jämförlig personal.

7. Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

Vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor i 1956 års statsverksproposition uttalades beträffande sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen bl. a. att, för vinnande av erfarenhet av ett system med fria lördagar, möjlighet syntes böra skapas för någon eller några myndigheter med arbetsuppgifter av mera teknisk art att, i den mån omständigheterna så medgav, försöksvis under sommaren 1956 pröva en inskränkning av arbetstiden på sådant sätt att fria lördagar i viss utsträckning kunde erhållas.

Angivna uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida (SU 14, rskr 14).

Med stöd härav bemyndigade Kungl. Maj:t sedermera rikets allmänna kartverk, statens reproduktionsanstalt, flygtekniska försöksanstalten samt generalpoststyrelsen — såvitt gällde viss personal vid postverkets industrier och förråd — att, med iakttagande av vissa meddelade föreskrifter, försöksvis under sommaren 1956 förlägga den inskränkning av arbetstiden, som enligt instruktionerna må förekomma för högst tre månader under tiden juni—september, på sådant sätt att fria lördagar erhöles.

Kungl. Maj:t anbefalldes i samband härmed vederbörande myndigheter att till civildepartementet inkomma med redogörelse för de erfarenheter, som vunnits av systemet med fria lördagar.

Samtliga berörda myndigheter framhåller i ingivna redogörelser, att erfarenheterna av systemet med arbetstidsförkortning i form av fria lördagar varit goda och hemställer därför om bemyndigande att även framdeles få tillämpa detta system för viss löneplansanställd personal.

Med hänsyn till de goda erfarenheter, som vunnits av systemet med fria lördagar under sommaren 1956, synes möjlighet till denna form av arbetstidsförkortning under sommaren tills vidare böra bibehållas för ett begränsat antal myndigheter. Det torde jämväl i det följande få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma omfattningen av denna försöksverksamhet och meddela de föreskrifter i övrigt, som må finnas erforderliga.

8. Utbyte av tjänstemän mellan de nordiska länderna

Vid Nordiska rådets förhandlingar i Oslo i augusti 1954 beslöt rådet att hemställa till vederbörande regeringar att vidtaga åtgärder i syfte att tjänstemän i administrationen må kunna för viss tid tjänstgöra i annat nordiskt land.

Frågan anmäldes för riksdagen i 1955 års statsverksproposition (Bil. 2, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, p. 6). Härvid hemställdes om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande departementschefen förordade riktlinjer vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma ett dylikt utbyte. Några generella regler beträffande förutsättningarna för utbytet bedömdes icke möjliga att fastställa, utan det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall besluta såväl om utsändande av svenska tjänstemän som om mottagande av tjänstemän från de övriga nordiska länderna. Vad kostnadsfrågan beträffar förutsattes för bestridande av resekostnadsersättning och traktamente icke andra medel stå till förfogande än resp. huvudtitlars anslag till extra utgifter. Kostnaderna för lön under tjänstledighet och för vikarier syntes böra bestridas i samma ordning som tjänstemannens lön under tjänstgöring, därvid fråga kunde uppstå om överskridande av maximerade anslag eller anslagsposter.

Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet (SU 14, rskr 14).

Det torde nu för riksdagen böra anmälas, att även statsmakterna i Danmark och Norge givit sin anslutning till den av Nordiska rådet föreslagna utbytesverksamheten.

Frågan om formerna för utbytesverksamheten har därefter behandlats vid möte den 19 april 1956 i Köpenhamn mellan de nordiska utrikesministrarna och Nordiska rådets presidium. Därvid beslöts att ytterligare överläggningar skulle äga rum i saken.

Dessa överläggningar har sedermera efter inbjudan av danska statsministeriet ägt rum i Köpenhamn den 23 och den 24 oktober 1956. Vid överläggningarna var samtliga nordiska länder representerade. Sverige företräddes av tjänstemän från justitie-, finans- och civildepartementen.

Vid överläggningarna behandlades ingående en rad spörsmål sammanhängande med det praktiska genomförandet av tjänstemannautbytet. Sålunda diskuterades frågorna om vilka tjänstemän, som skulle kunna ifrågakomma för utsändande till annat nordiskt land, om längden av vistelsen,

om tjänstgöringsförhållanden och tjänstgöringsskyldighet, om de ekonomiska förhållandena osv. Det torde inte vara erforderligt att jag nu närmare ingår på detaljerna i det protokoll, som upprättades vid överläggningarna, då det här allt gäller frågor beträffande vilka avgörandet ankommer på Kungl. Maj:t i enlighet med förut nämnda riksdagsbemyndigande.

Sammanfattningsvis kan konstateras att möjlighet nu öppnats för vårt land att utsända och mottaga förvaltningstjänstemän till och från Danmark och Norge. En sådan verksamhet synes därför i begränsad utsträckning böra igångsättas under innevarande år. Det har emellertid visat sig att det föreligger stora svårigheter att inom resp. huvudtitlars anslag till extra utgifter inrymma uppkommande kostnader för resor och traktamenten. För undanröjande av detta hinder för verksamheten torde under anslaget till extra utgifter för ett vart av justitie-, social-, finans-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels-, inrikes- och civildepartementen böra upptagas ett särskilt belopp om förslagsvis 5 000 kronor för utgifter i samband med ett utbyte av tjänstemän mellan de nordiska länderna. Hemställan härom kommer senare i dag att göras av vederbörande departementschefer.

9. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 56 988 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår bör upptagas till följande belopp.

	Kronor	Kronor
Andra huvudtiteln:		
Ersättning till fängvårdsstyrelsens delfond	1 861 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 047 000	2 908 000
Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till beskikningsfastigheternas delfond	3 885 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	442 000	4 327 000
Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	69 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	381 000	450 000
Femte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		1 715 000
Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	1 236 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	2 225 000	3 461 000

	Kronor	Kronor
Sjunde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 090 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	333 000	1 423 000
Åttonde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	29 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	12 339 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	1 488 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	1 136 000	14 992 000
Nionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		4 112 000
Tionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 815 000	
Ersättning till sjöfartsstyrelsens delfond	547 000	2 362 000
Elfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	6 693 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	869 000	
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	11 443 000	
Ersättning till karolinska sjukhusets delfond ..	1 993 000	20 998 000
Tolfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		127 000
Fjortonde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		113 000

10. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark

I enlighet med de grunder, som godkänts vid 1939 års lagtima riksdag, är i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhopa 255 700 kronor till ersättning åt statens domäners fond för sådan å fonden bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. Ersättningarna till domänfonden är i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representerar alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram.

Denna redovisningsform tillämpas f. n. beträffande följande kronoegendomar:

Hall i Stockholms län, Åby samt Focksta ¹³, ¹⁴, ¹⁵ och ¹⁸ i Uppsala län, viss del av Fäboda i Södermanlands län, viss del av Skenäs kungsgård och Björsätter med Färjestaden ¹²² i Östergötlands län, Spexeryd ¹⁴ och ett intilliggande område i Jönköpings län, Ödevata ¹⁴⁶ i Kalmar län, Pihle i Malmöhus län, Skogsgård och viss del av Mäshult ¹¹ i Hallands län, vissa delar av Lingådde och Vintveten i Göteborgs och Bohus län, Smälteryd och Ollestad i Älvsborgs län, Lockerud i Skaraborgs län, Orretorp och Tjusbol i Värmlands län samt Sörbyn i Västerbottens län, vilka nyttjas för fångvårdsändamål;

viss del av Troxhammar 8², Ellringe 1¹³ samt Väsby Lilla 1¹⁵ och 1¹⁶ i Stockholms län, Bista 4⁹ och 4¹² ävensom Ekenäs 1², 1³ och 2² i Uppsala län, Lövsta i Södermanlands län, Sånnestorp 1⁵⁵ och viss del av Ljungaskog i Kristianstads län, vissa delar av Fagared och Gastorp i Hallands län samt Olovse-red 1³, 1⁴ och 1¹⁰ i Älvsborgs län, vilka nyttjas för skoländamål inom barn- och ungdomsvården, samt Dagöholm i Södermanlands län, som nyttjas för nykterhetsvårdsändamål;

Broby gård i Uppsala län och Mogård i Östergötlands län, som nyttjas för dövundervisningen;

viss del av Nyckelby i Stockholms län, viss del av Hammarby nr 1 och 2 samt Åsen i Uppsala län, Stenstugu gård i Gotlands län, Mosslunda i Kristianstads län, Röbäcksdalen i Västerbottens län och Öjebyn i Norrbottens län, vilka nyttjas såsom försöksgårdar, viss del av Bogesund i Stockholms län, som disponeras av statens skogsforskningsinstitut för försöksverksamhet, samt till lantbruksstyrelsens förvaltning överflyttade skogstorp, odlingslägenheter och fjällägenheter i Norrbottens och Västerbottens län; samt

Vilhelmsro i Jönköpings län, som disponeras av statens anstalt för fallandesjuka, samt viss del av Bona i Östergötlands län och viss del av Rabatsbenning 4² i Västmanlands län, vilka disponeras för sjukhusändamål.

Frågan om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform har utretts av domänstyrelsen, över vars förslag riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen och socialstyrelsen avgivit utlåtanden, varefter riksräkenskapsverket erhållit i uppdrag att verkställa en sammanfattning av utredningsmaterialet samt avgiva förslag till redovisnings- och förvaltningsföreskrifter. Därefter har domänstyrelsen och byggnadsstyrelsen ånyo avgivit utlåtanden, varefter Kungl. Maj:t genom beslut den 7 december 1956 bland annat föreskrivit, att ett antal staten tillhöriga, till särskilda ändamål upplåtna kronoegendomar per den 30 juni 1957 skall i vad avser mark och åbyggnader för jord- och skogsbrukets behov upptagas till redovisning på domänverkets fond. Kungl. Maj:t har jämväl meddelat vissa förvaltningsföreskrifter för upplåtta egendomar av här ifrågavarande slag. Vidare har fångvårdsstyrelsen den 16 oktober 1956 gjort framställning beträffande redovisningen å domänverkets fond och å statens allmänna fastighetsfond av vissa för fångvårdsändamål disponerade fastigheter. Denna framställning har remitterats till riksräkenskapsverket.

För budgetåret 1957/58 bör ersättning utgå till domänverkets fond för upplåtelse av i det föregående angivna egendomar. Till följd av nyssnämnda invärderingsbeslut, förhöjningar av vissa bokföringsvärden genom gjorda investeringar, nyförvärv av egendomar m. m. bör ersättningsanslagen omräknas på följande sätt.

Under *andra huvudtiteln* bör anslaget uppräknas med hänsyn till att fastigheten Bodsjölandet 1¹⁶ och 1³² i Jämtlands län förvärvats för nyttjande såsom fångkoloni. Anslaget under *femte huvudtiteln* bör uppräknas med anledning av att egendomarna Hornö 1¹ i Uppsala län, Broby 1⁵ och Folåsa 7¹ m. fl. i Östergötlands län, viss del av Långanäs nr 1 i Jönköpings län, Östra Spång 4⁷ m. fl. i Kristianstads län, Gräskärr 1¹ i Göteborgs och Bohus län, Forsane och stadsägorna nr 13 A och B i Vänersborgs stad i Älvsborgs län,

stadsägorna 1241 m. fl. i Fagersta stad, stadsäga 250 E i Sollefteå stad och Rolls 9¹² m. fl. i Norrbottens län, vilka nyttjas för skoländamål inom barna- och ungdomsvården, samt Svartsjö 1², 1³ och 2¹ och Venngarn 1¹ i Stockholms län och Ytternora 1³ i Kopparbergs län, vilka nyttjas för nykterhetsvårdsändamål, invärderats på domänverkets fond. Under *åttonde huvudtiteln* bör anslaget av enahanda anledning höjas med belopp svarande mot ersättningen för det till vitterhetsakademien upplåtna kulturreseptatet Björkö 1—4 i Stockholms län. Dessutom bör anslaget höjas med belopp svarande mot den till föreningen Norden upplåtna delen av kronoegendomen Arnö 1¹ i Uppsala län. Anslaget under *nionde huvudtiteln* bör till följd av invärdering på domänverkets fond höjas med ersättningarna för egendomarna stadsäga 328 A m. fl. fastigheter i Uppsala stad, Alnarp 1¹ i Malmöhus län, vilka utnyttjas för lantbruksundervisning m. m., Wiad 1¹ m. fl. i Stockholms län, Flahults Skattegård 1³ m. fl. i Jönköpings län, Lanna Borregård 10¹ i Skaraborgs län, Offer 5¹ i Västernorrlands län och Normalkolonatet nr 14 m. fl. i Norrbottens län, vilka nyttjas för jordbruksförsök, Flyinge Kungsgård 22¹ m. fl. i Malmöhus län, som nyttjas för stuteriändamål samt stadsäga 361 i Skara stad m. fl. fastigheter i Skaraborgs län, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara. Under förevarande huvudtitel bör vidare förhöjd ersättning beräknas för vissa jordbruksförsöksgårdar, för vilka för budgetåret 1956/57 anvisats investeringsanslag om sammanlagt 155 900 kronor. Beträffande *elfte huvudtiteln* bör anslaget å ena sidan sänkas med på Bona och Rabbatsbenning 4² belöpande ersättningsbelopp, men torde å andra sidan höjas med hänsyn till att den av statens skol- och yrkeshem på Salbohed disponerade egendomen N. Salbo 6¹ m. fl. i Västmanlands län upptagits till redovisning å domänverkets fond.

Erforderliga anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark har i enlighet med det anförda och med ledning av uppgifter från domänstyrelsen beräknats till sammanlagt 613 300 kronor, vilket innebär en ökning med 357 600 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag. Anslagen bör enligt nyssnämnda beräkning upptagas med följande belopp, nämligen under andra huvudtiteln med 83 300 kronor, under femte huvudtiteln med 140 000 kronor, under åttonde huvudtiteln med 23 900 kronor, under nionde huvudtiteln med 350 900 kronor samt under elfte huvudtiteln med 15 200 kronor.

Vad föredragandena i det föregående i de olika punkterna hemställt, biträder statsrådets övriga ledamöter, med undantag dock beträffande punkten 4 där statsråden Hedlund, Norup, Persson och Hjalmar Nilson anför:

I anslutning till att den preliminära av tjänstemännens organisationer numera godkända överenskommelsen om statstjänstemännens löner förelägges riksdagen får vi göra följande uttalande.

Överenskommelsen innebär att inkomstökningarna för flertalet befattningshavare i de lägre ortsgrupperna blir mindre än för samma befattnings-

havare i högre ortsgrupper. Spännvidden i löner mellan ortsgrupperna vidgas alltså. I fråga om levnadskostnaderna, vilka hittills varit utslagsgivande för ortsdifferentieringen av lönerna, torde man emellertid kunna konstatera att skillnaderna mellan olika orter — i den mån sådana skillnader verkligen förelegat — successivt avtagit. Vi anser att denna utjämning av levnadskostnaderna bör leda till att även skillnaderna i löner för samma befattningshavare på olika orter minskar och inte ökar.

Hans Maj:t Konungen behagar bifalla vad föredragandena hemställt.

Ur protokollet:
S. Pantzerhielm

Bilaga A

Förslag till lönegradsändringar

II huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ce 17	<i>Tornedalens rättsjälpstanstall</i> Förste kansliskrivare	1	Ce 19	Kontorsskrivare
Ca 23	<i>Fångvårdsanstalterna</i> Föreståndare	2	Ca 27	Anstaltsdirektör. Gävle, Kristianstad
Ca 14	Köksföreståndare	1	Ca 18	Långholmen
Ca 12	Köksföreståndare	2	Ca 16	Härlanda, Malmö
Ca 12	Köksföreståndare	5	Ca 15	Hall, Härnösand, Mariestad, Norrköping, Växjö
Ca 12	Biträdande köksföreståndare	1	Ca 15	Långholmen
Ca 25	<i>Skyddskonsulentorganisationen</i> Skyddskonsulent	2	Ca 27	Västgöta-Dals resp. Norrbottens distrikt
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Göteborgs distrikt för äldre

III huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ca 27	<i>Utrikesförvaltningen</i> Arkivarie	1	Ca 29	Förste byråinspektör. Nu utgående arvode indrages
Cg 17	Pressassistent	1	Ce 19	Nu utgående arvode indrages
Cg 17	Pressassistent	1	Cg 19	
Ce 16	Radioassistent	1	Ce 19	Pressassistent
Ce 15	Biblioteksassistent	1	Ce 17	Förste biblioteksassistent
Ce 13	Kontorist	1	Ce 15	Kansliskrivare. Personalbyrån, lönesekt.
Ca 10	Expeditionsvakt	1	Ca 13	Kontorist. Kurirexp.
Ce 10	Expeditionsvakt	1	Ce 12	Förste expeditionsvakt. Köpenhamn
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Kurirexp.

IV huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ce 27	<i>Fortifikationsförvaltningen</i> Byråarkitekt	1	Ce 29	Förste byråarkitekt. Avlöning från byggnadsanslag
Md 27	<i>Försvarslaben</i> Kapten	1	Ma 30/ Md 27	Major/kapten. Inrikesavd.
Cg 8	<i>Militärapoteket</i> Laboratoriebiträde	1	Cg 11	Analytiska laboratoriet
Ce 13	<i>Centrala värnpliktsbyrån</i> Kontorist	1	Ca 15	Kansliskrivare. Chefsexp.

V huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelaggen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Socialdepartementet</i>			
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 15	Kansliskrivare. Socialvårdsbyrån. 1 kansliskrivartjänst i Cg 15 indrages
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Rättsavd.
	<i>Socialstyrelsen</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	2	Ce 27	Förste byråsekreterare. Nykterhetsvårdsbyrån resp. förlikningsmännaexp.
Ca 13	Kontorist	1	Ca 15	Kansliskrivare. Utredningsbyrån
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Lagbyrån
	<i>Statens skolor tillhörande barn- och ungdomsvården</i>			
Ca 29	Rektor	2	Ca 31	Margretelund, Fagared
	<i>Länsnykterhetsnämnderna</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	24	Ce 11	Kanslibitråde
	<i>Arbetsmarknadsstyrelsen</i>			
Cg 12	Tryckeriförman	1	Ce 14	Förste förman
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Lokaliserings- och utredningsbyrån, försvarssekt. Arbetsledare
Cg 10	Extra tjänsteman	2	Ce 13	Tryckare
	<i>Arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation</i>			
Ce 31	Byrådirektör	1	Ce 29	Förste byråinspektör. Arbets-tillståndssekt.
	<i>Den offentliga arbetsförmedlingen</i>			
Ce 19	Assistent	1	Ce 22	Förste assistent. Artist- och musikerförmedlingen, Malmö
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	7	Ce 11	Kanslibitråde. Huvudkontoret. Stockholm 3, Malmö 2, Göteborg 2
	<i>Riksförsäkringsanstalten</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	1	Ce 29	Förste byråsekreterare. Administrativa byrån, rättsavd.
Ce 11	Kanslibitråde	2	Ce 13	Kontorist. Försäkringsbyrån, debiteringsavd., sekt. för större arbetsgivare
	<i>Arbetskyddsstyrelsen</i>			
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ca 13	Kontorist. Tekniska byrån

VI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagden lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämming, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämming			
	<i>Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen</i>			
Cp 15	Överingenjör	1	Cp 16	Konstruktionsbyrå
Cp 9	Byrådirektör	1	Cp 10	Byggnads- och underhållsbyrå
Ca 33	Gatuinspektör	1	Cp 10	Vägbyrå
Ca 33	Väginspektör	1	Cp 10	Byggnads- och underhållsbyrå
Ca 33	Byrådirektör	3	Cp 10	Konstruktionsbyrå
Ca 33	Byrådirektör	1	Cp 10	Förräds- och verkstadsbyrå
Ca 31	Byrådirektör	1	Cp 10	Konstruktionsbyrå. 1 byrådirektörstjänst i Cg 33 indrages
	<i>Vägförvaltningarna</i>			
Ce 31	Distriktsingenjör	18	Ce 33	
	<i>Statens bilinspektion</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	6	Ce 11	Kanslibiträde. Växjö, Hälsingborg, Kristianstad, Vänersborg, Karlstad, Falun
	<i>Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	3	Ce 11	Kanslibiträde. Stockholm-Bromma. Avlöning från anslaget till Väderlekstjänst för luftfarten
	<i>Byggnadsstyrelsen</i>			
Ce 31	Byrådirektör	1	Ce 33	Byggnadsbyrå, allmänna avd.
Cf 19— Ce 25	Amanuens	1	Ce 27	Förste revisor. Byggnadsbyrå, ekonomiavd. 1 förste revisorstjänst i Cg 27 indrages
Cf 19— Ce 25	Amanuens	1	Ce 27	Förste byråsekreterare. Intendentsbyrå, hyresavd.
	<i>Länsarkitektorganisationen</i>			
Ce 13	Kontorist	23	Ce 15	Kansliskrivare
Ca 11	Kanslibiträde	1	Ca 13	Kontorist. Gotland
	<i>Statens väginstitut</i>			
Ce 11	Kanslibiträde	1	Ce 13	Kontorist. Maskin-tekniska avd.

VII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Finansdepartementet</i>			
Cf 19— Ce 25 Ca 8	Amanuens	1	Ca 29	Förste kanslisekreterare
	Telefonist	2	Ca 11	
	<i>Statskontoret</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	3	Cg 27	Förste byråsekreterare. Första och andra utgiftsbyråerna samt kassabyrån
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Pensionsbyråns utbetalningsavd. Tjänsten i Ca 11 får icke uppehållas
Ca 8	Kontorsbiträde	4	Cg 11	Kanslibitråde. Pensionsbyråns utbetalningsavd.
	<i>Statistiska centralbyrån</i>			
Ca 29	Förste byråsekreterare	1	Ca 31	Byrådirektör. Avd. för folkbokföringen. Organisationsärenden
Ca 13	Kontorist	1	Ca 15	Kansliskrivare. Avd. för befolkningsstatistik
Cg 8	Arkivbiträde	1	Cg 11	Kanslibitråde. Arkivet
	<i>Riksräkenskapsverket</i>			
Ca 8	Kontorsbiträde	3	Ce 11	Kanslibitråde
	<i>Konjunkturinstitutet</i>			
Cr 10	Sakkunnig	1	Ce 37	Byråchef
	<i>Generaltullstyrelsen</i>			
Ca 25	Revisor	1	Ca 27	Förste revisor. Kameralbyråns revisionskontor
	<i>Tullstaten</i>			
Ca 25	Tullkontrollör	1	Ca 27	Tullöverkontrollör. Centraltullkammaren i Göteborg
Ca 17	Tullöveruppsyningsman	2	Ca 19	Tullmästare. Centraltullkammaren i Stockholm resp. tullkammaren i Uddevalla
Ca 15	Förste tulluppsyningsman	1	Ca 17	Tullöveruppsyningsman. Centraltullkammaren i Malmö
Ca 15	Förste kustuppsyningsman	2	Ca 17	Kustöveruppsyningsman. Kustposteringarna i Norrtälje resp. Torhamn
Ca 13	Kustuppsyningsman	1	Ca 15	Förste kustuppsyningsman. Kustposteringen i Nikkala
Ca 11	Kanslibitråde	2	Ca 13	Kontorist. Tullkamrarna i Halmstad resp. Västerås
	<i>Kontrollstyrelsen</i>			
Ce 27	Förste byråinspektör	1	Ce 29	Tredje byrån, avd. för brännoljeskatt
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Tredje byrån, avd. för brännoljeskatt
Ca 8	Kontorsbiträde	5	Ce 11	Kanslibitråde. Tredje byrån

VIII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmelse, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmelse			
	<i>Riksarkivet</i>			
Ca 27	Arkivarie	1	Ca 29	Medeltidsavd.
	<i>Kungl. biblioteket</i>			
Ca 27	Bibliotekarie	1	Ca 29	Kart- och planschavd.
Ca 12	Förste expeditionsvakt	1	Ca 14	Uppsyningsman
	<i>Nationalmuseet</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Biblioteket
	<i>Livruskammaren</i>			
Ca 27	Intendent	1	Ca 29	
	<i>Naturhistoriska riksmuseet</i>			
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Kamrerarkontoret
	<i>Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	1	Ce 27	Antikvarie. Personlig för Toni Schmid. Tjänsten i Cf 19—Ce 25 indrages
Ca 12	Förste expeditionsvakt	1	Ca 13	Uppsyningsman. Nu utgående arvode för tjänstgöring som materialförvaltare indrages
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ca 13	Kontorist. Fornminnesavd.
Ca 8	Kontorsbiträde	2	Ca 11	Kanslibitråde. Administrativa avd.
Ca 8	Fotografbiträde	1	Ca 10	Tekniska avd.
	<i>Ostasiatiska arkeologiska samlingarna</i>			
Ce 11	Museibitråde	1	Ce 13	Kontorist
	<i>Uppsala universitet</i>			
Ca 22	Akademiträdgårdsmästare	1	Ca 25	
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 15	Kansliskrivare. Meteorologiska institutionen. Lönegradsplaceringen omprövas vid uppkommande vakans
Ce 11	Kartbiträde	1	Ce 13	Ritare. Geografiska institutionen
Ce 11	Kanslibitråde	3	Ce 13	Kontorist. Institutionen för fysiologisk botanik, oftalmiatrika kliniken och öronkliniken
Ce 10	Vaktmästare	1	Ce 12	Institutionsvaktmästare. Växtbiologiska institutionen
Cf 4—Ce 8	Räknebiträde	1	Ce 11	Kartbiträde. Meteorologiska institutionen

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Lunds universitet</i>			
Ca 22	Akademiträdgårdsmästare	1	Ca 25	
Ca 14	Trädgårdsförman	1	Ca 16	Trädgårdsmästare. Botaniska trädgården
Ce 14	Vaktmästare tillika svagströmstekniker	1	Ce 17	Matematikmaskinskötare. Avd. för numerisk analys
Ce 13	Laboratoriebiträde	1	Ce 15	Förste laboratoriebiträde. Fysiska institutionen
Ce 11	Kanslibiträde	6	Ce 13	Kontorist. Anatomiska, histologiska och radioterapeutiska institutionerna, röntgendiagnostiska avd. i Lund, kirurgiska kliniken i Lund och medicinska kliniken i Malmö
	<i>Göteborgs universitet</i>			
Ca 29	Akademikamrerare	1	Ca 31	Akademiräntmästare
Ce 11	Kanslibiträde	3	Ce 13	Kontorist. Räntekammaren, kirurgiska kliniken avd. I och neurologiska kliniken
	<i>Karolinska institutet</i>			
Ca 29	Intendent	1	Ca 31	Byrådirektör
Cg 29	Sekreterare	1	Cg 31	Byrådirektör
Ce 11	Kanslibiträde	2	Ce 13	Kontorist. Bakteriologiska institutionen resp. institutionen för virusforskning
Ce 10	Vaktmästare	1	Ce 12	Institutionsvaktmästare. Hygieniska institutionen
Cg 5	Ekonomibiträde	1	Ce 6	Diskbiträde. Bakteriologiska institutionen
	<i>Stockholms högskola</i>			
Ca 11	Expeditionsvakt	1	Ca 12	Förste expeditionsvakt. Humanistiska biblioteket
Ca 11	Eldare	1	Ca 12	Reparatör
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibiträde. Kassaförvaltningen
	<i>Tandläkarhögskolan i Stockholm</i>			
Ce 11	Laboratoriebiträde	9	Ce 12	Tandtekniker. Stockholm 6, Umeå 3
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	2	Ce 13	Kontorist. Avd. för dental röntgendiagnostik resp. odontologisk ortopedi
	<i>Tandläkarhögskolan i Malmö</i>			
Ce 12	Reparatör	1	Ce 13	Tandtekniker
Ce 11	Laboratoriebiträde	5	Ce 12	Kontorist. Avd. för proteslära
Ce 11	Kanslibiträde	1	Ce 13	Kontorist. Avd. för tandkirurgi, dental röntgendiagnostik och odontologisk ortopedi
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	3	Ce 13	
	<i>Chalmers tekniska högskola</i>			
Ca 29	Högskolesekreterare	1	Ca 31	Byrådirektör
Ca 29	Högskoleintendent	1	Ca 31	Byrådirektör

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
Ce 10	<i>Lärarhögskolan i Stockholm</i> Vaktmästare	1	Ce 11	Värmeskötare
Ca 12	<i>Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte</i> Sjuksköterska	1	Ca 14	Avdelningssköterska
Cf 4—Ce 8	<i>Skolor för döva</i> Kontorsbiträde	1	Ce 13	Kontorist. Manilla
Ca 27 Cf 19— Ce 25	<i>Överstyrelsen för yrkesutbildning</i> Förste byråingenjör Amanuens	1 2	Ca 29 Ca 27	Första byrån Förste byråsekreterare
Ce 11 Cf 4—Ce 8	Kanslibitråde Kontorsbiträde	1 1	Ce 13 Ce 11	Kontorist. Första byrån Kanslibitråde. Kassakontoret
Ce 25	<i>Studiehjälpsnämnden</i> Byråsekreterare	1	Ce 27	Förste byråsekreterare
Ce 11	<i>Gymnastiska centralinstitutet</i> Tekniskt biträde	1	Ce 13	Laboratoriebiträde
Ce 31	<i>Matematikmaskinnämnden</i> Byrådirektör	2	Ce 33	

IX huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ca 25	<i>Lantbruksstyrelsen</i> Revisor	1	Ca 27	Förste revisor
Cf 4—Ce 8	<i>Lantbruksnämnderna</i> Kartritningsbiträde	10	Ce 11	Kartbiträde
Ca 11	<i>Veterinärstyrelsen</i> Kanslibiträde	1	Ca 13	Kontorist. Allmänna byrån
Ce 11	<i>Veterinärhögskolan</i> Kanslibiträde	1	Ce 13	Kontorist. Kansliet
Ca 11	<i>Statens veterinärmedicinska anstalt</i> Kanslibiträde	1	Ca 13	Laboratoriebiträde. Serumvaccinlaboratoriet
Ca 29	<i>Statens centrala frökontrollanstalt</i> Frökontrollant	2	Ca 31	Avdelningsföreståndare
Ca 29	Fältkontrollant	1	Ca 31	Avdelningsföreståndare
Ca 25	Kamrerare	1	Ca 27	Förste byråsekreterare
Ce 13	Kontorist	1	Ce 15	Kansliskrivare. Svalövsexp.
Cg 29	<i>Statens maskin- och redskapsprov- ningsanstalter</i> Överassistent	1	Ce 31	Röbäcksdalen
Ca 25	<i>Fiskeristyrelsen med statens fiskeri- försök</i> Byråsekreterare	1	Ca 27	Förste byråsekreterare. Söt- vattenslaboratoriet
Cg 27	<i>Skogsstyrelsen</i> Konsulent	1	Cg 29	
Högst Ce 19	Assistent	2	Högst Ce 21	
Ce 11	<i>Lantmäteristaten</i> Kanslibiträde	11	Ce 13	Kontorist

X huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagden lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>			
Ce 20	Gruvfogde	1	Ce 23	Ingenjör
Cg 19	Tekniker	1	Ce 21	Ingenjör
Cg 15	Instrumentmakare	1	Ce 14	
	<i>Statens provningsanstalt</i>			
Ca 27	Förste byråsekreterare	1	Ca 29	Kontorsavd.
Ca 15	Biblioteksassistent	1	Ca 17	Förste biblioteksassistent
	<i>Flygtekniska försöksanstalten</i>			
Cg 23	Ingenjör	1	Ce 25	Avdelningsingenjör
Cg 19	Assistent	1	Ce 21	Ingenjör
	<i>Statens hantverksinstitut</i>			
Ca 21	Verkmästare	3	Ca 23	Konsulent
Ce 21	Verkmästare	2	Ce 23	Konsulent
	<i>Statens skeppsprovninganstalt</i>			
Cp 5	Driftsingenjör	1	Cp 13	Avdelningschef. Personlig. 1 avdelningsföreståndartjänst i Ce 33 hålles obesatt
Ce 19	Förste verkmästare	1	Ce 21	Verkmästare
Ce 17	Tekniker	1	Ce 19	Mättekniker
	<i>Patent- och registreringsverket</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	5	Ce 27	Förste byråsekreterare
Ca 15	Kansliskrivare	1	Ca 17	Förste kansliskrivare. Besvärsavd.
	<i>Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap</i>			
Ce 13	Kontorist	1	Ce 15	Kansliskrivare. Affärsavd. Lä-kemedelsärenden

XI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Inrikesdepartementet</i>			
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ca 13	Kontorist. Rättsavd.
	<i>Medicinalstyrelsen</i>			
Cf 19— Ce 25	Amanuens	1	Ce 27	Förste byråsekreterare. Medicinalbyrån
Cg 19	Psykologassistent	1	Cg 22	
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Kameralbyrån
Cf 4—Ce 8	Kontorsbitråde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Medicinalbyrån
	<i>Statens rättsläkarstation vid Stockholm</i>			
Ce 12	Vaktmästare	1	Ce 14	Bårhusvaktmästare
	<i>Statens sinnessjukhus</i>			
Ca 18	Maskinmästare	1	Ca 20	S:t Jörgens sjukhus
Ca 18	Maskinmästare	1	Ca 15	Maskinist. Gådeå sjukhus
Ca 16	Uppsyningsman	1	Ca 19	Förste uppsyningsman. Vipeholms sjukhus
Ca 16	Föreståndarinna	1	Ca 19	Första föreståndarinna. Vipeholms sjukhus
Ca 14	Översköterska	2	Ca 16	Föreståndarinna. Psykiatriska sjukhuset resp. Salberga sjukhus
Ca 12	Hantverkare	1	Ca 13	Hantverksföreståndare. Skomakeri. S:t Jörgens sjukhus
Ca 12	Skötare	1	Ca 13	Förste skötare. Manliga insulinavd. S:t Sigfrids sjukhus
Ca 10	Sköterska	1	Ca 12	Första sköterska. Manliga insulinavd. Sätters sjukhus
Ca 10	Ekonomibitråde	1	Ca 12	Hantverkare. Tapiseri. S:ta Maria sjukhus
Cf 4—Ce 8	Kontorsbitråde	5	Ce 11	Kanslibitråde. Sjukhuschefens exp. vid resp. Gådeå, Vipeholms, Västra Marks och Salberga sjukhus samt Psykiatriska sjukhuset
	<i>Statens anstalt för fallandesjuka</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbitråde	1	Ce 11	Kanslibitråde
	<i>Karolinska sjukhuset</i>			
Ce 19	Psykologassistent	1	Ce 22	
Ca 15	Förste reparatör	1	Ca 17	Röntgentekniker
Ca 14	Barnmorska	3	Ca 15	Ständig natttjänstgöring
Ca 14	Översköterska	1	Ca 15	Kliniskt-bakteriolog. centrallaboratoriet
Cf 4—Ce 8	Kontorsbitråde	2	Ce 11	Kanslibitråde. Reumatolog. avd:s poliklinikkassa resp. kirurg. klinikens journaexp.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Serafimerlasarettet</i>			
Ce 14	Översköterska	1	Ce 15	Tjänstgör bl. a. såsom personalsköterska
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Neurokirurg. kliniken
	<i>Medicinalstyrelsens skärmbildscentral</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde
	<i>Överståthållarämbetet</i>			
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ca 13	Kontorist. Andra kansliavd., trafiksekt.
Ca 8	Kontorsbiträde	2	Ca 11	Kanslibitråde. Första kansliavd., socialsekt., resp. andra kansliavd., trafiksekt.
	<i>Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län</i>			
Ca 8	Kontorsbiträde	1	Ca 11	Kanslibitråde. Landskontoret, uppbörssekt., ärenden ang. sjömansskatt
	<i>Statpolisintendenten m. fl.</i>			
Ca 13	Kontorist	1	Ca 15	Kansliskrivare
Ca 8	Kontorsbiträde	1	Ca 11	Kanslibitråde. Statspolisavd. i Luleå
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Statspolisavd. i Jönköping
	<i>Statens kriminaltekniska anstalt</i>			
Ca 13	Reparatör	1	Ca 15	Tekniker
	<i>Civilförsvarsområdena</i>			
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	3	Ce 11	Kanslibitråde. Malmö 1 och Göteborg 2

Bilaga B

Personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m.

I. Utredningsmannens förslag till personalförstärkning

Dep.	Föreslagna nya eller ändrade tjänster		Av förslaget förändrade kostnadsminskningar under		Nettokostnader för löner		Anm.
	antal, art	brutto-kostnad	avl.-anslag	komm.-anslag	per tjänst	per dep.	
II	1 Cr 8 1 Ce 25	27 700 20 000		20 000	27 700 0	27 700	f. n. 1 sakkunnig
IV	1 Cr 15 1 Cr 8	35 800 27 700	30 900		4 900 27 700	32 600	f. n. 1 Ca 37
V	1 Cr 13 1 Cr 8 1 Cr 8 1 Ce 29	33 200 27 700 27 700 22 600	31 900 25 700	22 000	1 300 27 700 2 000 600	31 600	f. n. 1 sakkunnig f. n. 1 Ca 29 f. n. 1 sakkunnig
VI	1 Cr 13	33 200	31 800		1 400	1 400	f. n. 1 sakkunnig
VII	1 Cr 15 1 Cr 15 1 Cr 13 1 Cr 8 1 Ce 29	35 800 35 800 33 200 27 700 22 600	33 200	30 000 25 000 20 000	35 800 2 600 3 200 2 700 2 600	46 900	f. n. 1 Cr 13 f. n. 1 sakkunnig f. n. 1 sakkunnig f. n. 1 sakkunnig
VIII	1 Cr 8	27 700			27 700	27 700	
IX	1 Cr 8	27 700			27 700	27 700	
X	1 Cr 15 1 Cr 13 1 Ce 29 1 Ce 25	35 800 33 200 23 700 18 500	33 200 30 000	23 700 18 500	2 600 3 200 0 0	5 800	f. n. 1 Cr 13 f. n. 1 Cg 37 f. n. 1 sakkunnig f. n. 1 sakkunnig
XI	1 Cr 15 1 Cr 13 1 Cr 8 1 Ce 29	35 800 33 200 27 700 22 600	33 200 23 700	22 600	2 600 33 200 4 000 0	39 800	f. n. 1 Cr 13 f. n. 1 Ca 29 f. n. 1 sakkunnig
XII	1 Cr 15 1 Cr 8 2 Cr 8 1 Cr 13 1 Ce 29	35 800 27 700 55 400 33 200 22 600	33 200 23 700	54 600 32 600	2 600 4 000 800 600 22 600	7 400 23 200	f. n. 1 Cr 13 f. n. 1 Ce 29 f. n. 2 sakkunniga f. n. 1 sakkunnig
						271 800	

Personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m.

II. Kostnadsmässig innebörd av utredningsmannens förslag

Dep.	Ändamål	Kostnadsökning å		Summa kostnadsökning	Kostnadsminskning å		Summa kostnadsminskning	Nettokostnadsökning
		avlöningsanslag	anslag till nämnder		kommittéanslag	andra anslag		
II	Tjänster	47 700			20 000			
	Expertis	180 000		227 700	180 000		200 000	27 700
III	Expertis	30 000			30 000			
	Nämnder		10 000	40 000	10 000		40 000	0
IV	Tjänster	32 600						
	Expertis	150 000			115 000			
	Nämnder		85 000	267 600	85 000		200 000	67 600
V	Tjänster	53 600			22 000			
	Expertis	225 000			225 000			
	Nämnder		3 000	281 600	3 000		250 000	31 600
VI	Tjänst	1 400						
	Expertis	75 000		76 400	75 000		75 000	1 400
VII	Tjänster	121 900			75 000			
	Nationalbudgetpersonal	55 000				55 000		
	Expertis	250 000			225 000	25 000		
	Nämnder		25 000	451 900	25 000		405 000	46 900
VIII	Tjänst	27 700						
	Expertis	140 000			140 000			
	Nämnder		10 000	177 700	10 000		150 000	27 700
IX	Tjänst	27 700						
	Expertis	75 000		102 700	75 000		75 000	27 700
X	Tjänster	48 000			42 200			
	Expertis	170 000			170 000			
	Nämnder		12 000	230 000	12 000		¹ 225 000	5 000
XI	Tjänster	62 400			22 600			
	Expertis	125 000		187 400	125 000		¹ 150 000	37 400
XII	Tjänster	117 800			87 200			
	Expertis	65 000		182 800	65 000		¹ 150 000	32 800
		2 080 800	145 000	2 225 800	1 839 000	80 000	1 920 000	305 800

¹ Avrundat belopp.

Bilaga D

Överenskommelse

Punkt 1

- a) Statens grundlöneförordning m. m. ersättes fr. o. m. 1. 7. 1957 av *Statens löneförordning* med i princip det innehåll som anges i *bilaga 1*. Samtidigt därmed slopas bestämmelserna om lönerum. Högst tre år i slutlöneklass får tillgodoräknas vid befordran.
- b) I grund- och totallöner enligt statens löneförordning inarbetas *kompensationstilläggen*. Kung. 1954: 806 om kompensationstillägg upphäves fr. o. m. 1. 7. 1957.
- c) Totallönebeloppen enligt statens löneförordning (inkl. kompensationstillägg) skall vid årsskiftet 1956/57 anses ha den storlek, som framgår av *bilagorna 2—4*. Dessa belopp benämnes fortsättningsvis *baslöner 57*.
- d) *Grundlönerna* enligt statens löneförordning skall i princip motsvara $\frac{100}{110}$ av baslöner 57.

Punkt 2

- a) Beloppen för *A-avdrag* grundas på i princip oförändrad relation till totallönen (månadslönen).
- b) Beloppen för *övertidsersättning* grundas på följande relationer till $\frac{1}{200}$ av totallönen per månad:
enkel övertid: 150 %
kvalificerad övertid: 200 %.
- c) *Vikariatsersättning* utgår vid den lönenivå, som representeras av baslöner 57, med belopp som anges i *bilaga 5*.
- d) Till avhjälpan av svårigheterna att förvärva och bibehålla personal på vissa tjänster i vissa delar av Norrland införes fr. o. m. 1. 7. 1957 ett provisoriskt *extra tillägg*. Detta tillägg skall utgå till tjänstemän stationerade inom kallortsområdet med belopp per månad, som vid den lönenivå, som representeras av baslöner 57, i *bilaga 6* anges för den löneklass, efter vilken vederbörande uppstår lön. Från tillägget skall i förekommande fall avdragas till vederbörande utgående kallortstillägg.

Punkt 3

- a) På *löneplan A inplaceras* — utan ändring av gällande anställningsformer — huvuddelen av tjänsterna på nuvarande löneplan 1 och de lägre tjänsterna på nuvarande löneplan 2, allt på sätt framgår av följande sammanställning:

Ny lönegrad	Nuvarande lönegrad	Ny lönegrad	Nuvarande lönegrad
A 1	4/1	A 13	19/1
A 2	5/1	A 14	20/1
A 3	6/1 (sjukvårds- och ekonomi- biträden i Stockholm, Solna och Sundbyberg; skrivbiträ- den och telefonister i reglerad befordringsgång)	A 15	21/1
A 4	6/1 (övriga) och 7/1	A 16	22/1
A 5	8/1	A 17	23/1
A 6	9/1	A 18	24/1, Cb 1
A 7	10/1 och 11/1	A 19	25/1, Cb 2
A 8	12/1	A 20	26/1, Cb 3, 1/2 och 2/2
A 9	13/1 och 14/1	A 21	27/1, Cb 4, 3/2
A 10	15/1	A 22	28/1, Cb 5, 4/2
A 11	16/1	A 23	29/1 och 30/1, Cb 6 och Cb 7, 5/2 och 6/2
A 12	17/1 och 18/1	A 24	31/1, Cb 8, 7/2
		A 25	32/1, Cb 9 och Cb 10, 8/2 och 9/2
		A 26	33/1 och 34/1 (— 36/1), Cb 11— Cb 13, 10/2—12/2

För löneklassplaceringen vid denna inplacering skall såsom en ren övergångsregel gälla

dels att tjänsteman på löneplan 1 hänföres till den löneklass inom den nya lönegraden, vilkens ordningsnummer motsvarar ordningsnumret å hans löneklass i den tidigare lönegraden,

dels att tjänsteman på löneplan 2 placeras i högsta löneklassen inom den nya lönegraden.

Cb-, Cp- och Cq-tjänster inplaceras i AB-lönegrader.

b) På löneplan B inplaceras — utan ändring av gällande anställningsformer — återstoden av tjänsterna på löneplanerna 1 och 2 på sätt framgår av följande sammanställning:

Ny lönegrad	Nuvarande lönegrad	Ny lönegrad	Nuvarande lönegrad
B 1	37/1, Cb 14, 13/2 utom Cr 13	B 6	19/2 och 20/2
B 2	Cr 13	B 7	21/2 och 22/2
B 3	14/2	B 8	23/2
B 4	15/2 och 16/2	B 9	24/2
B 5	17/2 och 18/2	B 10	25/2

c) Till löneplanerna C, D resp. E överflyttas — utan ändring av anställningsformerna — de nuvarande tjänsterna på löneplanerna 3, 4 resp. 5.

d) I nya lönegraden A 7 slopas prefixet »förste» i tjänstebenenämningarna förste expeditionsvakt, förste stationsbiträde och förste vaktmästare.

Nuvarande tjänstebenenämning för sådan tjänst i den lägre av två sammanlagda lönegrader, för vilken inom samma arbetsområde finnes en adekvat benämning i den tidigare övre lönegraden, ersättes av den senare benämningen. Tjänstebenenämningen överskötare i nuvarande lönegrad 14/1 ändras dock till förste skötare.

Punkt 4

Tjänsteman, som övergår till statens löneförordning, skall vara underkastad generell ändringsskyldighet i fråga om bestämmelser rörande avlönings- och pensionsförmåner.

Punkt 5

För tiden 1. 1.—30. 6. 1957 utbetalas retroaktiva schablon tillägg till 1956 års löner. Dessa tillägg beräknas så, att de *i princip* motsvarar den ytterligare lön, som skulle ha utgått under angiven tid, därest de nya totallöner enligt statens löneförordning — beräknade för den löneklass till vilken överföring skett enligt punkt 3 — varit gällande redan fr. o. m. 1. 1. 1957.

Schablontillägg utgår inte till tjänsteman, som anmält sig ej önska övergå till statens löneförordning. Utkvittering av tillägget innebär ett accepterande av en sådan övergång och därmed förenad skyldighet enligt punkt 4.

Punkt 6

I gällande bestämmelser om vikariatsersättning skall fr. o. m. 1. 7. 1957 sådan komplettering och ändring ske, att vikariatsersättning, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda medger, ej utgår vid vikariatsförordnande om högst sju dagar i följd.

Punkt 7

En teknisk översyn skall göras av nuvarande befordrings- och rekryteringsgångar (motsvarande) i princip byggd på »översättning». Härvid skall iakttagas, att snedning normalt icke skall medges vid uppflyttning.

I de fall rekryteringsgång ej förekommer, skall normalt tillämpas *aspirantanställning* två grader — för lönegraden A 2 en grad — under den avsedda rekryteringsgraden under minst ett år.

Till tjänsteman på löneplan A skall icke antagas den, som ej uppnått 17 års ålder.

Punkt 8

För delar av löneplan A införes fr. o. m. 1. 7. 1957 ett *tjänstetidsbefordringssystem* innebärande, att tjänsteman, som under 15 år innehaft extra ordinarie och/eller ordinarie tjänst i en och samma lönegrad inom lönegradsområdet A 1—A 19, må erhålla en personlig extra ordinarie tjänst inom närmast högre lönegrad. Tjänsteman anses ej ha innehaft en och samma lönegrad, om tjänsten under den angivna tiden uppflyttats i lönegrad genom t. ex. tjänsteförteckningsrevision. Härvid skall dock bortses från de fall, då vid den år 1952 inledda allmänna tjänsteförteckningsrevisionen hela grupper uppflyttats i lönegrad och ansökningsförfarande därför ej förekommit.

Den lägre tjänsten för en tjänstetidsbefordrad skall hållas obesatt. Tjänsteman, som tjänstetidsbefordrats, skall följa för den högre tjänsten gällande bestämmelser men bibehålla tidigare tjänstebenämning.

Endast faktiskt erhållen tjänstetidsbefordran påverkar pensionens storlek. Någon presumering vid t. ex. dödsfall skall sålunda ej ske.

Punkt 9

Följande förändringar vidtages fr. o. m. 1. 7. 1957 i fråga om *lönetillägg och arvoden, avlöningsförstärkningar m. m.:*

- a) Avlöningsförstärkningen till överlantmätare i Kopparbergs och Väster-norrlands län indrages.
- b) Det särskilda lönetillägget till ekonomi- och sjukvårdsbiträden (lönegrad 5/1) i Stockholm, Solna och Sundbyberg slopas.
- c) Tågklararersättningen vid SJ skall utgå till trafikbiträde i lönegrad A 7.
- d) Växlingsersättning må efter järnvägsstyrelsens prövning kunna utgå även till bangårdsmästare i växlingstjänst.
- e) Personliga lönetillägg, lönefyllnader o. d. reduceras eller slopas i den utsträckning, som är möjlig utan att minskning av de nuvarande totala löneförmånerna uppstår.
- f) Lönetillägget till befattningshavare på i ortsgruppshänseende 1. 1. 54 sänkta orter slopas. Om minskning av nuvarande lön inkl. här avsett

lönetillägg därigenom uppkommer, kompenseras minskningen genom personligt lönetillägg av motsvarande storlek. Dylika lönetillägg reduceras eller slopas vid framtida uppflyttningar i löneklass och vid höjning av särskilt tillägg i den utsträckning, som är möjlig utan att minskning av de totala löneförmånerna uppstår.

Punkt 10

Med hänsyn till bl. a. pågående särskild pensionsutredning skall löneplansrevisionen ej nu föranleda någon ändring i nuvarande pensionsbestämmelser eller i storleken av på pensionerna utgående rörligt tillägg.

De nya lönegraderna skall av samma anledning motsvaras av nedan angivna pensionsklasser för pensionsberäkningen vid pensionsavgång 1. 7. 1957 eller senare:

<i>Ny lönegrad</i>	<i>Pensionsklass</i> <i>Löneplan 1</i>	<i>Ny lönegrad</i>	<i>Pensionsklass</i> <i>Löneplan 1</i>
A 1	7	A 20	29
A 2	8	A 21	30
A 3	9	A 22	31
A 4	10	A 23	33
A 5	11	A 24	34
A 6	12	A 25 ¹	35
A 7	14	A 26 ²	37
A 8	15		
A 9	17		<i>Löneplan 2</i>
A 10	18	B 1	13
A 11	19	B 3	14
A 12	21	B 4	16
A 13	22	B 5	18
A 14	23	B 6	20
A 15	24	B 7	22
A 16	25	B 8	23
A 17	26	B 9	24
A 18	27	B 10	25
A 19	28		

¹ Till denna lönegrad hänfödda befattningshavare i nuv. lönegraderna Cb 10 samt Cp och Cs 9 skall övergångsvis erhålla pensionsklasserna 36/1 resp. 9/2.

² Till denna lönegrad hänfödda befattningshavare i nuv. lönegraderna Cb 12 och 13 samt Cp och Cs 12 skall övergångsvis erhålla pensionsklasserna 38/1, 39/1 resp. 12/2.

För tjänstemän, som i enlighet härmed erhåller högre pensionsklass än den nuvarande — dvs. tjänstemän inom den lägre av två sammanslagna lönegrader — skall, om avgång med pension sker inom en treårsperiod (eg. två år och en dag), räknat fr. o. m. 1. 7. 1957, normal s. k. medeltalsberäkning tillämpas för bestämmande av pensionens storlek.

Punkt 11

För arvoden å arvodesbefattningar skall följande justeringar göras fr. o. m. 1. 7. 1957:

- om arvodet är anknutet till såväl viss lönegrad som viss löneklass: arvodet skall anpassas till motsvarande nya lönegrad och löneklass,
- om arvodet är anknutet endast till viss löneklass: arvodet skall anpassas till den av motsvarande nya löneklasser, som har lägst lönebelopp,
- övriga fall: närmare prövning av frågan om ev. anpassning av arvodet skall ske.

Grundlinjer för löneplansrevisionen

Tillämpningsområde

Löneplaner och lönetabeller i Statens löneförordning tillämpas i den utsträckning, som angives i avlöningsreglementen utfärdade av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut.

Löneplaner

Löneplanernas antal är fem med följande beteckningar och huvudinnehåll:

löneplan A: ortsgrupeerad huvudlöneplan omfattande 26 lönegrader (A 1—A 26)

löneplan B: ej ortsgrupeerad huvudlöneplan omfattande 10 lönegrader (B 1—B 10)

löneplan C: ej ortsgrupeerad speciallöneplan omfattande en lönegrad (C 1)

löneplan D: ej ortsgrupeerad speciallöneplan omfattande en lönegrad (D 1)

löneplan E: speciallöneplan omfattande två lönegrader (E 1—E 2) samt en ej ortsgrupeerad (A) och en ortsgrupeerad avdelning (B).

Lönegradernas konstruktion

Lönegraderna på *löneplan A* omfattar envar fyra löneklasser i följd, av vilka den lägsta har samma nummer som lönegraden.

I några fall utnyttjas tills vidare dock endast den högsta löneklassen inom en lönegrad. Då lönegrad erhåller denna mera begränsade funktion, tillägges bokstaven B efter löneplansbokstaven i lönegradsbeteckningen. (Ex. AB 26 = lönegrad A 26, i vilken endast löneklass 29 utnyttjas.)

Lönegraderna på *löneplan B* omfattar vardera en löneklass med samma nummer som lönegraden.

Lönegraderna på *löneplanerna C och D* omfattar vardera fem lönegrupper (I—V). Varje lönegrupp omfattar fyra löneklasser (1—4).

Lönegraderna på *löneplan E* omfattar vardera fyra löneklasser (1—4 resp. 4—7).

För precisering av en viss löneklass kombineras lönegradsbeteckning och löneklassnummer (Ex. A 25: 28).

Vid jämförelse mellan tjänster på olika löneplaner, bl. a. för bestämmande av vikariatsersättning, skall

— lönegraden B 1 anses vara närmast högre än lönegraden A 26

— lönegraden C 1 anses motsvara lönegraden A 23

— lönegraden D 1 anses motsvara lönegraden A 20

— lönegraderna E 1 resp. E 2 anses motsvara lönegraderna A 1 resp. A 2.

Beteckningar på olika slag av tjänster (beställningar)

Olika slag av tjänster (beställningar) betecknas enligt följande:

ordinarie tjänster (beställningar):

o = fullmakt eller konstitutorial resp. beträffande icke-statlig anställning
kontrakt

p = förordnande för viss tid

q = förordnande för begränsad anställningstid

r = förordnande tills vidare

icke-ordinarie tjänster (beställningar):

e = förordnande såsom extra ordinarie

f = förordnande såsom aspirant

g = förordnande såsom extra

h = kontrakt för viss tid

För precisering av en viss tjänst (beställning) kombineras aktuell beteckning enligt ovan med löneplansbeteckningen och lönegradsnumret (Ex. Ao 24).

Grundlöner och totallöner

På grundlönerna enligt förordningen kan utgå särskilt tillägg. Grundlön jämte särskilt tillägg benämnes totallön.

Bilaga 2

Löneplan A, baslöner 57

Löneklass nr	Månadslön å ortsgupp			
	2	3	4	5
1.....	541	573	609	644
2.....	570	603	641	678
3.....	600	635	675	714
4.....	632	669	711	752
5.....	664	704	747	791
6.....	700	741	787	833
7.....	738	781	830	878
8.....	776	822	873	924
9.....	817	866	919	973
10.....	861	912	969	1 025
11.....	906	960	1 020	1 079
12.....	962	1 016	1 076	1 136
13.....	1 021	1 075	1 136	1 196
14.....	1 084	1 139	1 199	1 260
15.....	1 149	1 204	1 265	1 326
16.....	1 220	1 275	1 336	1 397
17.....	1 294	1 350	1 410	1 471
18.....	1 373	1 428	1 489	1 549
19.....	1 457	1 511	1 571	1 631
20.....	1 545	1 599	1 658	1 717
21.....	1 639	1 692	1 750	1 808
22.....	1 739	1 791	1 847	1 904
23.....	1 844	1 895	1 950	2 005
24.....	1 956	2 005	2 058	2 111
25.....	2 075	2 121	2 172	2 223
26.....	2 200	2 244	2 293	2 341
27.....	2 333	2 375	2 420	2 465
28.....	2 475	2 513	2 554	2 596
29.....	2 623	2 658	2 695	2 733

Bilaga 3

Löneplan B, baslöner 57

Löneklass nr	Månadslön	Löneklass nr	Månadslön
1.....	2 878	6.....	3 671
2.....	2 964	7.....	3 965
3.....	3 083	8.....	4 322
4.....	3 237	9.....	4 754
5.....	3 431	10.....	5 277

Löneplan C, baslöner 57

Löneklass nr	Månadslön i lönegrupp				
	I	II	III	IV	V
1.....	1 640	1 808	1 994	2 198	2 424
2.....	1 722	1 899	2 094	2 308	2 545
3.....	1 808	1 994	2 198	2 424	2 672
4.....	1 899	2 094	2 308	2 545	2 806

Löneplan D, baslöner 57

Löneklass nr	Månadslön i lönegrupp				
	I	II	III	IV	V
1.....	1 079	1 189	1 311	1 446	1 594
2.....	1 133	1 249	1 377	1 518	1 673
3.....	1 189	1 311	1 446	1 594	1 757
4.....	1 249	1 377	1 518	1 673	1 845

Löneplan E, baslöner 57

Löneklass nr	Månadslön				
	avd. A	avd. B, ortsgrupp			
		2	3	4	5
1.....	303	388	416	443	471
2.....	332	416	443	472	499
3.....	359	443	472	499	527
4.....	389	473	500	527	557
5.....	417	500	529	555	584
6.....	455	540	565	593	621
7.....	492	577	604	632	658

Bilaga 5

Vikariatsersättning, baslöner 57

Vikariens lönegrad	Vikariatsersättning i öretal för dag, då vikariatet avser							
	1—4 lönegrader högre å ortsgupp				5 eller flera lönegrader högre å ortsgupp			
	2	3	4	5	2	3	4	5
A 1	95	100	105	115	195	205	220	235
2	100	105	115	120	205	220	235	245
3	105	115	120	125	210	230	240	255
4	105	115	120	130	225	240	255	270
5	120	125	135	140	245	260	280	290
6	125	135	145	150	250	270	290	305
7	125	135	145	155	260	280	300	320
8	135	145	155	165	280	300	320	340
9	145	155	165	175	295	315	335	355
10	150	160	170	180	335	345	355	370
11	185	185	185	190	380	380	385	390
12	195	195	200	200	405	410	410	415
13	210	215	210	215	425	430	430	435
14	215	215	220	220	450	450	455	455
15	235	235	235	235	480	485	480	480
16	245	250	245	245	510	510	510	505
17	265	260	265	260	545	535	540	535
18	280	275	275	275	575	570	565	560
19	295	295	290	285	610	605	595	590
20	315	310	305	305	650	640	630	625
21	335	330	325	320	685	675	670	655
22	350	345	345	335	725	710	705	690
23	375	365	360	355	770	750	740	730
24	395	385	380	375	810	795	785	770
25	415	410	405	395	860	845	830	810
26	445	435	425	415	955	945	935	925
B 1				510				1 035
2				525				1 070
3				545				1 120
4				575				1 180
5				605				1 255

Extra tillägg, baslöner 57

Löneklass nr	Månadsbelopp i kallortsklass					
	I	II	III	IV	V	VI
<i>Löneplan A</i>						
1—6.....	8	16	24	32	48	64
7—10.....	10	20	30	40	60	80
11—13.....	12	24	36	48	72	96
14—16.....	14	28	42	56	84	112
17—19.....	16	32	48	64	96	128
20—21.....	18	36	54	72	108	144
22—23.....	20	40	60	80	120	160
24—25.....	22	44	66	88	132	176
26.....	24	48	72	96	144	192
27—28.....	26	52	78	104	156	208
29.....	28	56	84	112	168	224
<i>Löneplan B</i>						
1—10.....	28	56	84	112	168	224

Innehållsförteckning

1. Löneredgeringsarbetet m. m.	1
2. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	2
Vissa tekniska tjänster vid väg- och vattenbyggnadsverket	3
Övriga förslag till lönegradsförändringar	4
Vissa översköterskor	6
3. Personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m.	7
4. Löneplansrevision m. m.	13
Inledning	13
Överenskommelsen om löneplansrevision m. m.	16
Departementschefen	21
Hemställen	23
5. Reglering av vissa arvoden m. m.	24
6. Överskridande av vissa anslagsposter	24
7. Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen	26
8. Utbyte av tjänstemän mellan de nordiska länderna	27
9. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond	28
10. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	29
Bilagor A—D	

FÖRSTA HUVUDTITELN

KUNGL. HOV- OCH SLOTSSTATEN

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härefter de frågor, som tillhör regleringen för budgetåret 1957/58 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottsstaterna, och anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten

[1] 1. **Kungl. Maj:ts hovhållning.** Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning bör i riksstaten för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 1 750 000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 1 750 000 kronor.

[2] 2. **Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten.** Förevarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 100 000 kronor. I en den 30 november 1956 av *riksmarskalken* överlämnad promemoria erinras om att anslaget, alltsedan det för budgetåret 1947/48 första gången anvisades, i riksstaterna upptagits oförändrat med nämnda belopp. I avslutning härtill uttalas, att den avsevärda stegring i levnadskostnaderna, som ägt rum sedan anslagsbeloppet fastställdes och som på grundval av

socialstyrelsens konsumentprisindex för perioden december 1946—oktober 1956 beräknats till 50,3 procent, synes böra beaktas vid anslagets beräkning för budgetåret 1957/58.

Departementschefen

På de i omförmälda promemoria angivna skälen tillstyrker jag, att ifrågavarande anslag för nästkommande budgetår uppräknas med 50 000 kronor och sålunda upptages med 150 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 150 000 kronor.

[3] **3. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.** I den under föregående punkt omnämnda *promemorian* erinras om att förevarande anslag första gången anvisades å riksstaten för budgetåret 1951/52 med 75 000 kronor och för därefter följande budgetår upptagits med oförändrade belopp. Även i detta fall synes inträffad levnadskostnadsstegring, för perioden december 1950—oktober 1956 beräknad till 34,9 procent, böra beaktas vid anslagsberäkningen för nästkommande budgetår.

Departementschefen

Jämväl nu förevarande anslag torde i anledning av den inträffade penningvärdeförändringen böra undergå en höjning, vilken jag beräknar till 25 000 kronor. Anslaget bör sålunda i riksstaten för nästa budgetår uppföras med 100 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[4] **4. Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland.** Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 26 000 kronor. Anslaget bör för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 26 000 kronor.

[5] **5. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 247 800 kronor. I skrivelse den 18 september 1956 har *riksmarskalksämberet* erinrat om att i det sålunda anvisade beloppet ingår jämväl viss retroaktiv täckning för ökade lönekostnader, beräknad till

13 900 kronor. Anslaget bör därför — med utgångspunkt från oförändrat medelsbehov — för nästkommande budgetår anvisas med (247 800 — 13 900 =) 233 900 kronor.

Departementschefen

Jag vill erinra om att redan vid beräkningen av förevarande anslag för innevarande budgetår förutsattes, att anslaget för budgetåret 1957/58 skulle nedräknas med 13 900 kronor. Jag ansluter mig därför till riksmarskalks- ämbetets förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 233 900 kronor.

B. Kungl. slottsstaten

[6] 1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten. I riksstaten för nu löpande budgetår är ifrågavarande anslag uppfört med 1 057 000 kronor. Emellertid har Kungl. Maj:t genom beslut den 18 maj 1956 medgivit, att anslaget må, i mån av behov, överskridas med 35 100 kronor för bestridande av merkostnader för löne- och pensionstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid ståthållarämbetena på de kungl. slotten. Till följd härav kan anslagsbelastningen för innevarande budgetår beräknas till i runt tal 1 092 000 kronor.

I skrivelse den 1 november 1956 har riksmarskalksämberet med ledning av från ståthållarämbetena lämnade uppgifter hemställt, att anslaget för nästa budgetår upptages med 1 087 300 kronor. Av följande sammanställning framgår den ökning av medelsanvisningen för de olika slotten, som för nästa budgetår beräknas erforderlig i jämförelse med de för budgetåret 1956/57 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten anvisade medlen.

	Enligt staten för 1956/57	Enligt stat- förslag för 1957/58	Förändring
Stockholms slott.....	274 700	285 000	+ 10 300
Drottningholms slott.....	260 500	261 100	+ 600
Ulriksdals slott.....	200 600	213 000	+ 12 400
Haga slott.....	90 000	90 000	± 0
Gripsholms slott.....	84 500	88 000	+ 3 500
Strömsholms slott.....	19 400	20 000	+ 600
Rosersbergs slott.....	27 500	28 200	+ 700
Tullgarns slott.....	99 800	102 000	+ 2 200
Summa kronor	1 057 000	1 087 300	+ 30 300

I bifogade av ståthållarämbetena uppgjorda statförslag för nästkommande budgetår (Bilaga A) anges fördelningen å avlöningar, pensioner och omkostnader av det beräknade medelsbehovet för de olika slotten. Sammanfattningsvis kan förändringarna under de särskilda posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1956/57 och det framlagda statförslaget för budgetåret 1957/58 angivas på följande sätt.

	Enligt staten för 1956/57	Enligt statsförslag för 1957/58	Förändring
Avlöningar och arvoden	708 082	736 975	+ 28 893
Pensioner	204 074	198 785	— 5 289
Lyse och vatten	29 860	30 960	+ 1 100
Parker	75 200	78 200	+ 3 000
Trädgårdar	43 513	43 813	+ 300
Övriga omkostnader	100 969	103 627	+ 2 658
Summa utgifter	1 161 698	1 192 360	+ 30 662
Uppbördsmedel	104 698	105 060	+ 362
Summa nettoutgifter	1 057 000	1 087 300	+ 30 300

Ökningen i medelsbehovet, vilken sålunda uppgår till 30 300 kronor, kan väsentligen hänföras till s. k. automatiska utgiftsstegringar. Till större delen återfinnes ökningen under posten *avlöningar och arvoden*. Under denna redovisas sålunda en höjning med i runt tal 30 000 kronor till följd av tidigare medgivna lönetillägg. Dessa höjningar motväges till en del av vissa löneklass- och arvodesförändringar, vilka innebär en sänkning av medelsbehovet med cirka 1 500 kronor. Stegningen i övrigt under posten hänför sig till höjda kompensationsstillägg för sjukvårdsavgifter. *Pensionsposten* visar en minskning med cirka 5 300 kronor, vilket belopp framkommer som ett netto av, å ena sidan, avgångna pensioner om i runt tal 10 400 kronor samt, å andra sidan, nytillkommande pensioner och pensionstillägg om tillsammans cirka 5 100 kronor. Under posten *övriga omkostnader* beräknas ökade lönetillägg till städningsspersonal till ett belopp av ungefär 2 600 kronor. I övrigt avses inom postens ram ske vissa omdispositioner av mindre belopp. Under övriga poster angivna förändringar innebär väsentligen en anpassning av anslagsberäkningen till anslagsbelastningen.

Departementschefen

Mot riksmarskalksämhetets förslag har jag ingen erinran. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 1 087 300 kronor.

[7] 2. **Ved och kol för de kungl. slotten.** Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med ett belopp av 615 000 kronor. Med hänsyn till de rationaliseringar, som under de senaste åren genomförts av värmeanläggningarna vid Stockholms och Drottningholms slott samt hovstallet räknar riksmarskalksämhetet, på grundval av från ståthållarämbetenalämnade uppgifter, med ett — trots inträffade stegringar i bränslepriserna och höjningar av de rörliga tilläggen för eldningspersonalen — oförändrat medelsbehov för budgetåret 1957/58.

Departementschefen

Med biträdande av riksmarkskalksämhetets förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 615 000 kronor.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1957/58 att uppgå till 3 962 200 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till för budgetåret 1956/57 under huvudtiteln anvisat belopp med 91 400 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Rydén

Förslag
till
stat för de kungl. slotten för budgetåret 1957/58

	Stock- holms slott	Drott- ning- holms slott	Ulriks- dals slott	Haga slott	Grips- holms slott	Ströms- holms slott	Rosers- bergs slott	Tull- garns slott	Summa
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	174 608	173 300	149 241	60 100	48 740	13 747	15 239	102 000	736 975
Pensioner	72 050	49 000	30 523	16 118	12 314	1 717	4 219	12 844	198 785
<i>Omkostnader:</i>									
Lyse och vatten	11 200	1 400	5 000	5 500	7 000	100	—	760	30 960
Parker	—	31 000	15 000	3 000	13 500	2 100	6 100	7 500	78 200
Trädgårdar	5 800	20 000	—	—	—	—	—	18 013	43 813
Övriga omkostnader...	21 342	31 400	18 328	7 750	16 446	2 336	2 642	3 383	103 627
Summa utgifter	285 000	306 100	218 092	92 468	98 000	20 000	28 200	144 500	1 192 360
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>									
Försälda trädgårdspro- dukter	—	45 000	—	—	—	—	—	42 500	87 500
Övriga uppbördsmedel...	—	—	5 092	2 468	10 000	—	—	—	17 560
Summa uppbördsmedel	—	45 000	5 092	2 468	10 000	—	—	42 500	105 060
Nettoutgifter	285 000	261 100	213 000	90 000	88 000	20 000	28 200	102 000	1 087 300

Register

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1957/58**A. Kungl. hovstaten**

Sid.		Kronor
1	Kungl. Maj:ts hovhållning	1 750 000
1	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten	150 000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland	100 000
2	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland	26 000
2	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	233 900
	Säger för kungl. hovstaten	2 259 900

B. Kungl. slottsstaten

3	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten	1 087 300
4	Ved och kol för de kungl. slotten	615 000
	Säger för kungl. slottsstaten	1 702 300
	Summa	3 962 200

ANDRA HUVUDTITELN

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, redogör för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1957/58 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1] 1. Avlöningar till statsråden utan departement m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	372 600	378 669
1956/57 (statsliggaren s. 105)	402 500	
1957/58 förslag	411 500	

Gällande stat för anslaget upptar bl. a. 176 600 kronor till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Från denna post utgår ersättningar till rättsbildade och andra kvalificerade biträden åt de konsultativa statsråden, till handsekreterare åt statsministern samt till viss annan biträdespersonal.

Det har visat sig erforderligt att i statsrådsberedningen inrätta en kontortjänst i Ce 13. Kostnaden härför, som uppgår till 10 644 kronor, torde — med hänsyn till att tillfällig arbetshjälp av ungefär denna omfattning nu belastar anslaget — kunna rymmas inom den nuvarande posten: Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Posten till rörligt tillägg bör till följd av 1956 års lönehöjning höjas med 9 000 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till statsråden utan departement oförändrat 188 500 kronor;

lönefyllnad åt statsministern oförändrat 6 000 kronor;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 176 600 kronor;

rörligt tillägg 40 400 (+ 9 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 411 500 (+ 9 000) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande stat för avlöningar till statsråden utan departement m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Stat

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	188 500
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	176 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	40 400
	Summa kronor 411 500

b) till *Avlöningar till statsråden utan departement m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 411 500 kronor.

[2] 2. Justitiedepartementet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	1 005 600	1 046 564
1956/57 (statsliggaren s. 105) ...	1 155 800	
1957/58 förslag	1 423 200	

En vid 1955 års riksdag inrättad byråchefstjänst i Cs 13 för handläggning av nådeärenden torde, då tjänsten bör vara endast ett förordnande tillsviðare och icke ett med pension förenat förordnande såsom extra ordinarie tjänsteman böra placeras i Cr 13.

För närvarande föreligger synnerligen omfattande reformfrågor inom straffrätten. Sålunda är straffrättskommitténs betänkande med förslag till brottsbalk, vilket avlämnades år 1953, under behandling i departementet. Strafflagberedningen har i dagarna avlämnat ett slutbetänkande, som innefattar en översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet. Dessa båda betänkanden äger ett sådant samband att de måste övervägas i ett sammanhang. Det har nämligen föreslagits såsom ett alternativ att den lagstift-

ning, som berör de olika brotten och reaktionssystemet, skall sammanfattas till en balk i 1734 års lag. Om man väljer denna linje, medför detta ett omfattande arbete av huvudsakligen redaktionell art. Detta arbete bör utföras inom departementet på grundval av betänkandena och inkomna remissvar. Oavsett om man väljer att låta reformen ge upphov till en balk eller vill lagfästa bestämmelserna i två olika komplex, hör till detta lagstiftningsarbete mycket omfattande följdändringar i andra lagar och författningar. Dessa följdändringar är delvis ännu icke utarbetade. Med hänsyn till omfattningen av de sålunda föreliggande arbetsuppgifterna har jag för avsikt att, såsom tidigare skett då särskilt stora lagstiftningskomplex förelagat, tillkalla en särskild sakkunnig med självständigt uppdrag att inom departementet handlägga reformfrågor på straffrättens område. Då arvode till en sådan sakkunnig torde få täckas av tillgängliga medel — under innevarande budgetår från kommittéanslaget — erfordras icke någon ökad medelsanvisning.

För handläggning av organisationsfrågor inom domstolsväsendet m. m. — närmast beredningen av statens organisationsnämnds utredning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna och genomförandet av de omfattande administrativa åtgärder som torde föranledas därav — har Kungl. Maj:t genom beslut den 21 december 1956 förordnat en tjänsteman att från och med den 1 januari 1957 och tills vidare bestrida på kansliråd ankommande göromål. Beslutet föranleder en höjning av anslaget med 30 000 kronor.

För tillfällig förstärkning av biträdeshjälpen å departementets lagbyråer erfordras en uppräknning av icke-ordinarieposten med 8 000 kronor.

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet anfört, då han anmält för flera huvudtitlar gemensamma frågor, har jag icke ansett mig kunna tillstyrka förslag om att i justitiedepartementet inrätta en budgetsekreterartjänst i Cr 8. Däremot bör under anslaget från och med budgetåret 1957/58 uppföras en särskild post för ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft. Posten torde lämpligen böra upptagas med 180 000 kronor.

Slutligen ökar medelsbehovet under anslaget automatiskt med 49 400 kronor huvudsakligen till följd av 1956 års lönehöjning.

Anslaget bör alltså uppräknas med (30 000 + 8 000 + 180 000 + 49 400) 267 400 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlönning till departementschefen oförändrat 37 700 kronor;

avlönningar till ordinarie tjänstemän 567 700 (+70 000) kronor;

ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft 180 000 (+ 180 000) kronor;

avlönningar till övrig icke-ordinarie personal 358 000 (— 36 600) kronor;

rörligt tillägg 279 800 (+ 54 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 1 423 200 (+ 267 400) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att tre biträden för skriv- och kontorsgöromål enligt grunderna för reglerad befordringsgång bör erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen för justitiedepartementet bör antalet byråchefer i Cr 13 ökas från 1 till 2 samt antalet kontorsbiträden ökas från 11 till 14, varjämte byråchefen i Cs 13 bör utgå.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för justitiedepartementet, som föranledes av vad jag i det föregående anfört;

b) fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i> ..	37 700
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	567 700
3. Ersättning till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	180 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	358 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	279 800
Summa kronor	1 423 200

c) till *Justitiedepartementet*: *Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 423 200 kronor.

[3] **3. Justitiedepartementet: Omkostnader**

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	173 100	174 845
1956/57 (statsliggaren s. 106)	173 100	
1957/58 förslag	175 100	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiedepartementet har anvisats bland annat 5 000 kronor till reseersättningar (6 259), 86 100 kronor till expenser för eget behov, varav 1 500 kronor avser engångskostnader (90 104), 37 000 kronor till expenser för annat än eget behov (33 277) och 17 000 kronor till publikationstryck (23 238).¹

Beträffande posten till reseersättningar föreslår jag med hänsyn till att posten numera belastas med utgifter, som tidigare bestritts i annan ordning, en höjning med 3 000 kronor.

Under posten till expenser för eget behov bör för löpande utgifter beräknas ytterligare 600 kronor. Härjämte erfordras ett engångsbelopp av 14 900 kronor för vissa nyanskaffningar och renoveringar i statsrådsberedningens lokaler och för arkivutrustning på justitiedepartementets lagbyråer. Med hänsyn till att i posten för innevarande budgetår ingår ett engångsbelopp av 1 500 kronor skulle posten för nästa budgetår behöva upptagas med (86 100 — 1 500 + 600 + 14 900) 100 100 kronor, innebärande en ökning med 14 000 kronor.

¹ Siffrorna inom parentes anger, här liksom i det följande, utgifter under budgetåret 1955/56.

Från posten till expenser för annat än eget behov bör till det under punkten [27] upptagna förslagsanslaget till blanketter för domstolsväsendet överföras ett belopp av 20 000 kronor.

Slutligen förordar jag, att posten till publikationstryck med hänsyn till belastningen under budgetåret 1955/56 uppräknas med 5 000 kronor.

Anslagsbehovet beräknas alltså till (173 100 + 3 000 + 14 000 — 20 000 + 5 000) 175 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 175 100 kronor.

[4] 4. **Justitiedepartementet: Svensk författningssamling**

	Anslag	Nettoutgift
1954/55	240 000	240 359
1955/56	240 000	193 336
1956/57 (statsliggaren s. 107)	250 000	
1957/58 förslag	250 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Svensk författningssamling* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

[5] 5. **Lagberedningen**

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	117 000	132 432
1956/57 (statsliggaren s. 107)	181 500	
1957/58 förslag	159 700	

Lagberedningen (skr. 31/8 1956) hemställer, att anslaget upptages med 162 000 kronor, vilket innebär en minskning med 19 500 kronor i förhållande till medelsanvisningen för budgetåret 1956/57.

	Ökning	Minskning
1. Sekreteraren tilldelas ställning av ledamot	2 200	
2. Ökade omkostnader (dagavoden och reseersättningar till rådgivande nämnden, sjukvård, städning m. m.)	1 600	
3. För innevarande budgetår anvisat belopp för tryckning av betänkande med förslag till ny jordabalk bortfaller		25 000
4. Omräkning		
Ökade ersättningar till ledamöterna på grund av höjning av rörligt tillägg	1 700	
	5 500	25 000
	— 19 500	

Motiv

1. De arbetsuppgifter, som anförtros sekreteraren, är av samma kvalificerade natur som ledamöternas. Denne har sålunda att i likhet med ledamöterna självständigt förbereda olika avsnitt av de lagförslag som är under utarbetande. Det framstår såsom önskvärt att sekreteraren genom att tilldelas ledamots ställning erhåller ansvar för de förslag, beredningen kommer att avgiva.

Departementschefen

Lagberedningen består för närvarande av ordförande och två ledamöter jämte sekreterare. Denna organisation har övervägts så sent som vid 1956 års riksdag. Beredningen arbetar nu i slutskedet på den nya jordabalken. Med hänsyn till det nu anförda synes det knappast lämpligt att för närvarande ändra beredningens organisation, och jag är därför icke beredd att tillstyrka beredningens förslag att beredningen skulle erhålla ytterligare en ledamotsbefattning i stället för sekreterarbefattningen.

Övriga av beredningen gjorda yrkanden kan jag med viss mindre jämkning godtaga. På grund av ökade omkostnader för dagarvoden och ersättningar åt rådgivande nämnden, sjukvård och städning m. m. torde anslaget böra uppräknas med 1 500 kronor. De ökade ersättningarna till beredningens ledamöter i anledning av 1956 års lönehöjning föranleder en automatisk uppräkningspost till rörligt tillägg med 1 700 kronor. Å andra sidan kan i enlighet med beredningens förslag anslaget minskas med ett belopp motsvarande det för innevarande budgetår anvisade engångsbeloppet för tryckning av beredningens betänkande med förslag till ny jordabalk.

Anslagsbehovet beräknas i enlighet med det anförda till (181 500 + 1 500 + 1 700 — 25 000) 159 700 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 159 700 kronor.

[6] 6. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	20 500	19 650
1956/57 (statsliggaren s. 108)	20 500	
1957/58 förslag	25 500	

Med hänsyn till avsedd uppräkningspost för tryckfrihetsombudens arvoden föreslår jag att anslaget höjes med 5 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 25 500 kronor.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet**[7] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar**

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	190 000	233 432
1956/57 (statsliggaren s. 108)	216 000	
1957/58 förslag	252 200	

Justitiekanslersämbetet (skr. 31/8 1956) hemställer, att anslagsposten till rörligt tillägg med anledning av beslutade ändrade grunder för beräkning av nämnda post höjes med 6 200 kronor.

Departementschefen

Med hänsyn till de kostnader för extra arbetskraft som bedömts erforderliga och för att undvika anslagsöverskridande har icke-ordinarieposten uppräknats för budgetåret 1956/57 med 10 000 kronor. Redan nu kan emellertid förutses att anslaget trots uppräknningen icke kommer att kunna förslå till den extra arbetskraft som är nödvändig för innevarande budgetår. Då man för extra arbetskraft torde få räkna med ytterligare ökning av medelsbehovet under budgetåret 1957/58, förordar jag, att icke-ordinarieposten höjes med 30 000 kronor. Vidare bör posten till rörligt tillägg på sätt ämbetet föreslagit uppräknas med 6 200 kronor till följd av 1956 års lönehöjning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) fastställa följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	125 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	89 700
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	37 500
	Summa kronor 252 200

- b) till *Justitiekanslersämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 252 200 kronor.

[8] 2. Justitiekanslersämbetet: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	10 800	16 283
1956/57 (statsliggaren s. 109)	14 600	
1957/58 förslag	16 600	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiekanslersämbetet har anvisats bl. a. 4 000 kronor till reseersättningar (5 759).

Justitiekanslersämbetet (skr. 31/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 2 000 kronor.

Motiv

Justitiekanslern har med viss biträdes hjälp under budgetåret 1955/56 företagit tre inspektionsresor under tillhoppa nära fem veckor. Inspektionerna har i huvudsak avsett domstolar och länsstyrelser. Det är önskvärt, att dylika resor skall kunna företagas i samma omfattning under kommande budgetår. Ämbetet anser sig icke nu kunna bedöma, huruvida en inspektionsverksamhet av denna omfattning är möjlig med hänsyn till arbetsbelastningen i övrigt hos ämbetet, men framhåller att medel bör finnas tillgängliga för täckande av kostnaderna för en sådan verksamhet. Med hänsyn jämväl till att traktamentskostnaderna höjts från och med ingången av budgetåret 1956/57 samt förslag framlagts om prishöjningar å järnvägsbiljetter yrkas, att anslagsposten till reseersättningar uppräknas med 2 000 till 6 000 kronor.

Yttrande

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot ämbetets framställning.

Departementschefen

Jag har icke något att invända mot justitiekanslersämbetets beräkning av förevarande anslag. Detta torde sålunda på de av ämbetet anförda skälen böra höjas med 2 000 kronor till 16 600 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet*: *Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 16 600 kronor.

[9] 3. Riksåklagarämbetet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	227 600	267 729
1956/57 (statsliggaren s. 109)	251 900	
1957/58 förslag	265 100	

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 13 800 kronor.

	Ökning
1. Tjänsteförändring	
1 kansliskrivare Ca 15—förste kansliskrivare Ca 17	588
2. Personalförstärkning	
Arvoden till ytterligare extra föredragande	3 800
3. Omräkning	
Höjning av rörligt tillägg; avrundning	9 412
	<hr/> 13 800

M o t i v

1. Frågan om lönegradsplaceringen av tjänsten behandlades år 1952 av 1949 års tjänsteförteckningskommitté. Tjänsten ansågs av kommittén böra bibehållas i 15 lönegraden. Anledningen till att ämbetet nu anser sig ånyo böra hemställa att tjänsten uppflyttas i lönegrad är att befattningshavarens arbetsuppgifter, sedan ämbetet avlät sin framställning till tjänsteförteckningskommittén år 1952, ytterligare ökat såväl i omfattning som kvalitet.

2. Arbetsbelastningen hos ämbetet har under de senaste åren ökat i sådan grad, att det för arbetets behöriga gång synes erforderligt att möjligheten föreligger att under hela året anlita extra föredragande för beredning och föredragning av åtalsärenden. Ämbetet har för avsikt att såsom extra föredragande anlita landsfogdeassistenter. Genom att en sådan extra föredragande fortlöpande tjänstgör hos ämbetet beräknas kostnaderna för särskilda vikarier för byråcheferna för åtalsärenden under dessa befattningshavares semestrar kunna inbesparas.

Y t t r a n d e n

Statskontoret kan icke finna de med tjänsten såsom kansliskrivare i lönegrad Ca 15 förenade arbetsuppgifterna motivera en höjd löneställning, varför den föreslagna uppflyttningen av tjänsten icke tillstyrkes. I övrigt har framställningen ej givit anledning till erinran.

Statens lönenämnd finner icke tillräckliga skäl föreligga för uppflyttning av tjänsten som kansliskrivare i Ca 15 till förste kansliskrivare i Ca 17.

Departementschefen

Även enligt min mening synes ämbetet böra beredas möjlighet att i större utsträckning än hittills kunna anlita extra föredragande för vissa ärenden. Jag tillstyrker att för ändamålet icke-ordinarieposten uppräknas med 3 800 kronor. Vidare bör posten för rörligt tillägg höjas med 9 400 kronor till följd av 1956 års lönehöjning. Yrkandet om uppflyttning av kansliskrivartjänsten kan jag däremot icke biträda.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän oförändrat 157 100 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 54 700 (+ 3 800) kronor;
rörligt tillägg 53 300 (+ 9 400) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 265 100 (+ 13 200) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för riksåklagarämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	157 100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> .	54 700
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	53 300

Summa kronor 265 100

b) till *Riksåklagarämbetet: Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 265 100 kronor.

[10] 4. **Riksåklagarämbetet: Omkostnader**

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	21 500	22 515
1956/57 (statsliggaren s. 110).....	23 500	
1957/58 förslag	25 100	

Enligt gällande omkostnadsstat för riksåklagarämbetet har bland annat till övriga expenser anvisats 15 900 kronor (16 088).

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 1 900 kronor.

M o t i v

Den allt större arbetsbelastningen samt den omständigheten, att på ämbetets handläggning ankommer ett mycket stort antal ärenden av brådskan-de natur, har medfört en viss ökning av telefonkostnaderna. Även städ-ningskostnaderna har undergått stegring. För löpande utgifter beräknas ett ökat medelsbehov av sammanlagt 1 100 kronor. Vidare äskas för utbyte av en skrivmaskin ett engångsbelopp av 800 kronor. Posten till övriga expen-ser bör således uppräknas med tillhoppa 1 900 kronor.

Y t t r a n d e

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot ämbetets fram-ställning.

Departementschefen

Posten till övriga expenser torde böra uppräknas med 1 600 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 25 100 kronor.

C. Domstolarna

De allmänna domstolarna har, alltsedan rättegångsreformen genomfördes år 1948, varit provisoriskt organiserade i avbidan på erfarenheter om det nya systemets verkningar. Endast sådana ändringar i organisationen vidtogs som var föranledda av det nya förfarandet och som, såvitt man kunde beräkna, motsvarade ett stadigvarande behov. Domstolarnas personalorganisation kan därför betecknas som en försöksorganisation.

Då numera den nya rättegångsbalken tillämpats så länge att det föreligger bättre betingelser för att taga ställning till domstolarnas behov av personal för dömande uppgifter, har det uppdragits åt 1955 års domarutredning att närmare överväga denna fråga. I direktiven för utredningen har även framhållits att det enligt vidtagna undersökningar under de senaste åren uppkommit en betydligt ökad arbetsbelastning för den dömande personalen och att det har varit ofrånkomligt att möta behovet av personalförstärkning genom omedelbara åtgärder, som i huvudsak fått provisorisk karaktär. En översyn av personalorganisationen ansågs därför angelägen. Utredningen har helt nyligen färdigställt ett betänkande, vari vissa begränsade spörsmål rörande den dömande personalen behandlas. Den allmänna översynen av personalorganisationen är ännu under arbete i kommittén.

Vid min anmälan av huvudtiteln för budgetåren 1955/56 (s. 13—15) och 1956/57 (s. 12—14) har jag redovisat resultatet av de undersökningar som gjorts inom justitiedepartementet rörande domstolarnas arbetsförhållanden under åren 1950—1954 och första halvåret 1955. I samband därmed framhöll jag att den bild av arbetsläget vid domstolarna som förelåg visade en kraftig tillströmning av mål de senaste åren. Den komplettering av statistiken för hela år 1955 och första halvåret 1956, som nu företagits, ger vid handen att arbetsmängden vid domstolarna alltjämt stiger. (Se följande statistiska uppgifter.) Detta gäller främst häradsrätterna, där antalet inkomna mål under första halvåret, efter en viss avmattning år 1955, åter stegrats. Det är särskilt av vikt att lägga märke till uppgiften om antalet balanserade mål vid årets utgång; denna uppgift visar en fortlöpande ökning under en följd av år. Från utgången av år 1950 till utgången av år 1955 har antalet balanserade allmänna mål vid häradsrätterna stigit från 4 800 till 9 600 eller sålunda fördubblats. Betydelsefull är också uppgiften om antalet inkomna expropriationsmål och antalet balanserade sådana mål. Uttryckt i absoluta tal är antalet sådana mål icke stort, men dessa mål kan ofta vara komplicerade och därför i förhållandevis hög grad påverka arbetsläget. Det stigande antalet inskrivningsärenden har självfallet betydelse, då man bedömer arbetsförhållandena i domsagorna. Vid hovrätterna har den sedan en följd av år märkbara ökningen av antalet inkomna mål fortsatt även under år 1955. Bifogade uppgifter om arbetsläget i hovrätterna under de tre första kvartalen 1956 utvisar emellertid, vid jämförelse med motsvarande i 1955 års statsverksproposition publicerade uppgifter för år 1954, stegrade balanser sär-

Vissa data rörande de statliga domstolarna 1952—55 (30. 6. 56)

(I uppgifterna rörande underrätterna är antal över 1 000 avrundade i jämna hundratal)

	1952 ¹		1953 ²		1954 ²		1955 ²		30. 6. 56 ³
	varav hrtt		varav hrtt		varav hrtt		varav hrtt		
<i>Underrätterna</i>									
Ink. allm. mål	119 800	52 000	131 300	58 400	122 500	52 900	123 100	52 000	29 500
Balans allm. mål (vid utgången av resp. år)	18 500	6 700	23 200	8 100	23 000	8 400	24 700	9 600	
Ink. exprmål.....		447		692		395		700	
Balans exprmål (vid utgången av resp. år)		404		641		550		700	
Mål om lagsökning och bet.föreläggande....	90 300	53 400	110 300	64 700	117 100	69 500	134 300	82 000	45 900
Ink. till ägod.r. och ägod.dom.....		9 800		8 600		7 900		7 600	
Avgj. hos ägod.r. och ägod.dom		9 400		9 200		7 900		6 900	
Upph. konkurser	1 049	511	1 077	496	1 200	600	1 300	600	
Inskrivningsärenden	439 300	347 100	441 300	350 900	482 200	381 200		388 400	201 900
Gravations- och äganderättsbevis	194 500	149 500	209 700	163 200	230 700	178 900	222 400	172 700	91 800
<i>Hovrätterna</i>									
Ink. mål.....	5 637		6 158		6 426		6 670		3 312
Balans.....	1 551		1 792		2 218		2 180		1 937
<i>NJR—HD</i>									
Ink. nådeans.	1 380		1 352		1 565		1 655		828
Ink. mål o. ärenden i övrigt	1 058		1 182		1 168		1 172		614
Balans. mål o. ärenden i övrigt (30. 6. resp. år)	354		493		551		577		628

¹ Uppgifterna för år 1952 är hämtade ur den officiella statistiken.² , , åren 1953—1955 är preliminära siffror, erhållna av Statistiska centralbyrån.³ , , år 1956 bygger på statistiska rapporter från domstolarna till justitiedepartementet.

Arbetsläget vid hovrätterna 1/1—30/9 1956

	Inkomna mål	Annorledes än genom avskrivning avgjorda mål	Balans				Under 2 och 3 kvartalen beviljade dispensen enl. 22 § Arbetsordn. för rikets hovrätter
			1/1	31/3	30/6	30/9	
Svea (m. u. a. V. Ö. domst.)	1 985	1 688	973	905	904	1 000	89; 23;
Göta	606	512	284	267	268	296	9; 11;
Skåne o. Blekinge	648	645	222	189	193	169	0; 1;
Västra Sverige	681	588	295	265	258	313	14; 0;
N. Norrland	401	335	140	152	169	174	0; 0;
Ö. Norrland	373	256	145	135	131	214	4; 1;

skilt i Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige. Man har också anledning vänta sig att en ökad tillströmning av mål till underrätterna efter någon tid ger sig till känna såsom en ökning också av antalet inkomna mål i hovrätt. Såsom jag tidigare framhållit kan det för ett bedömande av arbetsförhållandena i hovrätterna vara av betydelse att beakta uppgifter om antalet huvudförhandlingar som pågått två eller flera dagar i följd. Dessa uppgifter, som kan vara en mätare på antalet särskilt stora mål, utvisade 84 sådana huvudförhandlingar de tre första kvartalen 1954, 130 motsvarande tid år 1955 och 99 motsvarande tid år 1956. Vid högsta domstolen föreligger en fortsatt ökning både av antalet inkomna och av antalet balanserade mål.

Den stigande arbetsmängden i domstolarna inverkar icke blott på behovet av domare utan ställer också ökade krav på övrig personal, nämligen tingsnotarier och biträden i domsagorna samt administrativ och biträdande personal i hovrätter och nedre justitierevisionen. Frågor som berör dessa personalgrupper har utretts av statens organisationsnämnd; resultatet av utredningen redovisas i en i mars 1956 framlagd rapport rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna (rapport II). I denna rapport behandlar organisationsnämnden — som enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande bedrivit försöksverksamhet vid vissa domsagor och hovrätter och även samrått med 1951 års rättegångskommitté — föreliggande möjligheter till rationalisering både från mera allmänna utgångspunkter och för vissa enskilda grupper av göromål. Vidare behandlas spörsmål rörande arbetsfördelning och personalorganisation m. m., varjämte nämnden utarbetat och vid sin rapport fogat en omfattande formulärsamling.

Organisationsnämndens utredning har remissbehandlats och i samband därmed har hovrätterna och nedre justitierevisionen, i syfte att möjliggöra ett ställningstagande, framställt anslagsäskanden. Då emellertid organisationsnämndens rapport och de inkomna remissvaren är omfattande och berör ett stort antal, delvis omstridda detaljer i förfarandet vid domstolarna, synes det av praktiska skäl lämpligt att dröja med ett slutligt ställningstagande till den föreslagna rationaliseringen och dess återverkan på personalorganisationen. En rationalisering, som berör ett otal arbetsmoment, kräver någon övergångstid och det kan därför icke vara tillrådligt att i fråga om

personalbehovet dra konsekvenserna av rationaliseringen förrän denna kommit igång. Med hänsyn till dessa förhållanden är jag således icke beredd att redan nu ta slutlig ställning till organisationsnämndens personalberäkningar och de i anledning därav från hovrätterna och nedre justitierevisionen inkomna anslagsäskandena. Uppkomna behov av personalförstärkning inom de områden som beröres av utredningen torde för närvarande få tillgodoses genom provisoriska åtgärder. Det är min avsikt att låta slutföra departementsbehandlingen av organisationsnämndens förslag i övrigt samt föreslå att dess principiella innebörd redovisas för årets riksdag i samband med att genom särskild proposition förslag framlägges till de lagändringar som kan visa sig vara behövliga. Med hänsyn härtill bör nu endast upptagas begäran om anslag till kontorsmaskiner, blanketter m. m., som kan bli erforderliga för genomförande av rationaliseringen.

Tidigare har jag vid flera tillfällen framhållit att en arbetsbalans hos domstolarna drar med sig allvarliga olägenheter för rättsvården och den rättssökande allmänheten. Detta gäller självfallet alla slag av mål och ärenden. Vad särskilt angår brottmålen är en snabb utredning och handläggning av stor betydelse både ur processuella och kriminalpolitiska synpunkter. Långa väntetider medför lätt bevissvårigheter och kan väsentligt försvaga samhällets reaktion mot brottsligheten. För den dömda kan väntetiden innebära ökat lidande och större svårigheter att återanpassa sig i samhället.

För att få ett underlag för bedömandet, i vad mån organisatoriska åtgärder är påkallade för att främja ett snabbare förfarande i brottmål, t. ex. förstärkning av polis-, åklagar- eller domstolsorganisationen, förenklingar i förfarandet, översyn av arbetsordningar m. m., har jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande låtit byrådirektören Sverker Groth utföra en statistisk undersökning. Denna undersökning har nu slutförts och framlagts i en den 19 oktober 1956 dagtecknad redogörelse, kallad »Processtiden i brottmål» (stencilerad). Undersökningen, som avsett handläggningen av brottmål vid Stockholms rådhusrätt samt en domsaga och en rådhusrätt i varje län under tiden oktober 1954—mars 1955, redovisar i genomsnitt en sammanlagd processtid vid domsagorna av 178 dagar och vid rådhusrätterna av 192 dagar. En fördelning av processtiden mellan tiden för förundersökning, vilken räknats från det polisen fick kännedom om brottet till dess åtalet väcktes, och tiden för domstolens handläggning, som alltså avser den återstående tiden till och med dagen för domen, utvisar att förundersökningen tagit i genomsnitt, på landet 123 dagar och i stad 114 dagar, medan domstolens handläggning på landet fordrat 55 dagar och i stad 78 dagar. Härvid är dock att märka att uppgifterna för domsagor och rådhusrätter icke hänför sig till exakt samma slag av mål och därför ej är fullt jämförbara. Den genomsnittligt långa handläggningstiden vid rådhusrätterna synes sammanhånga med att det föreligger betydande arbetsbalanser vid de största rådhusrätterna. Av undersökningen framgår att trafikmålen drar med sig långa processtider både i domsagorna och vid rådhusrätterna. Då dessa mål vidare är betydande till antalet — de utgjorde i domsagorna hälften och vid rådhusrätterna

mer än en tredjedel av hela antalet undersökta mål — är det tydligt att åtgärder för att underlätta och påskynda utredning och handläggning av trafikmål kan få ett gynnsamt inflytande på polis- och åklagarmyndigheters samt domstolars möjligheter att snabbt fullgöra sina uppgifter även i andra mål. Den statistiska undersökningen torde böra läggas till grund för fortsatta utredningar i olika sammanhang.

Med hänsyn till de utredningar som pågår och till det ställningstagande till organisationsnämndens rapport som erfordras torde det icke för närvarande vara möjligt att bilda sig en säker uppfattning om en lämplig framtida fast organisation av domstolarna i olika instanser. Det är dock enligt min mening befogat att i enlighet med riksdagens uttalande (statsutsk. utl. 1956: 2, s. 12) föreslå att en extra avdelning vid Svea hovrätt överföres till ordinarie stat. I övrigt torde det vara försiktigast att tills vidare möta uppkomna svårigheter med åtgärder av provisorisk karaktär. Läget vid häradsrätterna synes vara sådant att det är nödvändigt att möjliggöra en förstärkning med biträdande domarpersonal och annan arbetshjälp, och erforderlig medelsanvisning bör därför föreslås riksdagen. Medel har anvisats för att under innevarande budgetår förstärka den dömande personalen i hovrätterna, och med hänsyn härtill anser jag att utvecklingen av hovrätternas arbetsituation bör avvaktas, innan höjning sker av denna provisoriska medelsanvisning. Det är emellertid angeläget att, inte minst beträffande hovrätterna, så snart det är möjligt ställning toges till hela organisationen i belysning av rättegångsreformens verkningar och de senaste årens utveckling. Hovrätterna bör vara organiserade med tanke på att de i de flesta mål skall kunna fungera såsom sista instans. Tillfälle att taga ställning till dessa mera allmänna problem erbjuder sig, så snart 1955 års domarutredning fullgjort den allmänna översyn av domstolarnas personal, som uppdragits åt utredningen, och framlagt därpå grundade förslag.

Det ökade antalet mål vid högsta domstolen torde böra medföra en viss provisorisk förstärkning av nedre justitierevisionen i avbidan på domarutredningens förslag. Frågan om en ändrad organisation för föredragning av nådeärenden, varom 1955 års riksdag gjort vissa uttalanden (rskr. 1955: 278), har förberetts. Då jag emellertid ämnar förorda en lösning som icke kräver ökade anslag, erfordras ej nu något ställningstagande. Det är min avsikt att senare under denna riksdag, i samband med fråga om viss lagändring, anmäla ärendet.

Enligt vad riksdagen uttalat synes tillströmningen av mål vara ojämförligt större vid Svea hovrätt än vid de övriga hovrätterna och kan det ligga nära till hands att överväga, om inte en bättre arbetsbalans skall kunna vinnas genom en omreglering av hovrätternas domsområden. Ehuru de möjligheter härtill som erbjuder sig torde vara begränsade med hänsyn till att den rättssökande allmänhetens intressen även i andra hänseenden måste beaktas, är det min avsikt att vid lämplig tidpunkt upptaga frågan om en närmare utredning av lithörande spörsmål.

En avsevärd förstärkning av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendom-

stolar beslöts vid 1954 års riksdag. Denna utbyggnad har redan visat sig otillräcklig. Riksdagen har därför anhållit att förslag om ytterligare personalförstärkning vid dessa domstolar måtte underställas riksdagen (statsutsk. utl. 1956: 2, s. 24). Sedan en särskild utredningsman tillkallats för att verkställa utredning om vattendomstolarnas organisation och därmed sammanhängande frågor, har utredningsmannen i en första promemoria framlagt förslag till förstärkning av bl. a. de båda norrländska vattendomstolarna. Det är med hänsyn till elkraftsförsörjningen synnerligen angeläget att dessa vattendomstolar snarast förstärkes, och det är därför min avsikt att upptaga denna fråga både vid behandlingen av anslag till vattendomstolarna för budgetåret 1957/58 och såsom ett äskande om anslag på tilläggsstat för löpande budgetår.

Vid ett ställningstagande till en förstärkning av vattendomstolarna torde alltså till att börja med böra beaktas behovet av arbetskrafter för behandlingen av pågående och planerade utbyggnader och regleringar för tillvaratagande av vattenkraft. I samband med att 1956 års riksdag fattat beslut i vissa frågor som berör vattenvården (tredje lagutsk. utl. 1956: 27 och statsutsk. utl. 1956: 208) framhöll riksdagen angelägenheten av att, då vattendomstolarna förstärkes, hänsyn också tages till den inverkan ändrad lagstiftning på detta område har på vattendomstolarnas personalbehov.

Frågan i vilken omfattning och takt vattenvården kan förbättras är, såsom framhålles i tredje lagutskottets utlåtande, en samhällsekonomisk avvägningsfråga; det rör sig här om kostnader som uppgår till miljardbelopp. Såsom chefen för finansdepartementet anfört i sin anmälan av finansplanen ställer bostadsförsörjningen och vattenvården samt atomenergins utnyttjande investeringskrav av mycket betydande omfattning, vartill kommer en rad andra behov av samhällsinvesteringar. Tillsammansantagna innebär dessa samhälleliga insatser under den närmast framförliggande tiden en avsevärd in-teckning i de produktiva resurser som står till förfogande för att möta den samlade efterfrågan i landet, samtidigt som en förkortning av arbetstiden förberedes. Det är i belysning härav uppenbart att upprustning av vattenvården kommer att utsträckas över en följd av år. I syfte att stärka tillsynsmyndighetens resurser att granska inkomna anmälningar, göra erforderliga vattenprov samt ingripa, då olägenheter anses kunna uppkomma, har på statsrådet Hjalmar Nilsons föredragning Kungl. Maj:t den 28 december 1956 av-låtit proposition med förslag angående vattenvårdens framtida organisation. Redan under budgetåret 1957/58 ävensom under de närmast följande åren bör enligt förslaget en fortsatt utbyggnad av tillsynsmyndighetens kapacitet äga rum. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t i en den 30 november 1956 utfärdad kungörelse föreskrivit en avsevärt vidgad skyldighet att anmäla nya avloppsutsläpp till tillsynsmyndigheten, medan däremot reglerna om förprovning vid vattendomstol bibehållits i det närmaste oförändrade. Då vattendomstolarnas befattning med mål och ärenden rörande vattenvården bland annat sammanhänger med de föreskrifter om förprovning, som Kungl. Maj:t äger meddela i administrativ ordning, har man icke anledning räkna

med att antalet sådana mål och ärenden under budgetåret 1957/58 kommer att öka i sådan grad att särskilda åtgärder för att förstärka vattendomstolarna redan nu bör vidtagas. Frågan härom ingår i den del av utredningsmannens uppdrag som denne ännu icke hunnit behandla.

[11] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	2 531 900	2 727 665
1956/57 (statsliggaren s. 110)	2 783 800	
1957/58 förslag.....	3 007 000	

Anslaget avser avlöningar till såväl högsta domstolens ledamöter som befattningshavare vid nedre justitierevisionen.

Y r k a n d e n

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 322 700 kronor.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
A. 5 revisionssekreterare Ca 33 — Ca 37 (därav 1 för skiftesmål och 4 för mål av synnerlig vidlyftighet)	17 160
B. 1 förste protokollssekreterare Ca 27 — Ca 31; 3 protokollssekreterare Ca 25 — Ca 27; 1 registrator Ca 25 — Ca 17; 1 kansliskrivare Ca 15 — kontorist Ca 13; 1 kanslibitråde Ca 11 — kansliskrivare Ca 15; 3 kanslibiträden Ca 11 — kontorister Ca 13; 6 kontorsbiträden Ca 8 — kanslibiträden Ca 11	12 792
C. 1 förste expeditionsvakt Ca 12 — materialförvaltare Ca 14 (förman för expeditionsvakterna)	852
2. Personalförstärkningar	
A. 5 extra revisionssekreterare Cg 33	132 780
B. 3 kontorsbiträden rb	26 172
C. 1 expeditionsvakt Ca 10	10 284
3. Omräkning	
Höjning av rörligt tillägg; avrundning	122 660
	<u>322 700</u>

M o t i v

1. Tjänsteförändringar

A. Det nuvarande antalet föredragande i skiftesmål har, huvudsakligen på grund av det växande tillflödet av expropriationsmål, sedan en längre tid visat sig vara otillräckligt. Antalet expropriationsmål var 1952 tre, 1953 nio, 1954 åtta, 1955 fjorton och intill den 11 augusti 1956 tretton. Arbetsbalansen i fråga om dylika mål var den 28 augusti 1956 tjugutvå. Skall avarbet-

ningen av dessa viktiga och uppmärksammade mål kunna någorlunda hållas i nivå med tillflödet, är det därför nödvändigt att ytterligare en rotel för skiftes mål inrättas.

Nedre revisionen har sedan ungefär två år tillbaka nödgats hålla minst fyra revisionssekreterare avdelade för inläsning av andra mål utav synnerlig vidlyftighet. De mål det härvidlag varit fråga om har mestadels varit brottmål rörande invecklade förmögenhetsrättsliga förhållanden, vilka mål har förtursrätt enligt nedre revisionens arbetsordning. För nedre revisionen föreligger därför ett starkt behov av att genom förbättrad löneställning säkerställa tillgång till ett antal föredragande, åt vilka såsom innehavare av specialrotlar mål av ifrågavarande beskaffenhet företrädesvis kan anförtros. De anspråk på skicklighet och arbetsförmåga, som måste ställas på föredragande i de mål varom nu är fråga, är icke mindre än fordringarna på nuvarande specialmålsföredragande.

B. Samtliga yrkanden om tjänsteförändringar ingår i ett motförslag till personalorganisation, som nedre revisionen den 4 oktober 1956 framfört i anledning av statens organisationsnämnds den 16 mars 1956 avgivna rapport II rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna.

2. Personalförstärkningar

A. Arbetsbalansen i fråga om mål och ärenden ökar alltjämt. Balansen var således den 30 juni åren 1953, 1954, 1955 och 1956 respektive 493, 551, 577 och 628. Nedre revisionen framhåller att högsta domstolen tidigare under lång tid tagits i anspråk för vissa vidlyftiga mål och att till följd därav ett visst lager av under tiden inlästa mål förelegat. Då numera lagret inlästa mål är helt uttömt, har revisionen med nuvarande antal föredragande icke kunnat tillgodose högsta domstolens anspråk på utökad föredragning. Det är därför oundgängligen nödvändigt att nedre revisionen tillföres ytterligare revisionssekreterartjänster.

B. Inrättandet av kontorsbiträdestjänsterna är en följd av den föreslagna förstärkningen med fem revisionssekreterare.

C. Innehavaren av expeditionsvaktjänsten avses skola biträda arkivariern med arbetsuppgifter av rent manuell natur ävensom utöva tillsyn över den allmänhet, som tar del av aktmaterial, förvarat inom revisionens eller högsta domstolens arkivlokaler.

Med skrivelse den 3 oktober 1956 har nedre justitierevisionen överlämnat en den 2 oktober samma år dagtecknad skrift från dess protokollssekreterare, i vilken framförts kompletterande synpunkter i fråga om protokollssekreterarnas arbetsuppgifter.

Y t t r a n d e n

Statskontoret. Innan 1955 års domarutredning slutfört sin undersökning, läser någon ändring av antalet föredragande å specialrotlar icke böra vidtagas. Oaktat att under de två sista åren en utökning av föredragandena vid nedre justitierevisionen skett med tillhoppa fyra befattningshavare, visar balansen en stadig ökning. Statskontoret, som dock ej anser sig kunna be-

döma huru många föredragande som erfordras, vill därför icke motsätta sig, att medel beräknas för tillfälligt anställande av ytterligare revisionssekreterare. Såsom nedre justitierevisionen anført medför en förstärkning av föredragandepersonalen behov av en utökning av biträdeskåren. Föreslagna tjänsteförändringar för kansli- och skrivpersonal i övrigt torde böra prövas i samband med statsmakternas ställningstagande till statens organisationsnämnds undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna. Statskontorets ståndpunkt har redovisats i ämbetsverkets utlåtande över nämnda undersökning den 13 september 1956. Ej heller revisionens yrkanden rörande expeditionsvaktpersonalen lär böra föranleda någon åtgärd, innan organisationsnämnden slutfört sin undersökning beträffande expeditionsvakterna hos domstolarna.

Statens lönenämnd har ingen erinran mot placering i 37 lönegraden av en revisionssekreterare, avsedd för en ny rotel för skiftesmål. Nämnden kan däremot icke tillstyrka bifall till övriga framförda förslag om uppflyttning av vissa revisionssekreterartjänster från 33 till 37 lönegraden.

Beträffande nämndens yttrande om övriga förslag till tjänsteförändringar hänvisas till handlingarna.

Departementschefen

Jag tillstyrker uppflyttning av en revisionssekreterartjänst i Ca 33 till Ca 37, avsedd för ytterligare en specialföredragande i skiftesmål. Däremot kan jag ej biträda förslaget att uppflytta ytterligare fyra revisionssekreterartjänster. Icke heller kan jag nu — såsom framgår av vad jag i inledningen till mitt anförande rörande domstolarna uttalat — ta ställning till det motförslag till personalorganisation, som nedre revisionen framfört i anledning av statens organisationsnämnds i det föregående omnämnda rapport II.

Med hänsyn till arbetsutvecklingen i nedre revisionen föreslår jag att medel beräknas för ytterligare tre extra revisionssekreterare. Jag finner det likaså motiverat att utöka nedre revisionens skrivpersonal och föreslår en förstärkning med två biträden för skriv- och kontorsgöromål. Övriga yrkanden om personalförstärkning kan jag ej tillstyrka. Vad jag sålunda föreslagit föranleder en uppräknings av anslaget med 100 500 kronor. Detta bör emellertid till följd av 1956 års lönehöjning uppräknas med ytterligare 122 700 kronor. Sammanlagt uppgår alltså anslagsökningen till (100 500 + 122 700) 223 200 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
avlöningar till ordinarie tjänstemän 1 929 700 (+ 2 700) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 3 200 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 380 500 (+ 74 200) kronor;
örsligt tillägg 693 600 (+ 146 300) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 3 007 000 (+ 223 200) kronor.

I p e r s o n a l f ö r t e c k n i n g e n bör antalet revisionssekreterare i Ca 37 ökas med en till 11 och antalet revisionssekreterare i Ca 33 minskas med

en till 16. Vidare bör den å övergångsstat uppförda revisionssekreterartjänsten i Ca 37 utgå.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, som angivits i det föregående;

b) fastställa följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas under budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 929 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	3 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	380 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	693 600
Summa kronor	3 007 000

c) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 3 007 000 kronor.

[12] 2. Högsta domstolen m. m.: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	201 200	223 005
1956/57 (statsliggaren s. 111)	225 500	
1957/58 förslag	251 500	

Enligt gällande omkostnadsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen har anvisats bland annat 36 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (37 461) samt 136 500 kronor till övriga expenser (139 497), varav för engångsutgifter 7 000 kronor.

Y r k a n d e n

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 1956) hemställer, att posten till övriga expenser höjes med 18 500 kronor. Vid beräkningen av anslagsbehovet har hänsyn tagits till belastningen under budgetåret 1955/56, inträffade prisstegringar samt väntad ökad förbrukning för vissa ändamål, som tillgodoses under posten. Vidare begäres ett engångsbelopp av 6 000 kronor för inköp av tre elektriska skrivmaskiner. Delposten bör sålunda uppräknas med (— 7 000 + 19 500 + 6 000) 18 500 kronor.

Y t t r a n d e

Statskontoret. Delposten till bränsle, lyse och vatten synes med hänsyn till senaste belastningssiffra böra uppräknas med åtminstone 1 500 kronor. På grund av ökade kostnader för städning, skrivmaterialier och telefon förordar statskontoret en ökning av delposten till övriga expenser till 145 000 kronor, varav 2 000 för anskaffande av ytterligare en elektrisk skrivmaskin.

Departementschefen

Posten till bränsle, lyse och vatten torde med hänsyn till belastningen böra uppräknas med 2 000 kronor.

Jag förordar vidare, att posten till övriga expenser höjes med (— 7 000 + 31 000) 24 000 kronor, därvid räknas med att i posten ingår engångsutgifter å 13 000 kronor.

Anslaget bör sålunda bestämmas till (225 500 + 2 000 + 24 000) 251 500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Omkostnader för budgetåret 1957/58* anvisa ett förslagsanslag av 251 500 kronor.

[13] 3. Regeringsrätten: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	541 000	583 369
1956/57 (statsliggaren s. 111).....	677 700	
1957/58 förslag	737 200	

Enligt lagen den 23 mars 1956 om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, som trätt i kraft den 1 oktober 1956, skall regeringsrätten till och med den 30 september 1960 eller, om särskilda förhållanden föranleder därtill, den tidigare dag som Kungl. Maj:t bestämmer utgöras av sexton regeringsråd. Vid anslagsberäkningen för budgetåret 1956/57 har hänsyn tagits till av utökningen föranledd kostnadsökning avseende nio månader. Motsvarande uppräkning av anslaget bör nu ske för ytterligare tre månader med 32 400 kronor.

Vidare bör posten till rörligt tillägg till följd av 1956 års lönehöjning ökas med 27 100 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 582 200 (+ 26 500) kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal oförändrat 17 600 kronor;
 rörligt tillägg 137 400 (+ 33 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 737 200 (+ 59 500) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	582 200
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	17 600
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	137 400
	Summa kronor 737 200

b) till *Regeringsrätten: Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 737 200 kronor.

[14] 4. Regeringsrätten: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	10 000	7 688
1956/57 (statsliggaren s. 112)	10 000	
1957/58 förslag	15 000	

Jag förordar att anslaget uppräknas med ett belopp av 5 000 kronor, som avses för reparationer av vissa inventarier m. m., och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 kronor.

[15] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	30 000	29 650
1956/57 (statsliggaren s. 112)	40 000	
1957/58 förslag	40 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kronor.

[16] 6. Hovrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	6 403 000	6 934 752
1956/57 (statsliggaren s. 112)	7 054 100	
1957/58 förslag	7 490 800	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 29/8, 30/8, 31/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 1 042 000 kronor. Svea hovrätts framställning — och till vissa delar hov-

rättens för Övre Norrland — innefattar jämväl förslag med anledning av statens organisationsnämnds rapport II angående undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna. Vissa hovrätter har i anslutning till remissutlåtanden över nämnda rapport i särskilda skrivelser (19/9, 4/10, 13/10 1956) gjort tilläggsäskanden å tillhopa 63 900 kronor.

	Ökning	Minskning
A (skr. 29/8, 30/8, 31/8)		
1. Personalförstärkningar		
<i>Svea hovrätt:</i>		
De båda extra avdelningarna erhåller ordinarie karaktär: 2 lagmän Co 15, 6 hovrättsråd Ca 37 samt 2 assessorer Ce 33 i stället för 5 extra ledamöter jämte särskild ersättning åt ett hovrättsråd såsom ordförande å avdelning; 2 vice ordförandearvoden å 1 200 i stället för särskild ersättning åt ett hovrättsråd såsom vice ordförande; 2 fiskaler Ce 23; 4 fiskalsaspiranter Cg 21; 2 kansliskrivare Ca 15; 2 biträden rb	331	580
<i>Tillfällig extra avdelning:</i>		
5 extra ledamöter Ce 33; vikariatslön Co 15 åt ett hovrättsråd samt särskild ersättning å 1 200 åt ett hovrättsråd såsom vice ordförande; 1 fiskal Ce 23; 2 fiskalsaspiranter Cg 21; 1 biträde rb	192	900
<i>Vattenöverdomstolen:</i>		
1 expeditionsvakt Ca 10; 1 biträde rb	19	008
<i>I övrigt:</i>		
2 expeditionsvakter respektive Ca 10 och Ce 10	20	220
<i>Göta hovrätt:</i>		
1 extra ledamot Ce 33; 1 biträde rb	34	032
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge:</i>		
1 extra ledamot	26	016
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
3 assessorer Ce 33; extra skrivhjälp motsvarande 4 biträden rb	113	664
2. Personalminskningar		
<i>Svea hovrätt:</i>		
1 arkivarie Ca 25; 1 amanuens Cg 21; 2 biträden rb, därav 1 å halvtid	48	402
3. Tjänsteförändringar		
<i>Svea hovrätt:</i>		
1 byrådirektör Ca 33—Ca 37; 1 advokatfiskal Ca 27—Cg 33; 2 kansliskrivare Cg 15—Ca 15; 9 kansliskrivare		

	Ökning	Minskning
Ca 15—Ca 17; 1 kontorist Ca 13—Ca 15; 1 kanslibitråde Ca 11—Ca 13; 4 biträden rb (2 Ca 8 och 2 Ce 8) med stenografarvode—Ca 15; 10 biträden rb (Ca 8)—Ca 11; 1 biträde rb (Ce 8)—Cg 11	45 636	
<i>Vattenöverdomstolen:</i>		
1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19; 1 kanslibitråde Ce 11— Ca 11	2 880	
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge:</i>		
1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19; 1 expeditionsvakt Ce 10—Ca 10	2 664	
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19	2 400	
<i>Hovrätten för Nedre Norrland:</i>		
1 byrådirektör Ca 31—Ca 33	1 700	
<i>Hovrätten för Övre Norrland:</i>		
1 byrådirektör Ca 31—Ca 33; 1 kansliskrivare Ca 15— Ca 17; 1 kontorist Ca 13—Ca 17; 1 kanslibitråde Ca 11—Ca 13; 1 förste expeditionsvakt Ca 11—Ca 12	5 957	
4. Omräkning		
<i>Vattenöverdomstolen:</i>		
2 vattenrättsråd Ca 37—Co 14, befattningsarvodena å 1 200 till 6 hovrättsråd och 8 assessorer samt höjt ar- vode — 2 400 i stället för 1 200 — till 2 vice ordförande (prop. 124/1956)	24 792	
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 kontorsbiträde Ca 8—biträde rb		768
5. Höjning av rörligt tillägg	267 744	
6. Avrundning		23
	1 091 193	49 193
	+ 1 042 000	

B (skr. 19/9, 4/10, 13/10)

1. Personalförstärkningar

Göta hovrätt:

1 kontorist Ca 13; 1 biträde rb

18 528

Hovrätten över Skåne och Blekinge:

1 kontorist Ca 13

10 512

	Ökning	Minskning
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 kanslist Ca 19; 1 kontorist Ca 13; 3 biträden rb	16 764	
2. Personalminskningar		
<i>Göta hovrätt:</i>		
1 kanslibitråde Ca 11; 1 biträde rb		18 576
3. Tjänsteförändringar		
<i>Göta hovrätt:</i>		
1 byrådirektör Ca 31—Ca 33; 3 kansliskrivare Ca 15— Ca 17; stenografarvoden å 1 200 bortfaller	3 476	
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge:</i>		
1 byrådirektör Ca 31—Ca 33; 3 kansliskrivare Ca 15— Ca 17; 3 kontorsbiträden Ca 8—Ca 11; 1 kontors- biträde Ca 8—Ca 11; stenografarvoden å 2 400 bort- faller	7 116	
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 kansliskrivare Ca 15—Ca 21; 3 kansliskrivare Ca 15—Ca 19; 1 kontorsbiträde Ca 8 och 2 biträden rb— Ca 11; stenografarvoden å 1 200 bortfaller	12 564	
<i>Hovrätten för Nedre Norrland:</i>		
1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19; 1 kontorist Ca 13—Ca 19; 1 kanslibitråde Ca 11—Ca 15; 1 kanslibitråde Ca 11—Ca 13; 1 förste expeditionsvakt Ca 11—Ca 12; 1 biträde rb—Ca 11; stenografarvoden å 1 200 bortfaller	9 336	
<i>Hovrätten för Övre Norrland:</i>		
1 kontorist Ca 13—Ca 15; 2 biträden rb—Ca 11; steno- grafarvoden å 1 200 bortfaller	4 213	
4. Avrundning		33
	82 509	18 609
	+ 63 900	

Motiv

A 1. Svea hovrätt upprepar med i huvudsak samma motivering sitt i anslagsäskandena för budgetåret 1956/57 gjorda yrkande, att de båda extra avdelningarna skall erhålla ordinarie karaktär (II ht 1956, s. 23—24). Hovrätten framhåller att någon nämnvärd minskning av antalet inkommande mål — som under de sista åren varit tämligen konstant — ej torde kunna förväntas. Målbalansen har visserligen minskat men är alltså onormalt stor och betungande och betydligt större än som ur rättsvärdande synpunkter kan anses försvarligt. Det är därför angeläget att avhjälpa denna brist.

Det enda sättet torde vara att under ytterligare någon tid förstärka hovrättens arbetskrafter. Hovrätten förutsätter att den tillfälliga förstärkning med fyra extra ledamöter, som medgivits enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juli 1956, får verka även under första halvåret 1957. Även om målbalansen därigenom skulle komma att te sig något gynnsammare vid ingången av budgetåret 1957/58, behövs såvitt nu kan bedömas förstärkning med en extra avdelning under sagda budgetår. Hovrätten hemställer därför om medel till angivna ändamål.

Svea hovrätt framhåller tillika, att för vakthållning i vattenöverdomstolens nya lokaler, för det ökade arbetet för expeditivsvakterna efter de båda extra avdelningarnas tillkomst samt för skötseln av ljus- och snabbkopieringsapparater i hovrätten erfordras ett ökat antal expeditivsvaktjänster. Efter vattenöverdomstolens flyttning erfordras vidare ett kontorsbiträde rb för bland annat handhavandet av domstolens telefonväxel.

Hovrätten för Västra Sverige framhåller, att den inträffade ökningen av hovrättens arbetsbörda med avseende på såväl målens antal som deras beskaffenhet av allt att döma blivit permanent. Särskilt betonas, att de fullföljda expropriationsmålen, förutom att de ökat i antal, ofta är synnerligen vidlyftiga och tidsödande. Även bland brottmålen visar de stora målen tendens att öka, tydligen sammanhängande med de speciella storstadsförhållandena i Göteborg. Den omständigheten, att inom Göteborgs rådhusrätt särskilda anstalter vidtagits för att avarbeta den ansevärd målbalansen därstädes, kan naturligen ej heller undgå att i avsevärd mån påverka måltillströmningen till hovrätten. En ansevärd ökning av arbetsbalansen i förhållande till tidigare år har uppstått. Om en stegring av den redan alltför stora arbetsbalansen skall kunna undvikas, kräves enligt hovrättens bestämda mening rationella åtgärder, vilka bör genomföras snarast. Även om det i och för sig synes väl motiverat att hovrätten förstärkes med ännu en avdelning, inskränker sig hovrätten nu — i avvaktan på resultatet av 1955 års domarutredning — till att föreslå inrättandet av tre extra ordinarie ledamotsbefattningar.

Jämväl Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge åberopar till stöd för begärda personalförstärkningar den stora arbetsbelastningen — Göta hovrätt även den alltför höga målbalansen — i hovrätterna. Hovrätten för Nedre Norrland framhåller, att utvecklingen har befast den vid upprepade tillfällen från de norrländska hovrätternas sida hävdade meningen, att ur arbetsorganisatorisk synpunkt antalet ledamöter per avdelning borde ökas till fem, eller samma antal som i de sydligare hovrätterna. Med hänsyn till pågående utredning anser sig hovrätten dock icke nu böra framställa något yrkande i detta hänseende. Hovrätten förutsätter — i likhet med ett par andra hovrätter — att nuvarande bemyndigande för Kungl. Maj:t att efter särskild prövning provisoriskt tillgodose uppkommande personalbehov skall förlängas att gälla även under nästa budgetår.

A 3. Svea hovrätt ävensom de norrländska hovrätterna hemställer om förbättrad tjänsteställning för byrådirektörerna vid respektive hovrätter. I

de under punkten B 3 i det föregående redovisade tilläggsäskandena framföres enahanda yrkanden av Göta hovrätt samt hovrätten över Skåne och Blekinge. Yrkandena överensstämmer med hovrätternas förslag i anledning av den utav statens organisationsnämnd i dess rapport I redovisade organisationsundersökningen rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna (jfr II ht 1955, s. 37—45). Svea hovrätts yrkande om ordinarie sättning av två kansliskrivartjänster å allmän avdelning samt om uppflyttning av kansliskrivartjänsten vid vattenöverdomstolen från Ca 15 till Ca 19 ävensom yrkandena av skånska hovrätten och hovrätten för Västra Sverige om förbättrad löneställning för kansliskrivarna å sistnämnda två hovrätters kamerala avdelningar har framförts tidigare (jfr II ht 1955 s. 27 och 1956 s. 28 och 29).

Övriga förslag under A 3 samt förslagen under B har föranletts av hovrätternas ståndpunktstagande till organisationsnämndens rapport II angående administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna.

Y t t r a n d e n

Statskontoret, som yttrat sig beträffande de under punkten A redovisade förslagen, anför att någon ändring utav avdelningsorganisationen vid Svea hovrätt ej lärer böra ifrågakomma innan 1955 års domarutredning slutfört sin undersökning. Förslaget om överförande på ordinarie stat av de båda vid hovrätten inrättade extra avdelningarna samt om deras utrustande med rättsbildade och icke rättsbildade biträden torde därför ej böra föranleda någon åtgärd. Med hänsyn till arbetsläget inom Svea hovrätt bör de båda extra avdelningarna emellertid bibehållas även under budgetåret 1957/58. I avvaktan på resultatet av nyssnämnda utredning bör ej heller beträffande andra hovrätter, som gjort framställningar därom, någon ändring i personalorganisationen nu ifrågakomma. Statskontoret förutsätter, att Kungl. Maj:t liksom hittills skall äga befogenhet att vidtaga tillfälliga förstärkningar av hovrätternas ledamotsorganisation. Frågan om utökning av eller ändrad lönegradsplacering för biträdes- och vaktpersonalen vid hovrätterna bör prövas i samband med det slutliga ställningstagandet till organisationsnämndens undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna. På grund av att vattenöverdomstolen kommer att inflytta i nya lokaler torde emellertid en särskild expeditionsvakt för domstolens räkning bli erforderlig. Framförda förslag om ändrad löneställning för byrådirektörerna kan statskontoret icke biträda. Vad slutligen beträffar den förordade lönegradsuppflyttningen av advokatfiskalstjänsten vid Svea hovrätt synes resultatet av pågående utredningar böra inväntas.

Statens lönenämnd, som endast haft att yttra sig beträffande vissa under A 3 föreslagna tjänsteförändringar, har ej funnit skäl tillstyrka förslaget om att advokatfiskalstjänsten i Svea hovrätt uppflyttas i högre lönegrad, innan resultaten av pågående utredningar berörande tjänstens ställning och arbetsuppgifter föreligger. Nämnden kan icke heller biträda förslaget om uppflyttning av en kontoristtjänst på Svea hovrätts kamrerarkontor till

kansliskrivare i Ca 15. Däremot har nämnden ingen erinran mot att ett biträde i beföringsgången på nämnda kontor uppflyttas till kanslibiträde. Vad beträffar de av hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Västra Sverige gjorda yrkandena om uppflyttning av en kansliskrivartjänst vid vardera hovrätten till bokhållare i 19 lönegraden får nämnden erinra om att domstolsutredningen i sin första rapport (Rapport I) föreslog, att vid samtliga hovrätter skulle finnas en tjänst i 15 lönegraden för ifrågavarande göromål, innebärande en nedflyttning av de vid de övriga hovrätterna förefintliga tjänsterna med motsvarande arbetsuppgifter till 15 lönegraden. Över nämnda rapport avgav lönenämnden utlåtande den 9 oktober 1953. Nämnden får i nu förevarande sammanhang anföra, att löneställningen enligt nämndens mening bör vara densamma för samtliga dessa tjänster.

Sveriges juristförbund (skr. 29/9 1956) understryker angelägenheten av att de båda extra avdelningarna vid Svea hovrätt ordinariesättes.

Departementschefen

Såsom jag anfört i inledningen till mitt anförande rörande anslag till domstolarna bör en extra avdelning vid Svea hovrätt överföras till ordinarie stat. Däremot är jag icke beredd att, såsom hovrätten hemställt, redan nu föreslå att även den andra extra avdelningen göres ordinarie. Ytterligare någon tid bör avvaktas, innan man tar ställning till denna fråga.

Vid ordinariesättning av den första extra avdelningen i Svea hovrätt bör beaktas hur denna tillkommit. Härom vill jag hänvisa till redogörelse i 1954 års statsverksproposition (s. 18 och 28). Genom särskilda beslut för tiden den 1 oktober 1952—den 30 juni 1954 medgav Kungl. Maj:t en förstärkning med tre ledamöter av arbetskrafterna vid en av hovrättens allmänna avdelningar, varigenom hovrätten under nämnda tid bereddes möjlighet att med anlitande av två utav de till hovrättens förfogande ständigt stående extra ledamöterna inrätta en extra avdelning. Vid bestämmandet av anslaget för budgetåret 1954/55 ställdes medel till förfogande för att täcka kostnaden för tre extra ledamöter, beräknade såsom tre fiskalslöner jämte vikariatsersättningar, samt ersättningar enligt fastställda grunder åt två hovrättsråd, förordnade såsom ordförande respektive vice ordförande på en extra avdelning. Med dessa medel och med anlitande av de två nyssnämnda ständiga extra ledamöterna inrättades en extra avdelning om fem ledamöter från ingången av budgetåret 1954/55. Vid inrättandet underströks avdelningens alltjämt provisoriska karaktär.

En ny ordinarie avdelning bör organiseras på samma sätt som hovrättens övriga ordinarie avdelningar. I enlighet med de grunder som fastställts vid 1947 års riksdag (prop. 268; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. 3) bör alltså medel beräknas till en lagman och till två hovrättsråd, som kan beräknas uppehålla sina ämbeten och av vilka den ene erhåller arvode såsom vice ordförande. Vidare bör medel beräknas till två assessorer, som beräknas upprätthålla två hovrättsrådsämbeten, samt till erforderlig fiskals-

och biträdespersonal. Från kostnaderna för denna organisation bör avräknas de medel som alltsedan 1954 års riksdag anvisats för den provisoriska avdelningen. Merkostnaden för den nya ordinarie avdelningen uppgår i enlighet med det anförda till 155 000 kronor.

Av övriga förslag till personalförstärkningar vill jag tillstyrka inrättande av en biträdestjänst för skriv- och kontorsgöromål för skötsel av telefonväxel m. m. inom vattenöverdomstolens nyinredda lokaler.

Framställningen om ökat antal expeditionsvakter vid vattenöverdomstolen och Svea hovrätt kan jag icke biträda. I det följande kommer jag emellertid att föreslå anslag för anskaffande vid domstolarna av vissa tekniska hjälpmedel i syfte att rationalisera arbetet även för denna personalgrupp.

Hovrätternas andra yrkanden om personalförstärkningar torde, såsom jag inledningsvis anförde, få tillgodoses genom provisoriska åtgärder. Kungl. Maj:t bör som hittills äga befogenhet att, då det visar sig oundgängligt, vidtaga förstärkningar av hovrätternas ledamotsorganisation.

Yrkandena från vissa hovrätter om uppflyttning av byrådirektörstjänsterna, som inrättades vid 1955 års riksdag, är jag icke beredd att tillstyrka.

Svea hovrätts yrkande om ordinariesättning av två kansliskrivartjänster i Cg 15 kan jag biträda endast såtillvida att jag föreslår att tjänsterna placeras i Ce 15. Hovrättens över Skåne och Blekinge begäran om ordinariesättning av en expeditionsvaktjänst i Ce 10 kan jag tillstyrka.

Under hänvisning till vad jag i inledningen till mitt anförande rörande domstolarna uttalat om organisationsnämndens förslag till personalorganisation för icke rättsbildade befattningshavare kan jag icke nu ta ställning till de av olika hovrätter framförda yrkandena om tjänsteförändringar i övrigt för denna personal.

De merkostnader som föranledes av nu angivna förslag uppgår till 10 400 kronor.

Till följd av automatiska utgiftsförändringar (ändrad löneställning för vattenöverdomstolens personal m. m. samt 1956 års lönehöjning) bör anslaget uppräknas med 271 300 kronor.

Anslaget föreslås sålunda höjt med (155 000 + 10 400 + 271 300) 436 700 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
avlöningar till ordinarie tjänstemän 2 724 800 (+ 65 200) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 45 600 (+ 19 200) kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 3 114 600 (+ 50 200) kronor;
rörligt tillägg 1 605 800 (+ 302 100) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 7 490 800 (+ 436 700) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång en ordinarie kontorsbiträdestjänst i hovrätten för Västra Sverige bör ersättas av en icke-ordinarie biträdestjänst för skriv- och kontorsgöromål.

I personalförteckningen bör för Svea hovrätt tillkomma 1 lagman Co 15, 4 hovrättsråd Ca 37, 1 kansliskrivare Ca 15, 2 assessorer Ce 33 samt 2 fiskaler Ce 27. Antalet kontorsbiträden bör för hovrätten för Västra Sverige minskas från 3 till 2.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i hovrätternas personalförteckning;
- b) fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 724 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	45 600
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	3 114 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 605 800

Summa kronor 7 490 800

c) till *Hovrätterna: Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 7 490 800 kronor.

[17] 7. Hovrätterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	657 000	687 238
1956/57 (statsliggaren s. 117)	769 900	
1957/58 förslag	808 000	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 29/8, 30/8, 31/8, 16/11 1956) hemställer, att anslaget höjes med 24 600 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Reseersättningar		
Svea hovrätt 15 000; hovrätten för Övre Norrland 2 000	17 000	
2. Bränsle, lyse och vatten		
Hovrätten för Övre Norrland	1 000	
3. Övriga expenser		
Svea hovrätt 24 000 (varav 2 800 engångsbelopp för inköp av kontorsmaskiner till vattenöverdomstolen); Göta hovrätt 2 400 (7 000 för fortsatt konservering av arkivalier samt anskaffande av resterande möbler till plenisalen; engångsbelopp 1956/57 å 5 000 bortfaller); hovrätten för Västra Sverige 2 500; hovrätten för Nedre Norrland 1 500;		

	Ökning	Minskning
hovrätten för Övre Norrland 2 300 (1 500 för inköp av skåp för förvaring av handlingar m. m. i nya sammanträdeslokaler i Luleå stadshus).....	32 700	
Hovrätten över Skåne och Blekinge (engångsbelopp 1956/57 å 2 500 bortfaller).....		1 100
4. Inventarier m. m. till vattenöverdomstolen 50 000		25 000
	50 700	26 100
	+ 24 600	

Motiv

1. Ökningen betingas av höjda traktamentsersättningar m. m. samt prishöjningar å järnvägsbiljetter. Svea hovrätt anför dessutom, att antalet syneresor efter vattenöverdomstolens omorganisation ökat samt att posten under det senaste budgetåret överskridits med 6 700 kronor.

3. För utgifter av engångsnatur begäres tillhopa 12 600 kronor. I övrigt betingas ökningen under posten av stegrade löpande utgifter på grund av nya kollektivavtal för städningsspersonalen — beträffande Svea hovrätt jämväl ökade städningstrymmen — samt allmänna prishöjningar och ökade utgifter för telefon, bokinköp m. m.

4. För innevarande budgetår har för inköp av inventarier m. m. till vattenöverdomstolen anvisats ett belopp av 75 000 kronor. De faktiska kostnaderna för ändamålet uppgår enligt byggnadsstyrelsens beräkningar till 125 000 kronor. Med hänsyn härtill begäres ytterligare 50 000 kronor för inköp av ifrågavarande inventarier m. m.

Yttrande

Statskontoret anser att anslagsposten till sjukvård m. m. i omkostnadsstaterna för Göta hovrätt och västsvenska hovrätten — med hänsyn till belastningen under närmast föregående budgetår ävensom den allmänna tendensen till minskning av de sjukvårdskostnader, som efter sjukförsäkringsreformen skall bestridas från myndigheternas omkostnadsanslag — bör minskas med respektive 1 000 och 1 500 kronor. — Ämbetsverket tillstyrker, att posten till reseersättningar för Svea hovrätts vidkommande uppräknas med 15 000 kronor. Motsvarande post i skånska hovrättens omkostnadsstat, för närvarande 19 000 kronor, synes med hänsyn till utgifterna under budgetåret 1955/56, som uppgick till 27 600 kronor, böra uppräknas med 8 000 kronor. — Enligt vad statskontoret under hand inhämtat hos byggnadsstyrelsen kommer Svea hovrätt att debiteras kostnader för eldning m. m. i vattenöverdomstolens nya lokaler i Södra Bancohuset med uppskattningsvis 6 500 för år. Hovrättens delpost till bränsle, lyse och vatten bör på grund härav höjas med sagda belopp. Belastningssiffrorna under sistnämnda post synes böra medföra viss uppräkning jämväl av de på övriga hovrätter, med undantag av hovrätten för Nedre Norrland, belöpande andelarna i posten. — I fråga om övriga utgifter vill statskontoret icke motsätta sig att Svea hov-

rätt tilldelas ett engångsbelopp av 2 800 kronor. Statskontoret är däremot icke berett att tillstyrka, att Göta hovrätt erhåller högre engångsbelopp än för innevarande budgetår eller 5 000 kronor. För löpande utgifter tillstyrkes en medelsanvisning av tillhopa ytterligare 7 600 kronor, varav 6 000 kronor avses för Svea hovrätt, 1 000 kronor för västsvenska hovrätten och 600 kronor för hovrätten för Övre Norrland. Frågan om ökad medelsanvisning till Svea hovrätt för bestridande av städningskostnader, som hänför sig till nya städningsområden, bör underställas statens städningskonsulent.

Departementschefen

Posten till sjukvård torde böra minskas med 2 500 kronor.

Beträffande posten till reseersättningar föreslår jag med hänsyn till senaste belastningssiffror samt de höjda järnvägstaxorna en uppräknings med 25 000 kronor.

Vidare föranleder ökade utgifter under posten till bränsle, lyse och vatten att denna bör höjas med 15 500 kronor.

Yrkandena om ökade medel till övriga expenser biträder jag såtillvida, att jag föreslår en uppräknings av posten med 23 600 kronor, varvid räknas med engångsutgifter till ett belopp av 4 300 kronor.

Svea hovrätts framställning om anvisande av ytterligare 50 000 kronor för komplettering av inventarier m. m. till vattenöverdomstolen kan jag tillstyrka. Å andra sidan kan anslaget minskas med 75 000 kronor, vilket belopp för innevarande budgetår ställts till förfogande för samma ändamål.

Anslaget bör alltså uppföras med (769 900 — 2 500 + 25 000 + 15 500 + 23 600 + 50 000 — 75 000) 808 000 kronor, vilket innebär en uppräknings av anslaget med 38 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 808 000 kronor.

[18] 8. Häradsrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	14 420 300	15 629 642
1956/57 (statsliggaren s. 118) ...	15 670 600	
1957/58 förslag	16 910 700	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 29/8, 30/8, 31/8, 18/10, 5/11 1956) hemställer, att anslaget höjes med 1 459 300 kronor. Svea hovrätts framställning — och till vissa delar hovrättens för Övre Norrland — innefattar jämväl förslag med anledning av statens organisationsnämnds rapport II angående undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna. Övriga hovrätter har i anslutning till remissutlåtanden över nämnda rapport i särskilda skrivelser (19/9, 4/10, 13/10 1956) gjort tilläggsäskanden å tillhopa 335 200 kronor.

Ökning Minskning

A (skr. 29/8, 30/8, 31/8, 18/10, 5/11)

1. Västmanlands västra domsaga 1/1 1958: 1 tingsdomare
Ca 37 i st. för 1 tingssekreterare; 1 tingsnotarie; 1
kontorist Ca 13; 1 biträde rb; höjd avlöningsförstärk-
ning till häradshövdingen (lönegrupp III—V) 23 800
2. Personalförstärkningar

Svea hovrätt:

1 häradshövding (lönegrupp IV) under 6 månader (del-
ning av Södertörns domsaga = Svartlösa domsaga);
2 tingsdomare (Solna och Södertörns/Svartlösa dom-
sagor); 6 tingssekreterare (Södertörns/Svartlösa, Ny-
köpings, Östersysslets, Mellansysslets, Västmanlands
mellersta och Västerbergslags domsagor); 7 tingsnota-
rier, 2 kanslister Ca 19; 4 förste kansliskrivare Ca 17,
därav 1 under 6 månader; 2 kansliskrivare Ca 15; 15
kontorister Ca 13, därav 2 under 6 månader; 5 biträden
rb; minskning av antalet kanslibiträden Ca 11 med 2;
1 tingsnotarieaspirant; 6 biträden rb (tjänster till förfo-
gande) 622 830

Hovrätten över Skåne och Blekinge:

1 fiskalkompetent biträde under sammanlagt 24 må-
nader; 1 tingsnotarie; 2 biträden rb 65 196

Hovrätten för Västra Sverige:

1 fiskalkompetent biträde (Orusts, Tjörns och Inlands
domsaga); 1 fiskalkompetent biträde under 6 månader
(Hallands södra domsaga); 4 biträden rb (Hallands
södra domsaga 2, Flundre, Väne och Bjärke samt Orusts,
Tjörns och Inlands domsagor vardera 1) 59 226

Hovrätten för Övre Norrland:

4 tingsnotarier (Piteå, Luleå, Torneå och Gällivare
domsagor); 1 tingsnotarieaspirant; 6 kontorister Ca 13
(Umeå, Västerbottens västra, Västerbottens norra,
Piteå, Kalix och Gällivare domsagor) 138 433

3. Personalminskningar m. m.

Hovrätten för Övre Norrland:

1 kanslist Ca 19 (Kalix domsaga); 1 kanslibiträde Ce 11
(Luleå domsaga); minskat anslag ur medelsreserven .. 49 467

4. Tjänsteförändringar

Svea hovrätt:

2 tingssekreterare—tingsdomare (Oppunda och Vill-
åttinge samt Västernärkes domsagor); 3 fiskalkom-

	Ökning	Minskning
petenta biträden—3 tingssekreterare (Sollentuna och Färentuna, Gotlands samt Älvdals och Nyeds domsagor); 1 kansliskrivare Ce 15—Ca 15; 1 kontorist Ce 13—Ca 13; 2 kanslibiträden Ce 11—Ca 11; 1 biträde rb i st. för skrivhjälp åt fastighetsbokuppläggare i Falu domsaga	34 260	
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
Höjd avlöningsförstärkning till häradshövdingen i Hallands södra domsaga (lönegrupp IV—V)		
5. Omräkning. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal m. m.		
18 kontorsbiträden Ca 8—biträden rb (Svea hovrätt); ändrad avlöningsförstärkning för häradshövdingen i Östra Värends domsaga (lönegrupp IV—III); 2 biträden rb—kontorsbiträden Ca 8 (Göta hovrätt); 5 biträden rb—kontorsbiträden Ca 8 (hovrätten över Skåne och Blekinge); 4 kontorsbiträden Ca 8—biträden rb (hovrätten för Västra Sverige); 3 kontorsbiträden Ca 8—biträden rb (hovrätten för Övre Norrland).....		15 767
6. Höjning av rörligt tillägg	580 800	
7. Avrundning		11
	1 524 545	65 245
	+ 1 459 300	

B (skr. 19/9, 4/10, 13/10)

1. Personalförstärkningar

Göta hovrätt:

8 tingsnotarieaspiranter Cg 19; 1 kanslist Ca 19; 12 kansliskrivare Ca 15; 2 biträden rb

263 200

Hovrätten över Skåne och Blekinge:

4 kansliskrivare Ca 15; 2 kontorister Ca 13; 2 tingsnotarier

92 040

Hovrätten för Västra Sverige:

1/2 tingsnotarieaspirant Cg 19; 1 kansliskrivare Ca 15; 1 kontorist Ca 13; 1 kanslibitråde Ca 11; 4 1/2 biträde rb

54 006

Hovrätten för Nedre Norrland:

1 kanslist Ca 19; 2 kontorister Ca 13; 2 biträden rb....

52 800

Hovrätten för Övre Norrland:

2 tingsnotarier; 2 kontorister Ca 13

51 105

	Ökning	Minskning
2. Personalminskningar m. m.		
<i>Göta hovrätt:</i>		
2 1/2 tingsnotarier; 5 kontorister Ca 13; 1 kontorsbiträde Ca 8; minskad medelsreserv		107 802
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge:</i>		
3 1/2 kontorsbiträden		28 056
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 tingsnotarie		12 948
<i>Hovrätten för Övre Norrland:</i>		
1 tingsnotarieaspirant Cg 19; medel för 1/2 tingsnotarieaspirant Cg 19; 1 kanslibitråde Ce 11		30 186
3. Tjänsteförändringar		
<i>Göta hovrätt:</i>		
2 kanslibiträden Ce 11—Ca 11; 15 kontorsbiträden Ca 8—Ca 11; stenografarvoden å 12 000 bortfaller	3 444	
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge:</i>		
1 kanslibitråde Ce 11—Ca 11; stenografarvoden å 6 000 bortfaller		5 676
<i>Hovrätten för Västra Sverige:</i>		
1 kanslist Ca 19—Ca 15; 2 kontorister Ca 13—Ca 15; 4 kanslibiträden Ca 11 och 3 kanslibiträden Ce 11—7 Ca 13; 2 kontorsbiträden Ca 8 och 2 biträden rb—4 Ca 11; 1 kanslibitråde Ce 11—Ca 11; stenografarvoden å 7 200 bortfaller	3 900	
<i>Hovrätten för Nedre Norrland:</i>		
12 kansliskrivare Ca 15—Ca 17; stenografarvoden å 4 200 bortfaller	8 040	
<i>Hovrätten för Övre Norrland:</i>		
Stenografarvoden bortfaller		4 800
4. Omräkning. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal		
9 kontorsbiträden Ca 8—biträden rb (hovrätten för Västra Sverige)		3 840
5. Avrundning		27
	528 535	193 335
		+ 335 200

M o t i v

Svea hovrätt framhåller inledningsvis bland annat följande. Den i samband med nya rättegångsbalkens ikraftträdande fastställda personalorganisationen blev visserligen år 1951 föremål för översyn men dess karaktär av provisorium kom alltjämt att bestå. Sedan dess har stadigvarande förstärkningar av såväl rättsbildad som icke rättsbildad personal visat sig oundgängligen erforderliga på grund av den ständiga stegringen av arbetsbördan. Hittills vunna erfarenheter utvisar att — även om viss föreslagen rationalisering av genomgripande natur kommer till stånd — betydande förstärkningar av såväl den dömande som den icke dömande personalen är av behovet påkallade. I längden måste den föreliggande personalorganisationen te sig ohållbar. En kraftig utvidgning av personalstaten måste äga rum samtidigt som behovet av viss medelsreserv kvarstår. Även övriga hovrätter understryker den nuvarande personalstatens otillräcklighet.

Vidare begär Svea hovrätt att en ny utredning rörande lönegruppsindelningen skall verkställas i anslutning till ändringen av domsagornas personalorganisation.

A 1. Staden Köpings läggande under landsrätt föranleder personalförstärkning i Västmanlands västra domsaga. I domsagan finns för närvarande utom häradshövdingen, 1 tingssekreterare, 3 tingsnotarier, 1 kansliskrivare i Ca 15, 1 kontorist i Ca 13 och 2 biträden i reglerad befordringgång. Vid rådhusrätten och magistraten i Köping tjänstgör jämte borgmästaren 1 litterat rådman och 2 skrivbiträden. Arbetsbördan i domsagan har ej undergått någon väsentlig ökning under de senaste åren. Däremot har vid rådhusrätten arbetsmängden ökat i icke obetydlig grad. Den av häradshövdingen i domsagan föreslagna personalförstärkningen — utbyte av tingssekreterartjänsten mot en befattning som tingsdomare samt utökning av den icke dömande personalen med en tingsnotarie, en kontorist och ett kanslibitråde — förutsätter på domarsidan en arbetsbelastning över det normala. Förslaget synes i praktiken innebära, att häradshövdingen påtager sig huvudparten av den ökade arbetsbördan. När hovrätten i denna del stöder förslaget, sker det med den reservationen att därmed icke godtages någon bestående organisation.

A 2 och A 4. Svea hovrätt har vid upprepade tillfällen framhållit, att domarkrafterna i Solna domsaga — häradshövding och en tingsdomare — redan från början visat sig alltför knäppt tillmätta. Trots att hovrätten under senare år genom anlitande av medelsreserven kunnat ha en fiskal stadigvarande förordnad i domsagan, har målbalansen icke kunnat hållas nere vid önskvärd nivå. Vidare förefinns en klar tendens till ökning av arbetsbördan. Den biträdande domarpersonalen i Södertörns domsaga utgöres av två tingsdomare. På senare tid har hovrätten genom medelsreserven beretts möjlighet att dessutom förordna två fiskalskompetenta biträden i domsagan. För hovrätten tillgängligt statistiskt material utvisar, att domsagan alltjämt är synnerligen arbetstyngd och att arbetsvolymen är stadd i ökning. Som ett belysande exempel kan nämnas, att antalet balanserade s. k.

A-mål under tiden den 31 maj 1955—den 31 maj 1956 stigit från 261 till 404. Stora och betungande mål gör arbetet än mer svårbemästrat. Det synes lämpligt — särskilt som delningens genomförande kan dröja — att redan i den odelade Södertörns domsaga införa de biträdande domartjänster, vilka föreslagits för de båda deldomsagorna gemensamt (jfr II ht 1956, s. 44 och 49).

Personalorganisationen för Oppunda och Villåttinge samt Västernärkes domsagor upptager såsom biträdande domare en tingssekreterare i vardera domsagan. Tillgänglig statistik och en längre tids erfarenhet av arbetsbördan i nämnda båda domsagor bär klart vittnesbörd om att behov där förefinnes av tingsdomare i stället för tingssekreterare.

Svea hovrätt anför i fråga om den föreslagna biträdestjänsten i Falu domsaga, att i domsagan för närvarande är anställt ett skrivbiträde på deltid såsom hjälp vid arbetet med uppläggning av fastighetsböcker mot avlöning i form av timersättning ur ett för ändamålet avsett sakanslag.

Hovrätten för Västra Sverige finner en omprövning av lönegruppsplaceringen för Hallands södra domsaga motiverad. Därvid framhålls, att arbetsbördan i domsagan ökat avsevärt sedan den nuvarande lönegruppsindelningen fastställdes samt att domsagan för närvarande torde vara den mest arbetstyngda under hovrätten.

Flera av hovrätterna yrkar att anslaget uppräknas, så att en betryggande medelsreserv blir tillgänglig.

Y t t r a n d e

Statskontoret, som yttrat sig över de under punkten A redovisade förslagen, hänvisar beträffande de av Svea hovrätt gjorda yrkandena om personalförstärkningar eller tjänsteförändringar till vad ämbetsverket i motsvarande fall anfört under hovrätternas avlöningsanslag. Därest organisationsnämndens förslag icke kommer att prövas vid 1957 års riksdag, förutsätter statskontoret att en medelsreserv under anslaget även nästkommande budgetår skall stå till hovrättens förfogande. Göta hovrätts beräkningar av medelsbehovet för nästa budgetår har icke givit statskontoret anledning till erinran. Med hänsyn till att medelsreserven för domsagor under skånska hovrätten för budgetåret 1956/57 uppräknats med 9 900 kronor är statskontoret icke berett tillstyrka ytterligare medelstildelning för personalförstärkningar i sagda domsagor. De av västsvenska hovrätten och hovrätten för Nedre Norrland föreslagna personalförstärkningarna kan ämbetsverket icke tillstyrka. För ändamålet torde få anlitas medel ur medelsreserven. I domsagor under hovrätten för Övre Norrland torde ytterligare tjänster icke böra inrättas innan ställning tagits till organisationsnämndens undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna.

Statens lönenämnd har icke funnit anledning till erinran mot att kungörelsen om reglerad befordringsgång blir tillämplig på det vid Falu domsaga för uppläggande av nya fastighetsböcker anställda biträdet (p. A 4).

På begäran har *statens organisationsnämnd* (skr. 14/11 1956) lämnat vissa kompletterande uppgifter rörande resultatet av utredningen såvitt avser behovet av tingsnotarier och icke rättsbildade biträden vid domsagorna. Av skrivelsen framgår bland annat följande.

Organisationen omfattade år 1949 cirka 820 tingsnotarier och icke rättsbildade biträden; i denna organisation torde ha funnits vissa marginaler. Åren 1949—1955 ökade arbetsvolymen med omkring 22 %. Arbetsökningen kunde vid tidpunkten för domstolsutredningens slutrapport beräknas ha täckts på sätt framgår av följande sammanställning.

Personalförstärkningar 1949—1955	ca 8,5 %	
Tillgodogjorda marginaler/inre rationalisering	> 5 %	13,5 %
Av domstolsutredningen föreslagen rationalisering beräknades ge en arbetsminskning av	ca 9,8 %	
För att öka antalet »biträden till förfogande» (avsedda att ge en viss smidighet i personalorganisationen) gav domstolsutredningen tillbaka 8 irb, motsvarande	ca 0,9 %	8,9 %
Den inträdda arbetsökningen kunde alltså mötas med åtgärder, som tillsammans täckte en arbetsvolym av		ca 22,4 %

Efter en proportion mellan tingsnotarier och icke rättsbildade biträden på 2 till 5 kan rationaliseringen, 8,9 (9,8 — 0,9) %, beräknas motsvara en årlig personalkostnad av omkring 600 000—650 000 kronor.

De gjorda beräkningarna är överslagsberäkningar. Storleken av den kostnadsökning, som i här ifrågavarande organisation kan mötas med rationalisering, kan bedömas med större säkerhet, sedan föreslagna omläggningar genomförts vid de enskilda domsagorna.

Departementschefen

Genom beslut den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t, med stöd av 2 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, förordnat, att rådhusrätten i Köping skall upphöra från och med den 1 januari 1958 och staden från och med samma dag i judiciellt avseende förenas med Västmanlands västra domsaga samt Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag. Vid sådant förhållande torde redan nu ställning böra tagas till personalbehovet i den utökade domsagan. Jag biträder därvidlag Svea hovrätts förslag utom såvitt avser förstärkningen med en kontorist i Ca 13. I stället torde, i avvaktan på prövningen av organisationsnämndens tidigare omnämnda förslag, böra inrättas en tjänst som kanslibitråde i Ca 11.

Då delningen av Södertörns domsaga förutsatts äga rum från och med den 1 januari 1958, bör för den nya Svartlösa domsaga inrättas en tjänst som härads hövding. Den nya domsagan bör hänföras till lönegrupp V. Med hänsyn till att biträdesorganisationen i den odelade domsagan icke kommer att kunna förslå för de båda deldomsagorna torde vidare två kanslibitträdes-tjänster i Ce 11 böra tillföras den nya domsagan.

För att fortsättningsvis bereda Kungl. Maj:t vissa möjligheter att — då

så på grund av stads förening med domsaga eller annat särskilt förhållande finnes skäligt — besluta om höjd lönegruppering för domsaga bör Kungl. Maj:t erhålla riksdagens bemyndigande att, utöver vad för närvarande gäller, uppflytta högst två domsagor till närmast högre lönegrupp. (Jfr II ht 1952 s. 30; 1954 s. 38; 1955 s. 66.)

Beträffande hovrätternas övriga yrkanden om personalförstärkningar vid domsagorna vill jag hänvisa till vad jag yttrat i inledningen till mitt anförande rörande domstolarna. Med hänsyn till de utredningar som pågår och till det ställningstagande till organisationsnämndens förslag som erfordras är det enligt min mening för närvarande icke möjligt att bilda sig en säker uppfattning om en lämplig framtida fast organisation av domstolarna i olika instanser. Arbetsituationen vid domsagorna är emellertid mycket ansträngd. Organisationsnämndens utredning, som bygger på noggrannare undersökningar än tidigare har nu klarlagt, att det föreligger ett betydande underskott av tingsnotarier och biträden i domsagorna. Härtill kommer att arbetsmängden fortsatt att öka efter utgången av år 1955, till vilken tidpunkt organisationsnämndens beräkningar hänför sig. Tydligt är att det finns ett underskott även av biträdande domarpersonal; frågan härom ingår i 1955 års domarutrednings uppdrag. Å andra sidan kan man vänta att rationaliseringen, vilken bör igångsättas så snart statsmakterna hunnit taga ställning till organisationsnämndens förslag, kommer att medföra en lättnad efter hand; det bör dock beaktas att själva övergången till ett nytt arbetssätt ställer krav på personalen den första tiden. På grund av de förhållanden som alltså nu föreligger anser jag det vara nödvändigt att bereda domsagorna en förstärkning både av den biträdande domarpersonalen och av notarier och biträden genom att höja medelsreserven. Jag är dock icke beredd att härvid gå så långt som skulle motsvara hovrätternas äskanden, utan anser att medelsreserven nu — i avbidan på domarutredningens betänkande och genomförande av den av organisationsnämnden föreslagna rationaliseringen — bör uppräknas med 600 000 kronor.

Ett biträde för skriv- och kontorsgöromål torde få anställas såsom skrivhjälp till fastighetsbokuppläggare i Falu domsaga. Förevarande anslag torde därför bära uppräknas med 8 400 kronor. Kostnaderna för sådan skrivhjälp har hittills bestritts från anslaget Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, vilket emellertid torde bära bibehållas vid oförändrat belopp.

De i det föregående föreslagna åtgärderna medför en kostnadsökning av 670 600 kronor.

Medelsbehovet under anslaget ökar vidare automatiskt med 569 500 kronor, huvudsakligen till följd av 1956 års lönehöjning.

Anslaget föreslås sålunda höjt med $(670\ 600 + 569\ 500)$ 1 240 100 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 6 816 700 (— 74 700) kronor;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 5 400 kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 6 425 600 (+ 593 700) kronor; rörligt tillägg 3 663 000 (+ 721 100) kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med 16 910 700 (+ 1 240 100) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång å ena sidan 7 biträden bör erhålla ordinarie anställning samt å andra sidan 20 ordinarie kontorsbiträdestjänster bör ersättas av 20 icke-ordinarie biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål.

I personalförteckningen bör antalet häradshövdingar i Co 14 ökas från 117 till 118, antalet tingsdomare i Ca 37 ökas från 24 till 25, antalet kanslibiträden ökas från 77 till 78, antalet kontorsbiträden minskas från 85 till 72 samt antalet tingssekreterare i högst Ce 27 minskas från 37 till 36.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i häradsrätternas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna att tillämpas under budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	6 816 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	5 400
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	6 425 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	3 663 000
	Summa kronor 16 910 700

c) till *Häradsrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 16 910 700 kronor.

[19] 9. Häradsrätterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	927 800	989 308
1956/57 (statsliggaren s. 121)	971 200	
1957/58 förslag	1 044 400	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 29/8, 30/8, 31/8, 18/10 1956) hemställer, att anslaget höjes med 80 800 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	
Svea hovrätt 8 000; hovrätten för Övre Norrland 5 000	13 000
2. Expenser	
a) Svea hovrätt 22 200 (varav 8 000 engångsbelopp för utgifter med anledning av delning av Södertörns domsaga samt för upprustning av bokbeståndet i Ovansiljans domsaga); Göta hovrätt 7 200; hovrätten över Skåne och Blekinge 7 600 (1 800 för inköp av kontorsmaskiner); hovrätten för Västra Sverige 6 200 (6 000 för viss telefoninstallation, inköp av kontorsmaskiner samt bindning av handlingar; engångsbelopp 1956/57 å 3 600 bortfaller); hovrätten för Nedre Norrland 11 600 (engångsbelopp 1956/57 5 000); hovrätten för Övre Norrland 9 800 (4 500 för utgifter under 1955/56)	64 600
b) Kostnader i samband med personalförstärkning i Västmanlands västra domsaga (3 200, varav 2 000 engångsbelopp; jfr p. [18] under A. 1.)	3 200
	80 800

Motiv

1. Till stöd för den begärda ökningen åberopas höjda traktamentsersättningar m. m. samt prishöjningar å järnvägsbiljetter. De båda hovrätternas delposter har under budgetåret 1955/56 överskridits med respektive 8 000 och 3 860 kronor.

2 a). För utgifter av engångsnatur åskas tillhopa 22 300 kronor. Såsom allmän motivering till stöd för ökningen i övrigt under posten anföres, att medelsbehovet för löpande utgifter stegrats på grund av häradsrätternas växande arbetsbörda och inträffade prisstegringar. Flera hovrätter framhåller, att tingshusbyggnadsskyldige i domsagorna under det gångna budgetåret påtagit sig utgifter av expensnatur, vilka rätteligen bort bestridas av statsmedel.

Yttrande

Statskontoret anser att posten till sjukvård m. m. för domsagorna under Göta hovrätt och hovrätten för Nedre Norrland — med hänsyn till belastningen under närmast föregående budgetår ävensom den allmänna tendensen till minskning av de sjukvårdskostnader, som efter sjukförsäkringsreformen skall bestridas från myndigheternas omkostnadsanslag — bör nedräknas med respektive 2 500 och 1 000 kronor. — Ämbetsverket tillstyrker de föreslagna höjningarna av posten till reseersättningar i omkostnadsstaterna för Svea hovrätt och hovrätten för Övre Norrland. Sistnämnda post synes med hänsyn till de senaste belastningssiffrorna böra uppräknas för domsagorna under Göta hovrätt med 6 000 kronor och för domsagorna under skånska hovrätten med 11 000 kronor. — Beträffande posten till expenser tillstyrker statskontoret den av Svea hovrätt begärda höjningen med

22 200 kronor. Övriga hovrätters andelar i sistnämnda post torde böra uppföras med oförändrade belopp.

Departementschefen

Posten till sjukvård torde böra minskas med 4 000 kronor.

Beträffande posten till reseersättningar föreslår jag med hänsyn till senaste belastningssiffror samt de höjda järnvägstaxorna en uppräknig med 32 000 kronor.

Yrkandena om ökade medel till expenser biträder jag såtillvida, att jag föreslår en uppräknig av posten med 45 200 kronor, varvid räknas med engångsutgifter till ett belopp av 1 400 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med (971 200 — 4 000 + 32 000 + 45 200) 1 044 400 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 73 200 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 044 400 kronor.

[20] 10. Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

	Anslag	Nettoutgift
1953/54	2 150 000	1 806 264
1954/55	2 150 000	2 211 473
1955/56	1 800 000	2 280 055
1956/57 (statsliggaren s. 122) ...	2 200 000	
1957/58 förslag	2 700 000	

Enligt beslut av 1953 års riksdag äger nämndemännen vid häradsrätterna från och med den 1 juli 1953 utöver resekostnadsersättning och traktement, uppbära särskilt dagarvode å 20 kronor för varje förrättningsdag.

Såsom uttalades i 1953 års statsverksproposition vid framläggande av förslaget till arvode till nämndemän bör gottgörelse för nämndemansuppdraget bestämmas så, att den icke förändrar nämndemansuppdragets karaktär av ett heders- och förtroendeuppdrag. Samtidigt är det angeläget att nämndemännen icke nödgas att för fullgörande av sitt uppdrag vidkännas sådana kostnader, att valet av nämndemän i realiteten begränsas till sådana personer som äger ekonomiska förutsättningar att mottaga uppdraget. Dessa synpunkter har också framhållits i statsutskottets av riksdagen godkända utlåtande 1956: 2.

Med beaktande av dessa riktlinjer för ersättningens avvägning har jag funnit motiverat att föreslå en höjning av dagarvodet från 20 till 30 kronor för varje sammanträdesdag. Däremot är jag ej beredd att föreslå ändring av de föreskrifter i övrigt efter vilka ersättning utgår. Det torde vid bifall till förslaget få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i frågan.

Vad angår statsverkets kostnader för den föreslagna arvodeshöjningen låter dessa sig icke på förhand mera noggrant beräknas. En preliminär uppskattning har emellertid givit vid handen, att merkostnaden kan uppgå till i runt tal 400 000 kronor. Härutöver bör anslaget uppräknas med 100 000 kronor med hänsyn till belastningen under senaste budgetår. Anslaget bör därför upptagas till 2 700 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

[21] 11. *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet*

	Anslag	Nettoutgift
1954/55	75 000	36 094
1955/56	100	69 831
1956/57 (statsliggaren s. 123)	35 000	
1957/58 förslag	55 000	

Till bestridande av kostnaderna för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet finnes två reservationsanslag, ett för böckernas anskaffande och ett för böckernas uppläggande, det senare avsett huvudsakligen för skrivhjälp.

Med hänsyn till de utgifter, som beräknas komma att belasta förevarande anslag under budgetåret 1957/58, torde anslaget böra uppföras med 55 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 kronor.

[22] 12. *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet*

	Anslag	Nettoutgift
1954/55	40 000	40 311
1955/56	35 000	27 300
1956/57 (statsliggaren s. 123)	40 000	
1957/58 förslag	40 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[23] 13. Vattendomstolarna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	1 568 500	1 694 853
1956/57 (statsliggaren s. 123) .	1 748 000	
1957/58 förslag.....	2 306 500	

Vattendomstolarna i riket är till antalet fem, nämligen Norrbygdens, Mellanbygdens, Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar. Bestämmelser rörande vattendomstolarnas domsområden m. m. har meddelats i kungörelse den 10 juni 1949, nr 326.

Vattendomstol består i sin reguljära sammansättning av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. Av ingenjörerna skall den ene ha sakkunskap särskilt i fråga om byggande i vatten (vattenbyggnadsteknisk ingenjör) och den andre särskilt beträffande torrläggning av mark (agrikulturteknisk ingenjör). Utom dessa tjänstemän skall enligt gällande bestämmelser den fasta personalen vid varje vattendomstol utgöras av en vattenrättssekreterare och en vattenrättsamanuens (numera med tjänstetiteln protokollssekreterare). Härtill kommer personal, som icke är rättsbildad. Till följd av stor arbetsbelastning har vattendomstolarna sedan lång tid tillbaka måst arbeta med utökad personal. Förutom den förstärkning av domstolsorganisationen som år 1945 åvägabringades genom inrättande vid Norrbygdens vattendomstol av en extra avdelning, vilken år 1949 ombildades till Mellanbygdens vattendomstol, har en successiv utökning skett av personalen vid de särskilda vattendomstolarna. Den senaste utökningen ägde rum år 1954. Den nuvarande omfattningen av vattendomstolarnas juridiskt och tekniskt utbildade personal framgår av följande uppställning.

	Norr- bygden	Mellan- bygden	Öster- bygden	Söder- bygden	Väster- bygden
Vattenrättsdomare	3	4	1	1	1
Bitr. vattenrättsdomare			1	1	1
Vattenrättsingenjörer	5	5	2	2	2
Vattenrättssekreterare	1	1	1	1	1
Extra vattenrättssekreterare..	1	1			1
Bitr. vattenrättssekreterare...	3	3	1	1	
Vattenrättsamanuenser (proto- kollssekreterare).....	1	1	1	1	1

Av vattenrättsingenjörstjänsterna vid envar av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar är två vattenbyggnadstekniska och tre agrikulturtekniska. Av de två vid var och en av de övriga vattendomstolarna befintliga ingenjörstjänsterna är den ena vattenbyggnadsteknisk och den andra agrikulturteknisk.

Amanuens tjänsten vid Mellanbygdens vattendomstol skall enligt beslut av Kungl. Maj:t t. v. icke besättas; i stället finnes där anställd en extra kanslist i lönegrad Cg 19.

Kontors- och skrivpersonalen utgöres vid envar av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar av en kansliskrivare, ett extra kanslibitråde och sex biträden — varjämte ett särskilt belopp, 3 500 kronor, utgår för extra skrivhjälp vid Norrbygdens vattendomstol — vid Österbygdens vattendomstol av en kansliskrivare och två biträden, vid Söderbygdens vattendomstol av en kansliskrivare, ett kanslibitråde och två biträden samt vid Västerbygdens vattendomstol av en kansliskrivare och tre biträden.

I fråga om löneställningen för vattendomstolarnas befattningshavare med juridisk och teknisk utbildning gäller bl. a. följande. Vattenrättsdomare åttnjuter lön enligt lönegrad Co 14 med avlöningsförstärkning. För en av domarna vid envar av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar uppgår denna till 5 004 kronor om året samt för de övriga vattenrättsdomarna till 3 756 kronor. De biträdande vattenrättsdomarna är extra ordinarie tjänstemän i lönegrad Ce 37 och uppbär avlöningsförstärkning med 1 008 kronor. Vattenrättsingenjörerna är placerade i lönegrad Co 14 med en avlöningsförstärkning av 2 400 kronor för vattenrättsingenjör, som är stationerad i Umeå eller Östersund, och av 1 200 kronor för annan vattenrättsingenjör. Vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare är extra tjänstemän i lönegrad Cg 30. Kungl. Maj:t må dock under vissa villkor besluta om uppflyttning i lönegrad av vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare till Cg 32. Biträdande vattenrättssekreterare är extra tjänsteman i lönegrad Cg 27. Vattenrättsamanuens (protokollssekreterare) är extra ordinarie tjänsteman i lönegrad Ce 22. De nu förordnade fyra amanuenserna (protokollssekreterarna) uppbär enligt särskilt medgivande avlöning enligt lönegrad Ce 25.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 8 mars 1956 särskild utredningsman¹ för att verkställa utredning om vattendomstolarnas organisation och därmed sammanhängande frågor. Utredningsmannen har — under hänvisning till att enligt direktiven för utredningen särskilt förslag rörande förstärkning av vattendomstolsorganisationen i Norrland borde framläggas snarast möjligt — med skrivelse den 25 juni 1956 avgivit en första promemoria med förslag till förstärkning av Norrbygdens, Mellanbygdens och Österbygdens vattendomstolar m. m.

Utredningsmannens förslag

Allmänna synpunkter. Trots att avsevärda personalförstärkingar tid efter annan vidtagits vid de två nordligaste vattendomstolarna har arbetsbördan vid dessa domstolar ökat på ett sätt, som statsmakterna knappast hade rimlig anledning att förutse vid fattandet av besluten om förstärkingarna. Den svällande arbetsbördan beror icke endast på att nya mål strömmar in till domstolarna i takt med den under senare år forcerade ökningen av vattenkraftutbyggnaderna utan är att tillskriva även andra omständigheter. Sålunda har av olika skäl frågan om själva tillåtligheten av kraftverks- och regleringsföretagen i de flesta mål blivit vida mer komplicerad än tidigare.

¹ Lagmannen Nils Viklund.

Processtekniken i skaderegleringsfrågorna har utvecklats. Den tidigare rådande praxis, som lagfästes år 1952 och som innebär, att den slutliga regleringen av vidlyftiga skadekomplex kan uppskjutas och göras beroende av erfarenhetens rön under prövo- eller försökstider, har medfört, att de stora målen sällan kan bli slutligt avgjorda till alla delar i samband med att s. k. huvuddom meddelas utan återkommer tid efter annan när prövo- eller försökstiderna går till ända. Allteftersom tiden gått, har i ökad utsträckning börjat anmälas anspråk på ersättning för oförutsedda skador i äldre mål, varigenom dessa måste tas upp till ny, ofta vidlyftig behandling.

Det måste betecknas som ett betydande samhällsintresse, att vattendomsstolarna fungerar på ett sådant sätt, att någon besvärande tidsutdräkt icke uppstår vid vattenmålens avgörande. Detta intresse hänför sig såväl till det allmänna, för vilket en eftersläpning i elkraftproduktionen kan komma att få utomordentligt allvarsamma följder, som till de enskilda sakägarna i de av utbyggnaderna drabbade bygderna. I fråga om det allmänna har ett försök gjorts att fastställa den ungefärliga brist i kraftproduktionen, som skulle uppkomma vid utebliven förstärkning av vattendomsstolarna, samt att överslagsmässigt värdera denna kraftbrists penningvärde. Dessa beräkningar, som delvis utförts av svenska vattenkraftföreningen på utredningsmannens uppdrag, visar en årlig förlust för folkhushållet, vilken åren 1957—1964 varierar mellan 35 och 315 miljoner kronor. Beträffande sakägariintresset måste det anses föga förenligt med svensk rättsordning att en motpart i legala former berättigas att ta i anspråk eller att skada sakägare tillhörig egendom samt att denne därefter kanske i årtal kan få vänta på att få ersättningen fastställd av domstol.

En inventering av arbetsmängden vid vattendomsstolarna har givit till resultat, att omedelbara åtgärder erfordras i fråga om Norrbygdens, Mellanbygdens och Österbygdens vattendomsstolar. Vid de två förstnämnda domstolarna föreligger en besvärande balans av mål, som redan är anhängiga vid domstolarna. Dessutom väntas nya mål inkomma i en omfattning, som gör det omöjligt att medhinna domstolsbehandlingen inom tid, som är önskvärd med hänsyn till parternas intressen. I fråga om Österbygdens vattendomsstol har väl behandlingen av redan anhängiga mål kunnat fortskrida utan att några förseningar eller någon större balans uppkommit. Läget vid denna domstol torde emellertid numera vara sådant, att åtgärder måste sättas in omkring mitten av år 1957, om vissa ur kraftförsörjnings-synpunkt betydelsefulla mål överhuvudtaget skall kunna behandlas.

De åtgärder, som nu skyndsamt bör genomföras, kan ej bestå i annat än inrättande av ett antal nya tjänster — vattenrättsdomare, vattenrättsingenjörer och övrig personal — vid de tre berörda domstolarna.

I frågan huruvida de nya tjänsterna som vattenrättsdomare och vattenrättsingenjör skall ges ordinarie eller icke-ordinarie karaktär har i samband med tidigare utredning anförts (jfr prop. 140/1954 s. 11), att det vore av största vikt, att de personer, vilka såsom domare eller ingenjörer börjat ägna sig åt de stora vattenmålens behandling, icke i förtid avbröte sitt ar-

bete därmed för att övergå till annan verksamhet med därmed förenad tidsspillan för såväl domstolen som parterna. Det har betonats, att enda möjligheten att med någon grad av säkerhet undgå alltför täta växlingar på dessa poster vore, att de förenades med den trygghet och de förmåner i övrigt, som tillkomme slutposterna inom den allmänna domarkarriären bl. a. således, att de gjordes ordinarie. Slutligen har även framhållits det principiellt otillfredsställande i att de viktiga domaruppgifter, varom här vore fråga, överlämnades till personer utan den garanti för självständighet mot påverkan utifrån, som innehavet av ett ordinarie domarämbete innebure. Vad sålunda anförts synes till alla delar fortfarande gälla. De nya tjänsterna bör därför utan tvekan i princip vara ordinarie.

Man kan med till visshet gränsande sannolikhet utgå från att arbetsbördan vid vattendomstolarna icke kommer att minska under i varje fall tiden fram till mitten av 1960-talet. Emellertid synes försiktigheten bjuda, att man något överväger utsikterna att kunna minska ned antalet befattningshavare mot slutet av nämnda tidsperiod för den händelse en oförutsedd utveckling då skulle visa, att en minskning blir erforderlig. Härvid må först pekas på att erfarenheten gett vid handen, att omsättningen av personal stationerad i Norrland varit mycket hastig. Hos en stor del av befattningshavarna synes det vara en bestämd önskan att relativt snart få förflyttning söderut. Under 1960-talet kommer vidare vissa av de nuvarande juridiska och tekniska befattningshavarna vid landets vattendomstolar att avgå med pension. Det föreligger därför uppenbarligen icke någon risk för att icke antalet befattningshavare under tidsperioden skulle kunna nedbringas genom vakanssättning av tjänster, om så skulle visa sig erforderligt. Skulle det dock mot all rimlig förmodan visa sig, att tillgången på arbetsuppgifter blir alltför ringa för någon eller några befattningshavare, erinras om stadgandena i 13 § statens allmänna avlöningsreglemente, vilka innebär, att befattningshavare under vissa förutsättningar kan bli förflyttningsskyldig.

Personalökningens omfattning. Två nya vattenrättsdomartjänster bör inrättas vid Norrbygdens vattendomstol. Mellanbygdens vattendomstol bör tillföras ytterligare en sådan tjänst. Arbetsbördan vid dessa två domstolar torde kunna bemästras med den sålunda föreslagna förstärkningen. Emellertid kan erfarenhetsmässigt oförutsedda svårigheter uppstå, som fördröjer och försvårar målens behandling. En viss säkerhetsmarginal för att snabbt möta en sådan situation erfordras. I vattendomstolarnas stat bör därför årligen upptagas medel, motsvarande avlöningsförmånerna för en vattenrättsdomare, att av vattenöverdomstolen användas på så sätt, att vid behov viss befattningshavare förordnas att ägna erforderlig handläggning åt visst eller vissa vid de ifrågavarande vattendomstolarna anhängiga mål. Vid Österbygdens vattendomstol erfordras behandling av tre regleringsmål av sådan storlek, att de kommer att ta i anspråk en domstolsavdelning under flera år framåt. Det är ofrånkomligt att domstolen tillföres förstärkning under denna tid. Förstärkningen bör sättas in i så god tid, att besvä-

rande eftersläpning undvikas. Med hänsyn härtill och då man ej med säkerhet kan avgöra, om behovet av förstärkningen blir konstant, föreslås, att medel anvisas — för ett budgetår i sänder — till avlöning av erforderlig personal. Medel bör därför anslås till arvode motsvarande avlöningsförmånerna för en vattenrättsdomare.

Vid den föreslagna ökningen av antalet domartjänster uppkommer behov av flera vattenrättsingenjörer. Norrbygdens vattendomstol bör förstärkas med en vattenbyggnadsteknisk ingenjör och två agrikulturtekniska ingenjörer. Vid Mellanbygdens vattendomstol bör nyinrättas en tjänst som vattenbyggnadsteknisk och en tjänst som agrikulturteknisk ingenjör. Härigenom kommer vid envar av dessa domstolar — bortsett från en agrikulturteknisk ingenjörstjänst vid Norrbygdens vattendomstol i fråga om vilken speciella förhållanden råder — att finnas tre vattenbyggnadstekniska och fyra agrikulturtekniska vattenrättsingenjörstjänster. Enär icke någon av de vid Österbygdens vattendomstol nu tjänstgörande ingenjörerna torde få tid över att tjänstgöra i mål, som skall handläggas utav innehavaren av den föreslagna nya domartjänsten vid samma domstol, bör denne förses med en egen uppsättning ingenjörer, d. v. s. en vattenbyggnadsteknisk och en agrikulturteknisk ingenjör. Dessa tjänster bör, i likhet med tjänsten som vattenrättsdomare, ges karaktären av arvodestjänster. Med hänsyn till att en sålunda nyinrättad avdelning uteslutande kommer att syssla med regleringsmål är det möjligt, att den vattenbyggnadstekniske ingenjörens arbetskraft ej kommer att alldeles tillfullo tas i anspråk för dessa mål. Hans arbetskraft torde emellertid därjämte väl kunna utnyttjas och vara av behovet påkallad i andra vid domstolen anhängiga mål samt eventuellt i mål vid Söderbygdens vattendomstol, där behovet av ingenjörshjälp framförallt i vattentäkts- och föroreningsmål är stort.

Ur personalpolitisk synpunkt är det knappast tillrådligt att genomföra en ökning av antalet vattenrättssekreterare (vartill i detta sammanhang hänföres även biträdande sekreterare) i den omfattning, som måhända vore önskvärd med hänsyn till arbetet vid de båda nordligaste vattendomstolarna. Man är därför föranlåten att söka en annan lösning av detta problem. En sådan lösning kan finnas däri, att de ifrågavarande domstolarna tillföres icke rättsbildad kvalificerad arbetskraft. Då det kan komma att visa sig svårt att erhålla tillräckligt kvalificerade biträden, bör man emellertid gå fram med stor försiktighet på denna linje. Vid envar av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar bör sålunda nyinrättas en tjänst som biträdande vattenrättssekreterare och en tjänst som extra kanslist. Den nya avdelningen vid Österbygdens vattendomstol bör tillföras en biträdande vattenrättssekreterare.

Den föreslagna ökningen av den dömande personalen torde medföra ökad arbetsbelastning för skriv- och kontorspersonalen. Denna personal bör därför vid envar av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar ökas med två biträden. Det till Norrbygdens förfogande stående anslaget på 3 500 kronor för extra skrivhjälp torde i fortsättningen böra inräk-

nas i de till vattenöverdomstolens förfogande stående medlen till extra skrivhjälp. Vid Österbygdens vattendomstol bör inrättas en — tillsvidare extra — kanslibiträdestjänst, varjämte antalet biträden i reglerad befordringsgång bör ökas från två till tre.

Lönesättningen för den nya personalen. Någon anledning till att de nya tjänsterna som vattenrättsdomare vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar skulle förenas med sämre löneförmåner än dem, vilka f. n. utgår till de domare vid dessa domstolar som icke handhar det administrativa chefskapet vid domstolarna, torde icke föreligga. Ett ytterligare skäl för denna lönesättning torde ligga däri, att ingenjörerna vid dessa domstolar numera åtnjuta avlöning enligt lönegrad Co 14 med en avlöningsförstärkning av 2 400 kronor och att en något högre lönesättning för ordförandena i vattendomstolskollegiet än för bisittarna synes påkallad. De nya vattenrättsdomartjänsterna vid de ifrågavarande domstolarna bör således placeras i lönegrad Co 14 med en avlöningsförstärkning av 3 756 kronor. Något mera tveksam ter sig frågan om de löneförmåner som skall tillkomma den nye vattenrättsdomaren vid Österbygdens vattendomstol. Fråga uppkommer nämligen om icke den ifrågavarande tjänsten borde erhålla motsvarande placering som den redan befintliga tjänsten som biträdande vattenrättsdomare. Kungl. Maj:t har tidigare avvisat framställningar om placering på löneplan 2 av tjänsterna som biträdande vattenrättsdomare vid de tre sydliga vattendomstolarna (jfr II ht 1956 s. 59). Numera är emellertid omständigheterna något annorlunda med avseende på förhållandet mellan domartjänsterna och ingenjörstjänsterna. Sistnämnda tjänster har nämligen placerats i lönegrad Co 14 med en avlöningsförstärkning av 1 200 kronor. Som ovan anförts bör ordföranden i domstolskollegiet ha en något högre löneställning än bisittarna. Å andra sidan bör den nuvarande ordinarie vattenrättsdomaren i sin egenskap av administrativ chef för domstolen åtnjuta en högre lön än den nytillkommande domaren. Denne synes lämpligen böra åtnjuta arvode med belopp motsvarande de kontanta avlöningsförmåner, som skulle tillkomma honom om han vore tjänsteman i lönegrad Co 14 jämte avlöningsförstärkning med 2 508 kronor eller med samma belopp, som tillkommer häradshövding i domsaga tillhörande lönegrupp III.

De medel, som skall anslås för avlöning åt tillfällig domarehjälps vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, bör beräknas efter lönegrad Co 14 med avlöningsförstärkning av 3 756 kronor.

Lönesättningen för nytillkommande vattenrättsingenjörer och biträdande vattenrättssekreterare bör bli densamma som för de nuvarande befattningshavarna av motsvarande slag. De nya vattenrättsingenjörstjänsterna i Umeå och Östersund bör sålunda placeras i lönegrad Co 14 med avlöningsförstärkning å 2 400 kronor. De båda ingenjörer, som skall tjänstgöra vid den extra avdelningen av Österbygdens vattendomstol i Stockholm, bör åtnjuta arvode med belopp, som skulle tillkomma dem, om de vore tjänstemän i lönegrad Co 14 med avlöningsförstärkning å 1 200 kro-

nor. De föreslagna nya tjänsterna som biträdande vattenrättssekreterare bör placeras i lönegrad Cg 27.

De extra kanslisterna vid de båda nordligaste domstolarna bör placeras i lönegrad Cg 19 och det extra kanslibiträdet vid Österbygdens vattendomstol i lönegrad Cg 11.

Ändrad löneställning för viss personal vid Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar. På skäl som anförts i det föregående bör de nuvarande tjänsterna som biträdande vattenrättsdomare vid Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar överföras på ordinarie stat och placeras i lönegrad Co 14 med en avlöningsförstärkning av 2 508 kronor.

Yttranden

Yttranden över utredningsmannens förslag har efter remiss avgivits av vattenöverdomstolen, efter hörande av vattendomstolarna, kammarkollegiet, länsstyrelserna i Norrbottens län, Västerbottens län, Jämtlands län, Väster-norrlands län, Gävleborgs län och Kopparbergs län, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, statens lönenämnd, riksräkenskapsverket, fiskeristyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, norrländska vattenkraftutredningen, 1955 års domarutredning, svenska vattenkraftföreningen, Indalsälvens och Faxälvens vattenregleringsföretag, Sveriges advokatsamfund, riksförbundet landsbygdens folk, svenska väg- och vattenbyggares riksförbund samt Sveriges juristförbund.

Behovet av omedelbara åtgärder för förstärkning av de tre nordliga vattendomstolarna understrykes med skärpa av ett flertal remissinstanser, bl. a. av *vattenöverdomstolen*, de hörda *länsstyrelserna* och *vattenfallsstyrelsen*.

Svenska vattenkraftföreningen framhåller att den av utredningsmannen föreslagna förstärkningen är nödvändig, om ökningen i kraftproduktionen skall kunna hålla jämna steg med ökningen av förbrukningen av elektrisk kraft. Den i utredningsmannens promemoria redovisade överslagsmässiga värderingen utav penningvärdet av en brist i kraftproduktionen förutsätter, att bristen kan fyllas genom produktion av elektrisk kraft på annat sätt än med vattenkraft. Skulle så icke bli möjligt — t. ex. genom försvårad import av kol och olja — kommer verkningarna av en kraftbrist att representera mycket större värden än de beräknade. Det torde icke närmare behöva utvecklas, vad en ransonering av elektrisk kraft kan betyda för den industriella produktionen, transportmedel, borgerlig förbrukning m. m. Det torde också utan närmare utredningar vara klart, att kostnaderna för den föreslagna förstärkningen av vattendomstolarna är obetydliga i jämförelse med nyttan därav. Härtill kommer, att ett snabbare avgörande av vattenmålen medför, att vattendomstolsavgifter tidigare betalas och att årliga regleringsavgifter tidigare börjar utgå.

Lantbruksstyrelsen understryker, att det är synnerligen angeläget, att värdering i vattenmål av uppdämningsskador och dylikt skall kunna ske utan

tidsutdräkt. Den eftersläpning, som nu råder, är till stort men för de enskilda jordbrukarna. Särskilt för innehavare av svårt skadade fastigheter är det av synnerlig vikt att snabbt få en värdering till stånd och därigenom kunna få ersättningsbeloppen utbetalade för att kunna skaffa sig annan fastighet eller eljest starta ny försörjningsverksamhet.

Vad angår omfattningen av den erforderliga förstärkningen av Norrbygdens, Mellanbygdens och Österbygdens vattendomstolar uttalar *vattenöverdomstolen*, under hänvisning till vad som anförts av utredningsmannen och vattenrättsdomarna, att förstärkningen sedd såsom en helhet icke bör understiga vad utredningsmannen funnit erforderligt. Vattenöverdomstolen anser i stället någon ökning utöver vad som föreslagits vara påkallad. Med hänsyn till arbetsbelastningen i Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar är det sålunda påkallat att åvägabringa någon ytterligare förstärkning i fråga om domarkrafterna vid dessa domstolar utöver vad utredningsmannen föreslagit. Vattenöverdomstolen anser sig emellertid icke för närvarande böra tillstyrka bifall till en av vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol gjord framställning om ytterligare en domartjänst vid domstolen. Det ytterligare behovet för båda domstolarna bör enligt vattenöverdomstolens förmenande tills vidare kunna tillgodoses genom att till vattenöverdomstolens disposition i händelse av tillfällig anhopning av göromål beräknas medel för avlöning av en vattenrättsdomare vid vardera av Norrbygdens och Mellanbygdens domstolar, varigenom den situationen undvikes att ett brådskande behov av tillfällig förstärkning vid den ena domstolen icke kan tillgodoses på grund av att det av utredningsmannen föreslagna anslaget just då utnyttjas till förmån för den andra. Ehuru från de tre berörda vattendomstolarnas sida vissa önskemål framställts i fråga om biträdespersonalen avseende såväl ytterligare tjänster utöver de föreslagna som placeringen av föreslagen personal i annan tjänsteställning än den av utredningsmannen förordade, anser vattenöverdomstolen anledning saknas att, innan utredningsmannens uppdrag slutförts, frångå dennes förslag uti ifrågavarande del. Det till Norrbygdens vattendomstol beräknade anslaget på 3 500 kronor för extra skrivhjälp bör, såsom utredningsmannen föreslagit, i fortsättningen inräknas i de till vattenöverdomstolens förfogande stående medlen till extra skrivhjälp vid samtliga vattendomstolar.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför, att den av utredningsmannen föreslagna ökningen synes utgöra ett minimum och att någon prutning på förslaget icke bör komma i fråga. *Vattenfallsstyrelsen* tillstyrker i princip förslaget men framhåller att det vid det fortsatta utredningsarbetet måste undersökas om icke ytterligare åtgärder bör vidtagas för att vattendomstolsorganisationen skall fungera så, att de tillstånd vattendomstolarna har att lämna erhålles på sådan tid, som erfordras för mötande av ökningen av kraftkonsumtionen i landet. Enligt av *Indalsälvens och Faxälvens vattenregleringsföretag* uttalad uppfattning kan den av utredningsmannen föreslagna ökningen av vattendomstolsorganisationen icke anses vara för stort tilltagen. *Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund* förklarar, att försla-

gen till personalökningar bör betraktas snarare såsom minimikrav än såsom tilltagna i överkant.

Sveriges advokatsamfund anser, att man om möjligt bör söka undvika att vattenrättsdomare eller vattenrättsingenjör får anställning eller arbetsuppgifter vid mera än en domstol, då risk eljest finnes för att vederbörande blir så hårt engagerad vid domstolen i den ort, där han är stationerad, att han i alltför liten omfattning får möjlighet att ägna sig åt arbetet vid den andra domstolen.

Kammarkollegiet, som tillstyrker utredningsmannens förslag till ökning av antalet vattenrättsdomar- och vattenrättsingenjörstjänster, framhåller att det resonemang, med stöd varav utredningsmannen begränsat ökningen av vattenrättssekreterarkåren till något som även enligt utredningsmannen är otillräckligt, icke synes övertygande. *Sveriges juristförbund* ävensom *1955 års domarutredning*, i vars uppdrag ingår att söka utvägar att minska fiskalskåren, som anses vara oproportionerligt stor, understryker däremot angelägenheten av försiktighet vid inrättandet av nya tjänster som vattenrättssekreterare. Juristförbundet uttalar därjämte, att den av utredningsmannen föreslagna åtgärden att å icke rättsbildad kvalificerad arbetskraft överföra vissa vattenrättssekreterarna nu åvilande göromål synes lämplig och förtjänt att prövas. Vidare förordar förbundet att de nya vattenrättssekreterarbefattningarna inrättas som extra vattenrättssekreterare.

Statskontoret tillstyrker att Norrbygdens vattendomstol tillföres en ny befattning som vattenrättsdomare och en befattning som biträdande vattenrättsdomare ävensom att antalet tjänster som vattenrättsdomare vid Mellanbygdens vattendomstol ökas med en. Statskontoret anser medel böra beräknas till bestridande utav avlöningskostnaderna för en biträdande vattenrättsdomare vid Österbygdens vattendomstol i stället för, såsom utredningsmannen föreslagit, för en vattenrättsdomare. Tillräckliga skäl synes statskontoret ej ha anförts för att särskilda medel skulle ställas till vattenöverdomstolens förfogande för tillfällig förstärkning av domararbetskrafterna vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, varför utredningsmannens förslag härutinnan icke biträdades av statskontoret. Vad förslaget innehåller om inrättande av flera vattenrättsingenjörsbefattningar vid de ifrågavarande vattendomstolarna föranleder ej annat uttalande från statskontorets sida än att antalet nya sådana tjänster vid Norrbygdens vattendomstol synes böra begränsas till två, därigenom att den ena tjänsten som agrikulturteknisk ingenjör utgår. Mot utredningsmannens förslag till personalförstärkningar i andra kategorier än de nu berörda har statskontoret icke något att andraga.

Lantbruksstyrelsen och *norrländska vattenkraftutredningen* ifrågasätter huruvida icke en höjning av vattenrättsingenjörernas och domstolarnas arbetskapacitet skulle kunna vinnas genom att tillföra domstolarna ett antal teknikertjänster, avsedda att besättas med personer med lägre teknisk utbildning än vattenrättsingenjörerna.

Utredningsmannens förslag rörande den omfattning i vilken

de nya tjänsterna skall ges ordinarie karaktär tillstyrkes av *vattenöverdomstolen*, *kammarkollegiet* och *Sveriges advokatsamfund*. 1955 års domarutredning framhåller, att de föreslagna nya ordinarie vattenrättsdomartjänsterna är ägnade att gynnsamt påverka rekryteringen av den statliga domarbanan.

Sveriges juristförbund hemställer, att även den föreslagna nya vattenrättsdomarbefattningen vid Österbygdens vattendomstol måtte ges ordinarie karaktär. *Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund* uttalar, att de nya vattenrättsingenjörstjänsterna vid samma domstol borde föreslagits såsom ordinarie.

Statskontoret biträder förslaget, att nytillkommande befattningar som vattenrättsdomare och vattenrättsingenjörer vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar upptages som ordinarie. Vid inträffade ledigheter bör emellertid tagas i övervägande om tjänsterna skall återbesättas. Den av statskontoret förordade befattningen som biträdande vattenrättsdomare vid Norrbygdens vattendomstol föreslås erhålla extra ordinarie karaktär.

Norrländska vattenkraftutredningen framhåller, att man med stöd av hittills gjorda erfarenheter torde böra räkna med att de nya ordinarie juristtjänsterna lockar endast relativt unga sökande, vilka icke äger mer än assessorskompetens. Härmed bör jämföras motsvarande befattningar på den allmänna domarbanan, alltså närmast häradshövdingeämbetena. Dessa besattes med äldre sökande, som regelmässigt fullgjort tjänst i justitierevisionen eller äger därmed jämförlig kompetens. Man får icke utesluta möjligheten, att någon av dem, som kan väntas söka de nya tjänsterna, under tjänsteutövning visar sig icke fylla de krav, som bör ställas på befattningshavarna. Det synes därför böra övervägas, om icke aspiranterna å de nya tjänsterna till en början endast bör erhålla förordnande tills vidare. Härigenom bleve det möjligt att under en tid pröva deras lämplighet som vattenrättsdomare. Vad nu sagts torde också vara tillämpligt i fråga om ingenjörerna.

Utredningsmannens förslag till lönesättning för den nya personalen tillstyrkes av *vattenöverdomstolen*.

Sveriges advokatsamfund, som finner kostnadsfrågan av betydligt mindre vikt än rekryteringsproblemet, understryker vikten av att man icke genom en alltför restriktiv avlöningspolitik äventyrar genomförandet i praktiken av den nödvändiga förstärkningen.

Sveriges juristförbund förutsätter, att förslaget i vad det avser lönesättningen för de nu aktuella vattenrättsdomartjänsterna i varje fall icke kommer att underskridas samt förklarar, att lönesättningen för de av förbundet förordade nytillkommande extra vattenrättssekreterartjänsterna bör bli densamma som för de nuvarande befattningarna av motsvarande slag.

Vad beträffar löneställningen för den av *statskontoret* föreslagne biträdande vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol bör denne enligt statskontorets mening placeras i lönegrad 37 med avlöningsförstärkning å 1 008 kronor per år.

Statens lönenämnd uttalar, att löneförmånerna å den föreslagna arvodesbefattningen som vattenrättsdomare i Österbygdens vattendomstol bör anslutas till löneställningen för biträdande vattenrättsdomare. Nämnden har ingen erinran mot att de av utredningsmannen föreslagna löneställningarna för den personal, som icke är juridiskt eller tekniskt utbildad, tillämpas i avvaktan på den slutliga prövning av biträdespersonalens löneställning, som senare skall äga rum.

Beträffande förslaget om ordinariesättning och ändrad löneställning för de nuvarande tjänsterna som biträdande vattenrättsdomare vid Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar har i olika yttranden framförts delade meningar. *Vattenöverdomstolen* och *Sveriges juristförbund* tillstyrker utredningsmannens förslag i dessa delar. *Riksräkenskapsverket* har icke något att erinra mot förslaget om ordinariesättning i samband med höjd löneställning för de ifrågakvarande befattningshavarna men utgår härvid från att behovet av dessa tjänster blir permanent. *Statskontoret* framhåller, att frågan om lönesättningen för dessa befattningshavare varit föremål för prövning så sent som vid 1956 års riksdag (prop. 124; rskr. 210) utan att någon ändring i lönehänseende ansetts böra vidtagas, varför någon omprövning av avlöningsförmånerna ej nu bör ifrågakomma. *Statens lönenämnd* uttalar, att frågan om löne reglering för de ifrågakvarande befattningshavarna icke bör upptagas annat än i samband med förhandlingar med vederbörande personalorganisation.

Inrättandet av en ny vattendomstol för nordligaste Norrland, lämpligen förlagd till Luleå, föreslås i yttranden av *vattenfallsstyrelsen* och *norrländska vattenkraftutredningen*. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *lantbruksstyrelsen* förordar, att en avdelning av Norrbygdens vattendomstol placeras i Luleå. Som skäl för de ifrågakvarande förslagen, vilka icke berörts av utredningsmannen, andrages bl. a. följande. Omfattande kraftverksbyggen och vattenregleringar kommer inom den närmaste tiden att bli aktuella i Luleälv och arbetet med deras genomförande kommer att taga lång tid i anspråk. Genom att till Luleå förlägga en särskild vattendomstol eller den avdelning av Norrbygdens vattendomstol, som handlägger Luleälvmålen, skulle stora fördelar vinnas. Sålunda skulle betydligt bättre kontakt ernås mellan vattendomstolen och det flertal länsmyndigheter, som på ett eller annat sätt beröres av vattenbyggnadsföretagen, varjämte den rättssökande allmänhetens möjligheter att besöka domstolens kansli skulle underlättas. Domstolens personal skulle vinna en bättre lokalkännedom än vad nu är möjligt. De kortare och mindre tidskrävande resorna skulle göra det lättare för dem att följa förhållanden och förändringar inom dess verksamhetsområde. — Norrländska vattenkraftutredningen anser det uppenbart, att förlägningsfrågan bör tagas upp till dryftande i detta sammanhang. Skulle utredningsmannens förslag förverkligas, bleve det självfallet avsevärt svårare att senare åstadkomma en uppdelning av Norrbygdens vattendomstol. Vid ett förverkligande av vattenkraftutredningens tanke borde givetvis eftersträvas motsvarande begränsning av Umeådomstolens organisation enligt utredningsmannens förslag.

Frågan om de tre nordligaste vattendomstolarnas kansli lokaler, vilken fråga berörts i utredningsmannens promemoria, behandlas av *byggnadsstyrelsen* i dess remissyttrande. Styrelsen framhåller att lokalbehovet för Norrbygdens vattendomstol i Umeå, som nu har lokaler på två håll, är av sådan storleksordning, att förhyrning av sammanhängande lokaler endast kan ske i nybyggnad. Tillräckliga lokaler har erbjudits byggnadsstyrelsen i en planerad nybyggnad, centralt belägen inom staden. En förutsättning för att byggnadsföretaget, som ej till 50 procent innehåller bostäder, skall komma igång, är emellertid att byggnadstillstånd kan lämnas. Något alternativ till denna lösning kan byggnadsstyrelsen för närvarande ej ange, om ej vattendomstolen vill acceptera lokaler på flera olika ställen i staden. I avvaktan på en slutgiltig lösning av lokalfrågan i en nybyggnad har Umeå stad förklarat sig beredd ställa tillfredsställande provisoriska lokaler till förfogande. För Mellanbygdens vattendomstol i Östersund kan erforderliga arbetsrum troligen förhyras i en planerad byggnad intill de nuvarande lokalerna. Som ett provisorium räknar byggnadsstyrelsen med att kunna ställa erforderligt antal rum till domstolens förfogande i någon av kronans fastigheter i närbeläget kvarter i samband med att en etapp i länsstyrelsens nybyggnad just färdigställts. I samma hus i Stockholm, vari Österbygdens vattendomstol nu har sina kansli lokaler, förhyr byggnadsstyrelsen en kontorslägenhet, som för närvarande är upplåten till statens läroboksnämnd och svenska unescorådet. Genom utflyttning av dessa organ, som var för sig torde kunna erbjudas andra lokaler, hoppas byggnadsstyrelsen kunna bereda Österbygdens vattendomstol en tillfredsställande lokalutvidgning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har under hand från Luleå stad inhämtat, att staden anser sig kunna efter någon tids varsel ställa erforderliga lokaler till förfogande för den avdelning av Norrbygdens vattendomstol, som enligt vad länsstyrelsen föreslagit bör förläggas till Luleå.

Riksräkenskapsverket har, med hänsyn till den betydande ökning av kostnaderna för domstolsväsendet, som föranledes av förslagets genomförande, ansett att en översyn av grunderna för vattendomstolsavgifternas beräkning borde komma till stånd.

Y r k a n d e n

Vattenöverdomstolen (skr. 1/9 1956) hemställer, att avlöningsanslaget höjes med 796 200 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Tjänsteförändringar		
3 biträdande vattenrättsdomare Ce 37 + 1 008 — vattenrättsdomare Co 14 + 2 508 (Österbygden, Söderbygden och Västerbygden)	16 872	
2. Personalförstärkningar		
a) 3 vattenrättsdomare Co 14 + 3 756 (2 Norrbygden, 1 Mellanbygden)	115 044	

	Ökning	Minskning
b) 2 vattenrättsdomarlöner Co 14 + 3 756 (Norrbygden, Mellanbygden)	76 656	
c) 1 vattenrättsdomare med arvode motsvarande Co 14 + 2 508 (Österbygden)	37 020	
d) 5 vattenrättsingenjörer Co 14 + 2 400 (3 Norrbygden, 2 Mellanbygden)	184 920	
e) 2 vattenrättsingenjörer med arvode motsvarande Co 14 + 1 200 (Österbygden)	71 424	
f) 3 biträdande vattenrättssekreterare Cg 27 (Norrbygden, Mellanbygden, Österbygden)	61 020	
g) 2 kanslister Cg 19 (Norrbygden, Mellanbygden)	27 480	
h) 1 kanslibitråde Cg 11 (Österbygden)	10 284	
i) 5 biträden rb (2 Norrbygden, 2 Mellanbygden, 1 Österbygden)	43 140	
3. Arvoden och särskilda ersättningar		
a) Ökat totalbelopp till dagarvoden åt vattenrättsnämndemän	15 000	
b) Ökat totalbelopp till vikariatsersättningar åt icke-ordinarie personal	5 000	
c) Extra skrivhjälp	10 000	
4. Omräkning		
a) 10 vattenrättsingenjörer Ca 37 + 2 400 — Co 14 + 2 400 (5 Norrbygden, 5 Mellanbygden) samt 6 vattenrättsingenjörer Ca 37 + 1 008 — Co 14 + 1 200 (2 Österbygden, 2 Söderbygden, 2 Västerbygden); prop. 124: 1956	52 236	
b) 2 vattenrättssekreterare Cg 30 — Cg 32	4 020	
c) 1 kontorsbiträde Ca 8 — biträde rb		768
d) Höjning av rörligt tillägg	66 736	
5. Avrundning	116	
	796 968	768
	+ 796 200	

Motiv

1 och 2. Yrkandena överensstämmer — utom såvitt avser den under punkt 2 b) begärda förstärkningen — med utredningsmannens förslag. Beträffande den närmare motiveringen för äskandena hänvisar vattenöverdomstolen till sitt utlåtande över nyssnämnda förslag.

3 a) Anslagsposten har för budgetåret 1956/57 upptagits till 40 000 kronor. Med hänsyn till belastningen under sistförflutna budgetår, 41 850 kronor, och den föreslagna personalförstärkningen vid Norrbygdens, Mellanbygdens och Österbygdens vattendomstolar, vilken kommer att medföra

ökat arbete för vattenrättsnämndemännen vid dessa domstolar, bör posten uppräknas med förslagsvis 15 000 kronor.

3 b) Till följd av den utökade organisationen vid tre vattendomstolar synes posten till vikariatsersättningar böra uppräknas med 5 000 kronor.

3 c) Vattenöverdomstolen har i sitt utlåtande över utredningsmannens förslag framhållit, att det för Norrbygdens vattendomstol avsedda anslaget för extra skrivhjälp i fortsättningen torde böra stå till vattenöverdomstolens förfogande för extra skrivhjälp till vattendomstolarna. Man har anledning räkna med att 3 500 kronor icke är till fyllest för att täcka samtliga vattendomstolars behov av skrivhjälp under nästa budgetår; den avsevärda upprustningen å domarsidan måste ställa starkt ökade krav. På grund härav finner sig vattenöverdomstolen böra äska ytterligare 10 000 kronor till ifrågavarande ändamål. Vid bifall till detta äskande skulle vattenöverdomstolen komma att förfoga över sammanlagt 13 500 kronor till extra skrivhjälp, vilket belopp ungefär motsvarar årslön åt två skrivbiträden.

Y t t r a n d e

Statskontoret hänvisar beträffande den föreslagna utökningen av personalorganisationen vid ifrågavarande vattendomstolar till sitt utlåtande över utredningsmannens förslag. Posten till arvoden och särskilda ersättningar lär enligt ämbetsverkets mening böra fastställas med hänsyn till den personalförstärkning, som kan komma att medgivas. Därest det av statskontoret biträdda förslaget om utökning av skrivpersonalen vinner bifall, ifrågasättes om fortsatt behov av särskilda anslagsmedel till extra skrivhjälp föreligger. I varje fall synes posten böra begränsas.

Departementschefen

Riksdagen har i anledning av ett utlåtande av riksdagens revisorer anhallit, att Kungl. Maj:t måtte underställa 1957 års riksdag förslag om ytterligare personalförstärkning vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar. Enligt den av utredningsmannen framlagda promemorian föreligger en besvärande arbetsbalans vid dessa domstolar. Utöver de mål som redan är anhängiga väntas nya mål inkomma i en sådan omfattning, att det är omöjligt att medhinna domstolsbehandlingen inom tid, som är önskvärd med hänsyn till rättssäkerheten och parternas intressen. Särskilt betänkligt är att en försening av domstolsbehandlingen fördröjer den för folkförsörjningen angelägna utbyggnaden av vattenkraften.

Den fortsatta utredningen har alltså ytterligare bestyrkt angelägenheten av den upprustning riksdagen begärt, och jag vill därför ansluta mig till den uppfattningen att i fråga om dessa två domstolar en omedelbar personalförstärkning bör vidtagas. Såsom utredningsmannen föreslagit bör denna avse 3 vattenrättsdomare och 5 ingenjörer jämte biträdespersonal. Jag anser mig för närvarande icke beredd att föreslå att medel ställes till förfogande för ytterligare tillfällig förstärkning.

Utredningsmännen har föreslagit en förstärkning också av Österbygdens vattendomstol. Enligt vad utredningen givit vid handen synes arbetsläget vid denna domstol icke vara sådant att en omedelbar förstärkning är oundgängligen nödvändig; utredningens förslag bygger på ett bedömande av den väntade arbetsmängden under det kommande året. Utredningsmännen har sålunda ansett att arbetsläget påkallar åtgärder redan omkring mitten av år 1957. Enligt min mening bör man emellertid, då det gäller Österbygdens vattendomstol, för närvarande ställa sig avvaktande och alltså icke vidtaga någon förstärkning, förrän det klart framgår att en sådan är nödvändig.

I några remissyttranden har föreslagits att en ny vattendomstol skall inrättas i Luleå eller att en avdelning av Norrbygdens vattendomstol skall placeras i Luleå. Dessa förslag har jag icke ansett mig böra förorda.

Lantbruksstyrelsens och norrländska vattenkraftutredningens förslag i remissutlåtanden att till ingenjörernas hjälp inrätta teknikertjänster vid domstolarna är icke tillräckligt berett för att nu kunna bedömas.

Frågan om vattendomstolsavgifternas beräkning har berörts i det remissutlåtande som avgivits av riksräkenskapsverket. Denna fråga, som varit föremål för behandling vid 1954 års riksdag (prop. 1954: 198, tredje lagutsk. utl. 1954: 24) är jag icke beredd att nu taga upp till behandling.

Såsom framgått av vad jag i det föregående anfört tillstyrker jag alltså, att vid Norrbygdens vattendomstol nyinrättas befattningar för 2 vattenrättsdomare, 3 vattenrättsingenjörer (1 vattenbyggnadsteknisk och 2 agrikulturtekniska), 1 biträdande vattenrättssekreterare, 1 kanslist och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål.

Likaledes biträder jag utredningsmannens förslag om inrättande vid Mellanbygdens vattendomstol av befattningar för 1 vattenrättsdomare, 2 vattenrättsingenjörer (1 vattenbyggnadsteknisk och 1 agrikulturteknisk), 1 biträdande vattenrättssekreterare, 1 kanslist och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål.

Domar- och ingenjörstjänsterna torde, åtminstone till en början, böra uppföras såsom extra ordinarie i lönegraden Cs 14 med en avlöningsförstärkning av 3 756 respektive 2 400 kronor. Befattningarna för vattenrättssekreterare och kanslist bör placeras i Cg 27, respektive Cg 19.

Yrkandet om tjänsteförändringar för de tre biträdande vattenrättsdomarna i Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar kan jag icke tillstyrka.

Med anledning av riksdagens beslut angående lönegradsplacering m. m. för viss personal vid vattenöverdomstolen och vattendomstolarna bör vidare anslaget till följd av ändrad lönesättning för vattenrättsingenjör uppräknas med 52 200 kronor.

Jag förordar att arvodet till vattenrättsnämndeman bestämmes till 40 kronor. Kostnaderna härför kan uppskattas till 10 000 kronor.

De i det föregående föreslagna åtgärderna medför en kostnadsökning av 462 300 kronor.

Anslaget bör vidare uppräknas med 92 200 kronor huvudsakligen med anledning av 1956 års lönehöjning.

Slutligen bör anslaget ökas med 4 000 kronor på grund av att två vattenrättssekreterare i lönegrad Cg 30 med hänsyn till tjänstgöringstidens längd bör placeras i lönegrad Cg 32.

Anslaget bör alltså uppräknas med (462 300 + 92 200 + 4 000) 558 500 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 843 600 (+36 900) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 50 000 (+ 10 000) kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 923 600 (+ 343 500) kronor;
rörligt tillägg 489 300 (+ 168 100) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 2 306 500 (+ 558 500) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång en ordinarie kontorsbiträdestjänst bör ersättas av en icke-ordinarie biträdestjänst för skriv- och kontorsgöromål.

I personalförteckningen bör antalet kontorsbiträden minskas från 6 till 5, varjämte bör tillkomma 3 vattenrättsdomare i Cs 14 och 5 vattenrättsingenjörer i Cs 14.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för vattendomstolarna att tillämpas under budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	843 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	50 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	923 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	489 300

Summa kronor 2 306 500

c) till *Vattendomstolarna*: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 306 500 kronor.

[24] 14. Vattendomstolarna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	265 500	275 174
1956/57 (statsliggaren s. 125)	267 700	
1957/58 förslag	427 900	

Enligt gällande omkostnadsstat för vattendomstolarna har anvisats 3 500 kronor till sjukvård m. m. (5 946), 168 000 kronor till reseersättningar (166 175), 6 300 kronor till bränsle, lyse och vatten (7 195) samt 89 900 kronor till övriga expenser, varav 4 000 kronor avser engångskostnader (95 856).

Yrkanden

Vattenöverdomstolen (skr. 1/9 1956) hemställer att anslaget uppräknas med 203 200 kronor.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	1 500
2. Reseersättningar	80 000
3. Expenser	
a) Bränsle, lyse och vatten	2 700
b) Övriga expenser	119 000
	203 200

Motiv

1. Under senare år genomförda personalförstärkningar har föranlett överskridande av anslagsposten. På grund härav och med hänsyn till under avlöningsanslaget föreslagen personalökning bör anslagsposten uppräknas med 1 500 kronor.

2. För innevarande budgetår har till reseersättningar anvisats 168 000 kronor, varav ett belopp av 15 000 kronor är avsett att efter vattenöverdomstolens bestämmande användas till resekostnadsersättning och traktamente åt vattendomstolarnas personal vid beivrande av utbildningskurser m. m. Belastningen sistförflutet budgetår uppgick till 166 175 kronor, varvid bör beaktas att en del domar- och ingenjörstjänster tidvis varit obesatta. För nästa budgetår kan förutses ökad belastning på grund av bland annat personalökning och företagna ändringar av resereglementet. Beträffande de båda norrländska vattendomstolarna måste hänsyn även tagas till att med anslagsposten avsedda ersättningar torde komma att utgå till befattningshavare med stationering annorstädes än å domstolens kansliort. Med åberopande av personalförstärkningarna och ändringarna i resereglementet hemställer vattenöverdomstolen vidare att det belopp, som av anslagsposten måtte få användas till resekostnadsersättning och traktamente åt vattendomstolarnas personal vid beivrande av utbildningskurser och dylikt, höjes från 15 000 kronor till 20 000 kronor.

3 a) I anledning av personalökningen, som kräver utvidgade lokaler, och med hänsyn till den nuvarande belastningen bör uppräkningsposten ske med 2 700 kronor.

3 b) Av den begärda ökningen å 119 000 kronor avses för löpande utgifter 50 000 kronor samt för kostnader av engångsnatur, sedan engångsbeloppet för innevarande budgetår frändragits, 69 000 kronor. I fråga om de lö-

pande utgifterna anföres, att medelsåtgången under budgetåret 1955/56 överstigit gällande anslagspost, oaktat en del av vattendomstolarna icke kunnat arbeta med fulltalig organisation i vad avser domare och ingenjörer. Härtill kommer att de föreslagna personalförstärkningarna i Norrbygdens, Mellanbygdens och Österbygdens vattendomstolar automatiskt medför ökade utgifter i förevarande avseende. Vidare framhålles att städpersonalens löner stigit samt att vissa prisstegringar överlag alltjämt fortgår. Engångsutgifterna betingas till huvudsaklig del av nyssnämnda förslag till utökning av personalorganisationen vid vattendomstolarna i Norrland. Därutöver äskas, bland annat, 2 000 kronor för inköp av en andra ljudupptagningsapparat till Norrbygdens vattendomstol samt tillhoppa 7 700 kronor för anskaffning av möbler och kartonger till förvaring av akterna i avgjorda mål hos Söderbygdens vattendomstol.

Y t t r a n d e

Statskontoret. Det belopp av anslagsposten till reseersättningar, som må tagas i anspråk för domstolspersonalens beivrande av utbildningskurser m. m., har för innevarande budgetår höjts med 7 000 kronor. Statskontoret kan icke tillstyrka att ökade medel nu anslås för ändamålet. Vidkommande anslagsposten till övriga expenser kan ämbetsverket i avvaktan på ytterligare erfarenhet av vattendomstolarnas behov i förevarande avseende icke förorda att mer än högst 125 000 kronor anvisas till löpande utgifter. Beträffande angivna utgifter av engångsnatur torde bland annat behovet av nya möbler bli beroende av den personalförstärkning, som kan komma att medgivas. Såvitt statskontoret kunnat finna bör utgifterna kunna starkt begränsas genom inköp av billigare möbler. Ämbetsverket vill icke motsätta sig att skrivmaskiner ävensom övriga begärda maskiner och apparater får anskaffas i den mån de erfordras i anledning av personalförstärkningar. I anledning av vattenöverdomstolens begäran om medel för inköp av en ljudupptagningsapparat till Norrbygdens vattendomstol må erinras, att ett särskilt anslag för anskaffande av dylik apparatur finnes uppfört i riksstaten. Medel härför bör således icke beräknas under förevarande anslagspost. Installation av nya telefoner i viss utsträckning lär vara ofrånkomlig. Statskontoret tillstyrker att ett belopp av 2 000 kronor beräknas för anskaffande av kartonger till förvaring av akter hos Söderbygdens vattendomstol. Övriga av vattenöverdomstolens angivna behov torde få tillgodoses inom ramen för ordinarie medelsanvisning.

Departementschefen

Beträffande delposten till sjukvård föreslår jag en uppräknings med 2 500 kronor.

Den föreslagna höjningen av posten till reseersättningar med 80 000 kronor kan jag godtaga. Jag har icke heller något att erinra mot att ett belopp av 20 000 kronor enligt vattenöverdomstolens bestämmande användes till resekostnadsersättning och traktamente åt vattendomstolarnas personal

vid beivrande av sådana utbildningskurser m. m., som prövas på ett påtagligt sätt kunna tjäna vattendomstolarnas intressen.

I enlighet med vattenöverdomstolens förslag torde posten till bränsle, lyse och vatten böra uppräknas med 2 700 kronor.

Till grund för vattenöverdomstolens beräkning av anslagsbehovet under posten till övriga expenser har i väsentlig mån legat dess under avlöningsanslaget framförda förslag till personalorganisation vid vattendomstolarna. Såsom framgår av vad jag anfört vid behandlingen av sistnämnda anslag har jag icke ansett mig kunna biträda en utvidgning av organisationen i den omfattning vattenöverdomstolen föreslagit. Såsom en följd härav förordar jag, att medelsökningen under posten till övriga expenser begränsas till 79 000 kronor, varvid räknats med engångsutgifter till ett belopp av 44 000 kronor. Å andra sidan ingår i posten för innevarande budgetår en engångskostnad av 4 000 kronor, med vilket belopp anslaget bör minskas.

I enlighet med det anförda bör således anslaget uppföras med $(267\,700 + 2\,500 + 80\,000 + 2\,700 + 79\,000 - 4\,000)$ 427 900 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 427 900 kronor.

[25] 15. Ljudupptagningsapparat

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	25 000	16 523
1956/57 (statsliggaren s. 126)	20 000	
1957/58 förslag	20 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ljudupptagningsapparat* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

[26] 16. Kostnader för genomförande av rationalisering vid domstolarna

	Anslag
1957/58 förslag	80 000

Statens organisationsnämnd uttalar i sitt förslag rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna, rapport II, att för genomförandet av rationaliseringen inom domstolsorganisationen erfordras anskaffande av vissa tekniska hjälpmedel, i första hand ljuskopierings- och snabbkopieringsapparater med därtill hörande utensilier samt vissa stämplars. Såsom jag framhållit i inledningen till mitt anförande rörande domstolarna bör den principiella innebörden av rationaliseringen redovisas för riksdagen i samband med förslag till erforderliga lagändringar.

Ehuru jag för närvarande icke är beredd att taga slutlig ställning till de skilda förslagen i sagda rapport, anser jag likväl att redan nu medel bör ställas till förfogande för anskaffande av vissa tekniska hjälpmedel för rationalisering och effektivisering av domstolsorganisationen. För ändamålet synes böra äskas ett belopp av 80 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för genomförande av rationalisering vid domstolarna* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

[27] 17. Blanketter för domstolsväsendet

	Anslag
1957/58 förslag	80 000

Såsom ett led i de rationaliseringsåtgärder, som avses i näst föregående punkt, ingår att tryckning och distribution av domstolsblanketter skall centraliseras och icke såsom tidigare handhavas av dels justitiedepartementet och dels de enskilda domstolarna. Medelsbehovet för dessa ändamål uppskattas till 80 000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas under ett särskilt förslagsanslag å riksstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Blanketter för domstolsväsendet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet

[28] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	3 400 000	4 271 443
1956/57 (statsliggaren s. 126)	3 900 000	
1957/58 förslag	4 300 000	

Med hänsyn till den redovisade belastningen å anslaget under närmast föregående budgetår, i runt tal 4 271 000 kronor, bör anslaget uppräknas med 400 000 kronor till 4 300 000 kronor.

Enligt kungörelsen den 23 maj 1947 (nr 211; ändr. 1953: 233) angående ersättning åt särskild ledamot i underrätt vid upptagande av sjöförklaring eller sjöförhör åtnjuter särskild ledamot i *häradsrätt* i förekommande fall resekostnadsersättning enligt klass II i gällande allmänt resereglemente. Jag föreslår att sådan ändring vidtages i sagda kungörelse, att särskild ledamot i *underrätt* vid upptagande av sjöförklaring eller sjöförhör i fortsättningen tillerkännes resekostnadsersättning och traktamente enligt motsvarande numera gällande rese- och traktamentsklass i allmänna resereglementet. Detta skulle således innebära, att jämväl särskild ledamot i rådhusrätt tillerkännes förmåner av sistnämnda slag vid ifrågavarande förrättningar. Förslaget föranleder icke någon uppräknings av anslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 300 000 kronor.

[29] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	2 300 000	2 871 539
1956/57 (statsliggaren s. 128)	2 700 000	
1957/58 förslag	2 900 000	

Anslaget bör med hänsyn till belastningen under budgetåret 1955/56 uppräknas med 200 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

[30] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp

	Anslag	Nettoutgift
1954/55	280 000	283 985
1955/56	1 000 000	768 979
1956/57 (statsliggaren s. 128)	1 000 000	
1957/58 förslag	1 000 000	

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1953 års riksdag godkänna ändrade grunder för tilldelning av understöd från förevarande anslag. De ändrade grunderna skulle tillämpas från och med 1954 års ingång (prop. 106/1953; jfr II ht 1955, s. 85). Då understöden förutsattes skola utgå i efterskott, har hänsyn till de nya bestämmelserna behövt tagas först vid anslagsberäkningen för budgetåret 1955/56. För detta budgetår beviljades sålunda ett från 280 000 kronor till 1 000 000 kronor förhöjt anslag. Kungl. Maj:t har den 21 september 1956 beslutat tillerkänna understöd av statsmedel för verksamhetsåret 1955 med sammanlagt 937 485 kronor 26 öre. I avvaktan på ytterligare erfarenheter om medelsbehovet under anslaget torde detta för budgetåret 1957/58 böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

[31] 4. Tornedalens rättshjälpsanstalt

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	51 000	53 282
1956/57 (statsliggaren s. 128)	54 000	
1957/58 förslag	65 400	

Enligt beslut av statsmakterna (jfr prop. 1947: 268) inrättades år 1947 den helt statliga Tornedalens rättshjälpsanstalt i Haparanda. Med hänsyn till anstaltens försöksmässiga karaktär var anstaltens befattningshavare — en föreståndare och ett biträde — anställda mot kontrakt till och med budgetåret 1954/55. Deras arvoden, som till en början icke ställdes i relation till den statliga löneskalan, utgick från och med budgetåret 1953/54 med belopp motsvarande lönen enligt 33 resp. 17 löneklassen. Genom beslut av 1955 års riksdag utbyttes dessa arvodesbefattningar från och med den 1 juli 1955 (jfr II ht 1955 s. 89) mot extra ordinarie tjänster i lönegrad Ce 33 resp. lönegrad Ce 17. Tjänsterna erhöll benämningarna direktör resp. förste kansli-skrivare.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 3/9 1956) har överlämnat ett av *styrelsen för Tornedalens rättshjälpsanstalt* (skr. 14/8 1956) avgivet förslag till utgifts- och inkomststat för budgetåret 1957/58. Förslaget innebär en höjning av anslaget med 14 500 kronor. I skrivelse samma dag har anstalts-

styrelsen närmare motiverat yrkandena avseende anstaltens personalorganisation m. m.

Y r k a n d e n

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
a) 1 direktör Ce 33—Ca 37	2 568
b) 1 förste kansliskrivare Ce 17—Ca 19	588
2. Personalförstärkning	
Tillfälligt arbetsbiträde—1 kanslibiträde Ce 11	7 236
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	
Styrelsearvoden av skäligen storlek	
4. Reseersättningar	600
5. Expenser	500
6. Omräkning	
a) Höjning av ersättning till semestervikarier och annan extra arbetskraft	1 430
b) Höjning av rörligt tillägg; avrundning	1 578
	14 500

M o t i v

1 a) Styrelsen framhåller, att det visat sig svårt att under en längre tid behålla vid anstalten anställda jurister. Direktörsposten har kommit att utnyttjas som en karriärtjänst och den kommer även i fortsättningen under nuvarande anställningsförhållanden att få en sådan karaktär. Tjänsten synes ha placerats i alltför låg lönegrad med hänsyn till arbetets kvalificerade art, arbetsbördan och de särpräglade arbetsförhållandena. Särskilt framhålles kravet på kunnsighet i finska språket.

1 b) Förste kansliskrivarens arbetsuppgifter är mycket omfattande och självständiga. Direktören har på grund av sin stora arbetsbörda år för år i allt större utsträckning uppdragit åt förste kansliskrivaren att självständigt handha ärenden och verkställa utredningar. Denne måste under direktörens tjänsteresor, tingsinställelser och semestrar — när juridiskt utbildad semestervikarie ej kan uppbringas — i huvudsak ensam och självständigt sköta kontoret och handlägga löpande ärenden.

2. En förutsättning för att anstalten på ett för allmänheten betryggande sätt skall kunna fortsätta sin verksamhet är att direktören och förste kansliskrivaren ges tillfälle att ägna sig åt de kvalificerade arbetsuppgifterna vid anstalten och helt frigöres från expeditjonsarbetet. Detta är icke möjligt, förrän en biträdestjänst inrättas. Innehavaren av tjänsten bör bland annat kunna anförtros att vid förfall för förste kansliskrivaren handha dennes göromål. Med hänsyn härtill bör tjänsten uppföras såsom en kanslibiträdets-tjänst.

3. Till anstaltsstyrelsens ledamöter utgår för närvarande icke något arvode. Under hänvisning bland annat till att ledamöterna i styrelser för kom-

munala rättshjälpsanstalter åtnjuter ersättning i form av styrelsearvoden yrkas att sådana arvoden av skälig storlek skall fastställas jämväl för ledamöterna i styrelsen för Tornedalens rättshjälpsanstalt.

4. Uppräkningen av anslagsposten till reseersättningar beror dels på att styrelsen — på grund av anstaltens utökade verksamhet — ansett det nödvändigt, att styrelsesammanträden hålles i Haparanda två till tre gånger årligen mot tidigare en till två gånger om året, dels ock på att direktörens resor för tingsinställelser i orter utanför kontorsorten ökat.

5. Styrelsen har funnit det oundgängligen nödvändigt att låta installera ytterligare en telefon, vilket medför en engångsutgift å 300 kronor och en höjning av de löpande kostnaderna med 200 kronor för år.

Y t t r a n d e n

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser, att yrkandet om höjd löneställning för direktören och förste kansliskrivaren icke bör upptagas till prövning i denna ordning, då det synes vara fråga mera om en omprövning av normerna för lönegradsplacering än en ändrad lönesättning på grund av organisationsändring, nytillkomna arbetsuppgifter eller dylikt. Däremot synes tjänsterna böra överföras till ordinarie stat, då de motsvarar ett stadigvarande behov av arbetskraft. I övrigt har länsstyrelsen ingen erinran mot framställningen. Beträffande styrelsearvoden har länsstyrelsen funnit årliga belopp om 300 kronor till ordföranden samt 100 kronor till envar av två ledamöter skäliga.

Statskontoret kan icke tillstyrka förslaget om lönegradsuppflyttning och om ordinariesättning av tjänsterna som direktör och förste kansliskrivare, då löneställningen för personalen vid anstalten ingående prövats så sent som vid 1955 års riksdag. Vad gäller frågan om ett heltidsanställt skrivbiträde vid anstalten synes — enligt vad framställningen ger vid handen — behov av ett sådant numera föreligga. Statskontoret vill därför icke motsätta sig att medel beräknas härför, men medelsanvisningen torde tills vidare böra begränsas till att avse ett biträde i reglerad befordringsgång. Beträffande styrelsearvoden framhåller statskontoret att ordföranden och ledamöterna i anstaltens styrelse åtnjuter resekostnadsersättning och traktement enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet för deltagande i styrelsens sammanträden. Enligt uppgift erhåller ordförande och ledamöter i styrelserna för de kommunala rättshjälpsanstalterna, förutom ersättning för resekostnader, arvode om 45 kronor för sammanträde, oavsett sammanträdetets längd. Mot bakgrunden härav synes skäligt, att ledamöterna i styrelsen vid här avsedda anstalt beredes någon ersättning för sitt arbete utöver vad som nu tillkommer dem. Statskontoret föreslår för sin del, att ersättningen bestämmes till, för ordföranden årsarvode om 100 kronor samt för envar av de två övriga ledamöterna 20 kronor för sammanträde, dock för högst tre sammanträden årligen. I övrigt har framställningen ej givit statskontoret anledning till erinran.

Statens lönenämnd — som endast haft att yttra sig över förslaget om

uppflyttning av förste kansliskrivaren från lönegrad Ce 17 till lönegrad Ca 19 samt uppförande å extra ordinarie stat såsom kanslibitråde av det tillfälliga extra arbetsbiträdet — har ingen erinran mot uppflyttning av förste kansliskrivaren i Ce 17 till kontorsskrivare i 19 lönegraden. Det föreslagna arbetsbiträdet bör tillsvidare placeras i reglerad befordringsgång.

Departementschefen

Tornedalens rättshjälpsanstalt har tillkommit för att särskilt tillgodose behovet av rättshjälp åt den huvudsakligen finskspråkiga och avlägset boende befolkningen inom verksamhetsområdet. Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört, förordar jag uppflyttning av tjänsten som förste kansliskrivare i lönegrad 17 till kontorsskrivare i lönegrad 19. Jag kan däremot icke biträda förslaget om uppflyttning av tjänsten som direktör vid rättshjälpsanstalten liksom jag icke är beredd att nu föreslå att tjänsterna såsom direktör och kontorsskrivare göres ordinarie; de bör alltjämt vara extra ordinarie i Ce 33 respektive Ce 19. Jag finner det motiverat att en tjänst som kanslibitråde i Ce 11 inrättas i utbyte mot den tillfälliga arbetshjälp för vilken medel finnes anvisade under anslaget. Beträffande arvoden till styrelsens ledamöter torde Kungl. Maj:t få besluta.

För ökade lönekostnader till tjänstemän, ersättningar till vikarier och annan extra arbetskraft, styrelsearvoden samt höjda löner till följd av år 1956 beslutad lönehöjning torde posterna till icke-ordinarie personal och till rörligt tillägg uppräknas med 6 200 kronor respektive 4 100 kronor.

Posten till omkostnader torde med hänsyn till stegrade utgifter för reseersättningar, telefon m. m. höjas med (600 + 500) 1 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa stat för Tornedalens rättshjälpsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58:

Stat

Avlöningar

1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	42 400
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	11 900

Omkostnader

Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	11 100
	<hr/>
Summa kronor	65 400

b) till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 65 400 kronor.

[32] 5. Efterutbildning inom rättegångsväsendet

	Anslag
1955/56	10 000
1956/57 (statsliggaren s. 129)	10 000
1957/58 förslag	10 000

Anslaget har under senare år huvudsakligen använts till kurser i straffrättsliga ämnen för domare, åklagare och advokater. Det har vid anslagets tillkomst varit avsett att behovet av utbildning inom olika ämnesområden skulle tillgodoses, ej minst sådana där ändrad lagstiftning eller nytillkomna institutioner gjorde detta påkallat. Sålunda anlitas anslaget tidigare för utbildning i samband med rättegångsreformen. Under det gångna året har från anslaget bekostats ett upplysningsmöte, till vilket häradshövdingarna samt företrädare för hovrätterna och nedre justitierevisionen kallats och vid vilket organisationsnämndens utredning och förslag rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna föredragits och diskuterats. Ett genomförande av dessa förslag torde kräva ytterligare upplysning och utbildning på lämpligt sätt både för rättsbildad och för icke rättsbildad personal. Anslaget bör få anlitas härför enligt samma grunder som gällt för den hittills bedrivna kursverksamheten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

E. Fångvården m. m.

Vid anmälan av 1956 års huvudtitel (s. 68) framhöll jag, att det sedan några år tillbaka pågick ett omfattande nybyggnads- och reformarbete inom fångvården. Detta har haft till syfte att skapa en bättre och mera ändamålsenlig behandling av de intagna, och det sammanhänger alltså med en ändrad uppfattning om fångvårdens uppgifter, en ändrad uppfattning som ställer ökade krav på fångvården, både på dess materiella resurser och på dess personal.

Riktlinjer för nybyggnaden har fastställts av riksdagen år 1950. Enligt detta riksdagens beslut skall fångvårdens nydaning ske i etapper och även utredningsarbetet bedrivs i etapper. Den första etappen skulle avse de unga intagna, den andra etappen de abnorma eller eljest svårskötta och den tredje slutligen det ordinära fångklientelet. Detta program byggde på en bedömning av vad som var mest angeläget och anslöt sig till tanken att i första hand åstadkomma en kvalitativ förstärkning av fångvårdens behandlingsresurser.

Under det utredningsarbete som bedrivits enligt riksdagens beslut och den byggnadsverksamhet som planerats på grund därav har självfallet också beaktats det behov av ökade utrymmen som kunde föreligga inom fångvården. Nya anstaltsutrymmen som tillförts fångvården kommer, oavsett för vilket slag av intagna de i första hand avses, hela organisationen till godo och möjliggör omdisposition av förut tillgängliga anstalter. Den successiva stegring av fångantalet, som enligt erfarenheterna från en följd av år föreligger, ansågs kunna mötas dels genom ett tillskott av öppna anstaltsutrymmen och dels genom nybyggnader i första hand för säkerhetsanstalterna. Enligt beslut av 1955 års riksdag skall en utbyggnad göras vid säkerhetsanstalten Hall samt två sidoanstalter till denna uppföras i Mariefred och Tumbo (prop. nr 140 och statsutsk. utl. nr 142). Enligt samma beslut skulle också genomgripande ombyggnadsarbeten utföras vid ungdomsanstalten Skenäs.

Vid 1956 års riksdag har beslut fattats och medel anvisats för förvärv av markområden i Österåkers kommun och i Kumla stad, avsedda för nya anstalter som skall ersätta den nuvarande centralanstalten Långholmen, samt för förvärv av egendomen Hinseberg i Frövi kommun, avsedd för inrättande av en ny kvinnoanstalt för att ersätta den nuvarande anstalten i Växjö (prop. nr 79 och statsutsk. utl. nr 144). Utredning rörande den närmare utformningen av dessa anstalter har utförts av fångvårdens byggnadskommitté, som framlagt förslag den 10 oktober 1956 (stencilerat). Detta förslag håller på att remissbehandlas. Kommittén torde också få fullfölja de påbörjade utredningarna om övriga nya centralanstalter.

Redan i 1956 års huvudtitel anmälde jag emellertid att det under de senaste månaderna före dess färdigställande uppkommit en hastig ökning av beläggningen på fångvårdens anstalter. Denna ökning, som alltså avsevärt översteg den mera måttfulla stegring som man enligt erfarenheterna från tidigare år kunnat vänta, vållade betydande svårigheter och olägenheter för fångvårdsarbetet, och den kunde mötas endast genom extraordinära åt-

gårder. Då den oväntade ökningen skett så hastigt, hade det icke varit möjligt att i vanlig ordning till statsverkspropositionen bereda frågan om de åtgärder som borde vidtagas. Efter ytterligare utredning anmälde jag frågan härom, och förslag till åtgärder upptogs i proposition till riksdagen nr 111.

I propositionen framhöll jag att den plötsliga och oväntade ökningen av fångbeläggningen gjort det nödvändigt att, vid sidan av det långsiktiga programmet för en fullständig nydaning av fångvårdens anstaltsbestånd, vidtaga snabbt verkande åtgärder för att förse fångvården med ökade resurser. Snabba åtgärder krävdes framför allt för att avlasta de slutna anstalterna, där det ökade antalet häktade, sinnesundersökningsfall och andra intagna, som icke kan vistas på öppna anstalter, skapat en synnerligen svår situation. Vid en bedömning av det föreliggande behovet hade jag funnit det oundgängligt att vidta åtgärder för att inrätta ytterligare 300 platser för ordinärt fångklientel. Efter en diskussion av de olika alternativ, som förelåg till bedömning — varvid jag särskilt framhöll att jag icke fann det möjligt att utan ytterligare utredning ta ställning till föreliggande förslag till anläggningar i Göteborg eller dess närhet — framhöll jag att ett av fångvårdsbyggnadsutredningen utarbetat förslag till förläggning på Risängen i Skövde erbjöd sig såsom en utgångspunkt, då det gällde att finna någon utväg för att tillgodose kravet på en snabb och tillräckligt betryggande upprustning av anstaltsbeståndet och avlasta trycket på de slutna anstalterna. Jag anförde att det borde skapas en ny typ av anstalt med större säkerhetsgrad än de nuvarande kolonierna, men likväl av en enklare konstruktion än de egentliga slutna anstalterna, och jag utvecklade att det härför krävdes vissa förstärkningar av Risängenförslaget både ifråga om personal, byggnadsmaterial och rymningshinder åtgärder. Beträffande den lämpliga storleken av sådana förläggningar av ny typ anförde jag att de under angivna förutsättningar borde kunna bli avsedda för 75—150 intagna. För att få det erforderliga antalet platser ville jag förorda att en gjordes så stor att den rymde 150 intagna och att resten av platsbehovet fylldes genom två anläggningar för omkring 75 intagna. Efter att jämväl ha angivit vissa olika alternativ till placering av sådana anläggningar framhöll jag, att det icke varit möjligt att på den korta tid som stått till buds för utarbetande av planer för de avsedda förläggningarna ta mera definitiv ståndpunkt till lokaliseringen. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att — sedan utredningen slutförts — fatta beslut härom. Med hänsyn härtill var det vidare i viss utsträckning ovisst hur förläggningarna borde i detalj utföras. Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag borde tjäna som en grundval men det behövde från fall till fall närmare prövas i vad mån befintlig bebyggelse kunde utnyttjas och vilka sysselsättningsmöjligheter som förelåg. Jag underströk såsom väsentligt att förläggningar ofördröjligen borde anordnas så att 300 platser stod till förfogande vid högbeläggningen nästa vinter. I den mån verkstäder då icke hunnit färdigställas, borde sysselsättning kunna beredas de intagna med planeringsarbeten och komplettering av byggnader. För de oundgängliga arbeten, som sålunda genast måste igångsättas, föreslog jag att medelsanvisning skulle begäras av riksdagen.

Statsutskottet avgav i anledning av propositionen utlåtande nr 145 efter att från fångvårdsbyggnadsutredningen och från departementet ha inhämtat skriftlig redogörelse för det utredningsarbete, som enligt Kungl. Maj:ts beslut fortgått även efter propositionens avlämnande, och efter att ha genom representanter för vederbörande avdelning besökt vissa tillämnade förläggningsplatser för nya fångvårdsanstalter.

Utskottet anslöt sig till departementschefens uppfattning att en omedelbar utbyggnad av fångvårdsanstalter, vid sidan av det mera långsiktiga programmet, var ofrånkomlig och ansåg det också rimligt att som mål för den omedelbara utbyggnaden uppställa 300 platser; en målsättning som självfallet finge omprövas i den mån ytterligare erfarenheter gav anledning därtill.

Då Härlandaanstalten numera är för liten för Göteborgstraktens behov ansåg utskottet att den omedelbara upprustningen i första hand borde komma den västra räjongen till godo. I valet mellan olika orter vid förläggning av ny fångvårdsanstalt gav utskottet Tidaholm företräde och utskottet förutsatte att förberedelser för anstaltens uppförande igångsattes med all möjlig skyndsamhet. Utskottet hade intet att invända mot att anstalten anordnades för 150 platser, men fann det önskvärt att möjlighet, om så befunnas genomförbart utan kostnadsfördyring, hölls öppen att i en framtid i viss utsträckning öka platsantalet. Beträffande utförandet av anstalten förordade utskottet med anledning av vad som framkommit under de olika utredningarna, att anstalten skulle omges av en mur av avsevärd höjd, förslagsvis omkring 5 meter och att förläggningsbyggnaderna, fransett en mindre halvöppen avdelning, skulle utföras i betong med säkerhetsfönster. I fråga om verkstäderna som under det pågående utredningsarbetet hade beräknats till 3 000 m² yta förordade utskottet en omprövning i kostnadsbesparande syfte av frågan om lämplig storlek av verkstadslokalerna.

Utskottet framhöll vidare att den förordade anstalten i Tidaholm borde minska trycket på Härlanda, men att frågan om att skapa drägliga förhållanden på denna anstalt därmed icke lösts. Utskottet — som härefter diskuterade frågan att uppföra ett häkte antingen i Skogome i Säve kommun, där det är avsett att en framtida centralanstalt för västra anstaltsgruppen skall uppföras, eller på Härlandaområdet intill den nuvarande centralanstalten — ansåg att det borde utredas, om möjlighet finnes att i Skogome anordna platser för häktade till ungefär samma antal som i en häktesbyggnad på Härlanda och på sådant sätt att en framtida utflyttning av centralanstalten såvitt möjligt icke stördes och inom praktiskt taget samma tid som skulle åtgå för färdigställande av häktesbyggnad på Härlanda. Kostnaden borde icke överstiga vad som kunde anses normalt för fångvårdsplatser av motsvarande slag. Visade sig dessa förutsättningar föreligga borde utrymme för ett 80-tal häktade ofördröjligen färdigställas på Skogomeområdet. Om det åter skulle visa sig att detta skulle kräva nämnvärt längre tid än en häktesbyggnad på Härlanda, borde den senare ofördröjligen komma till utförande.

I fråga om andra förslag att tillgodose platsbehovet anförde utskottet, del-

vis i anslutning till vad utskottet inhämtat rörande det alltjämt pågående utredningsarbetet, att åtskilliga omständigheter talade för att förlägga en 150-mannaanstalt i Norrtälje. Det hade emellertid icke varit möjligt för utskottet att bilda sig en bestämd åsikt i frågan, och det borde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i ärendet om Norrtälje som förläggningsplats för en sådan anstalt.

Ett uppslag att förlägga en fångvårdsanstalt till tomma fabrikslokaler i Ulriksfors, Jämtlands län, borde närmare utredas och, om utredningen ledde till att Ulriksfors skulle inköpas, borde frågan härom underställas riksdagen. Av övriga uppslag syntes särskilt förslaget att utnyttja friställda kaserner i Hälsingborg utskottet beaktansvärt. Detta förslag borde skyndsamt överarbetas. Därvid borde även undersökas, om ej ett ökat antal manliga fångar under nästa vinter kunde provisoriskt inhysas på Hinseberg.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Innebörden av det uttalande riksdagen gjort var alltså, att i första hand anstalter borde upprättas dels i Tidaholm och dels i Göteborgstrakten, den sistnämnda för häktade. De önskemål riksdagen uttalade beträffande dessa anstalter innebar, att de skulle vara av en mera permanent beskaffenhet och därigenom tillföra fångvården utrymmen som kan användas också för ett mera svårhanterligt klientel och på så sätt lätta svårigheterna särskilt för centralanstalten Härlanda. Därav följer, såsom framgår av den i utskottsutlåtandet intagna promemorian av fångvårdsbyggnadsutredningen, att ett färdigställande också kräver längre tid. För att tillgodose platsbehovet har utskottet, med godkännande av planen att färdigställa 300 platser till vinterns högbeläggning, till diskussion också upptagit att utnyttja tomma fabrikslokaler i Ulriksfors och friställda kaserner i Hälsingborg och att provisoriskt inhysa manliga fångar på Hinseberg.

Kungl. Maj:t — som den 12 maj 1956 tillkallat fångvårdens byggnadskommitté¹ för att, bland annat, ytterligare bearbeta vissa åt fångvårdsbyggnadsutredningen tidigare anförtrodda uppgifter — har i anledning av riksdagens nyss angivna beslut genom skrivelse den 15 juni 1956 till kommittén uppdragit åt denna att, med beaktande av vad föredragande departementschefen och statsutskottet anfört, ytterligare utreda, bland annat, samtliga de i utskottsutlåtandet berörda förslagen. Därvid har särskilt angivits att förslagen till slutlig utformning av anstalten i Tidaholm och rörande möjligheterna att i Skogome, under de förutsättningar utskottet angivit, anordna ett häkte skulle avgivas skyndsamt. Utredning om möjligheterna att genom användande av kaserner i Hälsingborg eller på annat sätt provisoriskt tillgodose det omedelbara behovet av utrymmen för fångvården i avbidan på iordningställande av andra utrymmen skulle färdigställas senast den 15 augusti 1956. Rörande möjligheterna att använda tomma fabrikslokaler i Ulriksfors skulle

¹ Ledamöter: Landshövding Th. Bergquist ordförande, ledamoten av I kammaren B. Andersson i Tidaholm, byråchef S. Blom, byrådirektör T. Bunner, byråchef T. Eriksson, ledamoten av I kammaren A. Mannerskantz, ombudsman E. Pettersson, ledamoten av I kammaren O. Pålsson i Lit, byggnadschef O. Rinman, fångvårdsdirektör G. Rudstedt, byrådirektör P. Tammelin samt medicinalrådet C. Åmark.

enligt kommitténs uppdrag förslag avgivas i så god tid att de kunde av Kungl. Maj:t föreläggas 1957 års riksdag.

Fångvårdens byggnadskommitté har den 31 juli 1956 avgivit betänkande med förslag angående permanenta fångvårdsanstalter i Tidaholm, Norrtälje, Säve (Skogome) samt angående provisorisk fångvårdsanstalt i Hälsingborg. Den 10 oktober 1956 har kommittén avlämnat förslag till byggnads-, arbets-, utrustnings- och personalplaner för centralanstalterna i Österåker och Kumla samt för kvinnoanstalten i Frövi (Hinseberg). Samma dag har kommittén avlämnat ett i vissa hänseenden reviderat förslag rörande anordnande av häkte på Skogome. Vidare har kommittén den 19 november 1956 inkommit med förslag att såsom tillfällig fångvårdsanstalt utnyttja vissa lokaler inom den för närvarande icke använda militära sjukhusanläggningen i Lärbro på Gotland. Slutligen har kommittén den 17 december 1956 avgivit förslag om förvärv av tomma fabrikslokaler i Ulriksfors och anläggande av en fångvårdsanstalt i anslutning till dessa lokaler.

I fråga om den närmare innebörden av dessa förslag och de beslut Kungl. Maj:t hittills fattat i anledning därav vill jag lämna en närmare redogörelse vid anmälan av ärenden angående kapitalinvesteringar att föreläggas 1957 års riksdag. I det följande torde dock få lämnas en översiktlig redogörelse för vidtagna åtgärder.

Genom beslut den 7 september 1956 har Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén att låta utföra ombyggnads- och ändringsarbeten inom kasernerna i Hälsingborg, så att lokalerna kan användas som en provisorisk fångvårdsanstalt för 170 manliga intagna, och genom beslut den 19 oktober 1956 har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att en provisorisk anstalt för vanligt fångförvar, benämnd Hälsingborg och tillhörande södra anstaltsgruppen, skall vara anordnad i dessa lokaler från och med den 1 november 1956 och tillsvidare.

Kungl. Maj:t, som den 31 augusti 1956 godkänt förvärvet av vissa markområden i Skogome, har den 7 september 1956 uppdragit åt kommittén att där låta igångsätta och utföra en första utbyggnad av permanent centralanstalt för västra anstaltsgruppen med slutna avdelningar för ca 80 intagna, ägnad att tillsvidare utnyttjas som provisoriskt häkte för Göteborgstrakten. Därefter har Kungl. Maj:t den 16 november 1956 på det sätt ändrat beslutet av den 7 september 1956 att utbyggnaden skulle avse avdelningar för ca 100 intagna.

I fråga om anläggningen i Tidaholm har Kungl. Maj:t den 26 oktober 1956 godkänt markförvärv från Tidaholms stad och den 16 november 1956 uppdragit åt kommittén att där låta igångsätta och utföra en permanent sluten sidoanstalt för ca 150 intagna, avsedd att anslutas till västra anstaltsgruppen. Beslutet avser dock icke verkstadsbyggnader, varom Kungl. Maj:t förklarat sig framdeles vilja meddela beslut.

Kungl. Maj:t har vidare genom beslut den 30 november 1956 uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att låta utföra reparations- och ombyggnadsarbeten vid vissa delar av den militära sjukhusanläggningen i Lärbro, så att lokalerna

snarast möjligt kan användas som en provisorisk anstalt för vanligt fångförvar för tillsvidare 116 manliga intagna och kan tagas i bruk successivt med början den 17 december 1956. Därvid har bland annat förordnats att den nya anstalten skall benämnas Lärbro och tillhöra östra anstaltsgruppen.

Genom beslut den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att förhyra fabrikslokaler i Ulriksfors för tiden den 1 januari—14 mars 1957 för inrättande av en tillfällig koloni; frågan om förvärv av anläggningen och byggnadsarbeten på denna har ansetts icke böra prövas av Kungl. Maj:t innan riksdagen tagit ställning. Jag har för avsikt att, sedan remissbehandlingen avslutats, anmäla frågan för årets riksdag. Frågan om förvärv av markområde i Norrtälje och om anläggning på denna plats har likaså ansetts böra i första hand underställas riksdagen. Av kommittén avlämnat förslag rörande centralanstalter i Österåker och Kumla stad samt kvinnoanstalt på Hinseberg är under remissbehandling.

Inom fångvården finns för närvarande (den 1 december 1956) 68 anstalter av olika slag med tillhoppa 3 675 platser. Den största delen av dessa anstalter användes för det ordinära fångklientelet. Dessa anstalter, som är fördelade på fyra anstaltsgrupper för det manliga och en grupp för det kvinnliga klientelet, rymmer tillhoppa 1 769 slutna och 1 124 öppna platser. För det yngre klientelet finnes en anstaltsgrupp med 136 slutna och 93 öppna platser. Säkerhetsanstalterna, som utgör en särskild anstaltsgrupp, rymmer 354 slutna och 85 öppna platser. Härtill kommer sjukhuset Håga med 70 platser. Samtliga platser fördelar sig alltså på 2 373 slutna och 1 302 öppna.

Då man beräknar antalet platser vid fångvårdsanstalterna, måste beaktas att nu angivna platsantal utvisar, hur många intagna anstalterna maximalt kan mottaga på ordinärt inrättade utrymmen. I praktiken kan emellertid hela detta utrymme i allmänhet icke utnyttjas. Vid varje slag av anstalter har man att räkna med att en viss del av utrymmet icke kan beläggas på grund av rengöring, reparation m. m. Intagningar, utskrivningar och förflyttningar omöjliggör också att antalet tillgängliga platser för varje dag är fullt belagt. Självfallet är det svårt att i siffror exakt uttrycka nu angivna förhållanden. Man bör dock reducera det nominella antalet platser med minst 10 procent. Man har alltså att räkna med att fångvården disponerar 3 300 platser.

Beläggningssiffrorna inom fångvården företer starka säsongmässiga fluktuationer. Antalet intagna brukar vara högst under tiden januari—mars. En hög beläggningssiffra utvisar också september—november. Dessa säsongmässiga variationer åskådliggöres av diagram, som finnes intagna såsom bilaga till proposition nr 111 år 1956 (s. 45). Av dessa diagram framgår även att överbeläggning i främsta rummet faller på de slutna anstalterna. Det är i allmänhet centralanstalterna inom anstaltsgrupperna, som utsättes för de största svårigheterna, då det gäller att omhändertaga ett antal intagna som långt överstiger antalet tillgängliga platser. Härvid måste utrymmen, avsedda för endast en person i stor utsträckning utnyttjas för flera intagna

**A. Antal intagna av olika kategorier på fängsvårdens anstalter den 1 dec. 1956,
jämfört med den 1 dec. 1955 och den 1 dec. 1953**

Kategori	1 dec.	1 dec.	1 dec.	Ökning eller minskning			
	1953	1955	1956	från 1 dec. 1953		från 1 dec. 1955	
	Antal	Antal	Antal	Antal	Proc.	Antal	Proc.
Häktade för brott	172	235	249	+ 77	+44,8	+ 14	+ 6,0
Häktade, undersökningsfall	149	203	172	+ 23	+15,4	- 31	-15,3
Straffångar	1 645	1 776	2 020	+375	+22,8	+244	+13,7
Fängelsefångar	500	689	881	+381	+76,2	+192	+27,9
Förvarade och internerade	439	432	421	- 18	- 4,1	- 11	- 2,5
Dömda till ungdomsfängelse	162	194	218	+ 56	+34,6	+ 24	+12,4
Övriga intagna	158	137	143	- 15	- 9,5	+ 6	+ 4,4
Summa	3 225	3 666	4 104	+879	+27,3	+438	+11,9

Från 1 dec. 1953 till motsvarande tidpunkt 1955 steg antalet intagna med 441 personer eller 13,7 procent. Till den 1 dec. 1956 steg antalet med ytterligare 438 personer eller tillsammans 27,3 procent, räknat från 1953. Under perioden 1953 till 1955 ökade fängelsefångarna kraftigast med en andel av 42,6 procent av hela ökningen. Från 1955 till 1956 visade däremot straffångarna den kraftigaste stegringen. Deras andel uppgick till 55,7 procent av ökningen under ettårsperioden.

**B. Antal straff- och fängelsefångar, intagna på fängsvårdens anstalter den 1 dec. 1956,
jämfört med den 1 dec. 1953 och den 9 dec. 1955.**

Verkställighetstid (Ådömd strafftid)	1 dec.	9 dec.	1 dec.	Ökning eller minskning			
	1953	1955	1956	från 1 dec. 1953		från 9 dec. 1955	
	Antal	Antal	Antal	Antal	Proc.	Antal	Proc.
t. o. m. 3 mån. (1—3 mån.)	527	682	930	+403	+76,5	+248	+36,4
» 4 » (4 mån.)	136	190	185	+ 49	+36,0	- 5	- 2,6
» 5 » (5 och 6 mån.)	225	320	343	+118	+52,5	+ 23	+ 7,2
» 6 » (7 mån.)	94	110	85	- 9	- 9,6	- 25	-22,7
» 1 år (8 mån.—1 år 2 mån.)	652	645	751	+ 99	+15,2	+106	+16,4
över 1 år (1 år 3 mån. och över)	511	491	592	+ 81	+15,7	+101	+20,6
Summa	2 145	2 438	2 886	+741	+34,5	+448	+18,4

**C. Antal trafikbrottslingar (rattfyllerister) bland straff- och fängelsefångar den 1 dec. 1956,
jämfört med den 1 dec. 1953 och den 9 dec. 1955.**

Verkställighetstid	1 dec.	9 dec.	1 dec.	Ökning			
	1953	1955	1956	från 1 dec. 1953		från 9 dec. 1955	
	Antal	Antal	Antal	Antal	Proc.	Antal	Proc.
t. o. m. 3 mån.	292	428	609	+317	+108,6	+181	+42,3
» 4 »	21	22	29	+ 8	—	+ 7	—
över 4 »	10	18	27	+ 17	—	+ 9	—
Summa	323	468	665	+342	+105,9	+197	+42,1

samtidigt och anstaltsutrymme som beräknats för annat ändamål än förläggning måste anlitas därtill.

Av bifogade tabell (tabell A) över antalet intagna av olika kategorier på fångvårdens anstalter den 1 december 1956, jämfört med den 1 december 1955 och den 1 december 1953, framgår att hela antalet intagna under 3-årsperioden stigit från 3 225 till 4 104 eller sålunda med 879, av vilka 438 faller på det sista årets ökning. Anmärkningsvärt är särskilt att den stegrade fångbeläggning, som förelåg den 1 december 1955 jämfört med förhållandena den 1 december 1953, till betydande del bestod av fängelsefångar, medan den ytterligare ökning som nu föreligger ett år senare också till stor del består av straffångar. Det kan vidare påpekas att antalet häktade utvisar en fortgående stegring. Denna är dock starkast under den förra delen av perioden och mindre utpräglad under det senaste året. Med hänsyn till de särskilda krav som bör ställas på förvaringen av häktade är denna ökning dock av stor betydelse. I bifogade uppställning över antal straff- och fängelsefångar vid samma tidpunkter (tabell B) har dessa grupper uppdelats med hänsyn till ådömda strafftider. Därav framgår att det alltjämt föreligger en kraftig stegring av sådana som har frihetsstraff på högst 3 månader. Det rör sig här till större delen om rattfyllerister; antalet har under 3-årsperioden mer än fördubblats. Enbart under det sista året uppgår ökningen till 180. Särskilt anmärkningsvärd är emellertid den starka ökningen av sådana som har långa strafftider. Till skillnad från de förhållanden, som förelåg för ett år sedan och ännu i våras, har intagna med verkställighetstider mellan 6 månader och ett år eller därutöver kraftigt ökat. Dessa grupper har sålunda under sista året ökat med tillhoppa 207, vilket är mer än hela platsantalet i en större centralanstalt, såsom Härlanda eller Malmöanstalten.

Vid behandlingen av fångvårdens platsbehov i propositionen nr 111 till 1956 års riksdag räknade jag med att ytterligare 300 platser för ordinärt fångklientel ofördröjligen borde inrättas och denna uppfattning biträdades i huvudsak av riksdagen. Genom de åtgärder som hittills vidtagits har i första hand byggnadsverksamhet igångsatts för att åstadkomma ett tillskott av välbehövliga slutna utrymmen. I avbidan på att dessa hinner färdigställas har, såsom jag redan anfört, utrymmen anskaffats genom olika åtgärder. Sålunda har anstalten i Hälsingborg tagits i bruk. Det kan beräknas att den kort efter årsskiftet kan rymma ett 100-tal intagna och senare under våren uppnå full beläggning med 170. På Lärbro, som är beräknat inrymma 116 platser, torde likaså antalet intagna få ökas successivt under våren, beroende på den takt i vilken förläggningslokalerna kan göras i ordning och sysselsättning stå till förfogande. Man kan räkna med att under den närmaste tiden 30—50 intagna skall kunna mottagas på anstalten. På det förhrydda Ulrikfors torde 30 à 35 intagna kunna mottagas redan på nyåret. Därest riksdagen beslutar att inköpa anläggningen och anslår medel till byggnadsarbeten på denna, torde beläggningen kunna fördubblas hösten 1957 och full beläggning på omkring 130 intagna uppnås våren 1958. Enligt beslut den

31 augusti 1956 har Kungl. Maj:t godkänt fångvårdsstyrelsens åtgärd att vid Hinseberg inrätta en tillfällig koloni för män, ansluten till östra anstaltsgruppen. Antalet intagna uppgår för närvarande till omkring 80. En del av dem skall sysselsättas med de byggnadsarbeten, som avser att på Hinseberg skapa en differentierad anstalt för kvinnligt klientel.

Till nu angivna anläggningar kommer ett flertal mindre sådana som inrättats under höstens lopp. Sålunda har, på förslag av fångvårdsstyrelsen, en koloni anordnats i förhyrda lokaler i Torhult i Älvsborgs län med plats för 30 intagna. Kolonier har vidare anordnats på fastigheten Hyttan i Sala stad med 24 platser och på Oppeby gård invid Nyköping, likaledes med 24 platser, varjämte ytterligare 20 platser torde kunna anordnas vid Kungsgården under Svartsjöanstalten, allt enligt förslag av fångvårdsstyrelsen.

De åtgärder av skilda slag som alltså vidtagits för att omedelbart lätta den betydande platsbristen inom fångvården har tillfört denna fler platser än som vid frågans behandling våren 1956 ansågs omedelbart behövliga. Tydligt är emellertid att den starka ökningen av antalet intagna, som icke avmattats utan tvärtom ytterligare stegrats den senaste tiden och genom förskjutningen till intagna med längre strafftider fått en allvarligare karaktär, ställer ett ännu större krav på anstaltsutrymmen än man kunnat räkna med under förra våren. Ett betydelsefullt platstillskott kan emellertid vinnas genom att byggnadsverksamheten på Skogome kommit väl i gång och kan väntas i huvudsak lösa Härlandaanstaltens behov av platser för häktade. Det beräknas för närvarande att anläggningen å Skogome skall stå färdig i maj eller juni 1957. Vidare bör det meddelade beslutet om uppförande av Tidaholmsanstalten fullföljas så snabbt som möjligt.

Av stor betydelse för att efter hand stärka fångvårdens resurser är att det tidigare beslutade byggnadsprogrammet rörande ungdoms- och säkerhetsanstalter fullföljes enligt planerna. Frågan om byggnadsverksamhet på Hinseberg, varom förslag föreligger och är under remiss, torde få underställas riksdagen. I fråga om ersättningsanstalter för Långholmen pågår planerings- och ritningsarbeten, vilka självfallet bör bedrivas skyndsamt. Det kan dock icke beräknas att några egentliga byggnadsarbeten på dessa anstalter skall kunna komma i gång redan under nästa budgetår.

Såsom jag tidigare vid flera tillfällen framhållit är personalfrågorna inom fångvården av minst lika stor betydelse för fångvårdens modernisering som anskaffandet av lämpliga byggnader. En effektiv människovård kräver helt andra insatser från personalen än en straffverkställighet som begränsar sig till rutinartad bevakning av de intagna. Det är därför av stor vikt att fångvården har tillgång på kvalificerad personal och att det kan skapas ett av vårdsynpunkter präglat samarbete på anstalterna.

Det är också av stor betydelse att den sedan länge pågående utbyggnaden av den öppna vården fortsättes, så att samhällets åtgärder på detta område mot brottsligheten kan bedrivas ändamålsenligt och effektivt. En ny etapp i den successiva uppbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen synes därför nu böra beslutas. Frågor av grundläggande betydelse för eftervård och

övrig kriminalvård i frihet behandlas i strafflagberedningens nyligen avlämnade betänkande med förslag till skyddslag, och utredningar på detta område pågår vidare inom 1956 års eftervårdsutredning. Det synes vara särskilt önskvärt att den viktiga frågan om frigivnas och provutskrivnas bostadsförhållanden, med hänsyn till dess inverkan på återfallsbrottligheten, klarlägges. För närvarande torde dock icke föreligga möjlighet att anordna annat än vissa försök i liten skala i anslutning till den pågående utredningen. Det är vidare angeläget att på olika sätt understödja kriminologisk forskning eller att direkt anordna speciella kriminologiska undersökningar för att vinna den för all kriminalvård nödvändiga kunskapen om kriminalitetens orsaker och utbredning.

[33] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	977 800	1 104 709
1956/57 (statsliggaren s. 129).....	1 054 600	
1957/58 förslag	1 371 100	

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 11/8, 31/10 1956) hemställer, att anslaget höjes med 347 300 kronor.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
a) 1 byrådirektör Ce 31—Ca 31 (administrativa byrån)	—
b) 1 förste byråsekreterare Ce 29—Ca 29 (för anstaltsvårdsärenden; socialbyrån)	—
2. Personalförstärkningar m. m.	
A. I anslutning till förslag av fångvårdsstyrelseutredningen	
a) Medel för dubbling av vissa tjänster	40 000
b) 4 amanuenser (1 straffregistret, 1 socialbyråns juridiska sektion, 2 arbetsbyrån)	77 856
3 biträden rb (administrativa byrån, socialbyrån, arbetsbyrån) .	26 172
B. I övrigt	
a) Utredning rörande anstaltsbeläggningen	47 000
b) Interneringsnämnden:	
1 biträde rb	8 724
c) Vikariatsmedel	99 000
d) Arvode för utredning om driftsstatistik m. m.	3 000
3. Omräkning	
a) Höjning av rörligt tillägg	41 700
b) Löneklassuppflyttningar	3 792
4. Avrundning	56
	<hr/>
	347 300

M o t i v

Fångvårdsstyrelsen framhåller inledningsvis, att den i avvaktan på resultatet av 1955 års fångvårdsstyrelseutredning i anslagsäskandena för nästa budgetår endast upptagit förslag till sådana tjänsteförändringar och personalförstärkningar m. m., vilka med hänsyn till bestående eller tillfälliga arbetsuppgifter icke kan anstå. Styrelsen erinrar om att utredningen hos Kungl. Maj:t hemställt dels att överdirektörsämbetet samt två byråchefstjänster hos styrelsen skulle till och med den 31 december dubbleras, dels ock att personalen skulle intill samma tidpunkt förstärkas med fyra amanuenser och tre biträden rb.

1 a) och 1 b). Till stöd för förslagen om ordinariesättning anföres, att ett stadigvarande behov föreligger av tjänsterna.

2 B. a). Fångvårdsstyrelsens yrkande om medelsanvisning för utredning rörande anstaltsbeläggningen har tillkommit sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 6 juli 1956 uppdragit åt styrelsen att i samråd med riksåklagarämbetet, statistiska centralbyrån och fångvårdsstyrelseutredningen verkställa utredning och framlägga förslag angående lämplig *organisation för upprättande av prognoser beträffande brottsligheten*, främst ägnade att bedöma den väntade beläggningen på fångvårdens anstalter. *Fångvårdsstyrelsen* har i skrivelse den 31 oktober 1956 närmare preciserat sitt yrkande samt efter samråd med nyssnämnda myndigheter hemställt, att åt styrelsen uppdrages att med anlitan av särskilt förordnad expert under budgetåret 1956/57 bedriva prognosverksamhet, att en utredningsavdelning för verksamheten inrättas från och med den 1 juli 1957, att avdelningen förlägges till fångvårdsstyrelsen och att den erhåller en försöksorganisation bestående av en expert med ställning såsom byrådirektör i Cg 31, ett kanslibitråde i Cg 11 och ett biträde i reglerad befordringsgång samt att med det slutliga beslutet om avdelningens organisation måtte anstå till dess man genom försöksorganisationens verksamhet erhållit ett bättre underlag för bedömandet av hur avdelningen lämpligen bör vara organiserad.

2 B. b). Personalförstärkningen för interneringsnämnden motiveras med att arbetsbördan i nämnden i avsevärd grad ökat sedan lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt trädde i kraft den 1 januari 1946.

2 B. c). Styrelsen anser det nödvändigt att vikariatsmedlen uppräknas. Med det för nästa budgetår äskade beloppet, 99 000 kronor, skulle vikariemedlen uppgå till en åttondel av nuvarande löner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän samt lönerna för de befattningar, varom styrelsen gör framställning för nästa budgetår.

2 B. d). Detta yrkande har framställts tidigare (II ht 1956 s. 75 under 2 g). Styrelsen framhåller nu, att den starka och hastiga ökningen av beläggningen på fångvårdsanstalterna gjort det än mera angeläget att medel beviljas för att få till stånd en förvaltningsekonomisk statistik.

Yttrandet

Statskontoret erinrar om att ämbetsverket i utlåtande den 4 juli 1956 över framställning av fångvårdsstyrelsen om förstärkning av personalen med fyra amanuenser och tre biträden tillstyrkte, att medel beräknades för ytterligare två amanuenser och två biträden. I avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande fångvårdsstyrelsens organisation och arbetsförhållanden bör enligt statskontorets mening någon ändring i övrigt ej vidtagas i styrelsens fasta personaluppsättning. Ämbetsverket är därför icke berett tillstyrka styrelsens yrkanden om tjänsteförändringar och om medel till ett biträde, avsett för interneringsnämnden. För sistnämnda ändamål torde ett mindre belopp böra anvisas för anställande av tillfällig arbetskraft. Någon ändring av hittills tillämpade grunder för beräkning av medel till vikarier bör ej vidtagas i avvaktan på resultatet av förenämnda utredningsarbete. Styrelsens yrkande om anvisande av medel för åstadkommande av en förvaltningsekonomisk statistik framfördes i anslagsäskande för innevarande budgetår utan att vinna bifall. Statskontoret förutsätter, att ej heller den förnyade framställningen vinner beaktande. — Statskontoret erinrar vidare om att särskilda utredningsmän nyligen erhållit i uppdrag att verkställa utredning rörande den officiella statistikens omfång, utformning och grad av centralisering. Då frågan om upprättande av prognoser beträffande brottsligheten torde vara av beskaffenhet att böra beaktas av de sakkunniga vid fullgörande av deras uppdrag, är ämbetsverket icke berett tillstyrka att för ändamålet tillskapas en särskild utredningsavdelning inom fångvårdsstyrelsen. Därest det emellertid skulle befinnas erforderligt att i avvaktan på resultatet av berörda utredning inrätta en försöksorganisation, synes personaluppsättningen i vart fall böra begränsas till en extra befattningshavare i högst 29 lönegraden samt ett biträde i reglerad befordringsgång.

Statens lönenämnd. Därest den föreslagna avdelningen för utredning rörande anstaltsbeläggningen skulle erhålla självständig ställning och icke inordnas i någon byrå, har statens lönenämnd icke något att erinra mot vad i framställningen föreslagits beträffande löneställningen för avdelningens befattningshavare.

1955 års fångvårdsstyrelseutredning har i yttrande över fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden uttalat, att något slutligt beslut angående styrelsens organisation icke torde hinna träffas och genomföras före utgången av budgetåret 1957/58. Utredningen räknar icke med att kunna avge sitt slutliga förslag till organisation av styrelsen förrän tidigast i mitten av år 1957. Förslagen om ordinariesättning av vissa tjänster anser sig utredningen under sådana förhållanden av principiella skäl icke kunna tillstyrka.

Vad angår föreslagna personalförstärkningar torde man enligt utredningen få räkna med att även under budgetåret 1957/58 tillgodose styrelsens behov av personal utöver gällande personalplan genom provisoriska åtgärder. Det för dubblering av högre befattningar äskade beloppet å 40 000 kronor finner utredningen väl lågt, men den förutsätter att de medel, som därutöver kan bli erforderliga, ställs till styrelsens förfogande. I övrigt föror-

dar utredningen att, i avbidan på dess slutliga förslag, belopp motsvarande lönen till fyra amanuenser och tre biträden rb hos styrelsen samt ett biträde rb i interneringsnämnden skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande under budgetåret 1957/58.

Departementschefen

Med hänsyn till den pågående utredningen om fångvårdsstyrelsens organisation och arbetsförhållanden finner jag mig icke nu böra ta ställning till styrelsens förslag om ordinariesättning av vissa tjänster.

På sätt jag senare denna dag kommer att närmare anmäla i samband med äskanden å tilläggsstat för budgetåret 1956/57 har det för nämnda budgetår befunnits erforderligt att dels från och med den 16 maj 1956 och intill budgetårets utgång förordna byråchefen i medicinalstyrelsen Erik Annell att bestrida vissa på överdirektören och chefen för fångvårdsstyrelsen ankommande göromål, dels förordna befattningshavare att med motsvarande tjänstebefrielse för byråcheferna å fångvårdsstyrelsens administrativa byrå och socialbyrå på nämnda byråer tillsvidare till och med den 30 juni 1957 bestrida vissa på byråchefen ankommande göromål, dels ock förordna om förstärkning av den icke ordinarie personalen med fyra amanuenser och fem biträden för skriv- och kontorsgöromål. Då anledning finnes antaga att personalförstärkning under budgetåret 1957/58 kommer att erfordras i minst samma omfattning som för budgetåret 1956/57 föreslår jag att medel anvisas i överensstämmelse härmed. Kostnaderna för de nämnda dubbleringarna av tjänster uppgår till 98 200 kronor och personalförstärkningarna av icke-ordinarie personal till 117 600 kronor, med vilka belopp anslaget torde uppräknas.

Anslaget torde vidare böra höjas med 8 700 kronor för skrivhjälp till interneringsnämnden samt med 13 500 kronor vikariemedel.

Med hänsyn till de överväganden som pågår rörande kriminalstatistiken finner jag mig icke kunna föreslå medel för en särskild utredningsavdelning för prognoser inom fångvårdsstyrelsen. Icke heller kan jag tillstyrka särskilda medel för utredning om driftsstatistik.

Med hänsyn till avsedd uppräknings av arvoden föreslår jag att anslaget höjes med 3 000 kronor. Vidare bör anslaget på grund av automatiska utgiftsökningar uppräknas med 75 500 kronor huvudsakligen med anledning av 1956 års lönehöjning.

Anslaget bör alltså uppräknas med $(98\,200 + 117\,600 + 8\,700 + 13\,500 + 3\,000 + 75\,500)$ 316 500 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 496 400 (+ 76 900) kronor;
 arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t 15 600 (+ 3 000) kronor;
 avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 548 200 (+ 134 000) kronor;
 rörligt tillägg 310 900 (+ 102 600) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 1 371 100 (+ 316 500) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att
 a) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen
 att tillämpas under budgetåret 1957/58:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän <i>förslags-</i> <i>vis</i>	496 400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	15 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	548 200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	310 900
	<hr/>
	Summa kronor 1 371 100

b) till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1957/
 58 anvisa ett förslagsanslag av 1 371 100 kronor.

[34] 2. Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	161 200	162 964
1956/57 (statsliggaren s. 131)	163 400	
1957/58 förslag	178 400	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsstyrelsen har anvisats bland annat 6 300 kronor till sjukvård m. m. (8 400), 31 000 kronor till reseersättningar (27 300), 10 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (12 500) och 114 600 kronor till övriga expenser (113 300).

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 11/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 16 500 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	3 000
2. Övriga expenser	13 500
	<hr/>
	16 500

M o t i v

1. Uppräkningen påkallas av den beslutade höjningen av traktamentsbeloppen och den bebådade höjningen av priserna å järnvägsbiljetter.

2. För anskaffning av inventarier m. m. till vissa nya befattningshavare begäres ett engångsbelopp av 7 000 kronor. I övrigt betingas ökningen av stegrade löpande kostnader.

Yttrande

Statskontoret. Anslagsposterna till sjukvård m. m. samt till bränsle, lyse och vatten synes med hänsyn till belastningen böra höjas till 8 500 respektive 12 000 kronor. Den föreslagna höjningen av posten till reseersättningar torde kunna begränsas till 2 000 kronor. Anslagsbehovet under delposten till övriga expenser lär slutligen bli beroende på den personalförstärkning, som kan komma att medgivas.

Departementschefen

Posten till sjukvård m. m. torde med hänsyn till senaste belastningssiffror böra uppräknas med 2 000 kronor.

Jag tillstyrker att posten till reseersättningar, i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag, höjes med 3 000 kronor.

På grund av stegrade utgifter under posten till bränsle, lyse och vatten bör posten ökas med 2 000 kronor.

Vad beträffar posten till övriga expenser förordar jag en höjning med 8 000 kronor, bland annat med hänsyn till att ungdomsfängelsenämnden inflyttat i nya lokaler.

Anslaget bör alltså bestämmas till (163 400 + 2 000 + 3 000 + 2 000 + 8 000) 178 400 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret
1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 178 400 kronor.

[35] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1955/56	16 587 400	18 196 420
1956/57 (statsliggaren s. 131) ..	18 226 400	
1957/58 förslag	23 944 300	

Yrkanden

Fångvårdsstyrelsen (skr. 18/8 1956) hemställer, att anslaget höjes med 2 135 200 kronor.

	Ökning	Minskning
I. Tjänsteförändringar		
A. Styresmän m. fl.		
1) 1 anstaltsdirektör Ca 27—direktör Ca 29 (Norrköping).....		2 052
2) 2 föreståndare Ca 23—anstaltsdirektörer Ca 27 (Gävle, Kristianstad).....		8 304
3) 3 föreståndare Ca 23—direktörer Ca 27 (Karlstad, Kalmar, Västervik).....		12 456

Ökning Minskning

B. Personal i arbetsdrift

1) Anstalterna för unga

27 yrkeslärare lgr 20—22; 24 yrkesmästare lgr 14, 16 och 18—yrkeslärare lgr 20 (därav 4 vid Skenäs; jfr prop. 1955: 140); 1 överkonstapel Ce 14—trädgårdsmästare Ce 18 (Ystad); 3 vaktkonstaplar Ce 12—förmän Ce 12 (Uppsala, Ystad) 124 884

2) Övriga anstalter

a) 1 assistent Ce 22 (skolchef)—arbetsföreståndare Ce 23 (Västerås) 948

b) 1 yrkesmästare Ce 14—Ca 18 (Hall) 2 040

c) 5 yrkesmästare lgr 14—16 (Gävle, Långholmen 2, Härlanda, Karlstad) 4 320

d) 10 vaktkonstaplar Cg 12—yrkesmästare lgr 16 och 18 (Långholmen, Örebro, Härlanda 2, Vänersborg, Malmö 2, Hall, Härnösand, Ollestad) 30 576

e) 5 vaktkonstaplar Cg 12—förste arbetsterapeuter lgr 16 (Långholmen, Härlanda, Härnösand, Malmö, Håga) 11 760

f) 1 vaktkonstapel Cg 12—arbetsterapeut Ce 14 (Uppsala) 1 488

g) 7 vaktkonstaplar Ce 12—arbetsterapeuter eller yrkesmästare eller överkonstaplar Ce 14 (Gävle, Långholmen, Lockerud, Norrköping, Kalmar 2, Växjö) 5 712

h) 10 yrkesmästare Ce 16—Ca 16; 15 yrkesmästare Ce 14—Ca 14; 2 yrkesmästare Cg 16—Ce 16; 5 yrkesmästare Cg 14—Ce 14; 5 arbetsterapeuter Ce 14—Ca 14 6 008

C. Personal i bevakningstjänst

1) Anstalterna för unga

3 tillsynsmän Ce 18—Ca 18 (Roxtuna); 12 överkonstaplar lgr 14—tillsynsmän lgr 18; 53 vaktkonstaplar lgr 12—vårdare lgr 12 24 480

2) Övriga anstalter

a) 4 uppsyningsmän Ca 16—Ca 18 (kronohäktet å Långholmen, Hall, Mariestad, Härnösand); 8 överkonstaplar Ca 14—uppsyningsmän Ca 16 (vid vissa gamla straffängelser samt Västervik); 2 överkonstaplar Ca 14—uppsyningsmän Ca 16 (sinnessjukavd. vid Malmö och Härlanda) 13 344

b) 4 dagkonstaplar Ca 12—överkonstaplar Ca 14 (Kalmar, Karlstad, Jönköping, Falun) 1 584

	Ökning	Minskning
c) 3 vaktkonstaplar Ca 12—materialförvaltare Ca 14	2 448	
d) 10 överkonstaplar Ce 14—Ca 14	—	—
e) 50 vaktkonstaplar Ce 12—Ca 12	—	—
D. Sjukvårdspersonal		
1 översköterska Cg 15—Ce 15 (Roxtuna)	420	
E. Ekonomipersonal		
1 köksföreståndare Ca 14—Ca 18 och 1 biträdande köksföreståndare Ca 12—Ca 16 (Långholmen); 4 köksföreståndare Ca 12—Ca 16 (Härlanda, Malmö, Härnösand, Hall); 3 köksföreståndare Ca 12—Ca 14 (Växjö, Norrköping, Mariestad); 1 köksföreståndare Ca 12—biträdande husföreståndare Ca 13 (Skenäs)	13 284	
F. Kontorspersonal m. fl.		
1 kontorist Ca 13—kansliskrivare Ca 15 (kameralt biträde, Mariestad)	840	
II. Personalförstärkningar		
1) Skenäs (jfr prop. 140: 1955)		
1 psykolog Ce 29; 2 assistenter Ce 23; 1 husföreståndare Ce 19; 1 kontorist Ce 13; 1 tillsynsman Ca 18; 3 vårdare Ca 12 och 3 vårdare Ce 12; 1 förman Ce 12	169 836	
2) Övriga anstalter		
A. Styresmän m. fl.		
1 assistent för undervisning m. m. Ce 25 (Långholmen)	20 532	
B. Socialvårdspersonal		
5 kuratorer Ce 18 (Långholmen, Vänersborg, Örebro, Kristianstad, Svartsjö)	67 020	
C. Personal i arbetsdrift		
a) 5 yrkeslärare Ce 22 (Skenäs 2, Roxtuna 3)	84 180	
b) 3 yrkesmästare Ce 18 (icke anstaltsbundna 2, Vångdalen 1); 4 yrkesmästare Ce 16 (Vänersborg, Måshult, Tenhult, Grötingen); 2 yrkesmästare Ce 14 (Visby, Karlskrona)	111 852	
c) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Nyköping)	11 364	
D. Personal i bevakning		
19 överkonstaplar Ce 14 (vid kolonier)	215 916	
E. Kontorspersonal m. fl.		
a) 1 bokhållare Ce 21 och 1 kansliskrivare Ce 15 (Långholmen)	28 368	
b) 6 kontorister Ce 13 (ingenjörerna å centralanstalterna)	65 664	
c) 1 kanslibiträde Ce 11 (Karlskrona)	10 224	
d) Höjda arvoden till fritidsledare (från 56 000 till 66 000)	10 000	

	Ökning	Minskning
III. Arvoden och särskilda ersättningar		
1) Höjda arvoden till kroppssjukläkare m. fl.	40 000	
2) Höjd ersättning för sinnesundersökning	50 000	
3) Ersättning för läkarvård enligt provinsialläkartaxan..	5 700	
4) Ersättning för religionsvård	5 000	
5) Ersättning för undervisning i skolämnen m. m.	19 000	
6) Ersättning för yrkesrådgivning	2 000	
7) Ersättning för passning av port och gård vid anstalten i Norrköping	800	
8) Ersättning för yrkesrådgivning åt ungdomsfängelse ådomda		10 700
9) Arvode till paviljongbiträde vid Skenäs	2 400	
IV. Omräkning		
1) Säkerhetsanstalten i Hudiksvall 1 yrkesmästare Cg 16; 3 vaktkonstaplar Cg 12; 1 råd- givande psykiater; 1 socialkurator	45 192	
2) Aspirantutbildning	12 200	
3) Höjning av rörligt tillägg	686 700	
4) Höjning av obekvämetstillägget	215 000	
V. Avrundning	4	
	<u>2 145 900</u>	<u>10 700</u>
		+ 2 135 200

Motiv

I. Tjänsteförändringar

Fångvårdsstyrelsen anmäler inledningsvis, att vederbörande intresseorganisationer gjort framställningar hos styrelsen om vissa tjänsteförändringar för personal inom styrelsens verksamhetsområde. Styrelsen erinrar vidare om att den i skrivelse den 3 april 1956 upptagit frågan om förbättrad lönegradsplacering för fångvårdens arbetsledarpersonal samt därvid hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för utredning rörande anställnings- och avlöningsförhållandena för nämnda personal. Styrelsen hemställer nu, att frågan om löneställningen över huvud för befattningshavare vid fångvårdsanstalterna och inom skyddskonsulentorganisationen måtte utredas.

Styrelsen erinrar tillika om statsutskottets (utl. 1956: 143) av riksdagen godkända uttalande, att personalorganisationen inom ungdomsräjongen bör anpassas efter ungdomsvårdsskolorna. Då arbetsledarna vid ungdomsvårdsskolornas verkstäder för närvarande — under benämningen yrkeslärare — är placerade i lönegrad 20, bör till samma lönegrad uppflyttas de befattningshavare inom arbetsdriften vid fångvårdens anstalter för unga, som har samma ställning som arbetsledarna vid ungdomsvårdsskolorna. Att det oaktat styrelsen föreslår uppflyttning av yrkeslärarna från lönegrad 20 till 22 beror bland annat på att erfarenheten givit vid handen, att det ur rekryte-

ringssynpunkt är nödvändigt att fångvårdens yrkeslärare placeras högre än lärare vid central verkstadsskola. Lärarna vid sistnämnda skolor åtnjuta nämligen vissa förmåner, som icke tillkommer fångvårdens yrkeslärare, vartill kommer att elevmaterialet inom fångvården är betydligt mera svårfostrat. I fråga om bevakningspersonalen upprepar styrelsen tidigare gjorda framställningar om förbättrad löneställning för befälet inom ifrågavarande kategori.

Bland övriga förslag till tjänsteförändringar, som styrelsen framlägger, må nämnas uppflyttning av tre vaktkonstaplar Ca 12 till materialförvaltare Ca 14. Till motivering härför anföres, att det befunnits nödvändigt att vid de större anstalterna, i regel av tillsynspersonalen, avdela särskilda befattningshavare för att handha anstalternas förråd av beklädnadspersedlar m. m. ävensom de intagnas civila persedlar. De befattningshavare, som fullgör dessa uppgifter, bör med hänsyn till kraven på noggrannhet och omdöme ha ställning av materialförvaltare i lönegrad 14. Vidare upprepar styrelsen sitt i olika sammanhang tidigare framlagda förslag om förbättrad löneställning för fångvårdens köksföreståndare (jfr II ht 1956 s. 107). Härvid åberopas rekryteringssvårigheter så länge fångvårdens köksföreståndare icke i lönehänseende är jämställda med motsvarande befattningshavare vid sinnessjukhusen.

II. Personalförstärkningar

2. A. I och med att gruppindelningen genomfördes år 1954 indrogs vid anstalten å Långholmen befattningen som lärarassistent. Undervisnings- och fritidsverksamheten vid anstalten handhaves för närvarande helt av deltidsanställda arvodesavlönade fritidsledare, vilka i regel icke har någon praktisk erfarenhet av fångvård eller annat anstaltsarbete. Ytterligare en assistent behöver därför anställas.

2. B. För närvarande är medel beräknade för två kuratorer vid anstalten å Långholmen. Styrelsen upprepar nu sin de senaste två åren gjorda framställning om ytterligare en kurator vid anstalten (jfr prop. 1955: 140 s. 97 och II ht 1956 s. 110). Den föreslagna kuratorstjänsten vid den å alkoholistanstalten å Svartsjö inrättade fångvårdsanstalten betingas bland annat av att de nya riktlinjerna för nykterhetsvården förutsätter en väsentligt intensifierad omvårdnad av de intagna. Även vid anstalterna i Vänersborg, Örebro och Kristianstad erfordras erfarenhetsmässigt kuratorsbefattningar.

2. C. a). Det har visat sig nödvändigt, att yrkeslärarna vid ungdomsanstalten Roxtuna erhåller biträde i sin undervisningsverksamhet, om denna skall kunna genomföras i avsedd omfattning. För detta ändamål föreslår styrelsen, att ytterligare tre yrkeslärarbefattningar i lönegrad Ce 22 inrättas, en för mekaniskt arbete, en för bilreparation och en för byggnadsarbete. Som konsekvens härav finner styrelsen det erforderligt, att även Skenäsanstalten erhåller två yrkeslärare vid vardera verkstaden, i all synnerhet som antalet elever vid varje verkstad har beräknats till 12 mot 10 på Roxtuna.

2. C. b). Av de föreslagna yrkesmästartjänsterna avses två icke anstalts-

bundna för ledning av de byggnadsarbeten, som utföres i fångvårdens egen regi. För dylika arbeten disponeras för närvarande tre arbetsledartjänster. Förslaget motiveras med den ökade byggnadsverksamheten.

2. D. Styrelsen har funnit det ofrånkomligt, att varje koloni (förläggning) erhåller en överkonstapel för tillsynstjänst. Härigenom vinnes, att den nuvarande överkonstapeln helt kan ägna sig åt arbetsdriften, att den nye överkonstapeln blir ställföreträdare för styresmannen med avlösartjänstgöring under dennes fridagar, att tillsyn kan ske av förläggningen även under de intagnas fritid samt att vissa transporter kan företagas av överkonstapeln.

2. E. b). Såväl fångvårdsstyrelsen som fångvårdens organisationskommitté har i samband med anslagsäskande för innevarande budgetår framhållit angelägenheten av att ingenjörerna å centralanstalterna avlastas en del löpande göromål. För ändamålet bör inrättas kontoristtjänster i lönegrad Ce 13.

III. 5. Av den under posten till ersättning för undervisning i skolämnena m. m. föreslagna ökningen avses ett belopp av 14 000 kronor till undervisning för erhållande av körkort. Enligt styrelsens mening torde det icke råda tvivel om att det i vissa fall innebär en ur återanpassningssynpunkt riktig behandling att bereda en intagen tillfälle att skaffa sig körkortskompetens.

Fångvårdens byggnadskommitté har den 31 juli 1956 avlämnat förslag angående permanenta fångvårdsanstalter i Tidaholm, Norrtälje och Säve (Skogome) samt angående en provisorisk fångvårdsanstalt i Hälsingborg. Därjämte har kommittén i skrivelser den 25 oktober och den 10 september 1956 gjort vissa ytterligare beräkningar av personalbehovet vid anstalterna i Hälsingborg och i Skogome samt den nya avdelningen vid centralanstalten Hall. I fråga om Hall har kommittén angivit ett överslagsvis beräknat belopp.

Vidare har kommittén föreslagit inrättande av en tillfällig koloni för män vid den blivande kvinnoanstalten Hinseberg (Frövi) (skr. 31/8 1956) samt en provisorisk fångvårdsanläggning i Lärbro, Gotlands län (skr. 19/11 1956).

Skogome

Antal	Lönegrad
1 bitr. fångvårdsinspektör	27
1 fångvårdsassistent	23
1 uppsyningsman	16
2 arbetsterapeuter	14
3 överkonstaplar	14
1 förrådsförman	13
1 kontorist	13
1 reparatör	12
25 vaktkonstaplar	12
2 bilförare	11

Antal	Lönegrad
1 kanslibitråde	11
2 vaktfruar	10
1 biträde rb	8

Tidaholm

1 anstaltsdirektör	29
1 arbetsföreståndare	25
1 fångvårdsassistent	23
1 bokhållare	21
1 förste yrkesmästare	20
1 social kurator	18
1 uppsyningsman	18
2 yrkesmästare	18
4 yrkesmästare	16
1 yrkesmästare (förrådsförvaltare)	16
1 arbetsterapeut	14
6 yrkesmästare	14
6 överkonstaplar	14
1 förrådsförman	13
1 förste skötare	13
2 kontorister	13
1 maskinist	13
1 köksföreståndare	12
1 bitr. köksföreståndare	12
2 hantverkare	12
1 reparatör	12
1 skötare	12
24 vaktkonstaplar	12
2 bilförare	11
1 kanslibitråde	11
1 biträde rb	8
1 telefonist rb	8

Hälsingborg

1 anstaltsdirektör	29
1 arbetsassistent	23
1 fångvårdsassistent	23
1 bokhållare	21
1 social kurator	18
1 uppsyningsman	18
2 yrkesmästare	18
4 yrkesmästare	16
1 yrkesmästare (förrådsförvaltare)	16

Antal	Lönegrad
8 yrkesmästare	14
6 överkonstaplar	14
1 förrådsförmän	13
1 förste skötare	13
1 kontorist	13
1 hantverkare	12
1 köksföreståndare	12
1 skötare	12
39 vaktkonstaplar	12
2 bilförare	11
2 kanslibiträden	11
2 biträden rb	8
1 telefonist rb	8
1 ekonomibiträde	7

Hinseberg

1 föreståndare	23
1 social kurator	18
1 uppsyningsman	16
3 yrkesmästare	16
3 förste förmän	14
1 överkonstapel	14
1 köksföreståndare	12
6 vaktkonstaplar	12
1 kanslibiträde	11
1 biträde rb	8

Lärbro

1 anstaltsdirektör	27
1 ingenjör rb	21
1 social kurator	18
1 yrkesmästare	18
1 uppsyningsman	16
2 yrkesmästare	16
6 yrkesmästare	14
5 överkonstaplar	14
1 kontorist	13
1 maskinist	13
1 köksföreståndare	12
17 vaktkonstaplar	12
1 bilförare	11
1 kanslibiträde	11
1 biträde rb	8

Slutligen har *fångvårdsstyrelsen* föreslagit inrättande av följande kolonier, nämligen Hyttan (Sala) (skr. 22/9 1956), Oppeby (Nyköping) (skr. 9/11 1956) och Kungsgården (Svartsjö) (skr. 20/11 1956).

Hyttan

Antal	Lönegrad
1 föreståndare	21
1 yrkesmästare	16
1 yrkesmästare	14
1 överkonstapel	14
3 vaktkonstaplar	12
1 ekonomibitråde	8

Oppeby

1 föreståndare	21
1 yrkesmästare	16
1 yrkesmästare	14
1 överkonstapel	14
3 vaktkonstaplar	12
1 ekonomibitråde	8

Kungsgården

1 överkonstapel (arbetsledning)	14
1 vaktkonstapel (tillsyn)	12
1 ekonomibitråde	8

1956 års *eftervårdsutredning* (skr. 19/11 1956) hemställer i anslutning till förslag om anordnande av ett frigångshem i Nacka stad, att medel måtte beräknas under förevarande anslag för avlöning av följande personal vid hemmet.

1. 1 uppsyningsman Ce 16	Ökning 12 228
2. 2 vaktkonstaplar Ce 12	21 092
3. 1 ekonomibitråde Ce 8	9 132
4. Kostnader för vikarier m. m.	4 126
	<hr/> avrundat 46 500

Slutligen må erinras om att sedan hösten 1953 bland olika kategorier av kriminalvårdsklientelet bedrivits *grupptherapeutisk försöksverksamhet* av en särskild expert. Denne har i en promemoria den 28 november 1956 redogjort för verksamhetens omfattning under innevarande budgetår samt jämväl framfört önskemål om viss utvidgning av denna under nästkommande budgetår.

Yttranden

Statskontoret har i fråga om föreslagen personalförstärkning vid Roxtunaanstalten utalat, att personalorganisationen varit föremål för ingående prövning i samband med anstaltens tillkomst (prop. 1952: 151) och att anstalten med hänsyn till dess speciella karaktär blivit väl försedd med personal. Mot bakgrunden härav och då tidigare framfört förslag om motsvarande personalförstärkning ej ansetts böra beaktas vid medelsanvisningen för budgetåret 1956/57 har statskontoret bestämt måst motsätta sig att fångvårdsstyrelsens förnyade yrkande vinner tillmötesgående. — Vad angår lönesättningen för anstaltens (Tidaholm, Norrtälje, Säve och Häl-singborg) personal har kommittén förordat inrättandet av tjänster som för-rådsman och förste skötare i 13 lönegraden samt som skötare i 12 löne-graden. Några dylika tjänster finnes emellertid icke upptagna i den för fång-vårdsanstalterna fastställda personalförteckningen. Enligt vad som under hand inhämtats motsvaras de föreslagna tjänsterna av vaktkonstapelstjän-ster i 12 lönegraden. Då statskontoret icke är berett tillstyrka, att i angivet hänseende avsteg göres från gällande tjänstebenenämningar och lönegrads-nummer, föreslås, att befattningarna i fråga betecknas som vaktkonstapels-tjänster och inplaceras i 12 lönegraden. Enligt den uppgjorda personalplanen skulle vidare finnas en köksföreståndare och en biträdande köksföre-ståndare, båda med placering i 12 lönegraden, samt en arbetsföreståndare i 25 lönegraden och en förste yrkesmästare (förste verkmästare) i 20 löne-graden. Statskontoret har icke funnit något att erinra mot den för köksföre-ståndaren föreslagna löneställningen. En inplacering av köksföreståndarens närmaste medhjälpare i 12 lönegraden torde däremot icke vara förenlig med tillämpade lönesättningsnormer. Statskontoret vill därför föreslå, att den bi-trädande köksföreståndartjänsten ersättes med befattning som ekonomibi-träde i 8 lönegraden. Ämbetsverket anser sig ej heller kunna godtaga för-slaget, att arbetsföreståndaren hänföres till 25 lönegraden. Råjongingenjör-erna, som har att ansvara för arbetsdriftens centrala ledning inom en an-staltsgrupp, är placerade i sistnämnda lönegrad. Med hänsyn härtill anser ämbetsverket, att befattningarna som arbetsföreståndare icke bör upptagas i högre lönegrad än den 23:e. Innehavaren av den förordade befattningen som förste yrkesmästare skulle tjänstgöra som assistent åt arbetsföreståndaren. Statskontoret håller före, att det bör ankomma på yrkesmästarna i 18 löne-graden att fullgöra de för assistenten avsedda arbetsuppgifterna. — Behovet av antalet befattningshavare inom de olika personalgrupperna undandraget sig statskontorets säkra bedömande.

Statens lönenämnd. Med anledning av vad fångvårdsstyrelsen föreslagit rörande arbetsledarna för unga vill lönenämnden erinra, att statsutskottet i utlåtande 1956: 143 uttalade, att utskottet funne olämpligt, att inom fång-vårdsstaten tillskapades två befodringsgångar, en högre för ungdomsre-jongen och en lägre för övriga råjonger. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t ägnade denna fråga erforderlig uppmärksamhet och övervägde vilka åtgär-der, som kunde vidtagas för att undvika en snedställning av tjänsterna. Er-

inras må vidare, att lönenämnden i utlåtande den 9 oktober 1956 över fångvårdens byggnadskommittés förslag till permanenta fångvårdsanstalter i Tidaholm, Norrtälje och Säve samt till provisorisk fångvårdsanstalt i Hälsingborg bl. a. framhöll, att det ville förefalla som om inom olika delar av fångvårdsstaten tjänstemän i skilda lönegrader ofta utnyttjades för samma arbetsuppgifter. En översyn beträffande personalorganisationen vid fångvårdsanstalterna i syfte att vinna större enhellighet i fråga om förekommande tjänstetyper användning inom personalorganisationen syntes därför påkallad. Lönenämnden anser för sin del, att i föreliggande framställning framförda förslag till generell löne reglering av tjänster berörande arbetsledare- och tillsynspersonal bör övervägas i samband med en sådan utredning av personalorganisationen vid fångvårdsanstalterna, som nämnden i förenämnda utlåtande förordat. Med hänsyn härtill har fångvårdsstyrelsens förslag givit lönenämnden anledning till uttalande endast i vad avser följande punkter. Förslaget om uppflyttning av föreståndartjänsterna i Ca 23 vid anstalterna i Gävle och Kristianstad till anstaltsdirektör Ca 27 har icke givit lönenämnden anledning till erinran. Yrkandet om uppflyttning av 3 vaktkonstapelstjänster i Ca 12 till materialförvaltare Ca 14 föranleder ej annan erinran än att nämnden vill ifrågasätta om icke tjänstebenämningen bör vara överkonstapel. Förslagen om uppflyttning av köksföreståndartjänsten vid anstalten å Långholmen från Ca 14 till Ca 18 och av köksföreståndartjänsterna vid anstalterna å Härlanda och i Malmö från Ca 12 till Ca 16 föranleder icke någon erinran från nämndens sida. Tjänsten som biträdande köksföreståndare vid Långholmsanstalten samt köksföreståndartjänsterna vid anstalterna i Härnösand, Hall och Växjö bör enligt nämndens mening placeras i lönegrad Ca 15. Den till inrättande föreslagna tjänsten som assistent för undervisning m. m. vid anstalten å Långholmen torde böra placeras i lönegrad Ce 23. Mot den föreslagna tjänsten som bokhållare i Ce 21 vid Långholmsanstaltens kamrerarkontor har lönenämnden icke något att erinra. För de arbetsuppgifter, som avses skola ankomma på innehavaren av den begärda kansliskrivartjänsten vid kontoret bör enligt nämndens mening inrättas en kontoristtjänst. Förslagen om inrättande i lönegrad Ce 18 av kuratorstjänster vid anstalterna å Långholmen samt i Örebro, Kristianstad och Svartsjö och inrättande av en kanslibiträdestjänst vid anstalten i Karlskrona har icke givit lönenämnden anledning till erinran. Nämnden har ej heller något att erinra mot den föreslagna uppräknigen av ersättningsbeloppet för passning av port och grind vid anstalten i Norrköping.

I fråga om den föreslagna personalplanen för den provisoriska fångvårdsanstalten i Lärbro har statens lönenämnd icke något att erinra mot lönegradsplaceringen för de föreslagna tjänsterna för administration och tillsyn d. v. s. 27 lönegraden för en anstaltsdirektör, 18 för en social kurator, 13 för en kontorist, 11 för ett kanslibitråde och reglerad befordringsgång för ett biträde för skriv- och kontorsgöromål samt 16 lönegraden för en uppsyningsman, 14 för fyra överkonstaplar och 12 lönegraden för sexton vaktkonstap-

lar och en vaktkonstapel med arbetsuppgifter inom sjukvården vid anstalten. Mot lönegradsplaceringen av den föreslagna ekonomipersonalen — 14 lönegraden för en överkonstapel (förrådsförvaltare), 13 lönegraden för en maskinist, 12 lönegraden för en köksföreståndare och 11 lönegraden för en bilförare — har lönenämnden icke annan erinran än att lönegradsplaceringen för maskinisttjänsten bör bli beroende av den klassificeringsgrupp, till vilken anstaltens maskinanläggning hänföres. Kommittén har föreslagit, att arbetsdriften vid anstalten skall omfatta snickeriindustri med 35 arbetsplatser, konfektionsindustri med 40 arbetsplatser och skogsarbeten med 20 arbetsplatser. För ledning av snickeriindustrin har föreslagits inrättande av en tjänst som ingenjör i 15—21 lönegraden, en tjänst som yrkesmästare i 16 lönegraden och två tjänster som yrkesmästare i 14 lönegraden. Lönenämnden, som inhämtat, att arbetsdriften inom arbetsgrenen snickeri med 30 arbetsplatser vid fångvårdskolonien Tygelsjö förestås av en yrkesmästare i 16 lönegraden och två yrkesmästare i 14 lönegraden, har icke någon erinran mot förslaget om inrättande av tjänsterna som yrkesmästare i 16 respektive 14 lönegraden. Därest personalorganisationen inom snickeriindustrin vid Lärbro med hänsyn till driftens art skulle behöva påbyggas med ytterligare en arbetsledaretjänst, vill det förefalla lönenämnden naturligtast, att en tjänst som yrkesmästare i 18 lönegraden inrättas.

Till att förestå konfektionsindustrin har föreslagits en tjänst som yrkesmästare i 18 lönegraden, en tjänst som yrkesmästare i 16 lönegraden och två tjänster som yrkesmästare i 14 lönegraden. Lönenämnden är icke övertygad om att för ledningen av konfektionsindustrin vid Lärbro skall erfordras annan personalorganisation än den som gäller för arbetsgrenen konfektion om 35 arbetsplatser vid säkerhetsanstalten i Norrköping, där den arbetsledande personalen enligt inhämtade uppgifter utgöres av en yrkesmästare i 16 lönegraden och två yrkesmästare i 14 lönegraden. Lönenämnden har icke något att erinra mot förslaget om att för ledare av skogsarbetslagen inrättas två tjänster i 14 lönegraden.

Såvitt angår eftervårdsutredningens förslag om anordnande av ett frigångshem i Nacka har lönenämnden uttalat, att den icke har något att erinra mot vad som föreslagits beträffande lönegradsplacering av tjänster.

Fångvårdsstyrelsen anser att vid Skogomeanstalten bör anställas ytterligare en arbetsterapeut. Då behovet av social hjälpverksamhet och rådgivning är särskilt framträdande, när det gäller häktade, torde en kurator i lönegrad 18 anställas. Arvodet till en läkare vid Skogomeavdelningen bör beräknas på sådant sätt, att en läkare med psykiatrisk utbildning kan anställas. För Tidaholmsanstalten bör personalen utökas med en fångvårdsassistent i Ce 23 avsedd jämväl för den sociala omvårdnaden av de intagna. Då Hälsingborgsanstalten antages bli i skilda hänseenden svåradministrerad bör personalen ökas med 1 fångvårdsassistent lönegrad 23, som delvis borde avses för undervisnings- och fritidsverksamhet. Styrelsen förordar att 1 överkonstapel lönegrad 14 och 1 vaktkonstapel lönegrad 12 ersätter de föreslagna tjänsterna som 1 förste skötare lönegrad 13 och 1 skötare lönegrad 12. Sty-

relsen föreslår i yttrande över förslaget från fångvårdens byggnadskommitté angående fångvårdsanstalt i Lärbro, bland annat, att den föreslagna kontoristtjänsten i lönegrad 13 ändras till en tjänst såsom bokhållare i lönegrad 21. Beträffande personalplanen i övrigt har fångvårdsstyrelsen icke annan erinran mot förslaget än att styrelsen anser nödvändigt att särskilt arvode med 400 kronor per månad beräknas för en deltidsanställd fritidsledare vid anstalten. Det kan nämligen icke rimligen antagas att någon av den fast anställda personalen skall hinna med uppgifter av detta slag. Styrelsen menar också att det relativt vidsträckta anstaltsområdet kan ge anledning till mer bevakningspersonal än kommittén tänkt sig. Vidare anför styrelsen, att kommittén synes förutsätta vissa personal- och lokalförändringar vid fångvårdsanstalten i Visby i samband med att förekommande isoleringsfall avses skola hänvisas till denna anstalt. Liksom kommittén håller styrelsen för sannolikt att den förändrade ställning, som Visbyanstalten erhåller, kommer att påkalla en förstärkning av personalen. Att på tillgängliga uppgifter och under den korta tid som stått till förfogande uttala någon bestämd mening om de lokalförändringar och den personalförstärkning som erfordras har icke varit styrelsen möjligt. I fråga om personalen synes det dock troligt att denna måste förstärkas med en arbetsledare eller en arbetsterapeut och med 4 à 5 befattningshavare i tillsynstjänst.

Den av eftervårdsutredningen föreslagna personaluppsättningen vid det ifrågasatta frigångshemmet i Nacka — en uppsyningsman i Ce 16, två vaktkonstaplar i Ce 12 samt ett ekonomibitråde i Ce 8 — finner styrelsen vara i stort sett tillräcklig.

Styrelsen föreslår — i motsats till utredningen — att styresmannen och ekonomibiträdet skall vara i tjänst även om söndagarna, bland annat med hänsyn till fritidssysselsättningen. I detta sammanhang framhåller styrelsen, att det icke torde vara möjligt att härför anlita någon av centralanstaltens fritidsassistenter, då deras arbetskraft till fullo behövs för det stora klientelet på centralanstalten.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården anser att på Skogomeanstalten bör finnas en socialkurator. Uppsyningsmannen bör vara placerad i lönegrad 18 och ej i lönegrad 16. Ytterligare en arbetsterapeut bör anställas. En tjänst som chaufför är ofrånkomlig. En överskötersketjänst kräves. Vid Tidaholmsanstalten bör finnas 2 fångvårdsassistenter och 2 socialkuratorer. Den föreslagna löneställningen för styresmannen är för låg. Vid Häl-singborgsanstalten erfordras minst 2 fångvårdsassistenter och 2 socialkuratorer. För sjukvården bör finnas 1 översköterska och 1 sköterska.

Sveriges Fångvårdsmannaförbund anser i fråga om personalplanen för anstalten i Skogome kommittémajoritetens motivering för placering av uppsyningsmannen i 16:e lönegraden icke rimlig med vetskap om de arbetsuppgifter som kommer att åläggas honom och hemställer att ovannämnda tjänst inplaceras i 18:e lönegraden. Endast en arbetsterapeut kan icke medhinna befintliga arbetsuppgifter som blir en följd därav. På denna grund hemställer förbundet att minst två arbetsterapeuter blir upptagna.

Departementschefen

Genom statsmakternas beslut år 1956 har det s. k. räjongsystemet genomförts jämväl för säkerhetsanstalter och för anstalter för ungt klientel. Beslutet innebär i personalhänseende att de båda nya räjongerna anpassats till organisationen vid de förut existerande räjongerna för ordinärt fångklientel (II ht 1956, s. 79—126, statsutsk. utl. nr 143, jfr prop. 1956: 140). Till följd av säkerhets- och ungdomsklienteletts speciella beskaffenhet skedde dock en viss förstärkning i förhållande till personalorganisationen inom de vanliga grupperna. Beträffande personalorganisationen inom ungdomsräjongen innebar denna förstärkning principiellt en anpassning till ungdomsvårdsskolornas personalorganisation. Vidare har en förbättrad praktisk och teoretisk utbildning för fångvårdspersonalen beslutats. De nya räjonger-
na innebär att fångvårdsanstalterna Hall, Norrköping, Karlstad, Kalmar, Västervik och Hudiksvall jämte kolonierna Sjöboda och Orretorp skall för samverkan bilda en anstaltsgrupp, benämnd säkerhetsgruppen med Hall såsom centralanstalt, samt fångvårdsanstalterna Skenäs, Aspliden, Roxtuna, Hildero, Björkahemmet jämte fångvårdsanstalterna Uppsala, Ystad, Västerås och Nyköping samt den nyinrättade kolonien Herrestad (jfr i det följande Bil. 23, s. 2) en anstaltsgrupp, benämnd ungdomsgruppen med Skenäs såsom centralanstalt. Anstaltsindelningen har tillämpats, såvitt avser ekonomisk förvaltning och arbetsdrift från och med den 1 juli 1956; i övrigt har den trätt i kraft med ingången av år 1957. Genom beslut den 14 december 1956 har Kungl. Maj:t, i enlighet med riksdagens beslut, förordnat om vissa övergångsordningar i personalhänseende för anstaltsindelningens genomförande.

Den omorganisation, som sålunda år 1956 beslutats, har berört en stor del av fångvårdens personal. Emellertid har även andra omständigheter kommit att påverka personalsituationen. Den överbeläggning i fråga om intagna, som redan under slutet av år 1955 gjort sig gällande, har nödvändiggjort anskaffande av nya utrymmen. En omfattande ökning av personalbeståndet har inträffat. Fångvårdsstyrelsen har i sina petita anmält att vederbörande intresseorganisationer hos styrelsen hemställt om vissa tjänsteförändringar inom fångvården. Styrelsen har vidare erinrat om det i skrivelse den 3 april 1956 upptagna spörsmålet om förbättrad lönegradsplacering för fångvårdens arbetsledarpersonal. Styrelsen hemställer nu att frågan om löneställningen för befattningshavare vid fångvårdsanstalterna måtte utredas. Statens lönenämnd har framhållit, att det ville förefalla som om inom olika delar av fångvårdsstaten tjänstemän i skilda lönegrader ofta utnyttjades för samma arbetsuppgifter. Det syntes nämnden därför som om en översyn beträffande personalorganisationen vid fångvårdsanstalterna i syfte att vinna större enhetlighet i fråga om förekommande tjänstetypers användning vore påkallad.

Enligt vad jag inhämtat har vid den nyligen träffade överenskommelsen om statstjänstemännens löner m. m. förutskickats att en viss översyn av lönegradsplaceringen för personal i tillsyn och arbetsdrift vid fångvårdsan-

stalterna skall göras till sådan tidpunkt, att eventuella förslag till ändrad lönegradsplacering kan föreläggas 1957 års riksdag under dess vårsession. Vid sådant förhållande är jag icke beredd att nu taga ställning till några förslag om ändrad lönegradsplacering för dylik personal.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör *dels* styresmännen vid fångvårdsanstalterna i Gävle och Kristianstad uppflyttas från föreståndare i Ca 23 till anstaltsdirektörer i Ca 27, *dels ock* köksföreståndartjänsterna å Långholmen, Härlanda, Malmö, Härnösand, Hall, Växjö, Norrköping och Mariestad samt biträdande köksföreståndaren å Långholmen uppflyttas, köksföreståndartjänsten å Långholmen till lönegrad 18, tjänsterna å Härlanda och i Malmö till lönegrad 16 och de övriga till lönegrad 15. Med hänsyn till att särskilda kompetenskrav skall gälla för tjänsterna i de nya lönegraderna torde nuvarande tjänster för de köksföreståndare inom fångvården, vilka berörs av den ändrade lönesättningen, men vilkas innehavare icke uppfyller de föreskrivna kompetensvillkoren, få föras på övergångsstat och de nyinrättade tjänsterna hållas obesatta.

Vidare föreslår jag ordinariesättning av 10 yrkesmästare Ce 16—Ca 16, 15 yrkesmästare Ce 14—Ca 14, 5 arbetsterapeuter Ce 14—Ca 14, 10 överkonstaplar Ce 14—Ca 14 och 50 vaktkonstaplar Ce 12—Ca 12.

Jag förordar även att 2 yrkesmästartjänster i lönegrad Cg 16 och 5 yrkesmästartjänster i lönegrad Cg 14 överföres på extra ordinarie stat samt att en överskötersketjänst på Roxtuna i Ce 15 inrättas i stället för den tjänst i Ce 14, som nu finnes vid anstalten. Samtidigt bör överskötersketjänsten i Cg 15 därstädes indragas.

10 vaktkonstapelstjänster i Cg 12 bör indragas och ersättas med

a) 8 yrkesmästare i Ce 14 varav

1 för kuverttillverkning å Långholmen

1 för grövre konfektion vid var och en av anstalterna i Örebro och i Vänersborg

1 för snickeri vid vardera anstalterna å Härlanda, i Malmö, å Hall, i Härnösand och vid kolonien Ollestad

b) 2 arbetsterapeuter i Ce 14 varav

1 å sinnessjukavdelningen å Långholmen

1 å sinnessjukavdelningen å Härlanda.

Kostnaderna för de sålunda förordade tjänsteförändringarna uppgår till 42 200 kronor.

I fråga om personalförstärkningar får jag anföra följande.

Sedan Skenäsanstaltens ombyggnad nu fortskridit tillfredsställande beräknas tre paviljonger vara färdiga under budgetåret 1956/57 och den fjärde paviljongen (sjukavdelning m. m.) under budgetåret 1957/58. Fångvårdsstyrelsens yrkanden om de av utbyggnaden betingade tjänsteförändringarna och personalförstärkningarna har såsom förslag av fångvårdsbyggnadsutredningen redovisats till 1955 års riksdag (prop. nr 140). Jag biträder i hu-

vudsak fångvårdsstyrelsens yrkanden i denna del. Dock anser jag mig icke kunna tillstyrka att en tjänst som psykolog inrättas, ej heller att tjänsterna som tillsynsman i lönegrad 18 och 3 tjänster som vårdare i lönegrad 12 ordinariesättes. Sälunda bör vid Skenäsanstalten nyinrättas följande tjänster: 2 som assistent i Ce 23, 1 som husföreståndare i Ce 19, 1 som tillsynsman i Ce 18, 1 som kontorist i Ce 13, 6 som vårdare i Ce 12 och 1 som förman i Ce 12. Därjämte bör inrättas en tjänst som biträdande husföreståndare i lönegraden Ca 13 mot att nuvarande tjänst som köksföreståndare i Ca 12 indrages. Ytterligare bör en arvodesanställd kvinnlig befattningshavare (paviljongbiträde) anställas (jfr prop. 1955: 140, s. 14). Kostnaderna för dessa förslag uppgår till 149 400 kronor.

Av fångvårdsstyrelsens övriga förslag till personalförstärkningar kan jag endast tillstyrka följande: 3 yrkesmästartjänster i Cg 14, varav 2 avsedda som icke anstaltsbundna byggnadsledare och 1 avsedd för konfektionsverkstaden i Vänersborg; sistnämnda tjänst torde dock få utnyttjas endast vid överbeläggning. Vidare bör tillkomma 1 tjänst i Cg 21 som bokhållare å Långholmen jämte medelsanvisning till skrivhjälp vid denna anstalt samt 1 tjänst som kanslibiträde i Ce 11 vid anstalten i Karlskrona. Dessa förslag medför en ökning av anslaget med 61 600 kronor. Slutligen bör för arvoden till fritidsledare uppräknings av icke-ordinarie posten ske med 10 000 kronor.

Enligt min mening är det vidare i nuvarande situation nödvändigt att av säkerhetsskäl införa vakande vakt vid vissa smärre anstalter, vid vissa kolonier och vid tillfälliga förläggningar (jfr i det följande punkten 40). I detta syfte föreslår jag att 30 nya vaktkonstapelstjänster i Cg 12 och 1 vaktfrutjänst i Cg 10 inrättas. Härav bör dock den personal som avses för tillfälliga förläggningar, sju till antalet, upptagas under särskilt anslag. Under denna punkt upptages alltså 23 vaktkonstaplar och 1 vaktfru innebärande en anslagshöjning med 236 300 kronor.

Sedan hösten 1953 har inom fångvården bedrivits försöksverksamhet med gruppterapi. Fångvårdens organisationskommitté föreslog i sitt den 30 september 1954 avlämnade belänkande att för denna verksamhet skulle inrättas en tjänst anknuten till fångvårdsstyrelsens socialbyrå. Vid behandling av detta förslag (II ht 1955 s. 113 f. och prop. 1955: 140 s. 126) uttalade jag att det vore värdefullt att denna försöksverksamhet finge fortsätta. Jag ansåg mig då icke beredd att inrätta en särskild psykologtjänst utan föreslog att ett belopp av 20 000 kronor beräknades för ändamålet. Då nu denna försöksverksamhet pågått så länge att det synes lämpligt att närmare överväga hur gruppterapi inom fångvården bör bedrivas i praktiken, är det min avsikt att låta utreda frågan häröfver. I avbidan på en sådan utredning är jag icke beredd att föreslå inrättande av en psykologtjänst för ändamålet. Anslagna medel till den pågående verksamheten har emellertid visat sig vara för knappt beräknade, varför beloppet bör uppräknas med 10 000 kronor.

Då Kungl. Maj:t, på sätt närmare angivits i inledningen, fattat beslut om uppförande av anstalterna i Skogome och Tidaholm samt om inrättande av

anstalterna i Hälsingborg, Hinseberg och Lärbro samt kolonierna Hyttan och Oppeby, torde de föreslagna personalplanerna böra underställas riksdagen.

Förslagen är upprättade enligt gängse grunder och med beaktande av förhållandena i varje särskilt fall. Givetvis kan vissa jämkningar sedermera visa sig behövliga, varom i så fall senare anmälan får göras till riksdagen.

De av fängvårdsstyrelsen upprättade personalstatsförslagen för Hyttan och Oppeby kan jag helt biträda, ävensom eftervårdsutredningens förslag för frigångshem. Kostnaderna belöper sig på 231 000 kronor.

I fråga om *Skogome* föreslår jag befattningshavare till antal och i lönegrad såsom kommittén beräknat med endast följande jämkningar: 1 förrådsförmän utbytes mot 1 vaktkonstapel och 1 kanslibitråde mot 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål. Med undantag för sistnämnda biträde bör denna personal uppföras på extra ordinarie stat. Ifrågavarande avlöningskostnader beräknas till 498 100 kronor.

Tidaholmsanstalten kommer att dimensioneras för inte mindre än 150 intagna. Den kommer närmast att ha till uppgift att avlasta centralanstalten Härlanda. Anstaltsdirektören bör därför med hänsyn till de arbetsuppgifter, som kommer att åvila honom, klienteletts antal och beskaffenhet placeras i lönegraden 29. I övrigt föreslås följande ändringar i förhållande till de redovisade beräkningarna:

1 arbetsföreståndare, lönegrad 25, utbytes mot 1 arbetsassistent, lönegrad 23,

1 uppsyningsman, lönegrad 18, utbytes mot 1 uppsyningsman, lönegrad 16,

1 köksföreståndare, lönegrad 12, utbytes mot 1 köksföreståndare, lönegrad 16, med de kompetenskrav, som chefen för civildepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor angivit,

1 biträdande köksföreståndare, lönegrad 12, utbytes mot 1 ekonomibitråde, lönegrad 8.

Följande befattningar utgår:

1	förste yrkesmästare	lönegrad 20
2	yrkesmästare	» 18
1	förrådsförmän	» 13
1	förste skötare	» 13
1	kontorist	» 13
2	hantverkare	» 12
1	skötare	» 12

Följande befattningar tillkommer:

3	yrkesmästare	lönegrad 14
5	vaktkonstaplar	» 12
1	biträde för skriv- och kontorsgöromål		

Personalstaten för Tidaholm ingår i anslagsberäkningarna endast för halva budgetåret.

För den provisoriska fängvårdsanstalten i *Hälsingborg* har Kungl. Maj:t den 19 oktober 1956 i avvaktan på riksdagens godkännande fastställt följande personalorganisation: